

171

п-46.

14 JUL 2009

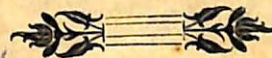
435

ԱՅԿԱԶՈՒՆ ՔԶՆՅ. ՈՍԿԵՐԻԶԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԻ

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ՈՒ ԲԱՆԱԼԻՆ

(ՄՐՏԻՍ ԲԵՄԷՆ)

171
n-46

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ
ՏՊԳՐԹ. Ա. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
1940

Այս գիրքը պատկանում է

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ՔՀՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

71

$\frac{1}{n-46} \frac{171}{n-46} = 22$

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԻ

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ՈՒ ԲԱՆԱԼԻՆ

(ՍՐՏԻՍ ԲԵՄԷՆ)

8235
~~9135~~

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ
ՏՊԳՐԹ. Ա. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
1940

16 JUL 2013

5057

Այս փայտեղի

«Հոգին է Տիեզերքի բանալին:»

ԷՏՈՒԱՌ ՇԻՐԷ

«Սէրն է ե՛ւ հոգին բանալին. իսկ
իտէալ կինը՝ տէրը մոգական այդ
գործիքին:»

Հ. Ք. Ո.

«Արական եւ իգական կեանքերու
զուգաւորումը, զոր ամուսնական
միութիւն կը կոչենք, պէտք է ըլլայ
գիտակցօրէն կատարուած երկիւղած
սպասարկութիւն մը բնութեան եւ
Աստուածութեան ստեղծագործ խոր-
հուրդին»:

Հ. Ք. Ո.

111 78-57

Այլ, Բարեկեցիկ

20 Ն

Բոլոր անոնց՝ որոնք ծնան զիս *կեանքի, զիտակ-
ցութեան* եւ *սիրոյ խորհուրդին* մեջ, ու բազմաձ հոգ-
ւոյս խորանին վերեւ, զերբ *ոչիշ բարի* կամ *մուսայք
երկնային*, պատգամեցին ինձ նամասութիւնները բարձ-
րագոյն կեանքի, լուսալիւ գիտակցութեան եւ Սիրոյ Սրբ-
բազան խորհուրդին, ու պարգեւեցին երանութիւնը ա-
նոնց ապրումին, բարձրօրէն թելադրելով որ բաժին հա-
նեմ այդ կեանքի, գիտակցութեան եւ սիրոյ խորհուրդին
լոյսէն եւ անոնց ապրումին *երանութեանէն* անոնց՝ որոնց
կեանքը ամբողջ գիտակցութիւնը մութ, սերերը եղծ ու
կեղծ եւ ամուսնական յարկը դժոխք է հրակեզ: Հլու
գործիք, անոնց հրաւերին, ահա՛ ի լոյս կ'ընծայեմ եւ ա-
նոնց ի ձօն՝ ինչ որ ներշնչեցին ինձ պատշելի ծնողները
իմ կեանքին, իմ գիտակցութեան եւ իմ սիրոյն:

—

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Գիւր, զոր հանոյն ունիմ ընծայելու ցեղիս զաւակներուն, չունի եւ չհետապնդեր ո՛չ գրական եւ ո՛չ ալ գիտական նպատակ, կը հռչակէ միայն արժեքն ու նուիրականութիւնը կեանքին եւ կը պատգամէ պարտականութիւնը՝ մշակելու եւ ազնուացեալ փոխանցելու զայն իսեալ ամուսնութեամբ՝ որուն մէջ մանաւանդ գտնելով միջոցն ու միջավայրը կեանքի ծաղկումին, կոչումը՝ միացեալ զոյգերուն, ինչպէս նաեւ լիութիւնը իրենց երջանկութեան:

Հա՞րկ է յիշել թէ այսօր կեանքը պարպուած իր խորհրդալիւր իմաստէն եւ մերկացած իր նուիրական հանգամանքէն, շատերուն համար դարձած է գեղեցիկ՝ բայց խաբուսիկ երեւոյթ մը, կամ ունայն, անիմաստ եւ փանափի իրականութիւն մը, զոր *կրելը*՝ կը նկատուի *բռնաժանեղի*, *ապրիլը*՝ *սանջանգ անցանելի*, եւ *յարգելն* ու *հողալը*՝ *ապշուրիւն ծիծաղելի*: Այդ բեռը անարգալիւր ժեսքով մը ուսերէն քօրուել-քօթալիւ, այդ սանջալից ապրումը ինքնամոռաց ծուլութեամբ կամ ամենուրաց դաւանանութեամբ բեքեցնել՝ կամ հանդուրժող գիւնովութեամբ փաղցրացնել, անոր ենթադրեալ ունայնութիւնը

դառնօրէն հեգնել կամ ցաւագիծօրէն աւաղել եւ կար ծեցեալ նուիրականութիւնը շնականօրէն եղծել ու պրդծել՝ զոգցես նպասակ ընտրած են շատեր:

Մենք, կեանքի խորհուրդին սպասարկող *հոգեպաշտ* անձ եւ *անոր* զարգացումով արժեւորումին եւ ազնուացման նուիրեալ *կրթական մշակ*՝ պարտականութիւն զգացինք մերովսանն հակազդել այդ մուրաւ խորհուրդներուն եւ սրբապիղծ զգացումներուն, ջանալով մերայնոց գիտակցութեան մէջ արթնցնել եւ գնահատանքին մէջ վերահաստատել քանկ արժեքը, անշափելի մեծ ու խոր իմաստը, եւ պաշտելիօրէն սրբազան նուիրականութիւնը կեանքին, եւ որքան քաղցր նոյնքան եւ արագին կոչով մը հրաւիրել զիրենք անոր նշանակութեան գիտակցութեանը, երկիւղած հաւատքին, սիրագորով վայելալանքին եւ յուսալից մտակումին, իր կեանքին կ'ըսեմ — արդիւնաւոր ծաղկումին մէջ ցոյց տալով *վերադառնումը կամ նորաստունի կերտումը եղեմին*, որ քեւեւ այս անգամ *ձեռաստունի*՝ բայց իրապէս եւ եապէս Աստուածաշունչի *զրախան է երանական*:

Ընթերցող, մտադրածին եւ հեքեաթունակ է եւ պիտի մնայ այս *ձեռաստունի եղեմին* ալ՝ եթէ հաւատք չընծայես անոր *իրողութեան* եւ *կարելիութեան*: Այո՛, ան չկայ ու չկրնար գոյ ըլլալ՝ *միանգամ ընդ միշտ պատրաստ ու տրուած*՝ ո՛չ մեզդ եւ ո՛չ ալ քեզմէ դուրս, այլուր, *Բայց երանական Դրախտն այն կայ ի զօրութեան քեզմով ի վերջութեան*, գործէ միայն ու մտակէ *ներաշխարհը*՝ գործակցութեանդ հրաւիրելով ինչ որ կայ մեզդ եւ շուրջդ, եւ տեսնելով համբուն պիտի պատասխանէ գործիդ ու կոչիդ, իր բնական տարրերով եւ ուժերով, իր երեւումն ու երկինքով, իր հովիտովն ու ծովերով, իր ցուղովն ու անձրեւով, իր ֆրսիւնովն ու արիւնով, իր

արցունքովն ու ժպիտով, իր շողերովն ու լուսակաթումներով, իր ազդումներովն ու ներշնչումներով՝ ու պիտի յաջողիս դո՛ւն զսնել կամ կերել, կերել՝ մանաւանդ՝ *զրախալ ներքին*՝ միակ մեծը, միակ զեղեցիկը, միակ իրակա՛նը, միակ երանակա՛նն ու անմահականը:

Այս *նոր եղեմիդ* որոնումին կամ կերտումին մէջ քեզի հետ պիտի զսնես զիս, եթէ կարդաս Գիրքս, — ճիշդն ներշնչեալ նոր Աւետարան՝ — ո՛չ հետաքրքիր հետով կամ ձանձրալիւ ոգիով, ո՛չ մեկշունչով՝ եւ անգամ մը միայն, այլ ուշիւ լարուած՝ եւ միշտ խորհողով, յանալ մեզը քաղուած՝ յոյսի եւ յոյսի կարօտով: Այո՛, այդ պարագային քեզ հետ պիտի զսնես զիս ոգիովս՝ շուրջդ քեւածուն, խորհողովս՝ մտքիդ մէջ խոկուն, սիրովս՝ սրբիդ մէջ բաբախուն, պատգամներովս՝ խղճիդ մէջ խօսուն: Եւ, վստահ եղի՛ր, յոյս առած հաւատքս՝ պիտի առաջնորդուիս, քեւ առած յոյսս՝ պիտի երթաս հասնիս քու նոր զրախիդ, եւ բոց առած սերէս ու բոցկած՝ հո՛ն, ձեռներովդ հիւսած բոցիդ մէջ սիտի ապրիս ընտանեկան կեանքը աստուծօրէն երջանիկ, քեզմով բեղմնաւոր եւ քեւաւոր նոր կեանքերու հետ սիրասուն ու նրոնողիւն:

Ընթերցող, ես կը հաւատամ յուզումին, հիացումին, խանդավառութեան ու ներշնչումի բարութեան՝ ինչպէս նաեւ ըլլալու կամ ունենալու տենչին եւ յղանալու եւ տեսնելու կամքին զօրութեան: Գրիս հոգեկից ընթերցումով, այսինքն հոգիս հետ համակիր քրքրացումով, ներշնչանալուով՝ եւ դուն հաւատա՛նք՝ ներշնչումի ոգիին, յուզումի սարսուռին, հիացումի յափշտակութեան, խանդավառութեան բոցին, յղացումի կերտումին եւ կամքի տեսնողագործ զօրութեան հրաշքին՝ եւ ասոնք պիտի չուշանան հոգիդ վառարանը դարձնելու եռեւեպումին բո-

լոր այն արժեքներուն, որոնց երկունքն պիտի ծնին, —
եւ կը ծնին անպայման -- *նոր աշխարհ և նոր կեանք*,
նոր Եղեմ ու Դրախտ, այնքան մեծ՝ որքան երազդ եւ
պերն, այնքան խոր՝ որքան իսեալդ եւ խորհրդաւոր, այն-
քան անխռով՝ որքան հաւաստիդ եւ հզօր եւ այնքան պայ-
ծառ ու փառաւոր՝ որքան սերդ եւ սուրբ եւ լուսաւոր,

Ուրեմն երազներէ մի՛ փախչիր իսեալէ մի՛ խրճիր,
հաւաստիդ մեջ մի՛ դեղելիր, գործէ՛ յուսալիր եւ գրկէ՛
մանաւանդ սիրալիր, — զի սերը ամենակարող եւ ամ-
ենապարզ եւ աստուածութիւնն է ի մեզ յայտնեալ՝ քե-
յան հունց խորհուրդով պարուրեալ, եւ ի ձեռին պիտի ու-
նենաս, «Ամուսնական խոհու կեանքի խորհուրդն ու
բանալին»:

Մ Ա Ս Ն Ա.

ՆԵՐԱԾԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԵՐ

ՄԱՅՐ ԲՆՈՒԹԵՆԷՆ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ՈՒ ԲԱՆԱԼԻՆ (ՍՐՏԻՍ ԲԵՄԷՆ)

ԼՈՅՍԻ՞ ԹԵ՛ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԴԱՐ Է ՄԵՐԻՆԸ

Դարը, յորում կ'ապրինք, Լոյսի եւ Գիտութեան Դար
կը կոչեն մարդիկ: Որքա՞ն իրաւամբ եւ ի՞նչ աստիճանի
ճշմարտութեամբ՝ զայդ քննել եւ ճշդել չէ նպատակս:
Տարբեր հայեցակէտէ մը զիտուած, ես պիտի ուզէի
կոչել զայն Խորհուրդի դար, որովհետեւ դիտութեան լոյսը
ցարդ ի վեր հանած է անհուն չափը միայն մեր տգի-
տութեան, եւ հունաւոր սահմանը մեր իմաստութեան:
Խորհուրդի անթափանց քողը, զինք վերցնելու կոչուած
լոյսին իսկ պատճառաւ երեւան եկած հետզհետէ աւելի
թանձր ու լայնածիր, կը մնայ դեռ համապարփակ տա-
րածուն, ո՛չ միայն Տիեզերքին այլ մանաւանդ մեղ հա-
մար դերազանցօրէն էական հարցերէն, կեանքի էու-
թեան, կեանքի ծաղումին, կեանքի իմաստին, արժէքին
եւ նպատակին վրայ: Ի՞նչ ենք եւ ի՞նչ են բոլորը որ
կան ու կ'ապրին, ուրկէ՞ կուզանք եւ ո՞ւր կ'երթանք
ամէնքովին... Մտալկոզ ու մթին հարցեր, որոնց պա-
տասխանը դեռ հաղիւ սկսած է թոթովել հպարտ Գիտու-
թիւնը եւ որոնց հանդէպ սակայն երկիւղածօրէն լուռ
կը մնայ ու պատկառոտ կը խոկայ հեմարիտ Գիտունը:

ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԻՆ

ԿԵԱՆՔԻՆ ԲԱԼԱԾ Է ՈՒ ՊԵՏՔ Է ՔՈՒԼԷ ՍԱԿԱՅՆ

Կեանքին էութեան, ծագումին, արժէքին, իմաստին և նպատակին վերաբերեալ հարցերը թէև ցարդ անլոյծ՝ բայց խորհող և դործելու ու սպրելու կոչուած մարդկութիւնը շուտրած ու ձեռնածալ կանգ առած չէ անոր ճամբուն վրայ։ Ան քալած է անդուլ, հոգ չէ թէ իր քայլերը եղած ըլլան մերթ առ խարխափ ու վարանոտ, մերթ դողդոջուն ու քայթուն։ Քալած է շարունակ՝ և պէտք է քալէ անընդհատ, հետզհետէ աւելի անահ և վստահ, զի կասիլը մահն է կեանքին։

Քալել՝ բայց ի՞նչ ուղղութեամբ. — Այն ուղղութեամբ՝ որ բացուած ու պարզուած է իր լաւագոյն բնազդներուն, իր հոգեկան ազնուագոյն ազդումներու մղումին, իր զարգուն բանականութեան ցուցմունքին և իր թրծուն փորձառութեան լոյսին առջև։

ԿԵԱՆՔԻՆ ՊԵՏՔ Է ՄՇԱԿՈՒԻ

Ուրեմն եղած են, կան ու կը մնան՝ կեանքի էութեան ծագումին, արժէքին ու նպատակին մասին, — հոգ չէ առժամանակեայ և յարաբերական բնոյթով — վարկածներ կամ տեսութիւններ, որոնցմով լուսաւորուած՝ առաջնորդուած է մարդկութիւնը ցայսօր, յուսալով և սպասելով, եթէ ոչ բացարձակ ու վճռական, բայց գոնէ առաւելագոյն ստուգութեան կնիքը կրող ճշմարտութիւններու, որոնց յայտնութեան կ'սպասարկեն գիտութիւն և իմաստասիրութիւն։

Մարդկային բնազդին ու բանականութեան, իմաստասէր դիտութեան ու փորձառութեան առ այժմ՝ չափած ու ճշգրտուած կեանքին արժէքը, իմաստն ու նպատակը պէտք է որ մեակուին եւ ապրուին, նախ ի յայտ բերելու համար իրենց տեսական ու դործնական օլտակարութեան առաւելագոյն չափը, և ապա, անոր շնորհիւ նպաստելու՝ յայտնադործումին, կեանքի, եթէ ոչ բացարձակ՝ դէթ ճշմարտագոյն արժէքին իմաստին և նպատակին։

ԿԵԱՆՔԻ ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՄՇԱԿՈՒՄԻՆ

ՄԻՋՈՅՆ ՈՒ ՄԻՋԱՎԱՅԻՐԸ

Մարդկային կեանքին պահպանումն ու յաւերժացումը, և անոր արժէքին, իմաստին ու նպատակին լաւագոյն մշակումը, աճումն ու արթնորումը, ըստ մեզ, կտրելի է մանաւանդ առական եւ իգական կեանքերու — մարմնական և հոգեկան — ներդաւնակ Միութեան միջոցաւ եւ Միութեան մեջ, այսինքն Ամուսնութեամբ։ Որովհետեւ ֆիզիքապէս և հոգեպէս զիրար լրացնող բաղկացուցիչ տարրերուն, այսինքն առն ու կնոջ այդ Միութիւնն է որ կրնայ ստեղծել միջավայրը, կլիման ու մթնոլորտը, ըսել կ'ուզեմ՝ ֆիզիքական, կենսաբանական, հոգեկան և բարոյական բոլոր այն պայմանները, որոնք անհրաժեշտ են, մէկ կողմէն զարգացնելու և արդիւնաւորելու միացեալ հոգիներն ու մարմինները, միւս կողմէն անոնցմով սաղմնաւորելու, ծնելու, սնուցանելու և տնտեսելու նոր կեանքեր՝ յզի նորադոյն և կատարելագոյն հոգիներով։

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ամուսնութիւնը, ծրարուած բնութեան իսկ ձեռքով և միջոց ու պայման կեանքի պահպանման, կեանքի մշակումին և ազնուացեալ յաւերժացման, պէտք է կնքուի և կատարուի Ստեղծագործութեան Աստուծային Խորհուրդին, մարդուն միջոցաւ երկնումին եւ կրկնումին ի սես: Ուստի արական ու իգական կեանքերու զուգաւորումը զոր ամուսնական միութիւն կը կոչենք, պէտք է ըլլայ նախ, անկախաբար ուրիշ ունէ նկատումէ, գիտակցորէն կատարուած երկիւղած սպասարկութիւն մը բնութեան եւ աստուածութեան ստեղծագործ խորհուրդին:

ՄԱՐԴԸ ՄԻՋՈՅ՝ ԿԵԱՆՔԻ ԱԶՆՈՒԱՅՆԱԼ ՅԱԻԷՐԺՈՒԹԵԱՆ

Բնական ու բարոյական էակը, որ մարդն է, կեանքի յաւերժացումին պարզ միջոց եւ խողովակ պէտք է՝ ծառայէ սակայն: Այո՛, կեանքը պէտք է փոխանցէ, բայց առաւել ազնուացուցած, գեղեցկացուցած, կատարելագործած և արժեւորած: Հոս, բնական ընտրողութեան (sélection naturelle) անյեղի օրէնքին շարժումը պարտի ստանալ առաւել անշեղ ուղղութիւն և հեշտ երազութիւն՝ մարդկային գիտակցութեան լոյսէն և կամքի զօրութենէն:

ՄԱՐԴԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԳՈՐԾԱԿԻՅ

Այլը ուրկէ կը բղխի գոյութիւնը, կամ ձեռքը որմէ դուրս կուգայ կեանքը, պարզ և անկեղծօրէն խօսելով, տակաւին դրապես ծանօթ չէ մեզի: Քաջածանօթ ենք սակայն թէ համապոյքը ստեղծող ու վարող ձեռքն է Ան՝ որուն Օրէնքին եւ Ոյժին գործակցութեան ուստի և գործերուն հրաւերին ու փառքին կոչուած է մարդը ամուսնութեամբ: Այս իսկ պատճառաւ երբ կ'ամուսնանանք, ըրջօրէն պէտք է գիտակցինք վսեմական այդ կոչումին և արժանապէս մօտենանք աստուծային այդ փառքին, մեր եւ մեզմէ յառաջ գալիք կեանքերուն արժեքը կնքելով աստուծադրում, այսինքն զանոնք օժտելով այնպիսի յատկութիւններով՝ որոնք կը յատկանշեն գեղեցիկ, ազնուական, ուժեղ և ստեղծագործ կեանքը:

ՎՍԵՄԱԿԱՆ ԱՅՍ ԿԵԱՆՔԻՆ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ

Վսեմական այդ կեանքը չէ՛ անկարելի, քանի որ, ֆիզիքական, բարոյական և հոգեկան շնորհներով օժտուած մարդը իր մէջ թաքուցեալ ունի անոր սերմն ու սաղմը և անոնց յանգալիս ծաղկումին և աճումին ի գօրու կարելիութիւնը. զայդ չփաստե՞ր՝ քաղաքակրթութիւնը, այսինքն մարդուն յառաջդիմութեան կամ յարաճուն կատարելագործումին պատկերն ու պատմութիւնը: Ուրեմն մեզմէ իւրաքանչիւրը կրնայ եւ պարտաւ իր և իրմէ բղխող կեանքերուն, աճումի, զարգացումի և ապրումի այնպիսի՝ թափ և ուղղութիւն որ հեռահեռէ լոյսով, գեղով, խանդով, ստեղծագործ ու

ԺԵՆՈՒՆ ԵՒ ԵՐԵՎԱՆ

ժողով, վերասլաց թռիչքով և ներդրոք երանութեամբ աճեցուն, զեղուն ու շարժուն՝ գոյառի լաւագոյն կեանքը՝ իր լինելութեան և յայտնութեան համար մեր կողմէն երկրւոյն ի սպաս դրուած խորհուրդի, յղացումի, կամքի և ջանքի զօրութեան չափին և որակին համեմատութեամբ:

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻԻՆԸ ՕՐԷՆՔ, ԿՈՉՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Քանի որ բանական ամէն էակ, իր բնախօսական յօրինուածքով և բնաղդով, հոգեխօսական պահանջքով և բարոյական կոչումով անհմտութեամբ են կեանքի պահպանումին, յաւէրժացումին, աճումին և ազնուացումին, աբու եւ եգ՝ պարտին միանալ, եւ ըլլալ այդ ու կին. ա՛յս է օրհնք բնութեան, բանականութեան և բարոյականութեան. օրէնք՝ որուն վրիպումով կրնան տուժել թէ՛ անհատը և թէ մարդկային ցեղին կեանքը:

ԿԱՄԱՒՈՐ ՆԵՐՔԻՆԻՆ՝ ՕՐԻՆԱԶԱՆՅ

Ուրեմն սկզբունքով օրինազանց պէտք է համարել կամաւոր չեզոքներ կամ ներքիններ. նոյնիսկ անոնք որ ինքզինքնին կը չքմեղեն յանուն կրօնական, գիտական և զեղարուեստական կոչումներու որոնց կ'ուզեն ծառայել բոլորանուէր: Պէտք է զիտնալ և միշտ ի մտի ունենալ թէ գերագոյն կոչումը եւ կոչումներու աստուածային եւ կեանքի ծնիլը, ապրեցնելը, ազնուացնելը եւ երջանկացնելը. կոչում՝ որուն պէտք է ստորադասուին

միւս բոլորը, որպէս զի հաշտ ու ներդաշնակ մնան աստուածային անյեղլի օրէնքին հետ, և անկէ ներշնչւած, անոր սպասարկու՝ լինին հիմնաւոր և արդիւնաւոր:

ԳԵՐՉՕՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՅՆՏՐԵԼԻ ԲԱՅԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԲԱՆԱԻՈՐ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒՄՆԵՐ

Առ այդ — գեթ գործնապէս — բացարձակօրէն վճռական չըլլալու խոհեմութեամբ, և մինչև այն օրը յորում իսեալ միութիւններ դառնան կարելի, իրական և սովորական. իրաւունքի թոյլատրեալ բաժինը տանք անոնց՝ որ կամովին և գիտակցօրէն կը մնան ազատ ամուսնական կապերէ:

Ուրեմն ամուրիութիւնը, իբրեւ կամաւոր, գիտակից և հարկադրեալ չէզոքութիւն կրնայ բացատրուիլ և արդարանալ ֆիզիքական ու բարոյական այն պատճառներով՝ որոնք կը դաւեն միութեան գերագոյն նպատակներուն. յիշեալ պատճառներն են օրինակ՝ հիւանդութիւն, յիմարութիւն անառակութիւն, դձուծ և դեհիկ բնոյթ, անասնական ու գրաստական նկարագիր, մէկ խօսքով ֆիզիքական ախտ ու անկարողութիւն եւ բարոյական անարժանութիւն կեանքը ծնելու առողջ, գեղեցիկ և հզօր, մարմնով և հոգիով:

Արդարեւ Ամուսնական Միութիւնները թերի, ձախող, դժբաղդ ու փլասակար են, կը քայքային ու կ'սպաննեն կեանքը, կ'եղծեն անոր գեղն ու նուիրակութիւնը և կը նսեմացնեն անոր արժէքն ու նպատակը եթէ բաղադրիչ տարրերու, մարմնոյն և հոգին կ'ըսեմ, առողջութեան, գեղեցկութեան և ազնուականութեան

փոխանցումովը ու վերարտադրումովը չստեղծեն նոր և յորդ կենսանիւթ՝ աղբիւր առաւել ոյժի և շնորհի, վառարան՝ ներոյժ գիտակցութեան և երանութեան, որպէս զի, ինչպէս ըստեկցաւ, կեանքը ո՛չ միայն պահուի և յաւերժանայ, այլ տճի, լայննայ, խորանայ և արդիւնաւորի Միութեամբ:

ԳԵՐԸՆՏԻՐ ՀՈԳԻՆԵՐ

Օրէնքի համադր բացառութիւն պէտք է նկատել մանաւանդ հետեւեալ պարագան.

Ընտրեալ ամէն անհատ իրաւունք ունի և պարտականութիւն՝ արդիւնէլ անձին՝ մաս կազմելու Ամուսնական Միութեան, երբ անոր բարձրագոյն և էական տարրը հանդիսացող հոգին՝ չէ դատած իր լրացուցիչ մասը, իր յարմար գոյգը: Որովհետեւ լաւ է անհատին, թէ՛ իրեն և թէ՛ սեւին օգտին համար, եթէ մնայ ազատ և անկախ, յղանայ ու ծնի՝ հոգեւոր զաւակներ, քան թէ ընտրէ իր մշակութիւն, ծաղկութիւն և ապրումին նոր՝ բայց խորք միջավայր ու փոփոքան՝ միանալով անցնեղաւեակ գոյգի մը, որուն հոգեկան գոհիւն ու բիրտ գրկումներէն չզխուած պիտի այրի ու մորկի, պիտի դալարի ու հիւծի, պիտի սեղմուի ու վերածի, պիտի քամուի ու խամրի Այո՛, այսպիսի պարապանքներում յամենայնի բարի է ըլլալ ու մնալ ինքնամիտի, ինքնաձիւն և ինքնամեակ հոգի ու կեանք. ապրիլ խորհուրդի, երազներու, սրբազան սէրերու, իտէալներու, նուիրումներու, արուեստի, գիտութեան, բարեգործութեան և առաքինութեան կեանքը. անոնց խանդովը վառիլ և անոնց երկունքովը նախ վերածնիլ ինքզինքը վսեմական նոր կեանքի մը մէջ՝ և ապա հոգեկան ճառագայթում:

Ներով լուսաւորել, ջերուցանել և ընդմնադրել՝ աժդոյն ու ամոյն, նիհար ու տկար, վատոյժ ու ամուլ, անմշակ այլ հոգիներ, քան ձախող և անյարիր միութեամբ հոգեպէս չէղքանալ, ամլանալ ու վիժիլ կամ իսպառ չըմբռնուած, չյարգուած, չփայփայուած՝ տառապիլ ու խամրիլ:

Նիւթական հոգերէ և ֆիզիքական կաշկանդումներէ ազատ, ինքնակամ, ինքնազօր, ինքնատեղծ, ինքնաբաւ և ինքնիրմով ու ինքնիրմէջ կասարեալ այս գերբնիւր հոգիները, կարծես տեսակ մը մարմնացեալ աստուածութիւններ՝ կրնան ըլլալ իրենք իրենց օրէնք ու կանոն. ուստի յարգանք իրենց և ո՛չ մեղադրանք:

ԱՎԵԱՐԿ ՄԸ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ ՆԵՐՈՒ

Աստուծո և անասուն արդեօք էապէս տարբեր են իրարմէ: Զիրենք զատորոշող գիծն ու սահմանը աստիճանական կամ քանակական է թէ որակական: Կեանքի միեւնոյն հոսանքը, կամ պեռկսոնեան բառով, կենսական թափն (l'elan vital) է արդեօք որ անասունին մէջ կատարած և ասունին մէջ քալած է և պիտի շարունակէ քալել անսահման բարեշրջումի ձգտումներով և կարելիութիւններով: Հարցեր՝ որոնց պատասխանին կ'ապասէ դեռ հետաքրքիր և մանաւանդ իմաստասէր մարդկութիւնը: Սպասելով սակայն այդ պատասխաններուն, ի՞նչ որ այժմէն կարելի է վստահօրէն հաստատել սա՛ է, թէ անասունը իր բնախօսական կազմով ու կեանքով մեծ հանդիսութիւններ ունի ասունին հետ և կը բացատրէ անոր հոգեբանական կեանքի բազմաթիւ կողմերը, երեւոյթներն ու իրողութիւնները,

Այդ պատճառաւ շահեկան է և կ'արժէ ակնարկ մը նետել կենդանական աշխարհի կեանքէն ներս, տեսնելու և սերտելու համար հոն՝ մասնաւորաբար սերնդադորժութեան օրէնքը, որ նպատակ ունի կեանքի պահպանումը, յաւելրժացումը և լաւադրոյնին ընտրութեամբ և փոխանցումով՝ կեանքին բարեշրջեալ ազնուացումը:

ՄԱՅՐ ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Ինչ որ կայ և ինչ որ թէև անտես, թաքուն և ի զօրու երեւան պիտի գայ՝ այդ բոլորին տարրերը, օրէնքները, խորհուրդն ու ծրագիրը, էութիւնն ու կարելիութիւնը կը բովանդակի Մայր-Բնութեան մէջ: Եթէ ան, Բնութիւնը, չէ՛ իսկ Արարիչ-Աստուածութիւն, ապահովապէս մին է անոր էութեան հրաշալի յայտնութիւններէն, իբրև օրրան ու վառարան ստեղծիչ զօրութեան: Սերտել բնութիւնը ու ճանչնալ զայն՝ կը նշանակէ ճանչնալ ծոցը՝ ուրկէ դուրս եկած է նաև բանական մարդ էակը, հոնկէ առնելով իր էութեան նիւթն ու խմորը, զօրութիւնն ու շարժումը, և ուրկէ ծնած է և կը ծնի իր գոյութիւնը սնուցանող կենսոսնիւթը, ուրկէ ըմպած է և պիտի ըմպէ յար՝ իր գիտակցական կեանքին ալ ումն ու լոյսը: Ուստի բարեբար է ապրիլ ծոցը կամ մօտը Մայր-Բնութեան, պլլուիլ ու փարիլ անոր մայրական կուրծքին, ո՛չ միայն հոնկէ ստանալու համար սնունդը կեանքի՝ այլև ունկնդրելու և լսելու համար իր որքա՛ն լուռ՝ այնքա՛ն և պերճախօս խրատները, որոնք անբարբառ կը բարձրանան և հոգեւոյզ կը պատգամուին չորս դիէն, իրերէն ըլլայ թէ անասուններէն, երեւոյթներէն ըլլայ թէ պատկերներէն, աչք ու

ականջ ունեցող, զգալ ու հասկնալ ուզող և կարողացող մարդոց՝ նշելու կամ յուշածելու համար իրենց կոչումին ճամբան:

ԱՅՅ ԵՒ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ՈՒ ԻՄԱՍԱՍԵՐ ՀԱՅՏՈՒԱԾ

ՄԱՅՐ-ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԾՈՅԻՆ

Մանենք ուրեմն ծոցը Մայր-Բնութեան, — նուիրենաբար առաւօտեան և երեկոյեան վսեմական պահերուն — և խաղաղիկ ու խոհուն, հանգչած, մայրական գիրկն անոր, դիտենք հանդիսադրած է՛ն հետաքրքրական և հմայիչ, է՛ն սրտազրու ու թելադրիչ պատկերներէն մին: Դիտենք, կ'ըսեմ, թռչնոց և կարգ մը կենդանեաց սարքած հարմերգութիւնը, որ հանդիսաւոր տօնակատարութիւնն ու փառահեղ պանծացումն է գոգցես ստեղծագործութեան խորհուրդին: Միահամուռ եռուղեք որով կ'եռեւեփին անոնք, Մայր-Բնութեան ոգիին թրթռացումն է կարծես իրենց մէջ, անսահման և անտեսի ներդաշնակութեամբ մը՝ որ դողով ու սարսուռով կը համակէ զգայուն և խորհրդապաշտ հոգիները: Վսեմ ու վեհաշուք այդ տօնակատարութիւնը դիտելու է սակայն, ո՛չ հարմեւորի թեթև ու թրվառն հաճոյքով, այլ կրօնական երկիւղած ու սրտայոյզ սարսուռով:

Հսեցէ՛ք... Վեհ ու վսեմ չէ՞ք գտներ այն խօլ եռուղեք որով կը խայտան մեծ ու փոքր թեւաւորք... Վեհ ու վսեմ՝ կուրօրէն մոլեգին այն թափը՝ որով կը միտին ու կը մագնիտին իրարու: Վեհ ու վսեմ՝ այն շնորհալի ու վարպետ շարժեւեւերը, որոնցմով ոմանք կը նկրտին կարթել ու կախարդել իրենց զոյգերը: Վեհ ու վսեմ՝ անդուսպ և խօլակուն կատաղանքը ուրիշնե-

րուն, որով դուրս կը պոռթկան զիրենք մըրկող հը-
րայրքը: Վեհ ու վսեմ մանաւանդ՝ զիւցողնական պայ-
քարը զոր արունքը իրարու դէմ կը մղեն, իբր յազ-
թանակի գին կամ մրցանակ վերցնելու համար զեղեցիկ
սեռը: Վեհ ու վսեմ վերջապէս՝ ֆիզիքական ձիրքերու
և բարոյական շնորհներու ճոխ ու պերճ հանգիստագրու-
թիւնը, ձեռք բերելու համար սէրն ու հաճութիւնը
ընտրեալ զոյգին, Այո՛, վսեմ և հիացառիթ են այս
բոլորը, երբ մանաւանդ խորհիս թէ, նոր կեանքեր ուր-
ուսագծող և խմորող խորհրդաւոր շարժումներ են և ո՛չ
թէ ունայն ձեւեր և անմիա խաղեր:

ՎՍԵՄԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՐ ԹՈՉՆՈՅ ԲՈՅՆԵՐՈՒՆ

Թռչնոց բոյնն՝ զհապա... Ապրուած սիրակցորդ
կեանքի և երկնուած կենդանի գեղեցկութեան թրթուռն
քերթուածներն են անոնք: Սիրով ու գրգանքով բա-
բախուն, համբոյրով ու գգուանքով ցնծուն, խանդ ու
ազապատանքով պարարուն, ջերմիկ այդ ծոցերուն մէջ,
ամուսնական և ընտանեկան ոգին ի յայտ չի՞ զգար յու-
զիչ և հմայիչ ձեւով մը և ողջ էութիւնդ չի՞ թրթուար
քաղցրանոյշ սարսուռով մը, ի անս փոխադարձ այս
սիրազեղումին՝ որով զիրար կը գրկեն ու կը գգուեն,
կ'օծեն ու կը շոյեն թեաւոր զոյգեր:

Հապա՞ այդ սիրաջերմ գգուանքին ու համբոյրին
տակ ծնունդ առած կեանքերուն վրայ ծնողական ան-
պատում խանդաղատանքով թառող ու թրվուցող ու-
գի՞ն... Անոնց դիեցումին համար ընծայուած սրտազին
նուիրումը... Եւ մերթ՝ նոյնիսկ գերադոյն զոհողու-
թեան՝ վսեմական ժէպիւրը. պոտարագումը կ'ըսեմ ան-

ձին... Ո՛հ, հոգեպարար ու հրաշափառ խորհուրդ՝ որ-
մէ կ'արժէր որ յար ներշնչուէին բոյն կազմած՝ բայց
սնուիր մարդիկ...:

Գուրգուրոտ այս գգուանքը ու սիրաջեր հոգաա-
ծութիւնը, միացած սիրերգութեան այն անսահման ու
անճառ դաշնակութեան որ ճռուողիւնով ու դայլայլով
կը յորդի ու կը հոսի չորս բոլորէդ, դար ու զաւարէն,
ծառ ու բարձունքէն, քար ու քարայրէն, խոր ու խո-
ռոչէն, ձերպ ու կտուրէն, թառ ու տանիքէն, ու կը
ծաւալի, կը լնու այերքն ամբողջ, ըսէ՛, ընթերցող,
չսուգե՛ր քեզ ու հաղորդակից չընե՛ր հոգիդ թաքուն
այն խորհուրդներուն, որոնցմէ՛ դժբաղդաբար հեռու կը
պահեն զմարդիկ, երեւութական աշխարհին վրայ բաց-
ուած և անոր արտաքին ու թեթեւ ըմբռնումին միայն
սահմանուած իրենց զգայարանքները:

« ՊԵՏԻ Է ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՍ »

Ա՛ՅՍ Է ՊԱՏԳԱՄԸ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Կենդանական աշխարհին պարզած վեհաշուք այս
տեսարանին ներգործած ապաւորութիւնը, ո՛չ միայն
պէտք է մարդուն հոգին պարուրէ զմայլադին պաշտու-
մով մը, ստեղծագործ այդ շարժումները բնագոյն ու
վարող Մեծ ու Մայր Ոգիին հանգէպ, այլ պէտք է
ներշնչէ Սեղծագործութեան գերադոյն խորհուրդի սահ-
մանին և բարձրութեան վրայ մնալու զգացումը և
զայն գիտակցօրէն տպելու կամքը: Զգացումը կ'ըսեմ՝
մարդը հաղորդակից և գործակից նկատելու սեղծա-
գործ գորութեան, և կամէր՝ շինելու և՛ իր բոյնը ջեր-

միկ, որքան ընծայելու համար դայն ստեղծագործութեան հրաշքին և աղբիւր՝ նոր կեանքի բղխումին, Պարզ խօսքով՝ «պէտք է ամուսնանալ՝ բլլալ այր ու կին, պէտք է ծնանիլ՝ բլլալ հայր ու մայր» ահա՛ ինչ որ հարկ է առնել իբրեւ դաս և պարտականութիւն, բնութեան հետ ունեցած մտերիմ այս տեսութենէն և բոյներու պարզած սրտագրաւ պատկերէն:

ԱՄՈՒՄՆԱՅԻՐ ԲԱՅՅ ՄԱՐՄՆՈՅ ԵՒ ՀՈԳԻԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՄԲ

Հուրջ պարագայ սակայն, ի միտ ա՛ռ և յար յիշէ ընթերցող թէ՛ «Ամուսնացիր» պատգամը ուղղուած է ո՛չ այնքան «կենդանական բնագոյիդ» որքան ասուն եւ բանական մարդ-եակի գիտակցութեանդ: Այո՛, պէտք է ամուսնանաս, բայց մարմնոյ եւ հոգիի ներդաշնակ միութեամբ, խորապէս գիտակցելէ յետոյ կոչումիդ և բարոյական ուժիդ, բնաւորութեանդ և նկարագրիդ, պարտականութիւններուդ և պատասխանատուութիւններուդ, վերջապէս ֆիզիքական, նիւթական և մանաւանդ հոգեկան և բարոյական բոլոր այն պայմաններուն, որոնք կը շինեն գիտակցութիւնը մարդուն՝ և զեղեցկութիւնը, ներդաշնակութիւնը և տոկունութիւնը իր կազմելիք միութեան, երաշխաւորելով ատոր յաջողութիւնն ու տեականութիւնը՝ նոր ու բարօր կեանքով՝ լուսաւոր և թեւաւոր ուղիով:

ԳԱՂՏՆԻՔԸ ՄԱՐԴՈՒՍ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԺԲԱՂԴՈՒԹԵԱՆ

Կենդանական աշխարհին մէջ, բնագոյին ուրուագըծած ուղիղ և անթեք գիծը, տիրականօրէն քաշուած բնութեան իսկ ձեռքով և որ կ'երաշխաւորէ շարժումի, գործի և կեանքի անվրէպ ուղղութիւն, դժբաղդաբար բաժինը չէ մարդ եակին: Բանականութեան լոյսը եւ ազատութեան բռնիչը, այլ ճամբաներ բացած են իր ձգտումներուն առջև և աս՝ գաղտնիքն է քե՛ր իր մեծութեան եւ քե՛ր իր դժբաղդութեան. բանականութեամբ զինուած և ազատութեամբ թեւաւորուած մարդ-էակը, հարկադրուած է միտ գեպի առաջ եւ դեպի վեր՝ ուղղել իր քայլերը, աւելի՛ հեռուն, աւելի՛ խորը և աւելի՛ բարձրերը սուղել իր նայուածքները, ըզձականին, երասկանին, շատ անգամ անիրականին նետել իր ձեռքերը: Մարդուն այս լայն, սրտառուչ և խորհրդաւոր շարժումները սակայն երբեմն դատապարտուած են մնալու դէպի մութը, դէպի անձանօթը, դէպի խորհուրդ ուղղուած ժէսթեր և յաճախ՝ ցնորական դադափարականներու յառած ձգտումներ, ուստի և յղի՝ անյաբ կարօտով, վտանդներով, գահավիժումներով, անկումներով, վրիպումներով, վիժումներով և յուսախաբութիւններով: Բայց և յղի՛ նոր ու հզօր ստեղծագործութիւններով: Ա՛յս է իր ճակատագիրը: Գեղեցիկ ու վսեմ՝ բայց և մուսլ ու խորհրդաւոր:

ԶՈՅԳԻ ԵՒ ԲՈՅՆԻ ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՅՐ

Հարցը մասնաւորելով ամուսնութեան, զուտ բնագոյով լարուած և վարուած էակներու համար գոյութիւն

չունի անոր կնքումին զխաակից լրջութիւնը ու նուիրականութիւնը, ինչպէս նաև հողն ու անձկութիւնը բոլոր այն կարիքներուն, պարտականութիւններուն և պատասխանատուութիւններուն, որոնք միութեան ակթեն կը ծնին, և որ կը չինեն կնքիւր մարդէակին ամուսնութեան: Այո՛, խորհող, զգացող, դիտող, դատող, չափող և կշռող մարդուն համար զայգի եւ բոյնի հարցը հրատապ է և կնճռոտ: Հրատապ ու կնճռոտ՝ բայց հար՛կ է մօտենալ անոր, զի, ինչպէս աստուծոյ, պարտականութիւն եւ կոչում եւ բայց մօտենալ՝ ո՛չ բնագոյի կուրութեամբ, ո՛չ հանոյքի հեռամով գրգռութեամբ, ո՛չ ալ միայն նիւթի եւ դիրքի խաբուսիկ խայծով, այլ լրջամիտ խորհուրդով, խոհական հաշուով եւ մանաւանդ բարոյական բարձրագոյն նկատումներով: *Զգո՛յշ, բռնը-ուելիք մէկ կամ միւս՝ դիրքերէն կախում ունի կա՛մ կատարելագործիւնը, կա՛մ ողբերգութիւնը եւ կա՛մ փառաւորումը ամուսնական կեանքին:*

Մ Ա Ս Ն Բ.

Ա Մ ՈՒ Ս Ն ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Դիւրին է ԱՄՈՒՍՆԱՆԱԼ, բայց զըժ-
ուարին՝ ՄԻԱՆԱԼ. այդ իսկ է պատ-
ճառը որ ՄԱՐՄՆՈՎ, ՄԻ՝ բայց շատ
են ՀՈԳԻՈՎ, ԲԱԺՆՈՒԱԾ ԵՒ ԱՅՐԻԱ-
ՅԱԾ զոյգեր:

Հ. Ք. Ո.

Կինը տան թագուհին՝ եւ ամուսնոյն
պահապան հրեշտակն է: Իսկ այրը,
թագուհւոյն թագը՝ բայց ի հարկին
այդ հրեշտակին — եթէ է — հպատակը
պարտի ըլլալ:

Հ. Ք. Ո.

ԶՈՅԳԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ընթերցող, ընթերցեան պատգամած դասը քու ալ
ընթերցանդ պատգամած պահանջն էր: «Այո՛, պէտք է
ամուսնանաս» բայց որո՞ւ հետ: Ո՞վ է բուն զոյգը, որուն
միացած յաջողապէս և արժանապէս պիտի սպասորկես
կեանքի ստեղծադործութեան և անոր ազնուացեալ
յաւէրժութեան և անձիդ ալ լրութեան, լիութեան և
երջանկութեան բարձրագոյն խորհուրդներուն:

Սրտառուչ խորհուրդ...:

Բայց մեղմէ իւրաքանչիւրը ունի գողցես նշանաձր իր
հոգւոյն՝ որուն կ'սպասէ, Սուլթանը սրտին՝ զոր արդէն
իսկ կը պաշտէ: Ուրեմն սպասուած այդ նշանաձր պէտք
է փնտռել և պաշտելի այդ Սուլթանը ընտրել շատե-
րու մէջէն:

Բայց ի՞նչպէս:

Ուշադրութիւն, բարեկամ, թերեւս առաջին հասնո-
ղը և քեզ ողջունողը չէ՛ ան. ո՛չ ալ առաջին հանդիպողը
ու քեզ չրապուրողը, և ո՛չ իսկ սիրահալ նայուածքիդ
առջև առաջին խոնարհողը: Ուրեմն համբերութիւն...:

Այո՞, պէտք է սպասել, պէտք է փնտռել, պէ՛տք է փորձել և ապա ընտրել: Թերեւս ո՛չ ընական՝ բայց այս է ապահովապէս բանական ճամբան:

Դժբաղդաբար շատեր բնազդով թե տառած և կիրքով կուրացած, կը խնայեն իրենց անձին մաշող անձ-կութիւնը սպասումին: Ուրիշներ՝ թոյլ ու թեթեալաբայ՝ չեն հանդուրժեր յոգնութեան՝ երկար-բարակ փրկ-սրտումի: Այլք՝ առաջնորդն ու տանջող դժուարութիւնները ունին բանաւոր ընտրութեան: Եւ ամէնքը աչքերնին զօց՝ — աչքե՛ր հոգիի — կ'ողջունեն զոյգն իրենց կեանքին, և աւա՛ղ, միշտ կ'ողբան մահը սրտի սուլքանին...

Չյիշեցինք դեռ միւս շատերը — թեթեամիտ թի-թեռնիկներ և ունայնամիտ պուպրիկներ — որոնք գտած ըլլալ կը կարծեն ընկերը կեանքին, Սուլքանը սրտին, քոյրը հոգիին, երբ կը հանդիպին չպարուած գեղով և հրապոյրով դէմքերու, կամ արտաքին և նիւթական փայլով ու շուքով լուսապսակ շրջանակուած գիրքե-րու: Խաբկանք ահաւո՛ր՝ միշտ կ'անտեսեն ճանչ-նալ բուն մարդը և սիրել հոգիի եւ նկարագրի տե-բուն անձը: Ուստի կուլան ընդմիշտ վիժումը միութեան, քայքայումը բոյնին եւ քաղումը սրտի Սուլքանին:

ՉՈՅԳԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԵՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՐԱՇԱՆԻ ԹԷ ԲՈՆԱԴԱՏԵԱՆ, ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ւր փնտռել, ո՞ւր գտնել և ինչպէ՞ս ընտրել ու-րեմն, մտերիմ ընկերը կեանքին, բուն նշանածը հոգիին, իսկական սուլքանը սրտին...

Յունական առասպել մը կը պատմէ թէ աշխարհի

սկիզբը, մարդկային ամէն էակ կազմուած էր այրե-մը և կնոջմէ մը, զորս, ապա, Ստեղծիչը երկուքի բաժ-նեց, և յորմէ հետէ, բաժնուած այս կէսերը հետամտե-նաց, և յորմէ հետէ, բաժնուած այս կէսերը հետամտե-նաց ու կը հետամտին վերստին ի մի գալու և միա-նալու: Ուստի, երբ նախասահմանուած այս զոյգին եր-կու տարրերը իրար հանդիպին, հզօր ու քաղցր բաղ-խումով մը — շանթի հարուած — (coup de foudre) կը ներգգան իրենց նախկին արեւակցութիւնը կամ կենակցութիւնը:

Իսկ մենք, ընթերցո՛ղ, հոգեգգած համոզումով՝ և փորձառական իմաստութեամբ կ'աւելցնենք և կը կրկնենք անգամ մը եւս. զոյգդ ունիս դուն, և ան պիտի յայտնագործէ ինքզինք: Բաղդի զարմանալի քը-մայք մը կամ խորհրդաւոր դիպում մը յանկարծ դէմդ պիտի հանէ երկնքին քեզ սահմանած էակը, և հոգիդ, ներքին դրդումով կամ իմացումով մը պիտի ճանչնայ զայն և համակրական բուռն մղումով մը պիտի յարե-անոր ու պիտի գրկէ երջանիկ սերտ սեղմումով: Շա-տեր այդպէս, խորհրդաւոր ուժերու բարերար խաղով մը և անակնկալ ազդումով մը ողջունած են իրենց զոյգը, Համբերէ՛ միայն, արթուն հսկէ՛ և դիտէ՛...:

Բայց, զգո՛յշ, բարեկամ, բնականն ու բանականն ո՛չ ըստ առասպելի բաժնուած և վերստին միանալու ի ինչի կիսուն՝ և ոչ ալ երկնքին խորհրդաւոր իմն քեզ սահմանած զոյգին հրաշալի յայտնութեան սպասումն է, այլ գիտակից որոնումը զոյգին, փորձառութեան և իմաստութեան լոյսով առաջնորդուած՝ ընդառաջելը բնութիւնին, և այդպէսով տեսակ մը բունագիտելը զայն որպէսզի յայտնուի:

ԱՆՁԿԱԼԻՅ ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ

ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ԼՈՅՍԵՐ ՄԸ

Բայց ո՞ւր երթալ, պիտի հարցնեն անձկալից շա-
տեր, ո՞ւր երթալ՝ քառսին մէջէն որ այսօրուան ընկե-
րութիւնն է, և ո՞ւր ու թնչպէս փնտռել ու գտնել,
բռնադատել ու յայտնադործել սուլթանը սրտին, խաւա-
րին ու տիղմին մէջէն՝ ուր կը յածին հոգիները, ի
խնդիր ՀԱՃՈՅՔԻ ՔԱՆ ԿԵԱՆՔԻ, ի խնդիր ԺԱՄԱՆՑԻ
ՔԱՆ ԿԱՅՔԻ, ԲԱՅ ԱԶՔԵՐՈՎ ԲԱՅՅ ՓԱԿ ՈՒ ԱՆՓԱՅԼ
ՀՈԳԻՈՎ...:

Ահա՛ ԼՈՅՍԵՐ մը, թէև աղօտ ու դողդոջ, որոնք
թերեւս առաջնորդեն քեզ դէպի յայտնութիւնը զոյգիդ:

ՅՈՒՍՈՅ ՆՇՈՅԼՆԵՐ

Նախ փակագիծ մը՝ լուսաւորուած Յոյսի քաղցրօ-
րէն քաջալերիչ նշոյլով մը:

Մարդը բարոյական բարձրութենէ մը դահալէժ
ինկած ու թափառիկ, կամ սրբազան կայքէ մը տապա-
լած ու աղմաթաթաւ, բայց քեւաւոր հրեշտակ մըն է
էապէս: Մի՛ դատեր զայն չարաշար ու դատապարտեր
վճռաբար: Այո՛, թերեւս դժուարին՝ բայց անկարելի
մի՛ տեսներ փակել մեղատիր իր աչքերն ու բանալ,
փակուած՝ բայց թերեւս ԿՈՅՍ մնացած իր հոգին, ու
ցոյց տալ վարչանքը ապրուած պիղծ կեանքին, և
ներշնչել բաղձանքը ապրուելիք աշխուականին: Ըսել
կ'ուզեմ՝ Տիլմին մեջ ինկած ոսկիներ շատ կան, ուշա-
դիր դիտէ՛, թերեւս տեսնես ու ճանչնաս զանոնք, ի-

րենցմէ արձակուած շողէ մը կամ արտաբերուած հըն-
չիւնէ մը, վեր ա՛ռ ոսկին աղմաթաթաւ և թող աղա-
տարարի անգին վարձքդ ըլլայ երախտագիտօրէն քեզ
փարած անոր անեղձ ու կոյս հոգին:

Բայց սա Յոյսի նշոյլն է ճառագայթած լայնատա-
րած խաւարին մէջէն: Անցնինք լուսոյ նրագին:

ԼՈՅՍԻ ՃՐԱԳՆԵՐ

Փնտռել-գտնելու համար անձանօթ զոյգդ, քալէ
դէպի անոր յայտնութեան նախ՝ Ամուսնութիւն-Միու-
թեան բնական և անանձնական գաղափարականովը թե
առած, Այսինքն, կեանքը ստեղծադործող Միութեան
լրացուցիչ զոյգին հետապնդումը, ինչպէս ըսուեցաւ,
թող դերիշխէ անհատական միւս բոլոր նկատումներուդ,
չահ, հաճոյք, փառք, քմայք. որովհետեւ Տիեզերական
վսեմական խորհուրդին սպասարկող պատշոնաստ մըն
ես եւ ո՛չ կեանքի վայելքին կոչուած սովորական
հիւր մը:

Երկրորդ՝ խորհրդաւոր այս ճամբորդութեանդ ըն-
թացքին շուրջդ դեգերող կամ թեւապարող, քեզ հետ
քայլ առնող կամ քեզ դարպասող և այգայէսով իրենց
կարգին զոյգերնին փնտռող հոգիներու մէջէն, — հոգի
կ'ըսեմ և միտ դի՛ր — կանգ ա՛ռ միայն անոնց առջև,
որոնց դէմքն ու նայուածքը միեւնոյն գաղափարակա-
նին սրբազան օծութեան դրոշմը կը կրեն:

Երրորդ՝ լսէ՛ երկամբ ու մտադիր, այսպէս ողջուն-
ուած հոգիներուն խորհուրդին և զգացման, նկարագրին
և բնութեան, ձգտումին և իտէալին՝ բուկիցներուդ հետ
յօրինած ներդաշնակութեանը: Եթէ համալար են և հա-
մադարկ, գեղեցիկ են և հզօր, հեշտալուր են և սրբա-

դան, համակրօրէն հոգիդ գրկած այդ հոգին՝ նկատէ՛
խակական լրացուցիչը կազմել ուղղուած Միութեան, և
զայն ընտրէ՛ իբրև զոյգդ շնորհալի, նշանաւոր ցանկալի,
սրտիդ սուլքանք պատշելի:

ԵՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՆՆՇԱՆԱԽՈՍՈՒԹԵԱՆ

Այսպէս բնական ու ինքնաբեր յարումով զիրար
ողջունող, բանական և գիտակից ճանաչումով զիրար
ընտրող, և որքան բնազդական նոյնքան և ինքնակամ
մղումով իրարու ձգտող, իրարու մէջ տեսակ մը սիրա-
ձուլուող հոգիներ — գոգցես յերկնուստ սահմանեալ
խօսեցեալներ — կ'ապրին առաջին պահը միութեան, պահը
նշանախօսութեան որ անձառ և զեղուն երանութեան վի-
ճակն է սիրոյ տենդոտ հրայրքով վառուած հոգիներու:

Ի բնէ կոչեցեալ՝ բայց դժբաղդաբար ո՛չ-ընտրեալ-
ներու համար, միայն հպանցիկ շողով մը լուսաւոր և
խաբուսիկ վայելքով մը ճաշակուող այս պահը, դարեւ
աւժող պահն է ընտրեալներուն, որոնց մէջէն անցնող
և անոր քաղցրութեան մէջ թաթաւուած հոգին, երա-
զական այդ վայելքին թրթիռը պէտք է պահէ իր ծո-
ցին մէջ, անուշանէ զայն, զօրացնէ և մշտաւար հնչեցնէ՝
իբրև ԳԱՇՆ ՈՒ ՏԻՐՈՂ ԵՐԴԸ ԻՐ ԿԵԱՆՔԻՆ, եթէ չու-
զեր փոխել զայն սխառնուց մահերգին:

ՆՇԱՆԱԽՈՍՈՒԹԵԱՆ Ի ՄԱՍՏՆ

ՈՒ ՆՊԱՏԱԿԸ

Նշանախօսութեան անըջական պահը, որքան ալ
խոհական իմաստութեամբ ողջունուած՝ պէտք է ըլլայ

ոչ այնքան ինքնամոռաց գինովութեան՝ որքան սպա-
սումի, փորձի և պատաստութեան շրջան մը: Սպասում
նշանուած հոգիներու պայծառ յայտնութեան. փորձ՝
ինքնաճանաչումի և իրերաճանաչումի. և պատաստ-
թիւն՝ միութեան վերջնական յորինման, այսինքն բուն
ամուսնական կեանքին:

Արդարեւ, նշանախօսութեան շրջանին տեղի ունե-
ցած տեսութիւններ և ժամանցներ, ճաշակուած հա-
ճոյքներ ու վայելքներ, փոխանակուած սիրալիր ժպտ-
ներ ու ակնարկներ, որքան ալ քաղցր և սիրանոյշ ըլ-
լան, լաւ են բայց ոչ բաւ՝ միս ու մարմին տալու հա-
մար կեանքին որ կը ծրագրուի, որ կը հետապնդուի,
որ կը խմորուի և պիտի սկսի ու շարունակուի ամուս-
նական միութեամբ: Դեռ իրարու համար գոց, թաքուն
և անծանօթ հոգիներուն նախողջոյնն է միայն փոխա-
նակուած, իսկ անոնց իսկութիւնը կը մնայ կնքուած
խորհուրդ: Ուստի այդ խորհուրդին երազով ու սիրով
ապրումը, պէտք է լուսաւորուի պայծառ մաքերու
ճառագայթումներով, որպէս զի երեւան զան նկարա-
գիրներ, լուսաւորուին կ'ըսեմ՝ ներքին դիմագծութիւններ,
յայտնուին բնական եսեր՝ խնայուելու համար աղետալի
հիասթափութիւններ, որոնք սովորաբար կը յաջորդեն
նշանուած հոգիներու կուրութեան և զինովութեան:

ՍՊԱՍՈՒՄԻ ՊԱՆԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Սպասումի պահը, քաղցրօրէն անձկալի՝ անգին կա-
րեւորութիւն ունի: Ան, մինչև ամուսնութիւն, մէկ
կողմէն հոգեկան վայելքի անձառ ու անխառն անու-
շութիւնը կը ջամբէ — այնքան երանական որ զերծ է

իրական վայելիքի դառնութիւններէն և յղի է յոյսերու և խոստումներու վառ ու վարդ երազներով, միւս կողմէ կ'երկարէ երազը կեանքին եւ քաղցրութիւնը անխնայ քական վայելիքին, և միջոց ու ժամանակ կուտայ իրերաճանաչումի և ինքնաճանաչումի փորձին և ամուսնական կեանքի կոչումին պատրաստութեան:

Ի Բ Ե Ր Ա Ճ Ա Ն Ա Ջ Ո Ւ Մ Ի Փ Ո Ր Ձ Ի Ն Վ Տ Ա Ն Գ Ը

Ճանաչումի փորձը դժուարին և վտանգաւոր է, որովհետեւ խօսեցեալները զիրար պիտի դիմանան սիրով շլացած կամ կուրացած աչքերով...: Սիրահիւս քօղով վարագուրուած կամ սիրավառ լոյսով շլացած այդ աչքերը կամ չեն տեսներ՝ կամ կը տեսնեն եղածէն շատ քիչեր, այլափոխուած կամ պայծառակերպուած: Նշանածներէն թէ՛ միայն և թէ՛ միւսին թերութիւնները և սգեղութիւնները վերացած՝ կամ նոր և ինքնատիպ կատարելութիւններու վերածուած կ'երևին: Այո՛, շլացած սերը, կը տեսնէ միայն իր փնտածը եւ ուզածը և զայն անհամեմատօրէն մեծցուցած ու պճնազարդած՝ իր երեւակայութենէն ու սրտէն քաղուած ու քաջուած գիծերու անհուն և դունագեղ պէսպիսութեամբ:

Հ Ե Ռ Ա Ն Կ Ա Տ Զ Ք Ո Ւ Շ Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Սոյն դժուարութիւնը պէտք է մեղմել և վտանգը բառնալ ու փարատել՝ նայուածքը լարելով խորհուրդով եւ փորձառութիւնով եւ խօսքը տալով պաղ ու պայծառ դատողութեան: Այո՛, յամենայնի բարի է կանուխէն տեսնել ինչ որ սգեղ ու տձեւ է մարմնոյ՝ և ինչ որ թերի և տկար է հոգեւոյ մէջ, ու տեսնել ու զիտել զանոնք՝

զետեղած ո՛չ թէ ներկայի արեւափառ լոյսին տակ, այլ փոխադրած դալոց օրերու մշուշին մէջ: Չափով մը տարկայական ու խորազնային այս քննութենէն յետոյ, եթէ նայուածքները կը մնան պայծառ, սերերը անմար, յոյսերը վառ եւ վստահութիւնը անյողդողդ՝ այն տեսնումիայն առնել վճռական որոշում, փոխանակել հանդիսաւոր խոստում, վերցնել ծանր պատասխանատուութիւն և ապագային հոգը թողուլ Անոր՝ որ Տէրն է ժամանակներուն և ճակատագիրներուն:

Ս Ի Ր Ա Հ Ի Ս Ք Օ Ղ Ի Ն Բ Ա Ր Ի Ք Ն Ո Ւ Ջ Ա Ր Ի Ք Ը

Սիրուած էակին ֆիզիքական և բարոյական թերութեանց վերացումն ու անտեսումը և յատկութեանց մեծացումն ու փառաւորումը — արդիւնք սիրաբորբ սրտի կուրութեան և սիրավառ աչքերու շլացումին — տեսակէտով մը բարի է և բարեբար՝ երբ հոգեւոյն աչքերը դիմանա ու կարենան ընդմիշտ պահել սիրանիւս ֆօղը՝ որուն ընդմէջէն դիտուած էակը կ'երեւի աւսուակերպ: Բայց վա՛յ այն օրուան, յորում այդ քօղը կ'ընայ կամ կը ծրարի... Սիրոյ կուրքն է որ ի յայտ կուգայ ոչ միայն իր մարդկային տխրած կերպարանքով թերի կամ տկար, հունաւոր և անհրապօյր, այլ թերեւս եղծուած ու չարափոխուած, սգեղ ու հրեշափայ:

Ն Շ Ա Ն Ա Խ Օ Ս Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Շ Ր Ջ Ա Ն Ը

Ա Ռ Ի Թ Ա Մ Ո Ւ Ս Ն Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Ն Ք Ե Ր Ո Ւ

Կ Ո Ջ Ո Ւ Մ Ի Ն Պ Ա Տ Ր Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Նշանախօսութեան շրջանին — պահ սպասումի — արժէքը կ'առաւելու և կը խորանայ իբրեւ լայնօրէն

պատեհ առիթ՝ ամուսնական կեանքին և միութեան կոչումին պատրաստութեան:

Բիրա իրականութիւնը, որ մերթ դժնեանալի աչօք կը հսկէ մեր վերացումներուն և յափշտակութիւններուն վրայ, իր նիւթական ու բարոյական բարդ ու բազմապիսի պահանջներուն ձայնովը արթնութեան և ողջամիտ դատողութեան կը հրաւիրէ, սիրով ու երազով արբշլու խօսեցեալները՝ որոնք ուշաբերումի ցընցումով մը թոթուեալ ինքնամփոփ ճիւղով մը կը ծուարին ու կը գալարին: Խորհուրդներու և դատողութիւններու ճառագայթումներով կը լուսաւորուին, և յետոյ որոշումներու ու պայծառ առաջադրութիւններու փայլակներով կ'ակօսուին իրենց հողինները, և լուրջ ու նուիրական պարտականութիւններու սաեղնաշարն է որ կ'սկսի դասաւորիլ, նուազելու համար սիրոյ երգին հետ ներդաշնակաբար և անոր առաւել թրթռականութեան և հնչակութեան տեսականութիւն տալու նպատակաւ՝ հագնեցուլիս պարտականութեանց:

Բիւրիցս աւաղելի իրողութիւն ստկայն, խօսեցեալներու պարտականութիւնը, շատ անգամ կը վերածի արտաքին զարդերու և պերճանքներու, ձեւերու և շարժումներու, կահերու և գոյքերու, զարդերու և զգեստներու և կեղծ կամ իրական գոհարներու հանդերձանքին: Ուրիշ խօսքով մարմինն է որ կը յարդարի ու կը զարդարի, կը մաքրուի ու կը կոկի, կը շարի ու կը փայլի, որովհետեւ ան է որ պիտի ամուսնանայ!! Իսկ հոգին, բուն նշանաձեւ ու հարսնացուն ամբողջ փակած իր դռներն ու պատուհանները, որոնք կը բացուին ներքին ու նուիրական Առաքաւսի Խորանին վրայ — ուր կը բազմի թաղուհին իմաստութեան, բարութեան ու շնորհաց — հոգին կ'ըսեմ՝ արդէն իսկ կ'ողբայ իր լիւնն ու այրիացումը...

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԿՈՉՈՒՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲԱԶԱՆ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Նորընծայ եկեղեցականներուն պարտադրուած Բաւսնօրեայ հսկումն է ան, որ կը կատարուի ծովապահութեամբ, ճգնողական կեանքով, աղօթքով և հայեցողութեամբ: Սոյն հսկումը առաջին՝ բայց վճռական փորձն է վերացումի, ինքնաձիգ երկունքի եւ սրբազնացումի՝ որ յետ այնու հոգեւորականի մը հոգւոյն տեսական թռիչքը, կեանքին թափն ու լարումը և գործերուն ալ յղացումն ու արդիւնաւորումը պիտի ապահովէ: Քառասնօրեայ ճգնումի այս փորձէն — որու միջոցին նորընծան կ'սպասարկէ իր կոչման խորհուրդին և կ'սպասէ անոր հրաշալի ներշնչումներու շնորհակալութեան — ան դուրս կուգայ, կարծես վերածնած նոր մարդ: Մարմինը նոր տարազի մը մէջ պարուրուած — լայն, ծփուն և վէտվէտուն տարազ՝ որ, որքան խորհրդաւոր նոյնքան և թեւաւոր կ'ընծայէ զինք — մարմինը կ'ըսեմ՝ կը յայտնուի իր ասպարէզին ու պաշտօնին պահանջներուն համեմատ շնորհալիօրէն կիրթ ու ձեւաւոր: Քայլն ու վնասքը զարձած են հանդիսականօրէն դանդաղ, կշռաւոր, և շարժուծեւրը՝ պատկառաղբու և խորհրդաւոր:

Աւելի խոր է սակայն իր հոգեւոր ու բարոյական մարդու ներքին կերպարանափոխութիւնը: Սիրան ու զգացումները մաքրուած ու սրբուած են գոգցես այն կեղտերէն ու կիրքերէն որոնք իր մէջ հին մարդու սրին ախտաւոր վիճակն ու շարժումներն էին: Անհուսրին սիրովն ու տենչանքովը ծարաւի՝ երկարօրէն ի վեր ընծայուած իր նայուածքներուն մէջ — գորս տակաւին յուզումի և զղումի թեթեւ խոնաւութիւն մը կը վա-

րազուրէ մշուշապատ — զողջես երկնային բան մը կայ ծիածանուած, որմէ ճառագայթած բարութեան, գլխութեան, քաղցրութեան և խաղաղութեան կախարհանքը, մոգական ազդեմով՝ հաւատքի, վստահութեան, սիրոյ և յարգանքի կը հրաւիրէ մարդիկ: Աբղարե, բարի, սիրող, քաղցրախօս և քաղցրաբարոյ, ծանր ու մեծանձն, պատրաստ խորհրդի և զոհողութեան, Ան, նորընծան, հայր ու եղբայր դարձած է բոլորին: Եւ մարդիկ իրաւամբ կը կոչեն զայն սէր հայր, սուրբ հայր կամ սրբազան, ու որդիական խոր ակնածանքով ի համբոյր կը մատչին օծեալ իր աչին, ըսելով՝ «Օրհնես՝ ի Տէր. Տիրոջմով օրհնէ՛ զմեզ»:

Երանի՛ անոր որ այսպէս իր կոչումին նախ ներենչեալ աշակերտը, և ապա ներենչող վարդապետն է և իր նոր կեանքին ծնողը եւ զաւակը միանգամայն:

ԱՄՈՒՍՆԱՅՈՂ ԶՈՅԳԵՐՈՒ «ՔԱՌԱՍՆՈՐԵԱՅ»Ն

Ամուսնական միութիւնը, իբրեւ երկու անձերու հոգիներուն և կեանքերուն — միաք, սիրտ, սէր, կամք, նկարագիր, ճաշակ եւայլն — ձուլումն ու համադրութիւնը և կամ անոնց հիւսումն ու ներդաշնակութիւնը, (և ո՛չ թէ բարդումը կամ խառնուրդը) նոր ծնունդ մըն է, ծնունդ բարոյական՝ որը պէտք է ունենայ իր յղացումն ու երկունքը: Ուրեմն, տեսակէտով մը, ան, ամուսնական միութիւնը, աւելի՛ կ'նճռալից և աւելի՛ սրբազան խորհուրդ մըն է քան խորհուրդը քահանայութեան: Ուստի, իրենց նոր կեանքին և կոչումին միանգամայն ծնողն ու ծնունդը և կամ հայր ու զաւակը ըլլալու կոչուած խօսեցեալները պարտաւոր են ունենալ առանձնաբար և միասնաբար կատարուած իրենց քա-

ռասնօրեայն, այսինքն շատ աւելի երկարատեւ իրենց հսկումը, որու ընթացքին փակուած իւրաքանչիւրը ինքնիրմէջ կամ սուղուած իրարու մէջ, հայեցողութեամբ կամ գիտողութեամբ, յայտնատեսութեամբ կամ վերլուծական նայուածքով, պէտք է տեսնեն, քննեն և երեւան բերեն իրենց նսերուն լուսւոր գիծերը և եթէ կան՝ նաեւ սեւ բիծերը, ստեղծագործ ուժերը՝ և քանդիչ շարժումները, հարազատ արժանիքները՝ և կեղծ արժէքները, իրերամերձ ճաշակները՝ և իրերամերժ փափաքները, սնուցիչ տարրերը՝ և մահացուցիչ նիւթերը, աճող և աճեցնող յատկութիւնները՝ կամ սպառող և սպառիչ թերութիւնները, ակորթալուր դաշնակութիւնները՝ և խժալուր աղմուկները, հաճոյամոլ և խաբուսիկ գրգռումները՝ և անյադօրէն պաշտող գրկումները, շահամոլ ազահութիւնները և անշահախնդիր նուիրումները, վերացնող թռիչքները և նուաստացնող միտումները, որպէս զի անոնց զատումով և զտումովը — եթէ կարելի է — պահուին, մշակուին, կոկուին, զօրանան, լարուին, հիւսուին անոնք միայն՝ որ կրնան կերտել ու երաշխաւորել գեղեցկութիւնը, տոկունութիւնը, տեւականութիւնը, բարդաւաճումն ու բարօրութիւնը կազմուելիք միութեան:

ՔԱՌԱՍՆՈՐԵԱՅ ՀՍԿՈՒՄԻՆ ՀՐԱՇՔԸ

Այս կերպ ճիշդով ու օգնութեամբ, սուղումով և վերացումով, կարճ խօսքով՝ վերսին ծննդեան մը յղացումով ու երկունքով տեղի ունեցած հսկումն մը գուրս եկող անձեր, իրենց կոչումին լոյսովը արդէն իսկ պայծառակերպուած հոգիներու տպաւորութիւնը կը թողուն: Կարծես՝ տեսիլք տեսած, երկնային էականերու

հետ խօսած և շնորհի ստացած հոգիներ են անոնք: Ափսոս սակայն որ, այդ տեսիլքն ու շնորհը բաժինը չեն սովորական մահկանացուներու...

Բայց երբ արձանագործվում էր որ և կարելի լիությունը կայ ամենուրեք մեջ, ինչո՞ւ չվերադառնա...: Ինչո՞ւ նեղությունը յանձն չառնել մտնելու ինքնիրմեջ, անցնելու սովորական եսի սեմէն ներս, իջնելու աւելի խորը հոգիին, - դուք ըսէք՝ բարձրանալու անոր մէջ - և հաղորդակցելու մեզմէ իւրաքանչիւրին իսկութիւնը կազմող թաքուն ուժերուն հետ, և հոն, կարելիութեանց ոլորտին մէջ, շնչելէ յետոյ խորհուրդը սրբազան ներշնչումներու, ծծելէ յետոյ լոյսը հանճարի և իմաստութեան, և ըմպելէ յետոյ նեկտարը շնորհաց՝ դուրս դուրս վերածնաւ...:

Բարեւ ամենեւոր, հոս կը մատնանշեմ մեթոսն ու միջոցը հոգեւոր վերածնութեան և կը կոչեմ զամէնքդ «յԱրքայութիւն», գիտնալով հանդերձ թէ «սակաւ պիտի ըլլան ընտրեալք»:

ԲԱՂԴՈՐՈՇ ԱՅԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Այսպիսի գիտակից, լուրջ և երկիւղած պատրաստութենէ մը վերջն իսկ ամուսնութիւնը դժբաղդաբար կրնայ չունենալ ինքնիրմէջ՝ հաստատունութեան, տեւականութեան, բարգաւաճման և բարօրութեան երաշխիքներ: Ակնարկել չեմ ուզեր կամքէ անկախ չարաբաստիկ ազդակներու, որոնք կրնան միշտ և ամէն պարագային ի դերէ հանել կանխահոգ ամէն միջոց, խաղաղութիւն հռատեա ամէն զգուշաւորութիւն և վիժել ամէն բարի ջանք և կամեցողութիւն (բաղդի կամ պատահարի նման խաղերը երկինք խնայէ՛ր ամէնուն...),

այլ յիշել՝ անհրաժեշտ պայմաններ մըն ալ որոնց շնորհիւ կը յուսամ առաւելուլ ապահովութիւնը ամուսնական բաղդաւոր կեանքին: Պայմաններ՝ որոնք մեծագոյն մասամբ մեր գիտութեան չափին և կարողութեան սահմանին մէջ կրնան իյնալ: Ահա՛ կարեւորները այդ պայմաններէն:

Ամուսնութիւնը, իբրեւ կեանքի պահպանման, յաւատեւման և անոր արժէքին ու նպատակին մշակման և ազնուացման անհրաժեշտ միութիւն՝ պարտի ըլլալ նաև

1. Զուգաւորումը՝ առողջ մարմնի եւ հոգիի,
2. Խառնումը՝ ազնուական արեան եւ կաթի,
3. Կենցաղը՝ մաքուր վարքի ու բարքի:

Արդարեւ հարկ է գիտնալ և միշտ յուշածել թէ ֆիզիքական ու բարոյական կեանքին ծնունդը, փթթումն ու աճումն ալ ենթակայ են օրեօրեայ, ինչպէս բնական այլ կարգերու մէջ՝ հոս եւս ոչինչ կը բացատրուի բողոքով ու պատահարով, զիպուածով կամ հրաշքով: Մանաւանդ Մարմին եւ Հոյի սերտօրէն կապուած իրարու՝ բարոյական և բնախօսական օրէնքներու բարերար կամ աղիտաբեր արձագանքը նակասագրականօրեօրեայ անվերայ՝ ազդու և իրական է թէ՛ ֆիզիքական և թէ՛ բարոյական կեանքի մէջ: Ուստի անհրաժեշտ է ճանչնալ և յարգել այդ օրէնքները եթէ կ'ուզուի որ անոնք ալ յարգեն մեր գոյութիւնը, խաղաղութիւնը, մեր կեանքն ու անոր բարօրութիւնը, մեր նպատակներն ու անոնց յաջողութիւնը:

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԲԱՐԻՔԸ ԿԵԱՆՔԻ

Միշտ և ամէն ուրեք ըստած ու յեղյեղուած՝ բայց երբեք լսուած և գործադրուած ճշմարտութիւն մըն է թէ՛ «առաջին և մեծագոյն բարիքը կեանքին և մայրն ու ծնիչը միւս բոլորին, առողջութիւնն է»։ Ընթերցող, հոս գերագոյն պարտականութեան մը սեմին վրայ անգամ մը եւս լսէ՛ և միշտ յիշէ՛ զայդ։ Եթէ ունիս անգուգական այդ շնորհը բաղդին կամ բնութեան, ջանա՛ պահել զայն։ Իսկ եթէ չունիս զայն անհղձ և կատարեալ՝ աշխատէ ձեռք բերել ի գին ամէն զոհողութեան, որովհետեւ գանձ անգին է անիկա։ Անով կրնաս գնել շատ բան եւ առանց անոր կորսնցնել ամէն բան։ Եւ եթէ չկորսնցնես իսկ՝ առանց անոր քեզ համար փուճ է աշխարհ ամենայն իր բոլոր բարիքներով։

ՎԱՏԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔԸ ԲԵՌՈՒ ՈՒ ՏԱԺԱՆՔ

ՊԱՏԻԺՈՒ ՓՈՐՁԱՆՔ

Առողջութիւնը, — եթէ կը վայելես զայն և կը փոխանձես զաւելիդ կամ սերունդիդ՝ պայծառ, փայլուն, եռուն և եփուն՝ առատ ու կենսառոյգ արիւնով — թանկագին ժառանգութիւն մը և հզօր դրամագլուխ մըն է, ուժեղ, զուարթ և երջանիկ կեանքի։ Իսկ եթէ ան կը կրէ վիրալի բնաքերը ծնողական մեղքերու, թաւախոտ պալարները անբուժելի ախտերու, տենդոտ մաշումները՝ հիւժախտաւորի և թունաւոր սերմերն ու մահածին միքրօպները տռհաւական մոլութեանց՝ անբեռ մըն է ու քաժանգ քեզ համար և պատիժ մը ու

փորձանք՝ զաւակներուդ եւ քոսներուդ ու սերունդիդ անհամար։ Ո՛հ, այն ատեն վա՛յ քեզ՝ և վա՛յ այդ էակներուն ախտակիր կամ զաղիր, բորոտ կամ լուսնոտ, այսահար կամ նիհար, խելագոր կամ յիմար, ջլախտաւոր կամ անգամալոյժ՝ որոնց կեանք տուած ես ու պիտի տաս։ Ո՞վ է յանցապարտ, եթէ քու այդ անմեղ զոհերդ օր մը երեւան գան գիւացեալ ու գազանացեալ, գերի իրենց թունոտ արիւնին ու ոճրածին բնազդին։ Լա՛ւ էր եթէ չծնէիր և լաւագո՛յն՝ եթէ մեռնէիր կամ գէթ քաւէիր առանձին մեղքդ կամ մեղքերը ծնողացդ ու պապերուդ։

ԱՌՈՂՋ ՀՈԳԻ ԱՌՈՂՋ ՄԱՐՄՆՈՅ ՄԷՁ

Կեանքի գիտութեան աշակերտ ամէն մարդու համար, — մանաւանդ անոնց որ խօսեցեալ են ու պիտի ամուսնանան, որ ծնող են՝ կամ պիտի ըլլան — աւագ պարտականութիւն է ուրեմն սորվիլ ու յարգել օրէնքները որոնք կը վարեն մարմինը և կը հսկեն անոր առողջութեան։ Ուստի մարդակազմութիւն, բնախօսութիւն, կենսաբանութիւն և առողջապահութիւն ի պատուի ուսումները պէտք է կազմեն դպրոցական ծրագիրներու։

Արդարեւ, նախ պէտք է ուսանիլ ֆիզիքական կեանքին դասը՝ եւ ապա բարոյականին ու գաղափարականին, այսինքն նախ սորվիլ ապրիլը, առողջ եւ կայտառ, և ապա մտացի ու բարի։ Այո՛, նպատակը վերջիններն են բայց հիմն ու միջոցը է ու կը մնայ առաջինը։

Շատ իրուամբ ըստած է «առողջ հոգի առողջ մարմնի մէջ»։ Եթէ հոգիի առողջութիւնը ըսելով պէտք է հասկնալ մանաւանդ հոգիի ողջմտութիւն, պայծառ-

ռատեաութիւն, լաւատեսութիւն, հաւասարակշռութիւն, խաղաղութիւն, ազնուականութիւն և այլն. բոլոր այդ շնորհներն նախ ծնունդն ու բղխումն են մարմնոյ առողջութեան: Պարզ և անժխտելի իրողութիւն մըն է թէ հոգին է որ կը նայի, կը տեսնէ, կ'զգայ, կը խորհի, կ'երազէ, կ'ըղձայ, կը կամի, կ'ապրի և կը դործէ մարմնոյ միջոցաւ: Ապա ուրեմն մարմինը իբրեւ միջոց ու գործի հոգւոյն արժայոյսութեան, իր որոշ տեղը, դերը և կշիռը ունի: Ան հոգւոյն շատ բան կուտայ իր մաքրութենէն, վայելչութենէն, զօրութենէն, տաքութենէն, եռանդէն, շարժումէն, ճարտարութենէն, թեթեւութենէն ու տրամադրութենէն, մէկ խօսքով շատ բան՝ իր առողջական վիճակէն:

Ուրեմն, բարեկամ, միացի՛ր եթէ առողջ ես. մընացի՛ր՝ եթէ չես, Մինակութեանդ մէջ շատ աւելի յոյս ունիս ապրելու և անպարտ մնալու, մինչ միութեամբդ եթէ չմեռնիս իսկ՝ կրնաս լալ ու լացնել, տառապիլ ու տառապեցնել, մեռնիլ ու մահացնել:

ԱՐԻԻՆՆ ՈՒ ԿԱԹԸ ԱՌԱԻԵԼ ՏԻՐԱԿԱՆ

ՔԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Դաստիարակ մըն եմ կոչումով, պատրաստութեամբ և պաշտօնով, ուստի մեծ է հաւատքս դաստիարակութեան կատարած ու կատարելիք դերին վրայ: Ուսումնն ու կրթութիւնը եթէ ցարդ չեն սուտ լրիւ, ինչ որ կ'ակնկալուի իրենցմէ, պատճառը մերթ աւանդուած ճշմարտութիւններուն թերութիւնը կամ թիւրութիւնը և ջամբուած սկզբունքներուն ալ թուլութիւնն ու թէութիւնն է մեծ մասամբ, և մանաւանդ՝ մէկ կողմէն խորհրդալից՝ խորութիւնն է գործին, փափկանիւս բար-

դութիւնը արուեստին և միւս կողմէն ալ զիսութիւնն ու անխնայաստե՝ ոգին է մշակներուն: Այժմ որ բնութեան ուսումնասիրութեամբ հմտութիւն ամբարած և փորձառութիւն ձեռք բերած մարդը, սկսած է իր դիտութեան լոյսը ուղղել դէպի իր անձը, մեծ է յոյս թէ, ինքզինքին առաւել ճանաչումով, թերեւս դիւրանայ դաստիարակութեան նրբին ու դժուարին գործը, քերեւս կ'ըսեմ, վախնալով խմորէն եւ կենսանիւթէն, արիւնէն ու կաթէն՝ եթէ անոնք մաքուր և ազնուական չեն:

Ստուգիւ, դաստիարակչական արուեստին բոլոր մեթոտները, որոնցմով պիտի մշակուին և յայտնագործուին հոգեկան կարողութիւններ, պիտի սրբազրուին սխալներ և սրբուին ծռութիւններ, պիտի ուղղուին ու լարուին իղձեր և կամքեր, պիտի բարձուին կամ սանձուին յոռի բնազդներ ու կիրքեր, և կամ պիտի ծաղկին ձիրքեր ու փայլին շնորհներ, դաստիարակչական արուեստին այդ մեթոտները կ'ըսեմ, ինչքան ալ հանձարեղ ըլլան, ոչինչ կրնան ծնիլ բացարձակապէս նոր, այսինքն՝ արբեր քան ինչ որ բնութիւնը զետեղած է մարդուն մէջ թաքուն և ի դօրու (enpuissance), Կարեւորն ու տիրականը ա՛յն է ու պիտի մնայ գրեթէ անփոփոխ՝ ինչ որ ժառանգականօրէն կուգայ դարերէն ու տարրերէն, հաւերէն ու մամերէն, հայրերէն ու մայրերէն, մէկ խօսքով՝ ինչ որ կուգայ արիւնէն ու կաթէն: Առհաւական ժառանգականութեան չափն ու որակը և անոր դերիչխանութեան լուծն ու ազդեցութիւնը թերեւս կարելի ըլլայ փոխել, չեղոքացնել կամ մեղմել, եթէ առ այդ աշխատութեան լծին երկինք ու երկիր, կամք ու ժամանակ, հանճար ու տաղանդ: Իսկ այդ պայմանները դոյզն չափով մը միայն կարելի ըլլալուն,

դաստիարակութեան մէջ սովորաբար եւ գէթ առայժմ,
յարաբերական արդիւնքի մը միայն պէտք է սպասել
և առ այդ աշխատիլ սիրով և մտադիւր:

ՆԱԽ ԱՐԵԱՆ, ԿԱԹԻ ԵՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն նախ արեան ու կաթի եւ դաստիարակութեան
ազնուականութիւնն եւ ապա դիրքի եւ տեղի. ահա՛
ինչ որ պէտք է փնտռել, պահանջել, ընտրել և գնա-
հատել հողի և կեանքի նշանածներուն մէջ:

Դիրք ու տեղ... Ո՛վ բողոքով և մարդոց կամքով
կամ քմայքով տիրացուած շուք ու մեծութիւն, ձեր փայ-
լուն ճակատին ետին ինչե՛ր կան շատ անգամ թաքնուած ու
անտես, ինչե՛ր մթին ու ոճրածին, և ահա ուր ի՛նչ տը-
ռամներ՝ որ կը հիւսու ին ու պիտի խաղցուին: Եւ ընդհա-
կառակը, ինչե՛ր կը ծնին իրապէս մեծ ու չքեղ, այսօր
անփայլ ու նսեմ, բայց դարերու մթին խորքերէն և գող-
ցես տարրերու ալ ապառաժուտ և խիճոտ՝ բայց մաքուր
ընդերքներէն հասող և անոնց հրաշալի յատկութիւնները
գողցես ծծած և իւրացուցած և անոնց շնորհիւ ալ
զտուած ու սրբացած բոսորագոյն արիւնը և սպիտա-
կափառ կաթը՝ բնապէս և էապէս ազնուական հողի-
ներու և կեանքերու՝ տպա՝ օծուած և առաւել պայծառա-
ցած դաստիարակութեան լոյսովն ու շնորհովը Ասոնց-
մով ահա թաթառուն, ղեղուն, սրբուն և օծուն հողի-
ներու մէջ փնտռէ՛, բարեկա՛մ, կայծ, կրակ, աւիւն,
խանդ, թուիչք, տաղանդ, արուեստ, խէշալ, նուիրում՝ և
ասոնցմէ՛ սպասէ ընտրեալ և երանեալ միութիւն, և սպասէ՛
նաեւ ծնունդ ու սերունդ՝ հսկաներու և դերմարդերու...
Այո՛, բարեկա՛մ, միացիր՝ ետպէս ու բնապէս ազնուա-

կան արիւնին ու կաթին՝ ողողուած լոյսովն ու օծուած
եմոցովը դաստիարակութեան, և ոչ թէ կասկածելի
դիրքերու և տիրութեան շուքին ու փայլին, եթէ չես
ուզեր պղտորել կեանքդ, մթաղնել հողիդ, խորտակել
կազմելիք միութիւնդ և աւերել ձեռատուէնդ դրախտդ...:

ԱՆԿԱՐԳՆ ՈՒ ԱՆԱՌԱԿԸ՝ ԱՆԿԱՐՈՂ ԵՒ ԱՆԱՐԺԱՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ԵՐԶԱՆԻԿ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

Ամուսնութիւնը, սերտ ու սեղմ գրկում գոյգ մար-
միններու և հողիններու, որպէսզի մնայ անփայտելի մի-
ութիւն պէտք է հեռու պահուի նաեւ անկանոն կեանքի
եւ անսուրբ բարքի:

Անկանոն կեանքը նշան է թէ միութեան կը պակսի
գոյգ էութեանց սերտ յարակցութեան ձգողականու-
թիւնը, իսկ անսուրբ բարքը՝ թէ միութիւնը կազմուած
է գողցես անասնական ստորին հաճոյքներու վայելքին
ի տես: Երկու պարագային ալ կը բացակայի նշանաբան
սերտ - կապ սերտ ու սրբազան - որով հուսկ ուրեմն
պէտք է զօդին անձեր՝ եւ կնքի միութիւնն եւ նուիրա-
կան սրբավայրի վերածուի բնանկեղծ բոյնը եւ սեղ-
ծագործութեան օրհանը: Ընտանեկան սրբավայրին յար-
գանքն ու պաշտամունքը այլամերժ է. ո՛չ ոք կրնայ
սպասարկել անոր նուիրականութեան պիղծ գագաթու-
մով և անսուրբ կեանքով: Բայց այս մասին աւելին՝
հետագային:

Եղբայրացիներ, ուրեմն: Անառակն ու անկարգը չեն
կրնար կազմել սերտ ու սիրալիր միութիւն և եթէ
կազմած են՝ անկարող կը մնան պահել զայն անեղծ և

օրրանն ընծայել բարոյական բարձրագոյն կեանքի, որը կոչուեմն է բանական մարդ էակին և որուն իրազործումն մին միջոցն ու միջավայրը պարտի ըլլալ ամուսնութիւնը: Բարոյական սկզբունքներու դժած ճամբան որ սկիզբը կ'առնէ խիղճէն և ուղղութիւն մաքէն, թերեւս չէ միշտ հեշտն ու հաճելին, պարտի ըլլայ սակայն միակ ուղին, որուն վրայ պարտաւոր է շարժիլ ու թաւալիլ թէ՛ անհատի և թէ՛ միութեան կեանքը, եթէ կ'ուզուի որ այդ կեանքը ըլլայ անասան, քաղէ անվարան, յարատեւէ և արդիւնաւորի չէն ու ճոխ ապրումով, Բարոյական այս ճամբէն դուրս, կեանքը կրնայ խաղալ և զբօսնուլ, բայց անյեղի օրէնքներու ճակատագրական բերումով դատապարտուած է այլասերիլ, ծիրլիլ, հատնիլ և սպառիլ:

Ուրեմն, բարեկամ, չինէ բոյնդ, եթէ ունիս՝ և վտահ ես սրբութեանը և հաւատարմութեանը սիրոյդ: Քաջ զիտցի՛ր, կիրք ու առիփ՝ կ'այրեն զայն ու կը քակեն, այրիացնելով կամ տեղն և կամ տիրուհին, և որբացնելով ձագերն անուշիկ:

Մ Ի Շ Տ Զ Ք Ո՛Յ Շ . . .

Անշուշտ չսպառեցինք, բայց կը խորհիմ թէ ըսինք՝ ինչ որ էական էր իբրեւ նախապայման, գիտակից, պարկեշտ և յամենայնի բազմաւոր ամուսնական միութեան մը համար: Իր զոյգը փնտռող, և զայն գտնելէ վերջ անոր նշանուող ամեն խօսեցեալ, թո՛ղ այդ պայմաններու լոյսին տակ, միշտ զգո՛յց եւ լրջախոհ, պատրաստուի ամուսնութեան, որով իր իսկ ձեռքով պիտի ճիւղէ նոր բաղդը կամ իր իսկ խորհուրդով պիտի երկնէ իր նոր կեանքը: Կեանք բարձր ու բազմ փառաւոր...—

հարց միշտ կ'ընտոտ ու խորհրդաւոր. բայց ամէն ոք պէտք է գիտնայ թէ ինք պիտի ըլլայ գլխաւոր պատասխանատուն անոր:

ՆԱԽ ՔԱՆ ՊՍԱԿ ՈՒ ՆԱՐՕՏ

Օ Գ Տ Ա Կ Ա Ր Յ Ո Ի Շ Ա Ծ Ո Ի Մ Ն Ե Ր Մ Ը

Բնութիւն եւ պատմութիւն, Միութեան զոյգ կողմերէն իւրաքանչիւրին — իբրեւ ուրոյն սեռ և հոգի — սահմանած են տարբեր դերեր եւ պատկանութիւններ: Ուստի այր և կին, գիտակից իրենց այս ինքնուրոյն դերին ու դիրքին, և իւրաքանչիւրը փակուած իր զործունէութեան ծիրին կամ մարդին մէջ, պէտք է կիրարկեն իրենց իւրայատուկ ոյժն ու շնորհը յօգուտ միութեան զոյութեան և բարգաւաճումին:

Եթէ կեանքը լինէր աննպատակ և կամ մարդիկ չտային անոր ո՛րէն արժէք և իմաստ, աւու եւ եգ իբրեւ անկտիւ և ազատ էակներ, թերեւս ապրէին ըստ կամաւ և ըստ հաճոյս: Սակայն գծուած նպատակ մը և որդեգրուած ուղղութիւն մը ինքնին կը ճշգրտէր դիրքեր ու կը պարտադրեն դերեր և նպատակայարմար միջոցներու հանդերձում: Ուստի կազմի և զործարանի, կորովի և շնորհի, ճաշակի և զգացումի, մէկ խօսքով՝ բնախօսական և հոգեբանական մեկին տարբերութիւնները արդէն իսկ գծած ու սահմանած են այրերու եւ կիներու ինքնուրոյն պաշտօնն և կոչում, զորս յարգել՝ իմաստութիւնն է և միանպամայն յաջողութեան զբաւական:

ԱՅՐԸ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆ ՈՒ ՎԱՐԻՉՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՅԱՐԿԻՆ

Այսպէս ուրեմն, սպասելով որ իր տեղին ու կարգին արձանագրուին հանգամանեալ բացատրութիւններ ու գծուին դերերու և կոչումներու ամբողջական պատկերներ, այժմէն գիտել կուտանք թէ այր պէտք է նկատել հիմնադիրը ընտանեկան յարկին եւ խնամակալն ու վարիչը անոր ֆիզիքական գոյութեան: Զերդ մեղու ժրաջան, ինքն է որ պիտի թռի ծաղկէ ծաղկի, բերելու համար ընտանիքը սնուցանող կենսանիւթը, Բաց աստի՛ իր լուսաւոր բանը և գիտակից ու զօրաւոր կամքն է որ — անշուշտ բարեհաճ հաւանութեամբը և գաղափարակից հաճութեամբը կեանքի ընկերին — պէտք է լարեն ու վարեն ընտանեկան կեանքի մեքենան:

Կարելորագոյն նկատուիք իւր. — Այր մարդու վերապահուած սոյն դիրքն ու դերը, պէտք է ներշնչէ իրեն ո՛չ այնքան փառքի եւ առանձնաշնորհեալ իրաւունքի՝ որքան աւագ պարտականութեան մը եւ գերագոյն պատասխանատուութեան մը զգացում և գիտակցութիւն: Ասոնց մէջն է իր տանական հմայքն ու մեծութիւնը:

ԿԻՆԸ՝ ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԸ

ՏՈՒՆԻՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԻՄՆԱԴԻՐԻՆ

Այրը հիմնադիր ու խնամակալ-վարիչ՝ իսկ կինը, հարկ է նկատել պահապան հրեշտակը թէ՛ տունին և թէ՛ անոր հիմնադրին: Առանց բարութեամբ, գեղեցկութեամբ, քնքշութեամբ և շնորհալիութեամբ քաղցր

աստուածային այն ոգիին, որ կնոջն է, և որով պէտք է ընու, լուսաւորէ, խնկաւէտէ և ոգեւորէ ընտանեկան յարկը — չկայ և չկրնար ըլլալ բոյն, տուն, յարկ եւ օնախ ընտանեկան:

Առ այժմ՝ գոհանանք ամուսնական նոր կեանքի խորհուրդը զոյգն ինչ լուսաւորող ճշմարտութիւններու համեստ այս ճրագներովը և անոր յաջողութիւնն ու արդիւնաւորութիւնը ծրագրող սկզբունքներու այս խոր-ձովը և անցնինք միութիւնը օթեւանող՝ տունին, զոյգը գրկող բոյնին, ստեղծագործութեան խորհուրդը պարուրող խորանին և կեանքին մեծութիւնն ու երանութիւնը օրօրող դրախտին կառուցման:

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ

Խ Ո Ր Ա Ն Ը

Ո՛ւր պէտք է կանգնի Խորանը Ստեղծագործութեան Խորհուրդին, որուն ի տես — պէտք է միշտ յիշել — պէտք է կազմուի Ամուսնական Միութիւնը, և ի՞նչպէս պէտք է պատրաստուի և յարգարի դրախտը նոր կեանքին:

Փորձուած, հաստատուած և հանրածանօթ իրողութիւն մըն է թէ՛ միջավայրը իր օդովն ու ջուրովը, դիրքովն ու կլիմայովը և ընական այլ բազմաթիւ հանգամանքներովը, հզօրապէս կ'ազդէ մարդոց կեանքին ու նկարագրին վրայ և զանոնք չ'ստեղծէ իսկ՝ կը ձեւակերպէ, և կը պայմանաւորէ ու կ'որոշադրէ անոնց — կեանքին և նկարագրին կ'ըսեմ — լինելութեան, ապրումին կամ՝ արտայայտութեան կերպը, տեսակն ու որակը: Ուստի ապագայ ամուլին կարեւոր հոգերէն մին ալ պէտք է լալ տունն ու սեղը, իբրեւ նուիրական տանար ու միջավայր՝ յորում պիտի կանգնի Խորանը ստեղծագործութեան

խորհուրդին — նոր երկինք ու գրաստ — ուր պիտի երկնաբան, լոյս աշխարհ պիտի զան, նոր կեանք և հոգի, ուր պիտի կատարուին ու սրբազործութիւն ամէն տեսակ տօներ և արարողութիւններ՝ ուրախութեան թէ սուգի, երգի թէ արցունքի, և որ պիտի հանգիստնայ բոյնը ներշնչումի և երկունքի, մտածումի և գործի, ստեղծագործումի և վայելքի, ինչպէս նաև հոգի ուրեմն վառարանը՝ երջանիկ զոյգին յուշերուն և յիշատակներուն:

ՏՈՒՆԸ՝ ՆԱԽԸՆՏՐԱԲԱՐ՝

ԲՈՅՆ ՍԵՓԱԿԱՆ ԵՒ ՈՂՎԱՐՁՈՒՄԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

Երազի, կեանքի, գործի և վայելքի աշխարհի խորհրդաւոր օրրան մը, հա՛րկ է, կամ ըսենք՝ լա՛ւ է որ ըլլայ բոյն սեփական և ո՛չ վարձուած իջեւան: Իսկ եթէ սա կտրելի է, թո՛ղ ըլլայ՝ գէթ մշտական վայելքը ապահովուած բնակարան, որպէսզի ըլլայ ու մնայ, ինչպէս ըսուեցաւ պահարանը՝ կեանքի սրբազան մաս սունքներուն, խանձարուրը կ'ըսեմ՝ անցեալին տօնի, խնկելի եւ պաշտելի յիշատակներուն:

Յիշատակ...: Անվերադարձ հոսող-անցնող կեանքին վերապրումն է ան մեր մէջ, մերկացած՝ իր տգեղութիւններէն, պարպուած՝ իր զառնութիւններէն, գինաթափ՝ իր սոսկումներէն և առկուն, թրթռուն ու փողփողուն իր պայծառ լոյսերով, վառվառ յոյսերով, բեղուն ճիւղերով, տենդոս հրայրքներով և շէնշող վայելքներով միայն, որոնց զգլխիչ երանութեամբ սարսուռն՝ կը թրթռայ էութիւնդ ամբողջ ներկայի ամենէն ախուր ու գէթեմ պահերուն մէջ իսկ: Յիշատակ... ո՛չ միայն մտքիդ յիշողութեան ծալքերուն մէջ ամբարուած գոնձ

է ան, պատրաստ ճոխ դրամագլուխ՝ որով երբ ուզես կրնաս միշտ գնել՝ կարիքդ, միշտ փրկել՝ կորուստդ՝ միշտ սրբել՝ արցունքդ, միշտ սփոփել՝ սուգդ, փարատել՝ մայրց, քակել՝ կնճիռդ, վառել՝ խանդդ, պնդել՝ վարանումդ, բռնել՝ անկումդ, մէկ խօսքով, որուն մոգական յառնումովը հոգւոյդ մեջ՝ կրնաս պայծառակերպել կեանքդ ինչքան ալ նսեմ ըլլայ պահն անոր...:

Յուշեր և յիշատակներ...: Ապրուած երանական կեանքին քաղցրագոյն, գեղեցկագոյն, սրբազնագոյն և անկապաւի ու անկորնչելի ալք նշխարները, այո՛, պէտք է՝ ցրուին ու ցանցնուին դէս ու դէն, ալ պահուելէ յետոյ ալքերուն մէջ մեր յիշողութեան՝ պէտք է պահուին նաև խորհրդուն մեջ մեր տուններուն եւ տեղերուն, որպէսզի ի հարկին գիւրանայ զարթնումը անոնց վերջիշումին և իրական դառնայ պատրանքն անոնց վերապրումին՝ մեր անցեալին յառնումովը և պայծառութեամբ ցոլացումովը իրեն օրրան ծառայած վայրերուն և օթեան եղած իրերուն մէջ:

ՏՈՒՆԸ՝ ՄԵԿՈՒՍԻ ԲՈՅՆ

Նորակազմ միութեան բոյնն ու բնակարանը պիտի ըլլայ ուրեմն նախընտրաբար սեփական և պէտք է կառուցուի և կանգնի կտրելի եղածին չափ մեկուսի վայր մը՝ բնութեան լուռ մէկ ծոցին մէջ քաշուած կամ կոյս մէկ բարձունքին վրայ թառած, որպէսզի հեռու մնայ ընկերական կեանքի ժխտէն և սերտ յարաբերութեանց բարդութիւններէն, որոնք կը վրդովեն ստեղծագործ հոգիին խաղաղութիւնը և կը պղտորեն, որդեգրուած նպատակին պայծառութիւնը: Եւ մարդ, լուսնիստ խա-

ղաղութեան պէտք ունի ունկնդրելու համար իր բարձրագոյն և հարազատ եսին ձայնին ու թելադրութեան և իր հոգին ալ լայն ու լուսաւոր հորիզոններու համայնապատկերին՝ միշտ հաղորդակից մնալու համար իր խէտլին և կոչումին՝ որոնք անհունէն կը ծնին և անհունին ու կատարեալին կը ձգտին։ Ֆիզիքական հորիզոնին անձկութիւնը կ'անձկացնէ նաև հոգին, կը ճնշէ, կը թեւատէ ու կը խեղդէ զայն։ Առաւել լոյս և օդ, բաց ու պայծառ երկինք՝ հոգին կը պահեն կենսութեան և առողջ։ Քաղաքին իրարու վրայ հեծած տուները և իրարու վրայ թառած հոգիները, ուր՝ աչքի, մտքի և լեզուի նիւթ կը հայթայթեն դրացիին նիսան ու կացը, կապուսան ու հացը և իր մարդկային թերութիւններն ու ազեղութիւնները, գրգիռ կուտան՝ ստոր կիրքերու, ծնունդ կուտան՝ փուճ խօսքերու և ճաշակ՝ սին ու մեղսալիր հետաքրքրութիւններու։ Իսկ հեռուէն դիտուած՝ կ'երեւին միայն փայլը գեղեցկութիւններու և փառքը մեծութիւններու, հեռուէն ունկնդրուած՝ կը լսուի միայն դաշնակութիւնը ձայներու և քաղցրութիւնը խօսակցութիւններու, և հեռուէն չափուած՝ կը ճշգրտին շատ անգամ արդարութիւնն ու բարութիւնը՝ ընկերային յարաբերութիւններու։

ՄԱՐԴՈՅՄ Է ՀԵՌՈՒ

ԲԱՅՑ ՄԷՋԸ ԻՆՔՉԻՆՔԻՆ ՈՒ ԲՈՅՆԻՆ

Պործի աշխարհին և անոր ահեղ պայքարին մէջ գրեթէ ինքզինքն դուրս եկած, իրարու մէջ կլանուած կամ իրարու դէմ ջղածգօրէն լարուած մարդիկ պէտք է որ պահ մը իրարմէ բաժնուին, իրարմէ հեռանան և ինքզինքն գտնէ՝ քաշուած ու ամփոփուած իրենց տու-

նին ու պատեանին մէջ, անոնց լուռ և սիրանդորը խաղաղութեան մէջ պահիկ մը մոռնալու համար դժընդակ ու տենդոտ պայքարը կեանքին և ապրելու համար խորհուրդի և սիրոյ փրկարար և երջանկարար կեանքը, փոխադարձաբար բաժնուած՝ իրենց վերադարձին կարօտովը այրող զոյգին և զաւակներուն հետ։

Ստանալու ու տանջուած մարդուն հոնգիստն ու կազդոյրը՝ աչքերէ և ախանջներէ, ձայներէ և ժխորներէ հեռու, դրախտանոյշ իր օրրանին մէջ՝ որ իր բոյնն է և սիրալիկ ծոցը իր սիրելեաց՝ ո՛հ, ի՛նչ երանութիւն...

ՏՈՒՆԸ ՊԱՐՏԷԶՈՎ ՓԱԿՈՒԱԾ

ԵՒ ԱՃՈՒՄՈՎ ԳՐԿՈՒԱԾ

Տունը չըջապատուած թող ըլլայ ծառադարդ և ծաղկազարդ պարտէզով և թաղուած ու թաթխուած գոյնի և բոյրի ծովով։ Սոս ու դալար, ծաղիկ ու ծառ, ո՛չ միայն օգտաւուն և առողջարար կ'ընծայեն բոյնը և գեղ ու չնորոգ կը զարդարեն, այլ կենսայորդ կեանքով ու շքեղ տնտեսով կը գրկեն ու կը պսակեն զայն և նոյնպիսի կեանքի և աճումի կը հրաւիրեն նաև ընտանեկան բոյնը։

ՊԱՐՏԷԶԸ՝ ՇՆՈՐՀԱԳԵՂ ԵՒ ԽԱՂԱՂԱԲՈՅՐ ԴՐԱՍՏ

Հող չվերջանար սակայն շէնքն ու շնորհը պարտէղին։ Ճաշակաւոր և գեղակերտ ձեռքեր կրնան՝ ու պէտք է վերածեն զայն շնորհագեղ և երջանկաբոյր դրախտի՝ բազմերանգ ծաղիկներով պճնուած, վայելչապէս ածուներով նկարուն, անուշահամ պտուղներով

ծանրաբեռն, գեղուղէշ ծառերով լեփլեցուն, որոնց շուրջ
օձանման գալարուն՝ ջրացայտ աւաղաններէն բղխուն և
հոսուն ջուրի ցոլցլուն ժապուէններ, իրենց կենսաբաշխ
զովութեամբը պիտի դրկեն և ոռոգեն թուփերն ու
տունկերը, ծառերն ու ծաղիկները, դալարն ու բան-
ջարը, և որոնք, իրենց պարզած տկնապարար գեղեց-
կութիւններով պիտի զուարթացնեն և հոգեպարար հո-
տով և համով պիտի քաղցրացնեն իրենց ծոցին մէջ
բոյն դրած կեանքը: Իսկ պարտէզին մէջ հոս ու հոն
բարձրացած ծաղկահիւս և գեղատեսիլ տաղաւարներ, պի-
տի յօրինեն և հովանաւորեն մութ ու միսթիք անկիւններ,
որոնց կրօնաբոյր խաղաղութեան մէջ պիտի գտն թաղ-
ուիլ և օրօրուիլ, գործի կեանքին մէջ պարտաւոր,
բայց բաբախուն սիրոյ երազներով միշտ թրթռուն եր-
ջանիկ ամօրներ:

Տ Ո Ւ Ն Ը՝

ՄԱՐԻԿԱՅԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԱՊԷՍ ՓԹԵՒԱՆՈՂ
ՇՔԵՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈԹՈՂՈՒՄ

Ապրող և տճող բնութեան ծաղկալից գիրկը հո-
յակերտ բարձրացող բոյնը որ տունն է, պէտք է ըլլայ
նաեւ մարդկային մեծութիւնը արժանապէս օթեւանող
և վեր բռնող պերճութեան և շքեղութեան կոթողում:
Մեծութեան, գեղեցկութեան և կատարելութեան սահ-
մանուած ու ձգտող հոգին, արդարեւ պէտք է որ թառի
բարձրութեանց վրայ, փարի շքեղութեանց՝ և իր հզօր
ու հսկայ թափը դէպի կոչում և կատարելութիւն՝ մեկ-
նի մեծ ու հոյակապ թառէ: Այո՛, դիրք ու կայան՝
իրենց արժէքն ու իմաստը ունին թափի և թռիչքի
համար:

Տ Ո Ւ Ն Ը՝ Ի Ն Զ Ո՛Ւ Մ Ա Ն Ա Ի Ա Ն Դ Ա Յ Ս Օ Ր Հ Ո Յ Ա Կ Ե Ր Տ Պ Ա Լ Ա Տ

Գիտեմ, խրճիթներուն և հիւղակներուն անշքու-
թիւնը հովանաւորած է անստգիւտ արժէքներ: Դաշտե-
րու և անապատներու ամայութիւնը գրկած ու սնուցած
է անբովանդակելի մեծութիւններ, բաց օդն ու երկինք
օրրած ու թեւաւորած են գերմարդիկ, բայց անձնք ե՛ն
ու կը մնան յաւէտ, պարզ ու խորհրդաւոր ժամանակ-
ներու ծնունդ՝ բացառութիւններ: Այսօրուան մարդը
պէտք է մնայ իր բարդ ու կոշտ միջավայրին մէջ.
տիրանայ՝ հոն շեղակուտուած հսկայ ժառանգութեան —
որ մարդկութեան հրաշակերտած քաղաքակրթութիւնն
իսկ է — և օգտագործէ զայն ի տես բարի, ճշմարիտ և
գեղեցկագոյն գործի, ի տես աղնուական վայելքի և ի
տես՝ ո՛չ միայն հայեցողական այլ նաեւ դրական լայն
ու լրիւ կեանքի: Ուրեմն նախընտրաբար անպարագիծ
բնութեան ծոցին մէջ գեղակերտօրէն կոթողուած պա-
լատ մը — դուք ըսէք տաճար մը — պէտք է ըլլայ ընճա-
նեկան բոյնը, ուր, փակուած ու պարուրուած — բայց
միշտ դէմ յանդիման ուշխարհին ու կեանքին, և միշտ
հաղորդակից երկնքին ու անհունին — ամուսնացեալ
մարդը պիտի կերտէ իր միացեալ մեծութիւնը, պիտի
երկնէ իր զուգակցեալ երջանկութիւնը, և պիտի սպա-
սարկէ լուռ ու երկիւղած՝ ստեղծագործութեան մեծ ու
անխմանալի խորհուրդին, նուիրականութեանը մեջ իր
ընճանեկան յարկ՝ տանարին:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԱՌԱՐԱՆ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՒ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ԶՕՐՈՒԹԵԱՆ

Մարդը բնականօրէն ընկերական է։ Ընկերութեան մէջն է որ կր գտնէ իր բնականոն ապրումին և զարգացումին միջավայրն ու կլիման և հաւաքական կեանքով, գործունէութեամբ և նոյնիսկ վաշելքներով՝ ի յայտ կը բերէ իր բարձրագոյն եսին ճնորհները, ինչպէս՝ ներշնչում, խանդավառութիւն, պերճախօսական աւելն, նուիրումի կիրք, դիւցազնական ոգի, և այլն։

Անանձնական և հասարակաց ապրումներուն ստեղծած բարոյական մթնոլորտի մը ելեքտրականացումին մէջ — որով կը թաթառուին ներկաներ — հոգեկան ջերմութեան աստիճանը կը բարձրանայ և ստեղծագործող երկունքի տենդով մը գոգցես կը վարակի շրջապատը բոլոր։ Անհասական եսի բոլոր կարողութիւնները — սովորաբար թոյլ, ամուլ և անկար — ամէնքէն և ամէն կողմէն բլխած ուժերու և հոսանքներու բարդումով զօրացած՝ անհատները դուրս կուգան սովորական մահկանացուի իրենց տկարութենէն և կարծես գերբնական էակի մը անհուն և անեղ զօրութեանց հաղորդակից՝ կ'սկսին շարժիլ, գործել և ապրիլ աստուածայնօրէն... Այո՛, միասին ապրելու և գործելու, լսելու և սովորելու, խորհելու և ստեղծելու, զգալու և սիրելու, երգելու և աղօթելու մէջ, ո՛չ միայն ներուժ հաճոյք և գեղեցկութիւն՝ այլ հրաշագործ ներշնչումի, գեղեցիկ զգայնութեան և ստեղծագործ զօրութեան աստուածային թրթրոսկանութիւնը կայ, եթէ սակայն հոգիներն ու սրտերը

համեմատելու են եւ ներդաշնակ համալար են եւ համազարկ։ Մարդուն ելքն ու մեկուսացումը և նոյնիսկ փախուսքը ընկերութենէն, ինքնամփոփումի, հանգստի, խաղաղութեան և կազդոյրի ժամանակաւոր պահ մը պէտք է ըլլայ ուրեմն — սիրոյ և երազի կեանքին նուիրուած պահ մասնաւանդ — որուն մէջ ինքզինքը գտած ու նորոգուած՝ ան պարտի և հարկադրուած է վերադառնալու գործի և կեանքի բնական միջավայրին՝ որ ընկերութիւնն է։

Բայց ընկերութեան մէջ ամէն բան դժբաղդաբար յօդուտ և ի նպաստ անհատին չէ։ Հոն կան կարգ ու սարքեր, ձեւեր ու պայմաններ, սովորութիւններ և կանոններ, մտայնութիւններ և պայմանադրականութիւններ, որոնք կապանքներ են գործող ձեւքերու, շղթաներ՝ շարժող մարմիններու, խափանաբար՝ լայն ժէսթերու և սպաննիչ՝ ազատ ոգիներու։ Այո՛, հզօր և թեւաւոր հոգիներուն համար — որոնք ոյժ կ'զգան շարժելու քան զամուլելու, կոչում կ'զգան տանելու քան տարուելու — յիշեալ հաստատուած՝ և անշարժ կարգերը, զծուած՝ և անանցանելի սահմանները, պարտադրուած՝ բայց ապուշ պայմանադրութիւնները, նուիրադործուած՝ բայց բրածոյ սովորութիւնները, ոգեսպան չարիքներ են, զորս բառնալու համար ընտելալներու փորձած ճիգերուն մէջ, սովորական մահկանացուները պէտք է տեսնեն, մաքրագործումը՝ շատ անգամ դարձաբոյր լծացումներու, օղաւէտումը՝ ապականուած մթնոլորտներու, ազատագրումը՝ շղթայուած ստրկացումներու և փարատումը՝ չեղձակուտուած դարաւոր աղջամուղջներու, լոյսի և յոյսի ծարաւի հոգիներու մէջ նոր արշալոյսներու ցաթումին ի խնդիր։ Այս մասին առաւել լոյս և դատում ի ստորեւ։

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

ՊՍԱԿ

ԱՐԴԱՐՈՅ ՈՉ ՔՈՆ ՕՐԷՆՔ

Հոս տեղին է և տեղորդ չըլլար կարծեմ, պսակեն առաջ բառ մ'ըսել, անպսակ կամ ամուսնաբար (maritalement) կենակցութեան մասին, զիտել տալով սակայն թէ նկատի պիտի ունենանք ոչ-օրինական՝ բայց սիրակցորդ միութիւնը միայն:

Պէտք է դիտնալ թէ ընկերական օրէնքներու էական նպատակն է ո՛չ թէ ստեղծել բարին ու բարոյականը, սերն ու բանականը, այլ պահպանել կարգը եւ պահել յարաբերութեանց ներդառնակութիւնը՝ յարգանքով փոխադարձ պարտականութիւններու եւ իրաւունքներու: Ուրիշ խօսքով՝ ընկերութեան մէջ ստեղծել մասնաւոր խաղաղութիւնը՝ արդարութեան հիման վրայ: Իսկ սէրը, և ի՛նչ որ անկէ ծնունդ և բղխում է, — բարութիւն, գութ, կարեկցութիւն, քաղաքավարութիւն, մարդասիրութիւն համերաշխութիւն, հոգեկցորդ միութիւն եւայլն — ընդոճին, կամաւոր և բարոյապէս միայն պարտադիր է, և ո՛ւր որ կայ սէր անկեղծ և ճշմարիտ՝ հոն տեղ չ'մնար արդարութեան և տեղի չ'մնար հարկադրանքի, զի, ո՛չ միայն սէրը ինքնաբու և ամենաբաւ է, այլև արդարութեամբ ճշգրտած չ'տիր և օրէնքով գծուած սահմանը իր անչափութեան և անհունութեան սեղմումն ու վերածումը՝ և վեհութեանը դէմ ալ տեսակ մը մեղանշում է:

Սկզբունքով, ո՛րեւէ միութեան իբրեւ կապ, սէրը աստուածային է, ըլլայ այն միութիւնը՝ ծնողական,

որդիական, ամուսնական և բարեկամական սրտերու և հողիներու: Եւ եթէ իրապէ՛ս գոյութիւն ունի աստուածային այդ սէրը, ապա ուրեմն, ան թէև ոչ-օրինական բայց նուիրական և օրհնեալ է. և օրհնեալ՝ ո՛չ ի մարդկանց ալ յերկնուս: Ուստի պաշտօնական ձեւակերպութիւնները ոչինչ կ'աւելցնեն այդպիսի սիրով կնքուած միութիւններու էութեան վրայ: Եւ մենք կը ճանչնանք արդարեւ աննենգ այդ սիրով կնքուած պայմանագրութիւններ՝ անգիր, խոստումներ՝ անվկայ, պարտքեր՝ անմուրհակ, միութիւններ՝ ազատ և կենակցութիւններ՝ ամուսնաբար, որոնք տեղի ամբօրէն վաւերական և պաշտելիօրէն նուիրական են քան անոնք՝ որ օրէնքին պաշտօնական կապը ունին և պսակին սրբազան կնիքը կը կրեն: Այո՛, «արդարոց ո՛չ գոն օրէնք»:

ԱՐԴԱՐԸ՝ ԻՐ ԻՍԿ ՕՐԷՆՔՆ Է

Սխալ չհասկցուինք սակայն «Արդարոց ո՛չ գոն օրէնք»ը, մերժումը չէ օրէնքին. ընդհակառակը՝ հաստատումը անոր: Արդարը, այո՛, մերթ կը զանցէ զայն երբ մնացորդն է անցեալի՝ — մեռած տա՛ռ — կամ ազէտ մտայնութեան մը ոգին մնասակար, և ո՛չ թէ ողին բուն և գերազոյն ճշմարտութեան: Արդարը, ճշմարտութեան յաւիտենական ոգիովը շնչաւոր՝ շատ անգամ մարմնացումը կը հանդիսանայ բուն օրէնքին: Ահա՛ այս իմաստով կ'ըսենք թէ ան ունի իր օրէնքը, անգիր բայց համայնակիր, որուն ընդառաջ պիտի երթայ թերեւս վաղը, զինք, արդարը, այսօր «սպօրէն» կամ «անօրէն» կոչող ամբօրն:

Մենք կ'աւելցնենք սակայն Այսու հանդերձ՝ դարձեալ հարկ է և պարտք՝ հաշուել առնել հանրային խիղճը

կամ կարծիքը — ձայն բազմոց ձայն Աստծոյն — որ, եթէ չէ եղծուած՝ օրուան բարոյականը արտայայտող պատգամն է և հետեւաբար ունի իր արժէքը՝ ինչքան ալ յարաբերական ըլլայ այն. ուստի արդար, արդարութիւն պէտք է ընէ, յարգելով զայն իբրեւ նուիրականութիւն, եթէ երբէք, այդ պատգամը դադրած չէ ըլլալէ «ձայն Աստուծոյ» և դարձած «ձայն սատանայի»։ Որովհետեւ զանգուածին կամ ամբոխին համար, որ անկարող է ներշնչակեղ իր քայլը քալուածքին հետ հսկանքներու, բարի է մնալ գծուած ճամբաներու ուղղութեան, տրուած կանոններու սահմանին, յարկուած սովորութիւններու պատշաճութեան և նուիրագործուած պայմանադրականութիւններու կանոնաւորութեան մէջ, որոնք կը պահեն ու կ'երաշխաւորեն կազմն ու գոյութիւնը ընկերութեան և կը փրկեն դէպի անծանօթն ու անստոյգը թափանցել և ոստնուլ ուղող մտքով, նկարագրով, շունչով, թափով, թեւով ու թռիչքով տկար հոգիները։ Այո՛, խոր իմաստով և լայն տեսակէտով մը «արդարոց ոչ գոն օրէնք» բայց անոնք կան ու կը մնան իբրեւ սանձ ու պահպանակ ոչ-արդարներուն համար՝ որոնք դեռ լեզուն կը կազմեն։

Բաց աստի, սերը, դեռ շա՛տ հեռու է աստուածային ըլլալէ, և սիրողներն ալ ըլլալէ՝ իրապէս արդար. ուստի առանց ընկերական օրէնքով սանձուելու և երաշխաւորուելու, ան չկրնար կեանքի և կենակցութեան կանոնը ըլլալ ընդհանուրին՝ եթէ եղած իսկ է հազուադիւս ընտրեալներուն։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍԿՋՐՈՒՆՔ

Ուրեմն իբրեւ ընդհանուր սկզբունք հարկ է ընդունիլ և ճանչնալ բուն ամուսնութիւն՝ պաշտօնական ո՛րեք ձեւակերպութենէ առաջ տեղի ունեցած, հոգիներու, սիրտերու և կեանքերու սիրակցորդ միութիւնը, որուն պսակադիր քահանան, Տէրտէրներու իսկ Տէրն է։ Բայց այս բուն ամուսնութիւնը, իբրեւ ընկերութեան մաս կազմող զոյգ անձերու միութիւն, պէտք է կնքուի և նուիրագործուի կրօնական կամ քաղաքական օրէնքով։

ՊՍԱԿԸ ԱՅԼԱՄԵՐԺՕՐԷՆ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ ՄԷՁ

Թէ և անձնապէս հակառակ խնդրումի և անհաշտ պաշտօնական հանգիստութիւններու տաղտուկին, ու բարեկամ՝ անշուք արարողութիւններու և լուռ մտերմութիւններու, բայց վերեւ յիշատակուած պատճառներով, պիտի ուզէի որ երբ հնչէր ժամը բուն ամուսնութեամբ միացած հոգիներու օրէնքով և օրհնութիւնով պսակումին, ամուսնութեան խորհուրդը կատարուէր հանգիստական շքեղ արարողութեամբ, հասարակաց պաշտօնատան մը մէջ և նախընտրաբար կամ նոյնիսկ ալլամերժօրէն՝ եկեղեցին, — սա ըլլայ փակ սրբավայր մը կամ բաց ծոց մը բնութեան, միայն՝ դէմ յանդիման Անհունին եւ Արարչին — ուր գային դուռ ու դրացի, ընկեր ու քաղաքացի, տեսնէին, վկայէին, և ձայնակից պսակադիր քահանային, օրհնէին, փառաւորէին, ողջունէին և շնորհաւորէին նորապսակ ամուսնուրդ, մաղթերգելով իրենց երջանիկ միութիւն, անթառամ պսակ և բաղդաւոր կեանքի հրաշափառ նախատօնակ։

ԻՆՉՈՒ ՊՍԱԿԸ ԵԿԵՂԵՅԻՆ

Կը կրկնեմ ու կ'ընդգծեմ թէ ամուսնական միութիւնը օրինականացնող պատկը պէտք է կատարուի եկեղեցին եւ ո՛չ ալլուր, որպէս զի ի դիմաց ամէնքին շեշտուի եւ նուիրապործուի մեծ իրողութիւնը իբրեւ խորհուրդ մը եւ ո՛չ սովորական դէպք մը, եւ վեր առնուի ու հռչակուի անոր սրբազան բնոյթն ու լրջութիւնը: Արդարեւ յանուն Արարչին կանգնեալ սրբավայրէ մը դուրս, թող ըլլայ նոյնիսկ Տաճարի մը մէջ Գիտութեան եւ Գեղարուեստի, չկա՛յ այն պատկառազգու եւ խորհրդաստոյգ վեհութիւնը որ պէտք է ծորի եւ ծաւալի պսակւող հոգիներէն ներս եւ ներազդէ անոնց՝ նոր կեանքի մը մէջ ծնելու զգացումն ու զգայնութիւնը, եւ ընու գիրենք՝ այդ նոր կեանքը գիտակցօրէն, երկրւղածօրէն եւ արժանապէս ապրելու ոգիով:

ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՆԵՐՈՒ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Միաթիք հոգիի ցանկութիւն մը չէ որ կը յայտնեմ, ո՛չ, այլ անկեղծօրէն կը յայտարարեմ թէ ջերմ հաւատքն ունիմ հանդիսական պահերու սրտագրու ու բազդորոշ ապաւորականութեան ուստի եւ վայրկեաններու գերակայութեան՝ եթէ զանոնք ապրող եւ զգացող հոգիները, իրենց ներքինումը առնեն անհունութենէն եւ աստուածութենէն, ներշնչումի այդ քօրութեամբ, փոքր ու մեծ անհունները, ներառխաւրհն ու արտառաշնք, կրնա՛ն գտնել կապը իրենց ներքին միութեան. մարդուս հոգին, կ'ըսեմ, կրնա՛յ զգալ ակն ու աղբիւրը իր գոյութեան եւ հոնկէ ծծել ոգին իր ծագումին աղնուականու-

թեան եւ առնել անունը իր կոչումին մեծութեան, եւ խորհիլ թէ հոգիէ մը բղխած հոգի է՝ եւ պարտի ապրիլ, ծագիլի ու ծառանալ, բուրել ու պտղաբերիլ, հասուննալ եւ հոսիլ՝ իբրեւ հոգի մանաւանդ՝ եւ օր մը, վաղ կամ ուշ, թափիլ, սուզիլ, խառնիլ ու լուծուիլ — միշտ իբրեւ անմահ հոգի — Հոգիին մէջ Աստուածութեան:

ՎԵՀԱՇՆՈՐ Հ ԽՈՐՀՐԴԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊՍԱԿԻՆ

Պսակը իբրեւ խորհուրդ՝ եւ կատարուած Հայ Եկեղեցւոյ սիրուն ու սրտագրու ծէսովը ... ո՛չ, ինչքան վեհ է, խորհրդալիւր եւ թելագրական, Անոր վեհաշնորհ խորհուրդին լրջութեան մէջէն չանցած, անոր քաղցրածոր օրհնութիւններուն ցօղովը չօծուած, անոր սրբազան ներշնչումներուն շունչովը չվերացած, անոր շաւղաններուն մեղանոյշ դաշնակութիւններովը չօրօրուած, անոր երփներանգ նորօտներովը չապուած դլուխները եւ անոր պատգամած սիրոյն եւ համերաշխութեան ուխտովը չծխածանուած հոգիները, անոր աստուածադիր եւ դրախտաւանդ ձեռնառութեամբ չզօղուած սիրտերը՝ եւ չմիացած ճակատները, — լսած ենք յաճախ — իրարու անծանօթ, իրարմէ տարանջատ եւ յաւէտ բաժնուած մնալու տարակուսանքին դողովը կը մնան ստորուան, եւ հոգեւին կը ցանկան, ա՛խր կը քաշեն՝ հայածէս պսակին, Ս. Հոգւոյն կրակովը բռնկած, վառուած, հալած, գտած եւ իրարու մէջ ձուլուած եւ նոյն հոգւոյն շնորհաց կաթմովը ջրգեղուած ամրապինդ եւ անքակտելի միութիւն մը կազմելու խոր հաւատքով: Եւ երբ կ'արժանանան Ս. Պսակին հրաշագործ շնորհին,

համոզուած են թէ միութեան կապը այլեւս սրբացած է իրենց համար, կապ՝ զոր չեն կրնար և չպիտի կրնան խզել կամ քակել, ո՛չ հուր և ո՛չ սուր, ո՛չ աղքատութիւն և ո՛չ հիւանդութիւն, ո՛չ զրկանք՝ և ո՛չ ալ ունէ փորձանք: Եւ այս հաւատքը՝ սրբարար եղած է սիրոյն և փրկարար՝ միութեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊՍԱԿԸ

ՕՐԷՆՔՈՎ ԱՄՈՒՐ՝ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԽՈՐՔՈՎ ԱՄՈՒՆ

Ընդհակառակը՝ ամուսնութիւնը, նկատուած իրեւստիք երկերական ափք և կնքուած ու վաւերացուած միայն աշխարհիկ իշխանութենէ, պայմանագրութեան մը բնոյթն ունի կարծես, և իբր այդ, վստահ եմ, շատ բան կը կորսնցնէ իր վերութեանէն և սրբազան օծութեանէն: Այո՛, քաղաքային օրէնքով ան թերեւս աւելի կ'ամրացայ բայց կ'ամրանայ ապահովապէս ներքին խորքով և բարոյական տրտէքով: Թերեւս աւելի կ'երաշխաւորի, կ'ըսեմ, իր ֆիզիքական գոյութիւնն ու կենցաղը աշխարհիկ իշխանութեան հովանաւորութեամբ, բայց և յաւէտ զուրկ կը մնայ պաշտպանութենէն քաղցրօրէն հզօր այն հովանիին՝ որ կուգայ ու կը տարածուի վերեւ, երկինքէն, ինչպէս նաև կը բարձրանայ ու կը կամարի՝ Գեոսէն, սիրոյ և պարտականութեան խորհրդաբոյր խորանէն:

Միացնել՝ և օրէնքով պարտադրիչ ընծայել ամուսնութեան զոյգ արարողութիւնները, քաղաքային ու կրօնականը, լաւ է. բայց սերտօրէն կապուած և հաւատարիմ մնալ Ս. Պապի Խորհուրդին՝ լաւագոյն է, ընդունելու և հռչակելու համար ամուսնութեան հոգեկան և բարոյական հանգամանքը մանաւանդ:

ԱՌԱԳԱՍՏԻ ԳԻՇԵՐԸ

ՆԱԽ ՄԻՍԹԻՔ ՎԵՐԱՅՈՒՄ

Ս. Պապին յաջորդող հարսանեկան խրախճանուածութիւնները — երգի, նուագի, պարի, կերուխումի և այլն — երբ մարին, (իցիւ անմիջապէս չյաջորդէին Սրբազան Խորհուրդին) և ամէն ոք քաշուի իր տուն և մտնէ ի քուն, տիրապետող խաղանդորր լռութեան մէջ, Առաջաւոր գիշերը պէտք է սկիզբ առնէ միսթիք վերացումով մը: Նորապսակ ամուսնները, հաւանաբար ու փեսան, դեռ ԹԱԳԱՒՈՐ ԵՒ ԹԱԳՈՒՀԻ, միշտ ի յուշ ամուսնութեան բարձրագոյն, անանձնական և բարոյական նպատակի իրենց դաւանանքին, պէտք է, կ'ըսեմ, ծնրազիր ստեղծագործութեան խորանից առջև, նախ խոնարհին ու երկրպագեն ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ՝ որուն պիտի սպասարկեն: Խորհուրդ՝ որ հետզհետէ պիտի բացուի ու պարզուի իրենց սիրայօղ միութեան առջև: Այո՛, ինքնամիովումի ուժեղ լարում մը — որուն պէտք է գործակցին հոգեկան բոլոր կարողութիւններ՝ միտք սիրտ, խիղճ, կամք եւ այլն — թող նոյն վայրկեանին իսկ, պայծառ յայտնատեսութեամբ մը լուսաւորէ կեանքին խորհուրդը այնպէս՝ ինչպէս տեսած էին իրենց սիրովառ աչքերով և ուխտած իրագործել՝ իրենց ունենալիք ապրելակերպով: Իսկ այդ յայտնատեսուած և ապրելիք կեանքի խորհուրդին ճամբուն վերեւ կուտանուած ամպերուն մէջ, -- որոնցմով, աւանդ, ճակատագրականօրէն մերթ պիտի պատի ու մթաղնի երկինքը ամուսնական կեանքին և որոնք, դժբաղդաբար պիտի ցօղեն վիշտ ու ցաւ և անձրեւն մերթ արցունք, մերթ արիւն — այդ ամպերուն մէջ կ'ըսեմ, փոխադարձ սի-

րոյ անմար արեւին ճառագայթներուն շնորհիւ, թող
ուխտեն ջանալ կամարելու, յոյսով և հաւատքով թըր-
թըռուն՝ պայծառ ու բազմերանգ ծիածանը կոչումին:

Այո՛, ո՛վ ԹԱԳԱՒՈՐ ՈՒ ԹԱԳՈՒՆԻ, հոգետեսնուած
կոչումի այդ ծիածանով գիտցէք լուսոպսակուած պա-
հել միշտ, Ձեր սիրոյն առագաստ եւ սեղծագործու-
թեան խորանը — որուն առջև ծնրադիր և վերընծայ-
ուած կը մնաք այժմ — զի հոնկէ յար նշուելոյ մեղ-
մանոյ լոյսով ողորուն ճամբան է որ պիտի ըլլայ ճըշ-
մարիտ ուղին կեանքի խորհուրդին եւ ձեր ալ բաղձալի
կամ կարելի երջանկութեան:

ՄԵՂՐԱՒՈՒՍՆԻ ԻՄԱՍՏՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿԸ

Ամուսնական կեանքին առաջին օրերը, զոր զվելիչ
բառով մը մեղրալուսին կը կոչեն, նորապսակ ամու-
սները կը սիրեն անցնել մեկուսացումով, տունէն դուրս՝
կամ ճամբորդութեամբ հեռակայ վայր մը: Ինչո՞ւ այս
մեկնումը և մեկուսացումը:

Պէտք է միշտ խորը նայինք ամուսնութեան՝ տես-
նելու և ըմբռնելու համար անոր էութիւնը և զայն
կազմող ուրոյն ափերն ու պահերը, որպէս զի ապա
փորձենք ապրելու գիտակցութեամբ անոր իսկութիւնն ու
երանութիւնը: Ամուսնական կեանքին իւրաքանչիւր
պահը ուրեմն պէտք է նկատուի և ըլլայ պարզումը
իր սրբազան խորհուրդին ծալքերէն միոյն, ծալք՝ զոր,
ինչպէս ըսի, պէտք է վեր առնենք որքան բնական ու
փափուկ՝ նոյնքան և գիտակից հպումով և ապրինք
զայն հոգեզգած վայելումով: Հո՛ն է համն ու հաճոյքը
վերսցնող վայելքին, և հոն նաեւ սնուցումն ու սրբա-

ցումը միացեալ հոգիներուն ու կեանքին, և հո՛ն վերջա-
պէս՝ երաշխիքը իր ճոխացեալ և աղնուացեալ յաւէր
ժացումին:

Այս իմաստով և նոյն այս նպատակաւ ուրեմն,
իրարմով սերտօրէն զրկուած և կլանուած, իրարմով
լեցուն և սիրազեղուն հոգիները, որոնք նորապսակնե-
րունն են, պէտք է պահիկ մը խզուին ու խլուին ի-
րենց սովորական միջավայրէն, նախընտրաբար մայր
բնութեան լուռ և վեհաբոյր ծոցին մէջ, երթալու և
հոն, ազատ ու անկաշկանդ վայելելու համար մեղրանոյս
— մենք կ'աւելցնենք նաեւ լուսանոյշ — մտնու-
թիւնը նորաստեղծ միութեան, մեղրալուսնային այդ վա-
յելքին մէջ գտնելով ոչ միայն նախաձաշակը երազուած
սիրոյ քաղցրութեան, այլ հուսկ անգամ մը եւս կնքե-
լով ուխտը, զայն, սերը կ'ըսեմ, սրբացեալ և յաւէր-
ժացեալ պահելու:

ՄԵՂՐԱՒՈՒՍՆԻ ՔԱՂՅՐԱՆՈՅՇ ՇՐՋԱՆԸ ՇՐՋԱՆ ՆԱԵՒ ԼՈՒՍԱՆՈՅՇ

Մեղրալուսնի քաղցրանոյշ շրջանը, անցուած մե-
կուսի լուռ ու լուրջ մտերմութեանը մէջ մայր բնու-
թեան, պահիկ մըն է նաեւ լուսանոյշ եւ լուսանոյս,
յորում, զուգակցեալ մարմիններու և հոգիներու ազատ
և ամրապինդ գրկումէն և առօրեայ մտերմիկ կենակ-
ցութեան սերտ շփումէն պիտի ցաթին — և կը ցա-
թեն — փորձառական համարսութիւններ մը, որոնց
լոյսին տակ զուգակցեալ հոգիները նախ պիտի բացուին
ու պարզուին իրարու աւելի անկեղծ և անսքող, քան
ինչ որ յայտնած ու հասկցուցած էին իրարու հեռուէն
փոխանակուած սիրակաթ նայուածքներու ողջագու-

րումներ և գաղտադողի սեղմուած ձեռքերու սիրազե-
ղումներ. և ապա՝ գործնապէս և խորապէս պիտի խե-
լամտին զիւրեմք միացնող եւ այդ միացումով կեանքը
նորոգելու, կեանքը արթնորեալ յաւերժացնելու անանձ-
նական նպատակը հետապնդող բնագոյական եւ բանական
ուժերու խորհուրդին. խորհուրդ՝ որուն, կրկնենք միշտ՝
պսակեալները պարտին ըլլալ ու մնալ խոնարհ և դի-
տակից սպասարկուներ:

Պարզենք: Ըսուեցաւ թէ նորապսակ ամուսնի
մեղրալուսնի մեկուսացման մէջ առիթ պիտի ունենան
նախ զիրար աւելի մօտէն և լաւ ճանչնալու. Արդարեւ,
այլեւս անխռով և անսքօղ միասին բաժնուած և ճա-
շակուած առօրեայ կեանքի բոլոր առիթներուն մէջ —
առիթներ՝ երթալ-գալու, ուտել-խմելու, խորհիլ-խօսե-
լու, դիտել-դատելու, հաւնիլ-համակրելու, ըզձալ-
ձգտելու, փիլիք-սիրուելու եւայլն, — երեւան պիտի
գան իրենց իսկութեանը մէջ՝ իւրաքանչիւրին ճաշակը,
փափաքը, խանդը, եռանդը, բնոյթը, բնաւորութիւնը,
նկարագիրը, ձգտումն ու իտէալը, դրական թէ բացասա-
կան գիծերով ու գոյներով, լրիւ և կամ ի լինելութեան
ձեւերով ու շարժումներով և որոնց իրերափարութեն
կամ բաղիստմէն, իրարու ներդաշնակութենէն կամ ան-
ներդաշնակութենէն պիտի ծնի և կախում պիտի ունե-
նայ միութեան յարատեւ երջանկութիւնը կամ դժբաղ-
դութիւնը, ամուսնական կեանքին կ'ըսեմ՝ քաջակազմ
շինութիւնը կամ աւերեալ քայքայումը:

Եւ աւելցուեցաւ թէ այս առաջին և գերզօր առ-
թիւ գործնապէս և խորապէս պիտի խելամտին անոնք,
— և պէտք է խելամտին — կեանքի և ստեղծագոր-
ծութեան խորին ու սրբազան խորհուրդին, որուն բուն
եւ հոսիկ նպատակն է ամուսնութիւնը: Ստուգիւ, ո-

չինչ այնքան յուզիչ և սուզիչ, վերացնող և ներշնչող
է, որքան Մայր Բնութիւնը և իր ծոցին մէջ ծածանող
ու ձեզ գրկող և օրրող լուսնիստ խաղաղութիւնը. այդ
խաղաղութիւնը ծնի ու ծաւալի բարձրաբերձ լեռներու
հմայիչ կատարներէն՝ թէ ծաղկալից հովիտներու դիւ-
թական ծոցէն, արեւափառ երկնքի լազուարթ կամա-
րէն՝ թէ ծիծաղախիտ ծովերու ծիծղուն ծփանքներէն,
աստեղազարդ գիշերներու անրջական խորանէն՝ թէ
լայնածիր հորիզոններու խորհրդասոյդ ոլորտէն. խա-
ղաղութիւն վեհանդորդ՝ որուն ծոցը թաղուած կ'օրօր-
ուին և իրենց մեղրալուսնին լուսանոյշ քաղցրութեան
մէջ թաթխուած կ'ապրին նորապսակ ամուսնիքը, նոր
կեանքի մէջ նորածին գերբիջանիկ այդ հոգիները:

Եզրակացնենք: Ամուսնական կեանքին մէջ, մեղ-
րալուսնի շրջանը, հոգեբանական առաջին, աւագ, միակ
և գերազոյն պահն է, յորում մարդ պարտի և կրնայ
բանալ իր հոգին այնքան լայն ու խոր որքան չէ՝
թերեւս անհունութիւնը Տիեզերքին, իր մէջ փոխադ-
րելու համար ինչ որ Մայր Բնութիւնը — որով գրկուած
կ'ապրի այդ պահուն — կը հանդիսադրէ և զոգցես
կ'ընծայէ իրեն ի նուէր, իբրեւ վեհութիւն՝ բարձունք-
ներու և ծովերու, իբրեւ գեղեցկութիւն՝ արշալոյսներու
և վերջալոյսներու, իբրեւ լոյս՝ աստղերու և արեւնե-
րու, իբրեւ բոյր՝ ծաղիկներու և ծառերու, իբրեւ
շնորհ՝ գիծերու և շարժումներու, իբրեւ զովութիւն՝
գեփիւռներու և ջուրերու, իբրեւ ձայն՝ երգերու և
դայլայններու, մէկ խօսքով՝ իր մէջ փոխադրելու հա-
մայնածոր քաղցրութիւնը և երանութիւնը զինք պա-
րուրող և օրօրող գեղեցկութեանց, որպէս զի այդ բո-
լորով թաթառուն, գեղուն, զգայուն ու թրթռուն ինք,
մարդը, գիրկընդխառնուի ու ձուլուի զոյգին հետ,

աստուածօրէն երկնելու և ծնելու համար նոր կեանք,
նոր հոգի, նոր մարդ . . . : Ո՛վ որ, մեղրալուսնի եղա-
կան այդ պահուն, չղգար ու կը մնայ անհաղորդ այս-
պէս ըմբռնուած և սպասարկուած ստեղծագործութեան
խորհրդէին, նա չէ ասուն ամուսնացեալ՝ այլ է անա-
սուն մը զուգակցեալ:

Նոր հա՛րս ու փեսա՛յ, մեղրալուսնի ձեր ճամբոր-
դութենէն կամ խորհրդաւոր մեկուսացումէն դուրս
եկէ՛ք ուրեմն, այսպէս աստուածօրէն զուգակցեալ և
լուսանոյշ պայծառացեալ, և դարձէք ձեր տունին ու
բոյնին՝ ամուսնական նոր կեանքին մէջ իրապէս վե-
րածնած հոգիով ու կեանքով, և ո՛չ սոսկ ֆիզիքական
վայելքի մը ճաշակումէն հաճոյացած ջղաթրթիռ մար-
մինով: Գիտցէ՛ք, այս վերջինը շուտ կը հանգի իբրեւ
բոց, միւսն է միայն որ յար կը վառի ու կը փայլի՝
իբրեւ արեւ անմուտ՝ երջանկութեան:

Մ Ա Ս Ն Գ.

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Երազէն կեանք՝ անկում մըն է ահ-
ռելի. կեանքէն երազ՝ վերելքն է
յաճախ անկարելի, եթէ չունիս՝ մէ-
կէն միւսին հեշտօրէն քեզ սահեցնող՝
թուեր թռչիքի....:

Երազի մէջ ծնունդ առած այդ թե-
ւերդ, զգո՛յ՛, չայրին կեանքի կրա-
կէն դժոխային:

Հ. Բ. Ո.

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԱԶԷՆ ՎԵՐՋ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՅՊ ԵՐԱԶԻՆ

Կեանքը ո՛չ երազ է համակ և ո՛չ հայեցողութիւն.
ո՛չ կիրք շարունակ և ո՛չ ալ հաճոյալի հրայրք: Ան,
կեանքը, երազէն յետոյ գործ եւ խորհուրդէն յետոյ
պարտականութիւն է մանաւանդ: Գործ՝ երազի և հա-
յեցողութեան ծնունդ սակայն, և պարտականութիւն՝
ծնո՛ւնդ դարձեալ նոր կապերէ, և բղխում՝ սիրակցորդ
նոր սիրտերէ և ատով իսկ աղբիւր՝ ազնուական հա-
ճոյքներու և կիրքերու: Ուստի, հուսկ ուրեմն դուրս
եկած մեղրալուսնի մեղրանոյշ վայելքներու և լուսա-
նոյշ խորհուրդներու երազական կեանքէն որ իրենցը
եղաւ պահիկ մը, հարսն ու փեսան, այլեւս այլ ու կի՛ն,
պէտք է դառնան Տուն և սկսին ապրելու — իւրաքան-
չիւր իր ուրոյն դիրքին ու դերին մէջ — կեանքը դոր-
ծի և պարտականութեան՝ ի տես նպատակներու՝ որոնց
իրագործումին համար սիրեցին զիրար և միացան իւ-
րարու:

Զ Գ Ո՛Յ Շ

ԵՐԱԶԻՆ ԱՐԹՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԶԸԼԼԱՅ ԶՔԱՅՈՒՄԸ ԵՐԱԶԻՆ

Նախ քան գործ՝ բառ մը խոհական զգուշաւորու-
թեան:

Երազի եւ գործի կամ յղացումի եւ ծնունդի միջեւ,
գոյնաւորաբար կապը միշտ զօրաւոր է և անխզելի:
Երազէ ի գործ արթնութիւնը յաճախ ցնդում և չքա-
ցումն է առաջնոյն և շուարում ու խաթարումն է միւ-
սին: Յղացումէն ծնունդ՝ մերթ կ'նճիւր կայ անլուծելի
և մերթ խորհուրդ անխորաչափելի: Ծնունդը միշտ
չկրեր յղացումին հարադատ և անեղծ պատկերը՝ ո՛չ
լոյսի և ո՛չ շնորհի, ո՛չ գոյնի և ո՛չ ձեւի, ո՛չ մեծու-
թեան և ո՛չ ալ լիութեան տեսակէտներէն: Ծնածը հե-
տաքիւ պիտի լինի անգամ հրեշտակաւոր յղացում-
ներու:

Ուրեմն հսկեցէ՛ք զգոյշ և արթնո՛ւն, նորոպսա՛կ
ամոլներ: Իբրեւ այր ու կին՝ ապրեցէ՛ք և գործեցէ՛ք
այնպիսի խոհական իմաստութեամբ, որ նշանախօսու-
թեան եւ մեղրալուսնի պահերուն զգլխիչ ու քրքուն
երազէն բան մը յամենայ Զեւ կեանքին եւ հոգւոյն վե-
րեւ, և ձեր յղացումներուն և իտէպիներուն մարմնա-
ռումը, որքան կարելի է ըլլայ՝ անեղծ և հարադատ,
լրիւ, հզօր և կենդանի: Ո՛հ, գիտեմ, դիւրին է՝ ինչ որ
կ'ըսեմ, կը թելադրեմ: Բայց անհրաժեշտ պայմանն է
իտէալ և բողբաւոր ամուսնութեան: Դուք հաւատացե՛ք եւ
բա՛ւ ե. կամք բրե՛ք ու կարող պիտի ըլլա՛ք:

ԱՊՐԵԼՈՎ՝ ԱՊՐԻԼ ՍՈՎՐԻԼ
ՔԱՅՅ ՈՒՆԵՆԱԼ ԾՐԱԳԻՐ ԿԵԱՆՔԻ

Ինչպէ՞ս ապրիլ ուրեմն, որպէսզի կեանքի երազէն,
բան մը յամենայ ու թեւածի երազի կեանքին վերեւ և
կազմէ անոր մթնոլորտը երանական. և ինչպէ՞ս գործել՝
որպէս զի միութիւնը մնայ անխախտ իր նպատակի
գծին վրայ և անեղծ՝ իր կոչումին վեհութեան մէջ և
զինքը օթեանող բոյնն ալ դառնայ բարօր, բարգաւաճ,
բո՛յն դրախտավայր...:

Գործը, շատ անգամ, ինքն է որ կը լուսաւորէ
իր արուեստին գաղտնիքը: Առածը կ'ըսէ, «գարբնելով
մարդ կ'ըլլայ դարբին» և մենք կը հաւատենք թէ
մարդն ալ գործելով՝ կը հմտանայ գործին, փորձելով՝
կը դառնայ փորձառու և ապրելով՝ կը սովորի ապրիլ:
Այո՛, ապրելով պիտի սովորեմք ապրիլ, բայց նախ քան
ապրում օգտակար և բարերար է ունենալ կեանքի
ընդհանուր ծրագիր մը: Այդ ծրագիրը ինչքան ալ աղօտ
ըլլայ և մշուշոտ, հոգեբանական և բարոյական գիտու-
թեանց և փորձառական ճշմարտութեանց ճառագայթ-
ներով լուսաւորուած, կրնայ ուղղել և առաջնորդել
մեզ դէպի յաջողութիւն:

Փորձենք գծել ուրեմն ծրագիր մը ամուսնական
իտէալ կեանքի, ուրուագծել, ըսել կ'ուզեմ, ընդհանուր
ձեւը, որուն վրայ կամ աւելի ճիշդ որուն հետեւողու-
թեամբ պիտի հիւսուի միութեան կենցաղը և պիտի
կերտուի անոր գործը, անձնիւր անհատ ազատ ըլլալով
սակայն, այդ ձեւը լեցնելու, իր միջավայրէն, գրաւած
դիրքէն, ունեցած ճաշակէն, ստացած վարդացումէն,
չինած նկարագրէն և մշակած տաղանդէն քաղած նիւ-
թերով:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԲԱՂԴԻ

Ամուսնական իտեալ միութեան գործին ու կեն-
ցողին այդ ձեւը կամ ծրագիրը, պիտի ներկայացնէ
անշուշտ կարգ մը սկզբունքներու և պարտականու-
թիւններու, բոլոր մը ապացուցուած իրողութիւններու
և ապրուած ճշմարտութիւններու, և բոլր մըն ալ հո-
գեղգացուած գեղեցկութիւններու կամ յայտնատեսնը-
ուած մտատիպարներու ընդելուզումով յօրինուած պատ-
կեք մը, պատկեր՝ զոր սակայն ամբողջացնել, զոռնա-
ւորել, մարմնաւորել և շնչաւորել, ինչպէս վերեւ ըսի,
պիտի ըլլայ պերագանցօրէն անձնական գործ, ուստի,
ամէն ոք, չափով մը — և պատկառելի չափով — պատաս-
խանատու հեղինակը պարտի ըլլալ իր կեանքին ու գոր-
ծին, իր բաղդին ու ճակատագրին:

Արդարեւ, ապրիլը արուեստ մըն է եւ ո՛չ բաղդ,
և ըստ մեզ, գերագոյնն ու գեղեցկագոյնը արուեստ-
ներուն, Արուեստ՝ որուն տաղանդէն, շնորհէն, գիտու-
թենէն և ներշնչումէն զուրկ եղողը, դատապարտուած
է եղծելու և պղծելու իր կեանքը, եթէ նոյնիսկ այ-
լապէս օժտուած ըլլայ բազմազան և ընտրելագոյն շնորհ-
ներով: Միւս բոլոր գեղարուեստներու մէջ կրնանք
մնալ կամ մնացած ըլլալ տգէտ և տկար, և զրկած
ըլլալ մեր հոգին գեղեցկիւն հաճոյքէն և հմայքէն՝ բայց
և ապրիլ, հոգ չէ պարզ, պարկեշտ, խաղաղ ու հա-
մաստ կեանքով մը՝ թաթաւուն լաւագոյն յոյսերով:
Սակայն, սիրուած էակի մը հետ երազով ու խանդա-
վառ յոյսերով սկսուած և արբելու երանութեամբ ճա-
շակուած ամուսնական կեանքը, ցվերջ անայլայլ ապ-

րելու և զայն իր լրումին տանելու արուեստին անգի-
տակ անձը, իր տգիտութիւնն ու անճարութիւնը ան-
պայման պիտի քաւէ օր մը, քայքայումովը իր ամուս-
նական կեանքին:

Գ Ի Ր Ք Ը

ԿԵԱՆՔԻ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ

Ապրելու արուեստը — մանաւանդ ամուսնական
կեանքինը — եթէ չեմ սխալիր, մեր մէջ դժբաղդաբար
չունի ո՛չ իր գիրքը, ո՛չ իր վարպետը և ո՛չ ալ իր
աշակերտը: Գրեթէ ամէն ոք կ'ապրի անարուեստ եւ
անծրագիր, ըսել կ'ուզեմ, կ'ապրի՝ ըստ կամս և ըստ
հաճոյս, ըստ բաղդի և ըստ վայրկեանի բերումին կամ
ներշնչումին (ինչ որ բոլորովին տարբեր է նոյնիսկ ըստ
անհասկան արուեստի ապրուած կեանքէն, որուն մէջ
կ'արտափայլի բնատուր իմաստութեան և ճաշակի
չնորհը): Սոյն ցաւալի իրողութեան քաջատեղեակ՝
և զգալի պակաս մը լեցնելու, ինչպէս նաեւ բոլոր ար-
և զգալի պակաս մը լեցնելու, ինչպէս նաեւ բոլոր ար-
ժէքներու և սրբութիւններու աղբիւր կեանքը փրկելու
և փառաւորելու նպատակաւ է որ մենք ձեռնարկեցինք
պատրաստութեանը ներկայ «ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼ
ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ ՈՒ ԲՍՆԱԼԻՆ» ին, զոր կը հա-
մարձակինք նկատել Գիրքը՝ ամուսնական կեանքի գե-
րագոյն արուեստին: Բայց կանխահոգ զգուշաւորու-
թեամբ դիտել կուտանք թէ անով աւանդուած կեանքի
արուեստին տարբերն ու օրէնքները պիտի մնան մեռեալ
սառ, եթէ անոնք կարգացուին աչիով միայն կամ սոր-
վելով ի բերան, ու զանոնք չաղելու, խմորելու և
կերպաւորելու տաղանդը, զանոնք իւրացնելու և կեն-
սաւորելու սիրաբոյր շունչը և մանաւանդ զանոնք

ապրելու կամքն ու եռանդը պակսին ենթականերուն: Այս մասին մեզ քաջալերող յոյսը, ՎԱՌՈՒԱԾ ՍԻՐՈՅ ՀՐԱՇՔՆ է, սեբ՝ որով բռնկած կը լինին ամուսնացեալներ և որ կարող է շատ անգամ տգէտը՝ դիտուն, յիմարը՝ իմաստուն, անճարը՝ հանճար և անկարողը՝ կարող դարձնել՝ եթէ սակայն այդ սերը ծնունդն է հոգիներու կրակունին եւ ո՛չ հանոյասեբ կիրքերու բռնկումին:

ՀԱՐՅՈՒՄ ՄԸ

ՏԱՆ ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ

Փակենք փակադիծը զգուշաւորութեան խորհուրդներուն, և դառնանք կեանքին ու գործին, զոր ծրագրունաւ պիտի ապրին այս ու կին, իւրաքանչիւրը իրեն սահմանուած ծիրին ու դերին մէջ:

Սկսինք նախ Տան պահապան քաղուհի՝ կնոջմէն և հարցնենք թէ ի՞նչպէս պիտի ծրագրէ և գործէ, որպէսզի իր պէտքերը — ընտանեկան յարկը կ'ըսեմ — զառնայ իրապէս դրամատաւայր, ուր պիտի աճի և ունանայ իրարմով անած ու լիացած կեանքերու նորատունկ միութիւնը, ուր պիտի խնդայ ու խայտայ՝ իրարմով երջանիկ ոգիներու զոյգը, և իրենց բնակավայր Տունն ալ պիտի վերածի՝ իրապէս վեհ ու նուիրական Տանարի, ուր պիտի կանգուն մնայ խորանը սիրոյ և սեղանը ստեղծագործութեան, ուր պիտի սրբանան իւրաքանչիւր մնած և օծուն սիրտեր, պիտի խմորին ու երկնունն նոր կեանքեր ու նոր հոգիներ՝ աստուածայնօրէն գեղեցիկ ու կատարեալ:

ՀԱՌԱՍՔ Ս

Ի ԳԱԿԱՆ ՀՈԳԻՒՆ ՀԱՆԴԵՊ

Նախորդ էջերէն միոյն մէջ՝ կինը Տան Պահապան ոգին կոչեցի և հոս կանգ կ'առնեմ այդ կոչումին առջև, բանաձեւելու համար հաւաստի զոր ունիմ և կը դաւանիմ խոր համոզումով իգական հոգւոյն հանդէպ:

Թեթեալարոյ և հաճոյամով հոգիներ, սկեպտիկ յամենայնի և անկարող ու անհաղորդ ազնուական զգացումներու, սոյն հաւատքս թերեւս նկատեն մեծաբանք մը՝ ուղղուած կանացի արտաքին շնորհներուն, կամ շողում մը՝ շոյող անոնց մնաքառութիւնը: Փութամ անմիջապէս յայտարարելու թէ, հաւաստի կամ մեծաբանք, միջապէս յայտարարելու թէ, հաւաստի կամ մեծաբանք, միջապէս ի նկատ ունի, ո՛չ թէ կինը ինչպէս որ է զգացումս ի նկատ ունի, ո՛չ թէ կինը ինչպէս պարտի՝ եւ կարող է ըլլալու, այսօր, այլ կինը ինչպէս պարտի՝ եւ կարող է ըլլալու, եթէ արթննայ հոգին իր կոչումին գիտակցութեան մէջ. եթէ ճանչնայ՝ մանաւանդ ներքին չքնադագեղ ձիւքերու շնորհները, որոնցմով զարդարած են զինք Աստուած և Բնութիւն եթէ աշխատի մշակելու այդ շնորհները և տալու անոնց լիալիր փութում և լուսալիր արտայայտութիւն, և վերջապէս, եթէ կիրարկէ զանոնք իր կոչումին և ուխտած նպատակներու իրագործումին համար: Ահա՛ այդ պարագային, իր մէջ ի յայտ պիտի գայ և գեղակերտ արձանացեալ պիտի հանդիսադրի գայ և գեղակերտ արձանացեալ պիտի հանդիսադրի հրեշտակային այն կերպարանքն ու ոգին՝ որ իրենցն են հապէս և զորս կը քողարկեն կամ կ'եղծեն տգիտութիւն և գոհակութիւն, անկում և այլասերում:

Կը կրկնեմ ուրեմն, կինը, իր էութեան հարազատ և լրիւ արտայայտութեամբ՝ ոգի մըն է արդարեւ, գեղեցիկ, բարի և քաղցրօրէն արի ոգի աստուածային:

չափով մը զերծ իրական կեանքի աղտէն ու կեղտէն, պարտաւոր է եւ եթէ ուզէ կրնայ մնալ սուրբ իր հոգեկան կուսութեանը և անմեղութեանը մէջ և անփորձ ու անաղարտ մնացած իր անձին սրբութեամբ մաքրել, օծել ու սրբել նաև զժբաղժ ընկերը իր կեանքին, որ թերեւս զոհն է եղած իր սիրոյն: Վսեմական կոչում որուն զգացման և գիտակցութեան մէջ պարտի արթըննալ իգական անձնիւր հոգի, եթէ կ'ուզէ արժանաւորապէս ապրիլ իր ճակատագիրը որ անստուեր փառքի և շքեղ մեծութեան խորհուրդովն է կնքուած:

ԿՈՉՈՒՄԻ ՄԷՋ ԱՐԹՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՐՄԱՆ ԴԺԽԵՄ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ

Քիչ չէ թիւը զգայուն ու բարի այն հոգիներուն, որոնք անկեղծ վիշտն ունին մարդուն անկումին և այլասերումին և անոնց հետեւանք՝ բարոյական իր ահաւոր թշուառութեան: Ազնուական այդ հոգիները եղբայրօրէն լալով մէկտեղ այդ ցաւը, վշտի ամուլ և ունայն գալարումներու մէջ չեն սպառեր իրենց ուժն ու կորովը, այլ բեղուն ճիգերու մէջ թափած ու լարած զանոնք, գիշեր ու ցորեկ կը տքնին, դոյզն չափով մ'ըլլայ գէթ, սրբադրելու կամ մեղմելու համար զժխմ ճակատագիրը անկեալ մարդկութեան: Սրտառուջ բայց անկար և ապարդիւն փորձ: Ըստ իս՝ լաւագոյն կ'ըլլար, եթէ մարդկային ցեղին բարեկամ այդ հոգիներուն բոլոր ճիգերն ու ջանքերը համադրուած և հիւստուած ուղղուէին՝ մարդը, իբրև բանական ու բարոյական էակ, իր արժէքին ու կոչումին, իր գերակայութեան և անկէ բղխած իր արժանապատուութեան զգացումներուն և

գիտակցութեան մէջ արթնցնելու հրաշագործ նպատակին: Արդարև, կոչումը պայծառօրէն տեսնող աչքին՝ շուտ կը հասնի օգնութիւնը զայն գրկելու խանդավառ տենչին և այս վերջնոյն՝ զայն իրականացնելու և ապրելու հոգւոյն բուն կամեցողութիւնն ու կարողութիւնը:

Ուրեմն խորապէս սփոփարար է խորհիլ թէ, ընտանիքին մէջ և ընտանիքներով՝ մարդկային հակայ ընկերութեան մէջ այս մասին — իբրև պահապան բարի ոգիի, վերանորոգիչ սրբաղան ոյժի և իբրև զգաստութեան ու սրբութեան մօր — կնոջ վիճակուած կոչումը կրնայ հեշտիւ իրագործուիլ, եթէ իր հոգին մշակուած, լուսաւորուած և լարուած՝ տեսնէ իր կոչումը, զգայ զայն ապրելու սէրը, գիտակցի անոր հասցնելու իր պարտականութեան եւ գինովնայ անոր իրականացումին փառքովն ու երանութեամբ: Ներքին տեսութեան — գիտակցութեան — ճառագայթը որ հոգին կը կապէ իօեալին, ո՛չ միայն մարդուն աչքին առջև կը գծէ թռիչքի և վերելքի ճամբան, այլ կը հանդիսանայ նաև ոյժ մագնիսական՝ զինք առինքնող ու բարձրացնող դէպի այն:

Կ Ի Ն Ը

ՓՐԿՈՂ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՆՈՂ ՄԵՍԻԱ

Իր իսկական կոչումին մէջ արթնցած, անոր ճշմարիտ բարձրութեան վերացած և հասած, և հոն՝ գիտակցօրէն, վեհօրէն և արժանապէս գահակալած կիներ, մարդկային փրկութեան եւ կասարելութեան Մեսիան է, կամ եթէ կ'ուզէք, մարդկութիւնը վերստեղծող, սիրող եւ նախախնամող աստուածութիւն մը, ահա իր լրու-

թեան և անկեղծութեան մէջ հաւատքս՝ ԻՏԷԱԼ ԿՆՈՋ մասին, Ան, կոչումին գիտակից ու թե՛ իտեալ կիցը, իր էութենէն բղխող և քաղցրօրէն արտահոսող ուժերուն միջոցաւ, որոնցմէ են՝ սէր, գութ, բարութիւն, փափկութիւն, շնորհ, գեղեցկութիւն, — պայմանաւ որ սոնց ակն ու երակը պահպանուին ու զերծ մնան պղտոր ու տղմուտ հոսանքներու խառնումէն — հոգեբուղի այդ ուժերուն միջոցաւ կ'ըսեմ, հեշտիւ և սերտօրէն իրեն պիտի կապէ, իր դիւթիչ հմայքին շուրջ դարձող ու թեւածող արական հոգիները ու պիտի լուսաւորէ, սրբէ ու պայծառակերպէ զանոնք, վառելով ու վերաբարձարձելով անոնց մէջ եւս ճրագը իրենց կոչումին, ու այդպէսով պիտի վերափոխէ զանոնք՝ սահմանուած կասարելութեան: Այո՛, ջերմ համոզումս և հաստատ հաւատքս է, թէ կնոջ կասարելութիւնը, եթէ ո՛չ միակ, բայց ապահովաբար ամենազօր լծակն է մարդուն բարձրացումին և աստուածացումին:

Հարցնենք ուրեմն, ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ կասարելութիւնը. կամ ուրիշ խօսքով ի՞նչերով և ի՞նչպէս կը կերտուի իգական հոգիին այդ բարոյական արժեքն ու մեծութիւնը, որոնցմով զինուած ու զարդարուած կինը պիտի կարենայ արժանապէս տիրել Յունէն ներս քաղուհիի մը իրական և իրաւական հեղինակութեամբ:

Կ Ի Ն Ը

ԳԱ ՀԱԿԱԼ ՈՒ ԳԱ ՀԸՆԿԵՑ

Իգական հոգիին այդ արժեքն ու մեծութիւնը կը խորհիմ թէ ծնունդը կամ համադրութիւնը պէտք է ըլլան այն չքնադադեղ տարրերուն, որոնք մարդկային

հոգւոյն ազնուագոյն զգացումներուն և ձգտումներուն ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ՈՒԺԱՂԲԻԻՐԸ կը կազմեն: Այդ ուժաղբիւրի մասին՝ քիչ մը վերջ: Յիշեալ մեծութիւնն ու արժէքը զգեցած, այդ կասարելութիւնը կ'ըսեմ՝ իր մէջ մարմնաւորած ճիպար կնոջ, իբրեւ հրաշագոր աստուածութեան՝ եկած են միշտ ու պիտի գան, երկիւղած պատկառանքի շարժումով երկրպագել՝ արական հոգիներ — չեմ ըսեր այրեր — միշտ պատրաստակամ բոլորանուէր սիրոյ և ծառայութեան:

Ո՛հ, եթէ կինը գիտնար, կամենար ու կարենար այսպէս արժեւորիլ իր ներքին արժէքներու մշակումով ու կերտումով, և արժեցնել ինքզինք մանաւանդ իբրեւ ոյժ հոգեւոր — որը զանց չառներ նաեւ չափն ու կշիռը մարմնաւորին — ինչե՛ր պիտի փոխուէին իր այսօրուան ճակատագրէն և մերօրեայ մարդուն ալ կեանքէն ու բաղդէն: Մի՞նչ այսօր իր կոչումին բարձրութենէն գահընկէց, կամ աւելի ճիշդը անոր լոյսէն և զգացումէն պարպուած ու դիրքէն ու փառքէն զրկուած, ան — կինը — կուրօրէն և ստրկօրէն կը ծառայէ այր-մարդուն. և դժբաղդաբար կը ծառայէ անոր ոչ թէ ԲԱՆԻՆ ՈՒ ԿԱՄԻՆ, այլ ԱՆՍՍՆԱԿԱՆ ՀԱՃՈՅՔՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՔՄԱՅՔԻՆ, իր կարգին զայն եւս — այր մարդը — դարձնելով ԱՆԲԱՆ ՈՒ ԱՆԿԱՄ ԾԱՌԱՅ մը՝ իր սնամէջ քմայքներուն...:

Բայց մենք դառնանք բուն նիւթին:

ԿՆՈՋ ԳԵՂԵՑ ԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱԳՆԻՍԱԿԱՆ ՈՒԺԱՂԲԻԻՐ

Կ'ըսէի թէ իր կոչումին գանձը բարձրանալ փափաքող և հոն արժանապէս գահակալող կնոջ արժեքն ու մեծութիւնը ծնունդը կամ համադրութիւնը պէտք է ըլ-

լային իգական հոգիին ազնուագոյն տարրերուն կամ ձիրքերուն Այդ տարրերէն կամ ձիրքերէն մեծագոյնը որ իր մէջ կը բովանդակէ և կրնայ ցոյացնել գիծերը, գոյները, և բազմապիսի այլ յատկութիւնները միւս շատերուն, ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆՆ Է՝ Այո՛, գեղեցկութիւնը այն տարրն է որուն մէջ հոգին կը պրիսմակի իր չըքնադագոյն յատկութիւններով և արտայայտութիւններով — ձեւի, շարժումի, ժպիտի, շնորհի, ուժի, ազդումի, ձգումի, ձգտումի եւայլն — և որոնցմէ կը կազմուի ձգողական անհուն զօրութեամբ լարուած մագնիսական ուժաղբիւրը, որուն ականարկեցիկ վերէ՝ ԳԵՂԵՑԻԿ ՍԵՌ տիտղոսը, ընծայուած կնոջ և առնուած լայն իմաստով, փաստերէն է հաւաստումիս և առ այդ՝ վկայութիւնը զօրաւոր սեռին:

Գ Ե Ղ Ե Ց Կ Ի Ն Ս Ա Հ Մ Ա Ն Ո Ւ Մ Ն Ե Ր Ը

Բայց հանգամանօրէն բացատրուած՝ ի՞նչ է ԳԵՂԵՑԻԿԸ:

ԳԵՂԵՑԻԿԸ, եթէ առաքկայ է կամ պատկեր, առարկային մաքրութիւնը, անոր որակին ազնուականութիւնը և շինուածքին վայելչութիւնը, իսկ պատկերին՝ պարզուկ բնականութիւնը, գունագեղ փայլը, գիծերուն նրբութիւնը, մասերու համաչափութիւնը և ամբողջութեան ներդաշնակութիւնն է:

Այս ըմբռնումը կը կնճռոտի սակայն, երբ գեղեցիկը կը ընչաւորի և կը շարժի, կ'ողողուի, կ'աճի, կ'զգայ, կը խորհի, կը կամենայ, կ'ապրի և կը գործէ: Այդ պարագային, գեղեցիկը, էակներու էութեան և հոգիներու իսկութեան անկեղծ, պայծառ, թրթռուն, խօսուն և լիալիր արտայայտութիւնն է. անոնց ներքին

զօրութեանց յորդ արտաբերումը, թաքուն խորհուրդներուն լուսահեղձ բռնկումը և ըլլալ կամ չինել ձգտող կամքին պիտի լարումն է. վերջապէս՝ դէպի իւրաքանչիւր անհատին սահմանուած բարի վախճանը կամ բարձր նպատակը՝ — դուք ըսէ՛ք ԻԻՐԱՔԱՆՉԻԻՐԻՆ ԿՈՉՈՒՄԸ — անվրէպ շարժող, և նոյնինքն այդ շարժումին լայն ու հզօր թրթռումներուն մէջ նպատակը արդէն գրկող, պարզող ու պատկերացնող ուժն է:

Իսկ զուտ բարոյական կայուածին մէջ, գեղեցիկը՝ արտայայտութիւնն է հոգիի՝ մեծութեան, զգացումի՝ բարութեան, դադափարականի՝ բարձրութեան, նկարագրի կամ ներքին դիմապատկերի՝ անայլայլութեան, բնաւորութեան՝ քաղցրաբարոյ հեղութեան, վարուելակերպի՝ փոփոկութեան և ցաւի մէջ՝ համբերատար ինքնազսպումի, դատողութեան՝ արդարամտութեան՝ բայց և ներողամիտ մեծանձնութեան, չարիքը բարեաւ ողջունելու՝ գերմարդութեան և կեանքը, ի՞նչ դէմքով ալ ներկայանայ, զուարթօրէն ընդունելու իմաստասէր քաջութեան:

ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՅՆ

ԱՆՁՕՐ ԵՒ ԱՊԱՇՆՈՐՀ

Եթէ իրապէս դեմքը հոգիին հայելին է, ՖԻԶԻՔԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ իրապէս գեղեցկութիւնն իսկ է. Բայց անկախ հոգիէն, առանց անոր կամ հակառակ անոր՝ ան, ֆիզիքական գեղեցկութիւնը այո՛, ինչ մըն է, բայց ո՛չ ամեն ինչ և յաճախ ոչինչ՝ չափուած բարոյական կշիռով, Մարմնոյ մարմարակերտ և արձանային գեղեցկութիւնը միայն, այո՛, կ'առինքնէ նայուածքները, կը կրակէ մարմինները ու կը գերէ գոեհիկ հո-

դին, բայց կը քամէ ու կը քայքայէ, կը խռովէ կամ կը մըրկէ ու կ'այրէ զանոնք, քանի որ օծուն չէ բարու-
թեան փայլով, խօստուն չէ բարոյականութեան շունչով
և թրթռուն չէ հոգեկան ազնուական յուզումներով: Իսկ
ընդհակառակը, հոգեկան գեղեցկութիւնը, առանց նոյն-
իսկ ֆիզիքականին կը պահէ, կ'ամրապնդէ, կ'օծէ,
կ'ազնուացնէ, կ'ապրեցնէ և կ'երջանկացնէ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՅԼ ՈՒ ՊԱՀՊԱՆԱԿ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆԻՆ

Ֆիզիքական գեղեցկութիւնը բնութեան մէկ շնորհն
է ձրի եւ պատահական, խաբուսիկ եւ անկայուն: Ժա-
մանակ ու տաժանք, գեղեցիկ կեանքը գրկող ու վարող
զոյգ չարիքներ՝ կը կրծեն ու կը խաթարեն զայն: Բայց
պատիր ու անկայուն այդ շնորհը, աւելի փայլ և ա-
ռաւել արժէք, տոկունութիւն ու տեւականութիւն
կ'զգենու երբ դառնայ պատկեր կամ ծառայէ իբրեւ
հայելի ներքին բարոյական գեղեցկութեան և կրկնենք՝
այս վերջինը միայն կարող է զայն — ֆիզիքական գե-
ղեցկութիւնը — փրկել վերահաս և անխուսափելի
թօշնումէ, ցոյացնելով անոր վրայ ներքին, անթա-
ռամ և հետզհետէ աւելի վառ ու թարմ գեղեցկութեան
շնորհը:

ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՑԻԿԸ ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈԳԻՆ Է ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՄԱՐՄՆՈՅ ՄԷՁ

Եզրակացնենք, Նախընթաց բացատրութիւններէն
կը հետեւի ուրեմն թէ իսպար-գեղեցիկը, — մանաւանդ
իգական սեռին մէջ — համադրական մէկ պատկերն է

կամ պարտի ըլլալ հայելին բոլոր այն գեղեցկութեանց
զորս բնութիւնը կ'արտադրէ կամ կը հանդիսադրէ իր
լոյսերով, թոյրերով, բոյրերով, ձեւերով, շարժումնե-
րով, երեւոյթներով և անոնց բաղմերանդ ու բազմա-
շնորհ պէսպիսութիւններով որոնց հրաշալի բաղադրու-
թեամբն է որ գոգցես Աստուած կամ Բնութիւն, հրա-
շակերտել ուզած են Արարչագործութեան պսակ Մարդը:
Ուստի, Մարդը, այր կամ կին, իսպար գեղեցկութեան
իր կոչումին դէմ դաւաճանած պիտի ըլլայ, երբ իր
մէջ պատկերէ միայն ձեւի, գոյնի, փայլի, շարժումի և
անոնց ներդաշնակութեամբ յօրինուած արտաքին Ֆիզի-
քական գեղեցկութիւնը, և այս վերջինը հայելի չընծա-
յեր ցոյացումին՝ խորքի, խորհուրդի, ուժի, ձգտումի,
զգացումի և կեանքի ներքին բարոյական գեղեցկութեան:
Չարտաբուր կամ ծորեր ըսել կ'ուզեմ՝ համը՝ հոգե-
կան քաղցրութեան, բոյրը՝ բարութեան, շունչը՝ ան-
կեղծութեան, լոյսը՝ ճշմարտութեան, օծութիւնը՝ սըր-
բութեան, ջերմութիւնը՝ սիրոյ, վեհութիւնը՝ խաղաղու-
թեան, և արքայանքն ու յափշտակութիւնը՝ վերնծայ-
մանց:

Ուրեմն ԳԵՂԵՑԻԿ ՀՈԳԻՆ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՄԱՐՄՆՈՅ
ՄԷՁ, ահա՛ մարդկային գեղեցկութիւնը խորհրդանշող
գերագոյն և կատարեալ ներդաշնակութիւնը:

Այսպիսի շնորհալի մարմնով եւ առաքինազարդ
հոգիով ներկայացուած գեղեցիկը, մարդկային էութեան
վեհօրէն և քաղցրօրէն խօսող և զայն խորհուրդով,
զգացումով և կեանքով թրթռուն իր բոլոր լարերովը
Աճեցումն եւ իսկալին, բարիքն եւ նեմարսին կապող և
անոնց ապրումին համար գերագոյն նուիրումներ ներ-
շնչող ուժն է: Պէտք է զինուիլ և զարդարուիլ այդ
ուժով:

ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Այսպէս սահմանուած յիպար գեղեցկութեան ներ-
քինը, հոգիին բնատուր ձիրքերուն մշակումովը ծաղկե-
ցնել և հիւսել, գրեթէ անսպասանօրէն կախում ունի
անհատէն և իր դաստիարակութեան անհատներէն, իսկ
անոր արտաքին փայլն ու պատկերը — ֆիզիքական գե-
ղեցկութիւնը — մեծ մասամբ բնութեանն: Զի մարդ
ֆիզիքայէս գեղեցիկ է կամ կը ծնի: Բայց բնութիւնը
կամ բաղդը եթէ գերագոյն անիրաւութեամբ մը զլա-
ցած է, անկարելի չէ չափով մը գէթ ձեռք բերել զայն
մարմնակերպանքի շնորհիւ: Մարմնակերպանքը եթէ մար-
մինը չվերածնի իսկ գեղեցիկ, — միացած առողջութեան,
մաքրութեան, շարժումի և ձևի վայելչութեան, ճաշա-
կաւոր հագուածքի, յարդարանքի ևայլն — զայն կը
մշակէ և կը կաղապարէ գեղեցկի հաւասար կամ հա-
մարժէք սիրունութեամբ:

ԳԵՂԵՅԿՈՒՆ ԲՆԱԶԴԻԸ

Գեղեցիկ ըլլալու տենչը, նոյնիսկ գեղեցիկ երեւ-
նալու մարմանն ու ձգտումը, մարդկային բնութեան
առողջ, հզօր և սրտառու շարժումներէն մին է, ան
խտէալին և կատարելութեան բնազդն է կարծես, ուստի
պարտականութիւն է մշակել զայն և բարձր՝ ասպարէզ
տալ անոր, սակայն հարկ է հսկել իր միտումին և ուղ-
ղութեան, մի՛ գուցէ թեքի և վրիպի իր բանական ու
բարոյական նպատակէն:

ՆՈՐՈՅԹՆ ՈՒ ԻՐ ԻՄԱՍՏԸ

Նորոյթը վերոյիշեալ ձգտումը արտայայտող եղա-
նակներէն մին է, որուն միջոցին իրական սեռը մաս-
նաւորապէս, կ'ուզէ և կը միտի, միշտ նոր ու թրվուէն,
միշտ շնորհալի և խօսուն, միշտ թարմ ու փաղփուէն
պահել և ընծայել իր գեղեցկութիւնը, և իբր այդ՝ ան
սկզբունքով բնական է և բանական, ուստի և հասկնալի
ու ծափելի:

ԾԱՓԵԼԻ ԿԱՄ ԾԻԾԱՂԵԼԻ ՆՈՐՈՅԹԸ

Երբ նորոյթը իր յղացումն ու ներշնչումը կ'առնէ
հողիէն, իր ոգին՝ արուեստէն ու իր ձեռք՝ ճաշակէն և
եղանակի, ժամանակի ու միջավայրի բերումէն և ըմ-
բռնումէն, այդ պարագաներում ան կը պարզէ գիտա-
կան, գեղարուեստական և նոյնիսկ բարոյական պա-
հանջներու խորհուրդը, ուստի ծափելի է և հետեւելի:
Իսկ ընդհակառակը, եթէ ան հիմ ունի շահը և նպա-
տակ՝ հաճոյքը, եթէ, կ'ըսեմ, զայն կ'ստեղծէ վաճա-
ռականը և կը ռեֆլամէ ցնծունին, այդ պարագային
անիկա բաւարարութիւն կուտայ ո՛չ այնքան ճաշակի
և վայելչագիտութեան, որքան շրջմոլիկ թեթեամտու-
թեան, և տեղի՝ կրայոյդ գրգռման և իբր այդ ախտա-
նըչան մըն է բարքերու անկումին և հողիներու թա-
ղումին:

Այլ տեսակէտ: Նորոյթը որպէսզի մնայ գեղեցկա-
տենչ ձգտումի բնական շաւղին և բանական սահմանին
մէջ և լրիւ արտայայտէ ու հարազատօրէն պատկերէ

ինքնատիպ գեղեցկութիւն, պէտք է ըլլայ կապկային օրինակով: Օրինակ, ըսենք թէ գլխաւորաբար Բարիզն է որ կը հնարէ զայն՝ իր նրբամիտ ու նրբամարմին, պարող քան քալող, թեթևոտն ու թեթևոգի, գեղապէտ ու սիրուն, տարօրինակ ու աննման, ինքնատիպ ու ինքնահաւան, զուարթարոյ ու հաճոյասէր կիներուն համար և հանուր աշխարհ, ըլլան արեւմուտքի քոյր երկիրներ թէ արեւելքի տարաշխարհիկ բնակիչներ, կ'որդեգրեն զայն անխտիր և կ'օրինակեն անմտօրէն՝ անընտիր: Խորհելով և աչքի առջև ունենալով ցեղային և անհատական կազմուածքի, թիփի, ճաշակի, բմբռնութիւնի, նիստ ու կացի, քաղուածք-կեցուածքի, ինչպէս նաև կլիմայի ու միջավայրի բնորոշ տարբերութիւնները, մենք կ'ըսենք, հոս ընդօրինակութիւնը կապկային է եւ ծիծաղելի, ըստ մեզ հարկ է ունենալ ազգային ինքնութիւն տարազ — ցեղային կազմուածքի և ոգիի արտայայտութեան նշան — և զայն կոկել, բարեշրջել, պատշաճեցնել ժամանակի ոգիին, միջավայրի պայմաններուն և ժողովուրդի ճաշակին և այդ տարազով դուրս գալ նոր, ինքնատիպ, սիրուն, թրվուուն, հրապուրիչ, դիւթիչ և իրեններուն մանաւանդ հոգեպէս և խորապէս խօսուն գեղեցկութեամբ:

ՆՈՐՈՅԹԱՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԻՔԸ

Միանգամայն մարմնոյն և հոգւոյն գեղեցկութիւնը չեչտող և ցայտուն ընծայող, նոյնիսկ անձը գեղեցկացնելու ձգտող իբրև միջոց՝ նորոյթ որքան հասկնալի և յարգելի է, նոյնքան յուր և եպերելի է նորոյթամուլութիւնը որ հոգւոյն ու անձին գեղեցկութենէն աւելի գոգցես կը հետամտի հագուստ ու կապուստի պերճու-

թեամբ նիւթական ճոխութիւն հանդիսադրելու ունայնամտութեան և մարմնոյ յարգարանքով ու մտի շպարով՝ հաճոյադրելու յիմարութեան:

Նորոյթամուլութիւնը, որով մինչև ծուծ ու ոսկոր վարակուած են բոլոր կիներ, ընտանեկան և ընկերական կեանքէն ներս մեծ աղէտներու հաւասար չարիք մըն է թէ՛ նիւթական և թէ՛ բարոյական տեսակէտներով: Աղքատը անոր կը յատկացնէ իր հացի լուման, հարուստը անոր համար կը մսխէ անհատնում դրամ, որով կարելի էր տալ թերեւս բիւրաւոր զրկուածներու հաց ու կեանք: Ամէնքը անոր կ'ստորագասեն հանգիստ ու քուն և շատ շատեր անոր կը զոհեն պատիւ և պարկեշտութիւն: Հագուելի ու երեւնալ, սքքուել ու սոնքալ, հաճոյք տալ և անասնանալ և ի հանդէս բերել միայն ՄԻՍ ՈՒ ՄԱՐՄԻՆ. մէկ խօսքով՝ ֆիզիքական գեղ ու վայելչութիւն՝ ահա՛, առանց չափազանցութեան հոգին և հոգեբանութիւնը շատերուն որոնք մարդ աշունք կը կրեն, կոչում և պարտականութիւններ ունին, և — ո՛վ հեգնանք — մեծութեան և երջանկութեան կը ձգտին...

ԲԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐՈՅԹԻ

ԶԱՓՆ ՈՒ ԶԱՓԱՆԻՇԸ

Պոռոտ պէինքով զարդարուն և յորդ օծանելիքներով շպարուն ֆիզիքական գեղեցկութիւնը, երբ չծառայեր արտայայտելու հոգւոյն գեղն ու շնորհը, իբրև ֆիզիքական ստորին վայելքի խայծ ու գրգիռ՝ փորձութիւն է և վտանգ: Ուստի հոս անգամ մը եւս կը կրկնենք, թէ, մարմնոյ գեղեցկութիւնը — բնական թէ արուեստական — պէտք է ՅՈՒՇԱՐԱՐ ԸԼԼԱԹ ԵՒ

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ԾԱՌԱՅԷ ՀՈԳԵԿԱՆ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԵԱՆ:
Զայն դիտող նայուածքները դեպի ներս հոսեցնելու եւ
սուզելու դիւրութիւնն ու քափանցկութիւնը ստուգանքի են
են իր կիսաբերութեան: Անով միայն է ու կը մնայ՝
հոգիները դէպի իրապէս մարդկային կոչում՝ յարող և
բարձրացնող ազգակ:

ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԻՒՆՆ Է

ԿՆՈՋ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եզրակացնելով ըսենք ուրեմն թէ՛ սիպար գեղեց-
կութիւնը — որ էր գեղեցիկ հոգի շնորհալիսլ մարմնոյ
մէջ — իր անձին մէջ մշակել ու մարմնաւորել, անով
զարդարուած ու զինուած՝ կարթել գեղեցիկ ծարաւի
արական հոգիները, և անոր զգլխիչ, վերացուցիչ և
բարոյացուցիչ ազդեցութեամբ կրթել զանոնք՝ մէկ
կողմէ ներշնչելով անոնց զգուսնքը սղեղին, դռնկին
և անասնականին, և միւս կողմէն վառելով անոնց մէջ
սէրը ազնուականին ու սրբազանին: ահա՛, իր արժէ-
քին ու բարձրութեանը վրայ ըլլալ ու մնալ և հոնկէ
տիրել ու վարել ուզող գեղեցիկ սեռին առաջին և էա-
կան պարտականութիւնը:

Շ Ն Ո Ր Հ

ՏԻՊԱՐ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅԿԻՆ

Հոյատեսիլ ու տիպար արտայայտութիւնը, որուն
մէջ կը խտանայ ու կը կազապարի, կը մարմնանայ ու
կը շնչաւորի, մեղմանոյ կը ցոլանայ և լուսածածան
կը թրթռայ, և ներշնչող ու նորոգող ոյժ կ'զգենու գե-
ղեցկութիւնը՝ կը կոչուի ՇՆՈՐՀ:

ՇՆՈՐՀ... աստուածային ցուք կիսաբեալ գեղեց-
կի՝ որուն ձեւին մասին թերեւս զաղափար մը կարենան
տալ ծիածանապեղ սիրունութեամբ նկարուն և համբու-
րելի քնքշութեամբ սարսուռն ծաղիկներ և նախշուն,
գունապեղ, գեղեցիկ ու սիրուն թռչնիկներ: Բայց զայն,
— շնորհ — շնչաւորող ոգին՝ ասանձնաշնորհումն է
միայն մարդ էակին, և մանաւանդ իգական սեռին,
եթէ ան գիտնայ, ուզէ, փորձէ և յաջողի շաղել ու շի-
նել, գունաւորել ու կերպաւորել, կենսաւորել ու շար-
ժել, ծաղկեցնել ու ցոլացնել զայն այն տարրերով՝
— գոյն, գեղ, ժէսթ, ձև, շունչ, շող, շարժում, օրօր —
զորս շապլ առատածեղնութեամբ մը պարզեւած է ի-
րեն մայր բնութիւնը:

Շ Ն Ո Ր Հ ԼՈՒՍԱԼԻՐ ՈՒ ԼՈՒՍԱՋԵՐ

Շնորհը, ձեւով ինչքան ալ սիրուն ու կերպարան-
քով փայլուն ըլլայ, ըլլա՛յ նոյնիսկ շարժուն ու ճկուն՝
անզօր ներազդելու հոգիին ազնուագոյն թելերուն, ար-
ձանային պարզ գեղեցկութիւն մը գրեթէ պիտի պատ-
կերէ, եթէ չըլլայ շնորհ լուսալիր ու սիրաջեր:

Արգարե, սիրաջեր շնորհը ոչ միայն կը շարժի ու
կը ճկի՝ այլ շնչաւորեալ կը նազի և իր տեսակ մը
պաղ արձանացումը կը վառի և կը կենսաւորի: Աչքե-
րու զմայլանքին ընծայուած պատկեր մը և գեղագէտ
նայուածքներու ըմբռնումին սահմանուած արուեստի
գործ մը ըլլալէ զադրած, ան կը դառնայ, հոգիները
քնքշօրէն շոյող, զանոնք առողջ ու մաքուր զգացում-
ներով շարժող և շէնչող, հզօր, յուսալիր, ինչպէս նաև
երազական ու երանական ապրումի հրաւիրող՝ ուժ թե-
լադրական:

Այսպիսի սիրավառ շնորհի արբեցութեանը մէջ է որ այրերը կը գտնեն մոռացումը՝ իրենց ամենօրեայ անկումներու վէրքերուն, և մեղմացումը՝ ընկրկումներու հեծերուն, և նոր յոյսերով ոգեւոր կը վերսկսին կեանքի պայքարը՝ վերանորոգուած ուժերով: Ո՛հ, կնոջ սիրատաք շնորհին մէջ թաղուած, մաքրուած և ջրը-դեղուած անպարտելի ուժեր առնական, որպիսի՜ յաղթանակներու դաբնինքը չէք կարող խլել, անոնցմով պատկերու համար զԱյն՝ որ աղբիւրն է ձեր անապատ և անմահական բղխումին...:

Մ Ո Փ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Կ Ն Ո Ջ Շ Ո Ղ Ա Կ Ա Թ Շ Ն Ո Ր Հ Ի Ն

Կնոջ սիրաջեր շնորհին նորոգող արբեցումէն զատ, հապա՞ իբրեւ ճաշակ և արուեստ շողակաթումն անոր՝ ընտանեկան յարկէն ներս մեզ շրջապատող և իրեն պարի-կի մատներովը շոյուող-չօչափուող, բռնուող-վերցուող, շարուող-շտկուող, հիւսուող-փնջուող, շինուող-կազմուող, և մաքրուող-սրբուող իրերուն, տաքականերուն, կահե-րուն, գոյքերուն, հագուստներուն, մարմիններուն և հոգիներուն մէջ...: Ո՛հ, մոգական է աղբումը՝ այդ բո-լորին գոյն, գեղ, փայլ, արժէք, իմաստ և խորհրդա-ւորութիւն տուող շողակաթումին: Մոգական այդ շողա-կաթումը շնորհին՝ վեր կ'առնէ տափուկութիւնները, կ'արժեւորէ ունայնութիւնները, կ'օծէ ու կը սրբէ ան-մաքրութիւնները, մէկ խօսքով կը պայծառակերպէ ա-մէն բան և սիրոյ ու յարգանքի կը հրաւիրէ իզական շնորհակալ հոգիով սրբացած անոնց նուիրականու-թիւնը: Առանց լուսակաթ այդ շնորհին միջոցաւ մեր կեանքէն ներս ներմուծուած բանաստեղծականութեան

— որ տեսակ մը դիւթական աշխարհի կը վերածէ ըն-տանեկան յարկը — ո՞ր փափուկ հոգին, ո՞ր զգայուն սիրտը և ո՞ր զաղափարական միտքը պիտի կարենար տանիլ՝ տաժանքն ու տաղաւուկը, կրել՝ տափակութիւնն ու գոհակութիւնը, կամ մոռնալ՝ ունայնութիւնն ու ա-պուշութիւնը առօրեայ կենցաղին:

Հ Ա Ի Ա Տ Ք Ո Վ Թ Ե Ի Ա Ի Ո Ր Շ Ն Ո Ր Հ

Սիրավառ և լուսակաթ շնորհին տատուածային գե-ղեցկութեամբը փաղփուէն ու թրթռուն իգական հոգին, որպէս զի զգենու առաւել օծութիւն, և շուքը վեհու-թեան և մնայ անմատչելի փոքրութեանց և փորձու-թեանց — որոնք դարանակալ կ'սպասեն իրեն — ու զոհ չերթան Չարին՝ որ գուն կը գործէ ընդքարչ ամե-լու զինք բնազդական ստոր կեանքի բուրիղներուն մէ-ջէն, հարկ է որ թեւաւորի նաեւ հաւաքի շունչով:

ՀԱԻԱՄՏՔ... , դէպի անհունն ու կատարեալը վե-րացած ու յառած հոգւոյն խորթութիւնաց այդ նայ-ուածքը, կամ Անծանօթի խորհուրդին առջև շնորհա-լիօրէն խոնարհած հոգւոյն վսեմական ու սրտառուչ այդ կեցուածքը, ոչ միայն լրացուցիչ չքեղագոյն տարրն է կնոջական շնորհին, այլ նշանն է մանաւանդ անոր հոգ-ւոյն մեծութեան, լրջութեան և առողջութեան: Ներքին այդ նայուածքը վսեմական, կամ հոգիին այդ սլացքը վեհագոյն, — որոնց մէջ կը պատկերի ու կը ցոլցւայ, մերթ մթին և մերթ պայծառ վէտվէտումներով, խոր-հուրդը Անհունին — հզօրագոյն միջոցներն են հոգին պահելու միշտ վեր՝ անդնդային գահավիթումներէ, միշտ բորձր՝ ստորնաքարչ գէձութիւններէ, միշտ զերծ՝ ու-նայնաբոյր հոգերէ և անյոյս սուգերէ, միշտ անպար-

տելի՝ բիրտ ու բուռն հարուածներէ և յաւէտ անայլայլ՝
կեանքի անկալուն և անստոյգ երեւոյթներուն առջև։
Արդարեւ հաւատքին կոթնած՝ մարդ անդորր է ու խա-
ղաղ . հաւատքին փարած՝ մարդ սփոփ է ու զուարթ,
հաւատքին ապաւինած՝ մարդ հզօր է ու անվախ։ հա-
ւատքին կռուանած՝ անյողգող է սոն և վստահ, և
հաւատքով թեւաւոր՝ տն տատուած մըն է մարդոցած։

ՀԱԽԱՏՔԸ ՈՒԺ ԵՏԵՂԱԿԱԼ

በኢ ቮ ፔ ኢ ቮ ሊ ቀ ሂ ፔ ቦ ፔ ሊ ቶ ኮ

Մեծ ու թեան սահմանուած հողիին համար ՀԱ.ԽԱՏԲԸ անհրաժեշտ է ո՛չ միայն իբրև ետեղակալ ուժ, գիմակալ ու փոթորիկ ու փորձութիւն, գիմայեղում և վերիվայրում այլ մանաւանդ իբրև թեւքալի դէպի վերելք: Վերելքի շարժումին անընտել և անատակ հողիներ, զերթ փետրատած թռչուն, դատապարտուած են յաժելու ստոր մակարդակներու վրայ և անձուկ ու մուսյլ հորիզոններու մէջ բնատուած՝ մնալու յաւէտ անզօր ազատատենչ ու արձակ թռչքի, ուստի և որս՝ փորձանքներու և փորձիչի:

Ընդհակառակը հաւատաւոր հոգիին ատակ և ընտել է թափի, թռիչքի և մեծութեան: Գաղափարականն ու կատարեալն է իր նպատակը և դէպի անոնց երկարած իմանալի ճամբան՝ գիծն ու ասպարէզը իր թռիչքին: Ան միշտ վեր կը նայի՝ վերանալու համար, ուստի եթէ ուզէ ու փորձէ՝ իրենն են միջոց ու բարձրութիւն, իրենը՝ երկինք և անհունութիւն: Ունենալ կարողութիւնն ու կարելիութիւնը այսպիսի վերացումի և մեծացումի, ո՛հ, որպիսի՝ բազդ...: Ըսէ՛ք, հոգ չէ՞ անճառ երանութիւնը երազականին և անմահականին:

ԿԻՆԸ ՀԱՒԱՏՔԻ ԼՈՒՍԱԻՈՐԻԶԸ

ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒՆ,

Միշտ դէպի վեր յառած և անհունին ձգտող և մեծութեան ու գեղեցկութեան խորհուրդով պարարուն հողին — որ պէտք է ըլլայ նախ հողին իգական -- մենք կը հաւատանք թէ իր մէջ կը կրէ ու կ'օրօրէ ԲԱՆ ՄԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ, Այր մարդուն սէրն ու պաշտամունքը հանդէպ կնոջ, պարտի ընծայուած ըլլալ մանաւանդ այդ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆԻՆ ուստի և ըլլալ՝ երկիւղած, պատկառող ու սրբազան սէր: Եւ մեծագոյն շնորհը զոր կինը պիտի ընծայէ արական հողիին, իր մէջ կրուած և օրօրուած այդ աստուածային հաւասփին լուսակաթումն է անոր մէջ և այդ հաւատքին միջոցաւ կաթումը նաեւ սիրովաւ, լուսալիր ու թեւաւոր հաւասփին՝ առ Աստուած:

Կենը «Լուսաւորիչ հոգւոց մեօոց»... խորհրդաւոր
առաքելութիւն:

ՀԱԻԱՏՔ ԹՐԹԻՈՒՆ ՈՒ ՇԱՐԺՈՒՆ

ቴክኖሎጂ ጥያቄዎችን ማሟላት

Հոգիին սեւեռուն ու խորասոյզ նայուածքը դէպ ի վեր և իր շնորհալիօրէն երկկեղած խոնարհութիւնը առջեւն Անոր՝ որ Աղբւրն է գոյութեան և վառարանը բարութեան, ճշմարտութեան և գեղեցկութեան, մէկ բառով հաւատք, պէտք է որ ըլլայ սակայն կարգ մը թեթեւ հաւատալիքներով կամ սին նախապաշարունակութեամբ և բարեպաշտիկ ձեւերու առաւել կամ նուազ սիրուն և խորհրդաւոր ծէսերու մէջ թափուած

մեքենական շարժում մը, Զգացումէ, դիտակցութենէ, հոգիէ և կեանքէ թափուր այդ շարժումը անկարող է կապելու մեր հոգիները Մայր-Հոգիին և այդ հաղորդակցութենէն դուրս բերելու զանոնք, իրապէս զգեցած աստուածային շնորհ ու կերպարանք:

Հաւատքը որպէսզի ըլլայ ճշմարիտ, պարտի ըլլալ ուրեմն նախ հոգիին ինքնաբեր, դիտակց, հզօր ու լուսալիր շարժումը դէպի Աղբիւրը գոյութեանց և գեղեցկութեանց և, խորհուրդի լոյսով, զգացումի քաղցրութեամբ և որդիական սիրոյ խոր կարօտով և հզօր թափով սուղումը Անոր մէջ: Հո'ն է պայծառակերպ վերածննդեան միջոցն ու գաղանիքը: Երկրորդ՝ հաւատքը պէտք է ըլլայ գործէ թափուր ու դատարկ: Ան պէտք է ծաղկի ու պտղաբերի բարի և գեղեցիկ գործերով: Այո՛, հաւատացեալ կնոջ Աստուծոյ սեղանին առջև վառած մոմը, ծխած խոնկը, ընծայաբերած ծաղիկը և մրմնջած աղօթքը լաւ ե իբրեւ նշան հաւատքի եւ գործ բարեպաշտութեան, բայց բաւ չէ՝ իբրեւ ապացոյց իր հոգիին բարութեան, իր սրտին սրբութեան եւ իր կեանքին գեղեցկութեան: Որպէս զի ան, հաւատացեալ կինը, արժանի ըլլայ «լուսաւորիչ հոգւոց մերոց» կոչումին, նոյն ինքն իր հոգին պէտք է ջահաւորի լոյսովը ճշմարիտ հաւատքի, իր սիրտը խնկաբերի բարութեամբ և իր կեանքը ծաղկազարդի առաքինական գործերով և գոյութիւնն ամբողջ սպասի աղբերանոս եւ սիրաբոյր, այսինքն՝ նուիրեալ և զոհեալ իր կոչումին և պարտականութիւններուն սեղանին վրայ:

ՄԻ՛ ՎՍՏԱՀԻՐ ԱՆՀԱԻԱՏ ՀՈԳԻՈՅՆ

Ընթերցող, մի՛ վստահիր և վերապահութեամբ մօտեցիր հաւատքէ պարպուած և սկեպտիկ հոգիներու պատիր բարութեան և անկեղծութեան ու պատրալիբ գեղեցկութեան: Այդ հոգիները երեւին իսկ լուսաւոր, բարի ու գեղեցիկ, այդ լոյսին, բարութեան ու գեղեցկութեան յաւէտ պիտի պակսին փայլը՝ շնորհի, վեհութիւնը՝ բարութեան և օծութիւնը՝ գեղեցկութեան, ազնուական յատկութիւններ՝ որոնք հաւատքէն կը բղխին և կը կազմեն անեղծ կնիքը նուիրականութեան:

Բայց պիտի հարցնէք թերեւ, ո՞ր մահկանացուն կրնայ ըսել և համոզել թէ չունի հաւատք: Այո՛, ճիշդ է, այն ուր կը սիրէ — և ո՞վ չսիրեր — այն ուր կը յուսայ — և ո՞վ չյուսար — անպայման կը հաւատայ. որովհետեւ հոգիին վերահայեաց աչք եւ այդ աչքին ալ սեւեռում — այսինքն հաւատք — տուող ոյժերը սերն ու յոյսն են ինքնին. բայց հարկ է որոշել, սիրելի ընթերցող, որակը սէրերուն և յոյսերուն:

Բարեբաղդաբար իտէալ կինը համակ սեր եւ յոյս՝ մեր սրտերուն անխառն քաղցրութիւնը և մեր կեանքին անստուեր գեղեցկութիւնն է: Իտէալ կինը նաեւ նւաւրիս հաւատացեալ՝ է՝ և պիտի մնայ մեր հոգիներուն բաղձալին և ամուր երաշխիքը մեր սէրերուն և յոյսերուն անեղծ սրբութեան և անպատիր գեղեցկութեան:

ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅ ԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԱԶ ԹԷ ԿԱՐԵԼ ԻՈՒԹԻՒՆ

Չեմ գիտեր և չեմ ալ ուզեր հոս վիճիլ թէ արդեօք բնութիւնը երկնած կամ պատմութիւնը երեւան

բերած է այս ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ զոր ուրուազը ծեցի իբրև բաժինը եւ պարսկանութիւնը կնոջ: Զերմ համոզումս է սակայն թէ շնորհալի եւ շնորհաբաշխ այդ գեղեցկութեան սահմանուած է ինք իր էութեամբ և կոչումով, ուստի պարտաւոր է զայդ բարձրորէն զաւանի իր բաղդը, պարսքը եւ իրաւունքը և աշխատիլ քանդակելու զայն յանձին գերագոյն արուեստի մը հանձարեղ և զմայլելի նրբութեամբ:

Յնո՞րք այդ գեղեցկութիւնը... պիտի հծծեն թերեւ շատեր, որոնք ճանչցած են կինը տնայէս՝ ինչպէս շատ զած ու չինած են զայն պատմութիւնը և այր մարդուն տգիտութիւնն ու եսամոլութիւնը և քմայքն ու հաճոյքը, որոնց պիտի ձայնակցին նաեւ անոնք որ սովոր չեն ու կարող՝ տեսնելու նիւթին ետեւ՝ հոգին, տեսանելիին վերեւ՝ անտեսանելին, հունաւորէն անդին՝ անհունը, իրականին բովը՝ կարելին, եւ թերին դիմաց՝ կատարելալը:

Տիպար գեղեցկութիւնը զգուարի՞ն՝ այո՛, բայց ան չէ մատցածին, որովհետեւ երբ կան տարրեր ու պատկեր՝ անկարելի ոչինչ կայ յաստիս, ԳԵԹ Ա՛ՅՍ ՊԷՏԻ է ԸԼԼԱՅ ՀԱՒԱՏԻՆ ՈՒ ՅՈՅՍԸ ԵՐԱԶՈՂ, ԱՇԽԱՏՈՂ ՈՒ ՏԱՌԱՊՈՂ ՄԱՐԴՈՒՆ: Բաղաքակիրթ մարդուն այս օրուան տեսած, չօչափած բոլոր գեղեցկութիւնները, սիրած ու ճաշակած արուեստի բոլոր արտագրութիւնները, կիրարկած ու վայելած բոլոր հրաշալիքներն ալ իբրև ցնորք ու սին երազանք այցելած են իր հոգւոյն, բայց կամբ ու ջանք: Ղինուած հաւատքով, համբերութեամբ և յարատեւութեամբ, գերած ու կապած են այդ ցնորհները եւ ձեւ ու մարմին տուած այդ երազներուն:

Միւսնոյն յոյսն ու հաւատքը հարկ է անուցանել

նաեւ բարոյական գեղեցկութեանց մասին և զանոնք իւրացնելու և ապրելու համար փայփայուած բաղձանքները և փորձուած ճիգերը պէտք է ընդունիլ իբրև հզօր և հրաշալի ուրուագծումներ, կամ — լաւագոյն և ճշմարտագոյն ևս՝ — ընդունիլ իրական և բեղուն սաղմնաւորումներ, որոնք օր մը, թերեւ կամ ապահովապէս ցաւագին երկունքներու և արիւնոտ դիւցումներու շնորհիւ պիտի յանգին իսկալի մարմնաւորութեան եւ երջանիկ ապրումին:

Ուրեմն, իսկալով քրքուն եւ բեղուն հոգիներ, ահա՛ էականն ու անհրաժեշտը, ասոնց գոյութիւնը կամ յայտնութիւնը ընկերութեան ծոցին մէջ բաւ է՝ հաւատալու համար իտէալին կարելիութեան և իրականացման:

ԿԱՄԵՆԱԼԸ ԿԱՐԵՆԱԼ

ԵՒ ԵՐԱԶԵԼԸ ՇԱՏ ԱՆԳԱՄ ԵՐԿՆԵԼ Է

Ուրիշ տեսակետ: Դէպի վեր յառած արեւոտ և յուսալիր աչքեր չողջունեն իսկ ցանկալին, անհունաբաղձ նայուածքներու լուսաւոր ու կապոյտ ուղղութեամբը թեւ առած հոգիներ չհասնին իսկ նպատակին, իսկալին կը պատկանին, զի արդէն իսկ ցուցլուն են անոր լոյսերովը և գեղեցկութիւնն ունին կատարեալին: Արդարեւ ուժերու պիտի լարումը և հզօր խոյանքն ու ուսումը, միացած չե՞ն ցուցներ յաճախ ԶՈՒԿԷՏՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿԱԿԷՏԸ: Այո՛, արձակուած նետը աւելի քիւրաքիւր կը պատկանի քան աղելին: Այդպէս ալ դէպի իտէալ առնուած քայլը՝ իտէալին կը պատկանի քան մեկնալէս իրականին:

Ուրեմն, ընթերցող և իմաստասէր բարեկամ, բաժնի

որո՞ք թէ ի՞նչ կ'ուզես եւ ի՞նչպէս՝ ես քեզ յայնքեմ թէ ի՞նչ պիտի րլլաս եւ ի՞նչ ես...: Հաւաստուածս— երբ հարցը բարիին, զեղեցկին, վեհին, վսեմին, սիրոյ և զոհողութեան մասին է — առաւել ճշմարիտ է՝ իզական հոգիին համար: Իզական հոգին թող պայծառօրէն տեսնէ իր կոչումին վսեմութիւնը և անոր իրականացման մէջ զգայ երջանկութիւնը իրեններուն՝ և սիրած է արդէն զայն—կոչումը—հոգեւին և, եթէ հարկ է, պատրաստ պատարագուելու անոր ապրումին համար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՁ
Ի՞ՆՁ Է ԷԱԿԱՆՆ ՈՒ ԴՐԱԿԱՆԸ

Այլ տեսակէտ մը ևս. Որդեգրուած խտէալը յաճախ այնքան արժէք ունի, որքան կ'օգնէ ան գծելու եւ լուսաւորելու քոիչի գամբան: ԱՅՈ՛, ՄԱՐԴՈՒՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՁ ԷԱԿԱՆՆ ՈՒ ԴՐԱԿԱՆԸ ՓՈՐՁՆ Է ԴԷՊԻ ՎԵՐԵԼՔ ԵՒ ՃԻԳՆ Է ԴԷՊԻ ՆՊԱՏԱԿ: Երբ նպատակը իսեալ մըն է մանաւանդ, ձեռք բերուած յաջողութիւնը, զգալի և չօշափելի արդիւնքն է՝ որ կը բացասէ արժեքը ճիգին, կամ պատկեր մը՝ որ կը շրջագծէ ու կը նկարէ ելեւեջն անոր: Եթէ յաջողութիւնը նշանակէր իրական ու վերջնական արդիւնք, — որուն հետապառ կը յանգի ճիգը — դա պիտի րլլար վախճանը շարժումին ուսի և վերջակէք կեանքին:

Ուրեմն անգուլ շարժում, յարատեւ և հե ի հե վաղք դէպի իտէալ, ահա՛ ինչ որ կեանքն է իրական ու բանական, և ինչ որ կը չինէ իմաստն ու արժէքը իր նպատակներուն: Իտէալը սահմանափակող զիծեր, զայն նիւթականացնող և կողապարող ձեւեր՝ չկան ու պէտք է որ ըլլան: Անծայրածիր հորիզոններ — իրարու

օղակաւորուած բայց երբէք զիրար չփակող — պէտք է կապուին ու պարզուին մեր հոգեկան տեսութեան առջև, առինքնեն, վերացնեն ու փոխադրեն զմեզ միշտ հեռաւոր ու անծանօթ ոլորտներ, աշխարհը կ'ըսեմ մեր երազներուն՝ բայց և նոր հանգրուանը մեր նոր քոիչներուն, ա՛յս է խորհուրդը՝ հետզհետէ լայն, աճեցուն, խոր, հզօր, բարգաւաճ, բարօր, գեղեցիկ ու կատարեալ կեանքի:

ԱՆՀԱՍ ԻՏԷԱԼԻՆ
ՀԱՍՈՒՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

Միշտ դէպի վեր և, այո՛, միշտ դէպի անհաս իսեալն է մեր ձգտումն ու վաղքը՝ բայց անոնց ընթացքին մեր ոտքերուն և թեւերուն տակ պիտի ծաղկին յորդ գեղեցկութիւններով և պիտի բեռնաւորուին հասուն արժէքներով՝ ինչ որ կ'ապաստէ զոհողութիւն համար մեր կեանքին կարիքներուն և հոգիին կարօտներուն: Մեր հերարձակ և շքեղ յղացումներուն այդ ծնունդները, ինչքան ալ համեստ րլլան, սխալ է վիժումներ նկատել, Այո՛, մեր յոյսերուն և երազներուն, մեր ձգտումներուն և իտէալներուն, մեր ջանքերուն և տառապալիր երկունքներուն այդ հարազատները երեւութապէս ինչ որ ալ ներկայացնեն, ուշիւ դիտողին, սիրով դատողին և մայրօրէն սիրողին համար, պիտի կրնն իրական դրոշմը մեր յղացումներուն գեղեցկութեան ու թրթիռն ու դիւթանքը մեր երազներուն, Ըսէ՛ք. ո՞վ կրնայ չգտնել կասաբեալ՝ ծնունդը իր հոգւոյն, չնանչնալ ու չսիրել անոր մեջ գեղեցիկը այնպէս ինչպէս տեսաւ հոգիով, սիրեց, յղացաւ ու ծնաւ:

ԿԻՆԸ ԱՆՁԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ

Այսպէս նաև՝ կնոջ իսեալ գեղեցկութիւնը՝ ինք
նախ պէտք է պատկերէ զայն հողւոյն առջև իԲԻՆԻ իՐ
ԲՈՒՆ ԴԻՄԱԳԻԾԸ, և որուն հիացումովն ու սիրովը
խանդավառ սկսի յղացումի եւ երկունքի ստեղծագործ
աշխատանքին՝ պատկերացեալ արձանացնելու համար
զայն իր անձին մէջ՝ Վստահ եղէ՛ք, եթէ իր կեանքն
ու կենցաղը ամբողջ՝ ըլլան արձանագործ արուեստա-
գէտի չափուած, կշռուած, զգուշաւոր ու փափուկ շար-
ժումներ, այն ատեն ոչինչ դուրս կուգայ մարմինէն՝ և
անոր զգայնութենէն, արիւնէն՝ և անոր կրայոյդ փո-
թորկումներէն, հոգիէն՝ և անոր զօրութիւններէն, մըտ-
քէն՝ և անոր փայլակներէն, սրտէն՝ և անոր սէրերէն
որ կերտուելիք արձանին գեղեցկութիւնը եղծեն եւ շնոր-
հը խաթարեն։ Ընդհակառակը, աստուածապէս յօրինեալ
և շնչաւորեալ ՏԻՊԱՐ ԿԻՆԸ — միանգամայն երազ եւ
իրականութիւն — պիտի հետզհետէ ուրուադծի, պատ-
կերի, մարմնանայ, արձանանայ, շարժի և սայրի։ Եւ
մենք հանդիսատես՝ ինքզինքը կատարելագործեալ վերա-
ծընելու իր անկեղծ, լուրջ և սրտառու ճիւղերուն, իր
մէջ պիտի տեսնենք ու պիտի սիրենք, պիտի հիանանք
ու գնահատենք ա՛յնքան եղածն ու իրականացածը
որքան սպասուածն ու երազուածը։ Ահա՛ կարելին՝ ան-
կարելիին, բայց ա՛յդ իսկ է պատշեղին։

Մ Ա Ս Ն Դ.

ՏԻՊԱՐ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

ՏԻՊԱՐ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

ԱՐԱԿԱՆ ՀՈԳԻԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ

ԻՏԷԱԼ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ

Իսեալ կնոջ այս իսեալ գեղեցկութիւնը պէտք է հիւսուի, գրկուի և ներդաշնակուի արական հոգիի եւ կեանքի իսեալ գեղեցկութեամբ մը, — գեղեցկութիւն որ ծաղկած պէտք է ըլլայ անշուշտ այր մարդու ինքնութրոյն բնոյթին, կոչումին, և պարտականութեան ինքնատիպ փթթումով մը — որպէսզի կազմուի զուգակցեալ իսեալ գեղեցկութիւնը ամուսնական միութեան:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

ԲԱՅԱՌԻԿ ՅԱՏԿԱՆԻՇԸ

Ուշագորաւ նկատողութիւն: Արական և իգական հոգիներու և կեանքերու հիւսում, գրկում և ներդաշնակութիւն ըսինք. այս առթիւ կրկնել պարտինք էական ճշմարտութիւն մը, որուն կանխապէս ակնարկած ենք արդէն:

Բարոյական մարդին մէջ, միութիւնը չպատկե-

Այբութիւնը կամ առնականութիւնը կ'ուզէի որ հոմանիշը ըլլար արի, բարի եւ շնորհալի ՁՕՐՈՒԹԵԱՆ, որը միայն արժանի է կրելու եւ գրկելու այն միւս ՁՕՐՈՒԹԻՒՆԸ որ ԱՌԵՂ-ԾՈՒԱԾՆ է կնոջ զոդտրիկ փափկութեան եւ ՀՐԱՇՔԸ անոր գեղին ու զորովին:

Հ. Ք. Ո.

րացներ միշտ և անպայման բաղկացուցիչ տարրերու յատկութիւններուն գումարը կամ արժէքը, Հոն, յաճախ, երկու դրական ասկուքիւններ կրնան վանել զիրար — ինչպէս երկու նոյնանիշ ելեքտրականութիւններ — և ընդհակառակը բացասական կամ ներհակ նկատուած ՏԱՐՐ մըն ալ կրնայ գրկել, զօրացնել, ամբողջացնել, արդիւնաւորել դրականը, Ամուսնական միութեան մէջ եւս — խորհուրդ անհաս — կարեւորը ՏԱՐԱՆՉԱՏ գեղեցկութիւնները չեն, այլ անոնց հիւսուամով, գրկումով և ներդաշնակութեամբ ստեղծուած ՆՈՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԻՒՆԸ, որը արդիւնքն է մերթ սիրոյ հրաւիրին, բայց գրեթէ յաճախ արդիւնքը՝ իւրաքանչիւր կողմին — առն ու կնոջ — միութեան ներդաշնակութեան յօրինումին մէջ նետած ձիւք-նօթերուն, ասոնց նրբերանգութիւններուն, լռութիւններուն, չափին, կըշռոյթին, և այլն, Հոս, բարոյական միութեան ներդաշնակութեան մէջ գրեթէ հրաշքի դեր կը կատարէ քաղցրութիւնը, մեղմութիւնը, լռութիւնը, ուրիշ բառով համեստութիւնը, զիջողութիւնը, զոհողութիւնը և ստուերածումը՝ երբ ներդաշնակութեան եզրերէն մին կը դառնայ աւելի առոյգ, հնչեղ, տիրական:

Ուրեմն հերիք չէ միութիւնը կազմող կողմերու մէջ տեսնել և համբել յատկութիւններ միայն՝ գոչելու համար «յաջողութիւն, բաղդաւորութիւն, երջանկութիւն, իսեալ ամուսնութիւն: Հա՛րկ է այդ յատկութիւններուն ոչ թէ գումարումով այլ համադրութեամբ, — համադրութիւն՝ որուն մէջ իբրև բաղկացուցիչ տարր կրնան մտնել նոյնիսկ թերութիւններ — ստեղծել միացեալ նոր մարմին, հիւսեալ նոր հոգի եւ ներդաշնակեալ նոր կեանք. փափուկ ու բարձր արուեստի հարց՝ բայց գիտակից ու սրբազան սիրով կարելի գործ:

ԱՌՆԱԿԱՆ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԵԱՆ ԳԻԾԵՐ Ո Յ Ժ

Գեղեցկի գաղտնիարին ընդհանուր գիծերը — զորս տեսանք այլուր — պատշաճելով հանդերձ այր մարդուն, այս վերջնոյն գեղեցկութիւնը յատկապէս բնորոշող տարրերը են ու կը մնան սակայն արական բանական ու բարոյական ուժեր:

Կինը, ընդհանրապէս, իր բնախօսական փափուկ ու տկար կազմուածքով և իր հոգեբանական խառնուածքով աւելի զգացական է քան իմացական էակ, որպէսզի դանձ հաւասարակշռուած կեանքի և հոգիի ապահովութիւն կամ խողաղութիւն, կարծես բնական պահանջը կ'զգայ իւրայատուկ տկարութիւնը կռիւնցընելու այր մարդու ուժին վրայ և պատասպարուելու անոր հզօր պաշտպանութեան հովանաւորութեան տակ: Այո՛, կինը, այր մարդուն մէջ կը փնտռէ ու կը սիրէ իբրեւ իրական ՏԱՐՐ առնական գեղեցկութեան՝ ՈՅԺԸ:

ԱՌՆԱԿԱՆ ՈՒԺԻՆ ԻՄԱՍՏԸ

Երբ ոյժ կ'ըսենք, բնական է նախ կը հասկնանք յաղթ ու հսկայ մարմին, ֆիզիքական առողջ և առոյգ կազմուածք, պողպատեայ ջիւղ ու դնդեր, յորդ և հզօր կենսունակութիւն, Բայց այդ ուժը, պարպուած կամ գրեթէ զուրկ զինք լեցնող, լարող և շարժող իմացական և բարոյական ուժերէ, — որոնք են ուղեղ ու սիրտ, կամք ու նկարագիր — ֆիզիքական այդ ուժը կ'ըսենք ԳՐԱՍՏԱԿԱՆ ահեղ բան մ'ունի ճնշող, ընկճող և խեղդող կնոջական քնքոյշ և զգայուն հոգին, որ գուցէ այդ

բիրտ ուժին մեծութեանը մէջ չկարենայ գտնել — և ինչպէ՞ս գտնէ — իր բարձրագոյն թրթռականութիւնը, ուստի և չկարենայ ալ զրկել զայն՝ լրիւ, սիրել զայն կամովին և հաճոյքիւ, և ներդաշնակիլ անոր հետ՝ տեւականապէս. շատ շատ կրնայ ինք ևս հետզհետէ աւստանացեալ՝ կրել կամ բաժնել անասնական հաճոյքն անոր:

Բայց յիշենք միշտ ու չմոռնանք՝ մեզ համար կինը ոգի էր նախ և ոչ մարմին, թագուհի էր՝ և ոչ ծառայ, ուստի և առարկայ՝ յարգանքի և պաշտամունքի, և ո՛չ կիրքի ու հաճոյքի:

ԱՌՆԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԻՒՆ

Առոյգ եւ առողջ առնագեղ մարմնոյ մէջ՝ արի ու բարի հոգի առական. այր մարդու գեղեցկօրէն աճած ու ծաղկուն ֆիզիքի մը մէջ ըսել կ'ուզեմ, պէտք է օթեւանի պողպատեայ բայց լուսանոյց եւ քրքռուն ոգի մը, որպէսզի զինք ընծայէ պատկառելի՝ բայց սիրուն, շնորհագեղ, տաքարիւն և համակրելի, և վկայէ ու խօսի այր մարդու մեծութեան՝ ինչպէս նաեւ բարութեան, փափկութեան և իմաստութեան մասին ու ներշնչէ ակնածանք բայց և վստահութիւն թէ՛ միութեան գոյութեան, պահպանութեան, պաշտպանութեան և բարօրութեան համար կերտուած ոյժ մըն է ան արի ու բարի: Ահա՛ ԱՌՆԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ ԳԵՂԵՅԿՈՒԹԻՒՆԸ:

ԱՅՐ ՄԱՐԴԸ

ՊԱՇՏՊԱՆ ՈՒ ԽՆԱՄԱՏԱՐ Ո՞՞Ւ

Ընտանեկան յարկին շնորհափայլ պահապան հրեշտակին զէմ, որ կրնն է, այրը, արի ու շնորհալի ոյժ, պէտք է ըլլայ ու մնայ բարի պաշտպան ոգին ընտանեկան բոյնին, զոր հիմնելէ և հաստատելէ վերջ, աւագ պարտականութիւնն է պաշտպանել, անուցանել, վարել ու առաջնորդել:

Իբրեւ պաշտպան, խնամատար ու վարիչ ամուսնական միութեան ֆիզիքական գոյութեան, ուրեմն այրը նախախնամութիւն մըն է ինքնին, և այդ իսկ պատճառաւ, անկախաբար այն յատկութիւններէն, որոնցմով պէտք է շնորհազարդուի ինք որպէս մարդ, պարտի իր մէջ մշակել մանաւանդ բուն իսկ իր տունական գեղեցկութիւնը բնորոշող ուժը — ոյժ արի ու բարի — որ պէսզի անոր շնորհիւ կարենայ արժանապէս օթեւանել ու պաշտպանել իր կեանքին ընկերը, նիւթական ապահով կռուանի մը վրայ խարսխել միութեան կեանքն ու ապագան և զայն վարել իմաստնօրէն՝ իր բաղդին ու կոշումին ճամբաներէն, և այս. պէտք է ըսել, որքան իր պարտականութիւնը այդքան և իր իրաւունքն ու պատիւն է:

ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ

ԱՅԼԱՄԵՐԺՕՐԷՆ ԱԻԱԳ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ընտանեկան բոյնին պաշտպանին և անոր կեանքին վարիչ ու խնամատար այր մարդուն այլամերժօրէն աւագ պարտականութիւնն է ուրեմն լուծել նախ հացի

խնդիրը, որ ահաւոր հարցն իսկ է գոյութեան կամ չգոյութեան:

Նուիրադործուած ասացուածքով մը որակուած, «ԼԻՆԵԼ ՉԼԻՆԵԼՈՒ» այդ հարցը կը կազմէ այդ մարդուն ճակատագրին խոր ու խորհրդաւոր կնքիւրը, որուն մէջ, մէկ կողմէն խտացեալ կը պատկերին, գոյութեան պայքարէն նետուած սև բիծեր ու արատներ՝ որոնք կ'եղծեն գեղեցկութիւնը իր գիմագծին. ճմլուածքներ ու կտրուածքներ՝ որոնք կ'աւերեն ու կը խաթարեն փայլն ու ներդաշնակութիւնն անոր. այրուցներ կամ այտուցներ՝ որոնք կը պալարեն կոտտանքն ու տառապանքը մարմնոյն. և մութ ու արհաւիրալից փոսեր՝ որոնք հետզհետէ բացուած ու խորացած՝ կը թաղեն ու կը գերեզմանեն ուժն ու կորովը իր կեանքին:

Ցաւազին ու դժնեատեսիլ այդ կնքիւրն է սակայն, որ միւս կողմէն, կը պատկերէ բիւրածալ բոթեր՝ որոնք կը պարուրեն փորձառութիւն և հմտութիւն, սիրուն ակօսումներ՝ ուր կը բեղմնաւորին խորհուրդ և իմաստութիւն, խորհրդաւոր շրջագծումներ՝ որով կը լուսագծին շարժումներ դէպի արթնութիւն, գիտակցութիւն և որոնք գալարումներն են յաճախ կեանքը սնուցանող սրբազան հիւթը ստեղծագործող երկունքին:

ԼՈՒԾԵԼ ՀԱՅԻ ԽՆԴԻՐԸ

ՅԱՃԱԽ ՀԱՐԹԵԼ Է ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ

Լուծել հացի խնդիրը, չափով մը հարթել և լուսաւորել կը նշանակէ մարդկային ճակատագրին դժնդակ ու խորհրդաւոր ճամբան, որ ուղին է որքան իր քրտնաթոր քանքերուն՝ նոյնքան իր յուսալից ձգտումներ-

րուն, ուղի՝ զոր մոգական բառով մը մարդիկ կը սիրեն անուանել ուղին երջանկութեան:

Սխալ չհասկցունք: Նիւթը — ֆիզիքական կեանքին սնունդ — ինչքան ալ անհրաժեշտ ըլլայ և սրբազան, ինքնին անշուշտ բաւարար չէ երաշխաւորելու այդ ենթադրեալ կամ բաղձոցեալ երջանկութիւնը, բայց կրնայ զգալի չափով մը զայն պայմանաւորել նիւթը չապահովերնաւ բարոյական կեանքին մշակումն ու զարգացումը, բայց կրնայ մեծապէս դիւրացնել զայն: Այո՛ հացէն, իբրև միջոց, ամեն բան կարելի չէ սպասել, բայց ԵԱՏ ԲԱՆԵՐ կարելի է յուսալ, իսկ առաց հացի՝ ոչ ինչ: Ֆիզիքական կեանքը պէտք է հիմնաւորի և անանի սրբազան կենսահիւթով, հեշտ և կարելի ընծայելու համար բարոյական կեանքի բեղմնաւորում, փթթում և աճում: Ամէն ոք գիտէ, թէ լոյս եւ գիտակցութիւնն ճիւթով կամ մաւրմով յայտնուած են աշխարհի, պէտք է սնուցանել ու պահել այս վերջինները եթէ կ'ուզուի որ հոգին ապրի, աճի, զօրանայ անոնցմով և յայտնուի ի հրաշափայլ:

ՔՆԱՅՆԵԼ ՈՒՏՈՂ ԵՒ ԽՄՈՂ ԱՆԱՍՈՒՆԸ

ՈՐՊԷՍ ԶԻ ԱՐԹՆԵԱՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԷԱԿԸ

Մարդկային տգիտութիւնն ու թշուառութիւնը կը սնանին ու կը յաւէրժանան, գլխաւորաբար մաւրմոյն անօրութեամբ, իսկ հոգիին անկումն ու ալլասերումը՝ յաճախ գոյութեան պայքարին պարտադրած շեղումներով: Թող լռեն ֆիզիքական կեանքին աղաղակող պահանջները և հոգին պիտի արթննայ արդարութեան, ճշմարտութեան, բարութեան և գեղեցկութեան ծարուռօրէն ու անօթութեամբ: Թո՛ղ քնանայ, ըսել կ'ուզեմ, ուսող

եւ խմող մարդ անասունը, որպէսզի արթննայ աստուածային եակը մարդուն մէջ: Գլխաւորաբար այս ճշմարտութեան վրայ է որ կռթնած են բոլոր անոնք որ մեր դարուն ընկերական ահաւոր պայքարին հեղինակներն ու վարիչներն են, և որ կենսապարզ և այդ ճշմարտութեան անուշով կ'սպառնան բնաջնջել զոյութիւն կամ կը խոստանան կերտել նոր քաղաքակրթութիւն:

ՀՈԳԻՆ ԱՌԱՒԵԼ ՔԱՆ ՋՄԱՐՄԻՆ

ԲԱՅՑ ՅԱՐԳԵԼ ՀԱՐԿ Է ԻԻՐԱՔԱՆՁԻՐԻՆ ԻՐԱԽՈՒՆՔԸ

Միջինն է միշտ իմաստութեան ճամբան: Երկու ծայրայեղութիւններու մէջ ինքնակորոյս մարդը պէտք է դառնայ ու դռնէ իմաստութեան այդ ուղին և հոնկէ քալէ՝ որպէսզի մնայ ճշմարտութեան և նպատակի ուղղութեան մէջ:

Ըստ այսմ՝ ասդեցական կեանքին մէջ, մարդ ոչ ողջ մարմին է եւ ո'չ համակ հոգի, այլ երկուք միանգամայն: Մին հոգալ ի վնաս միւրին՝ անիմաստ է և վնասակար: Հարկ է իւրաքանչիւրին տալ իր տեղն ու իրաւունքը՝ համապատասխան արժէքի և նպատակի չափով: Այս ճշմարտութեան դէմ կը գործեն բոլոր անոնք որ նիւթը կ'անգոսնեն և անշուշտ կ'իյնան անոր անողոք հարուածներուն տակ: Նոյն պարզ ճշմարտութեան դէմ կը մեղանչեն նաև անոնք որ Մամոնային եւեթ կ'երկրպագեն և զոհ կուտան իրենց հոգին անոր խեղդող ուժին: Նիւթականացած և մետաղացած այդ հոգիներուն կը պարտինք, անզգայութիւնը, անզգամութիւնը, աներեսութիւնը, խաբեքայութիւնը, ստութիւնը, կեղծիքը, անբարոյականութիւնը և պղծութիւնը մեր դարուն:

Պէտք է վերականգնել ու վերադասել արժէքները իրենց իսկական տեղերը՝ չափանիշ ունենալով հոգիին առաւելութիւնը մարմնոյն վրայ: Սոյն ճշմարտութեան ի յուշ այր մարդը նիւթը պէտք է շահի Ո՞Չ ԱՄԲԱՐՈՒՄԻ ԱՅԼ ԱՅՐՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ, որպէսզի անով պահպանուի ո'չ թէ հրայրքը կրայոյդ մարմնոյ այլ ջերմութիւնը՝ սրբազան զգացումի, և վառ պահուի լոյսը իմացականութեան և անով՝ առողջութիւնն ու արթնութիւնը հոգւոյ:

ՄԱՐՄՆԱՊԱՇՏ ՄԱՐԴԿՈՒԹԻՒՆ

Շատ պարզ ու մեկին այս ճշմարտութիւնը, գործնականին մէջ չըջուած՝ հոգին է որ միշտ կ'այրի, վառ պահելու համար գոգցես կորնչական նիւթը կամ մարմինը: Արդիւնք՝... անկամ, անզգայ և հոգեզուրկ մարդկութիւն մը, որքան որկրամոլ՝ այնքան սովալլուկ, անձնատուր չուայտ և անառակ կեանքի և յաճախ խոզացեալ և տղմաթաթաւ: Եւ ըսել թէ պահապան հրեցականներու հսկողութեան են յանձնուած...:

Հաճոյամոլ, նիւթապաշտ կամ մարմնապաշտ մարդկութեան այս բարոյական անկումին մէջ, պատասխանատուութեան մեծագոյն բաժին կը վիճակի նոյնինքն այդ պահապան հրեցականներուն: Արդարև անոնց՝ կանոնաց մէջ կ'ըսեմ՝ միշտ և բարձրորէն խօսուն հանոյքի եւ պերճանքի չափազանցեալ սէրը, որուն յաճախ դժուարաւ կը յաղթեն պարտականութեան զգացումը և պարզ գեղեցկութեան ճաշակը՝ սէր՝ զոր կը շոյէ, կը քաջալերէ ու կը շահագործէ հաճոյամոլ այր մարդու կնամեծարութիւնը, զինք՝ այր մարդը, կը հարկադրե՞ փնտռելու նիւթը, ո'չ իբրև միջոց՝ այլ իբրև նպատակ:

կեանքի և կենցաղի, Գիւթ՝ որ այլևս զաղրած նշանա-
կելէ կենսապահ հաց՝ կը դառնայ ուժ ամենակալ եւ
ամենապարզել, որուն տիրացումին մէջ կը կարծէ զբա-
նել գաղտնիքը իր բոլոր սէրերուն, ձգտումներուն, յոյ-
սերուն և երազներուն և մոգական բանալին իր եր-
ջանկութեան, Այո՛, դրամին շլացուցիչ փայլին մէջէն
դիտուած՝ երջանկութեան խենթեցնող պատկերն է որ
կը յառնէ իր շլմորած աչքերուն առջև, հոգ չէ որ
կրկներևոյթ մը եղած ըլլայ ան, և այդ կախարդական
պատիր ուժին հետապնդումին մէջ այլևս մոռցած իր
ֆնացած հոգին, առաթուր կոխած բարոյական ամէն
արժէք ու սրբութիւն, կ'ապրի, ինչպէս ըսուեցաւ,
խողացեալ կեանքը անասուններուն, ափսո՛ս, մեղսակից
ունենալով իրեն։... դաւաճան հրեշտակը։

ԿՈՉ ՊԱՀԱՊԱՆ ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ

Իր բուն նպատակէն դուրս տեսնուած և իր իս-
կական արժէքէն վեր գնահատուած Գիւթին հաւաճոր
այս փորձութեան դէմ—որը կ'սպառնայ քանդել դրախ-
տը կեանքին և խեղդել մեր մէջ աստուածային հոգին
—այդ աղետաւոր փորձութեան դէմ կ'ըսեմ, սուր ի
ձեռին ի հանդէս պէտք չէ՞ դաս, ո՛վ տունի պահապան
հրեշտակ եւ բարոյականի պաշտպան սրբուհի կին, ի
տես քու գեղեցիկ և անարատ ձեռքովդ վերցուած
սրբազան այդ սուրին, որ նկարագրիդ պիտի ըլլայ
պողպատեայ, չղթայաղերծ գաղանը—անասնական ու
գրաստական բնութիւնը մարդուն—ապահով եմ պիտի
սմբի ու սասանի, և նոյն այդ սուրին արձակած շողե-
րուն քաղցր հպումէն պիտի արթննայ իր քնացած հոգին,
ի վեր ընծայելով նիւթին փարած՝ բայց հաճոյքէն դեռ
չայրած և անաղարտ մնացած իր սիրտը։

ԱՅՐ ՄԱՐԴԸ ՎԱՐԻՉ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳՐԻՆ

Անշուշտ ո՛չ այլամերժօրէն՝ բայց առաւելակշիռ
չափով մը այր մարդով կը ներկայանայ ուժն ու բա-
նականութիւնը։ Կոչումի և ասպարէզի ուրոյն ճամբուն
մէջ, անսահման դարերու ընթացքին մղուած կեանքի
պայքարին և բնաշրջման օրէնքին դրոշմած կնիքն է
ան. ուստի, կը խորհիմ թէ, առնական այդ գերակշիռ
ուժին ու բանականութեան վայել է դժել ուղին, տի-
րաբար հոն նետել միութեան կեանքի մեքենան, վարել
դայն դէպի նպատակ՝ իր շարժումին մէջ պահելով ան-
թեք հակառակ բոլոր խոչերուն և խութերուն, որոնք
երևան պիտի գան կեանքի և պայքարի ընթացքին և
պիտի սպառնան վրիպեցնելու, գահավիժելու և խոր-
տակելու դայն։

Այո՛, գոյութեան անդ պայքարին մէջ, իրերու
հետ իր մտերմիկ յարաբերութենէն կամ դէպքերու
արհաւիրքին հետ իր անխուսափելի շփումէն ծնած և
անոնց մշտահուպ բաղխումով սնած այր մարդու ուժն
ու իմացականութիւնը իրեն պէտք է վերապահէ—ԻԲ-
ՐԵԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԵՒ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԻԱՆԳԱ-
ՄԱԹՆ—միութեան ճակատագրին ղեկն ու ղեկավարու-
թիւնը՝ արտաքին կեանքի դէպքերու իրադարձու-
թեանց մէջէն։ Կնոջ փափուկ, զգայուն և յարաբերա-
բար միամիտ ու անմեղ հոգին նուազ ընտել ու կա-
րող կեանքի թոհ ու բոհին և գոյապայքարի թափ ու
զրոհին, պէտք է ճանչնայ, ընդունի և յարգէ սոյն ա-
ռանձնաշնորհումը և դայն նկատէ ո՛չ իրմէ կորդուած
և ի վնաս իրեն նուիրագործուած իրաւունք մը, այլ այր

մարդուն ուրոյն կոչումէն ու գործէն՝ ի՛նչպէս նաեւ իւրերէն պարտադրուած և միութեան բարւոյն և բարգաւաճման ի սպաս դրուած պարտականութիւն:

ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՅԴ ԱՍՊԱՐԷ ԶՆԵՐՈՒ

Կոչումով և պարտականութեամբ զատորոշուած զոյգ ասպարէզները — ընտանեկան և գործի - առանց զիրար խաչածեւելու և իրար հակասելու, պէտք է զիրար ամբողջացնեն: Կնոջ գեղեցիկ, զգայուն և յայտնատեսող հոգին, պէտք է առաւելապէս նուիրուի ընտանեկան դրախտի պահպանումին, յարգարուծին, պայծառացեալ մաքրութեան և խաղաղաբոյր մթնոլորտի յօրինման, հոն յղանալու, յօրինելու և սնուցանելու համար մանաւանդ երազն ու սէրը բարոյական ու գաղափարական կեանքի, այր մարդուն թողլով նախընտրաբար դառնար արտաքին իրականութեան: Գործի կեանքին յաճախ միջին և արհաւիրաց մարդին մէջ կամ մարդին համար, կնոջ դերը պիտի ըլլայ, իտէալին ջահը վեր բռնել՝ կեանքի մեքենան վարող այր մարդուն դնացքին առջեւ, միութեան կոչումին պատկերը միշտ չողացնել՝ արցունքէն կամ մշուշէն յաճախ վարադուրուած անոր աչքերուն, և քաղցրօրէն քաջալեր կարգալ՝ խոնջէնքէն կթոտած կամ սարսափէն վարանած անոր քայլերուն և կռթնած միշտ անոր՝ քայլել անոր հետ, անով զրկուած՝ զայն առաջնորդել, անով պաշտպանուած՝ զայն աննկուն պահել, անոր ուսերուն թառած՝ միշտ կանգուն մնալ և տիրաբար պահել՝ իր ներքնապէս ոգիի անստուածային դերը: Ինչպէս կը տեսնուի, հոս չկայ

խտիր, չկայ ստորնացում, այլ կոչումի, դիրքի և դերի փոխադարձ դիտակցութիւն, յարգանք և իրերօգնութիւն:

ՄԵՂԻ ԱՆՆԵՐԵԼԻ

Սխալ հասկացուած իրաւունքի մը անունով կամ թիւր ըմբռնուած հաւասարութեան մը սկզբունքով, առնոք որ կ'ուզեն ու կը ջանան կինը դուրս բերել դրախտէն և նետել զայն գործի աշխարհը, կը դաւեն իր իսկական կոչումին դէմ ու կ'սպաննեն զինք իր բուն արժէքին մէջ, Պէտք է պահել իր բարձրադիր աշտարակին մէջ, կեանքի մութ ու փոթորկոտ ովկիանոսը լուսաւորելու համար բարձրացած այդ փարոսը, եթէ չուզուիր զայն մարել:

Բնութեան և կեանքի մէջ ամէն բան իր տեղը և սահմանուած իր նպատակին դիմաց, ահա՛ բարիք և բարօրութիւն, յառաջդիմութիւն և բարգաւաճում ծնող ճշմարտութիւն: Ուստի, այրեր մի՛ մօտենաք դադափարական կեանքի բոյնին և հոն՝ այդ կեանքը երազող և երկնող կնոջ հոգւոյն: Զգո՛յշ, կ'արթնցնէք զայն ստեղծագործ երկունքի իր թմբիրէն և ընդքարշ կ'ածէք իրական կեանքի քառսին ու տիղմին մէջ, Թոյլ տուէք որ, հեռու դուրսի եռուզեռէն, իր բոյնին խաղաղութեան մէջ երկնէ ան խորհուրդը ձեր երջանկութեան և հոն սնուցանէ ու մեծցնէ ոգին՝ որ իրն է էապէս և իրը պիտի ըլլայ իրապէս, և որուն կենսատու շունչին տակ պիտի դաք ամէն օր կազդուրելու ձեր յոգնաբեկ մարմինը ու ջախջախ հոգին. պիտի դաք, կ'ըսեմ, նորողելու հիւծումները ձեր առօրեայ պայքարին. սփոփելու սուղերը՝ ձեր յուսախաբութիւններուն, լալու սփոփաբար լացը՝ ձեր վրիպումներուն և ըմպելու ցօղը՝ մխի-

թարութեան, վերածնելու համար ձեր մաշումներէն ու-
ժեղ և հաւատաւոր, և կենսառոյգ եռանդով վերակսելու
համար ձեր արշաւը դէպի յաջողութեան փառքի և մե-
ծութեան նոր հորիզոններ:

ՊԷՏՔ Է ՅԱՐՈՒՅԱՆԵԼ

ԽԱԶՈՒԱԾ ՄԵՍԻԱՆ

Կրկնէք անգամ մը ևս: Ուժի և իմացականութեան
ընձեռած իրաւունքը այր մարդուն, խորքին մէջ պար-
սականութիւն մըն է միայն կամ աւելի ճիշդը՝ աղբիւրը
իր բազմաթիւ պարտականութիւններուն՝ հանդէպ իր
զոյգին և իր ընտանեկան բոյնին: Շատեր թիւր կամ
թերի ըմբռնումով մը դժբաղդաբար այլասերած են այդ
պարտականութիւնը. փոխանակ անոր մէջ տեսնելու
հիմն ու հաստատութիւնը իմաստուն կառավարութեան
ու ապահովութիւնը ընտանեկան կեանքի, տեսնել ու-
ղած են պատրուակ մը բռնակալ իշխանութեան: Եւ կի-
նը, դժբաղդաբար մոռցուած իր բուն արժանիքին, մե-
ծութեան և կոչումին մէջ, մերկացած իր քաղուհիի
հանգամանքէն և հրեշտակի շնորհքէն, թիւրօրէն դատ-
ուած և բրտօրէն ճնշուած այր մարդէն, նկատուած է
էութեամբ իրմէ տարբեր և կոչումով նուազ էակ մը,
ուստի և տունի և ընկերութեան մէջ իրեն վերապահ-
ուած է ստրկական դիրք և աննշան դեր:

Ահաւոր խտրկանք, անիրա՛ւ դատում և սրբապի՛ղծ
վերաբերում: Ստոր և անշուք այդ վիճակին մէջ կինը
կը նկատեմ իր դահէն յանրաւի տապալած արքայա-
կան մեծութիւն մը կամ իր կոչումին կատարին վրայ
խաչուած Մեսիա մը, զոր պէտք է անյապաղ յարու-
ցանել և վերահաստատել իր արժանաւոր դիրքին և

դերին մէջ ու պաշտել իբրեւ կեանքը ծնող և մարդ-
կային մեծութիւնն ու երջանկութիւնը իր ծոցին մէջ
օրրոյ և սնուցանող աստուածութիւն մը: Այո՛, էր եր-
բեմն մարդուն պաշտամունքին առարկայ դարձած կուռ-
քերու անկումէն և խորտակումէն վերջը, անոնց բեկոր-
ներուն վրայ պէտք է կանգնել այս ՆՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒ-
ԹԻՒՆԸ — պատկեր և խորհրդանշան կնոջ Մեսիականու-
թեան — ԻԲՐԵՒ ՄԱՅՐ ՄԱՆԱԽԱՆԴ, կնոջ միջոցաւ ին-
կած և այլասերած մարդկութեան մը հէքեթութեանակ
բայց խորապէս իմաստալից պատմութիւնը, արդարեւ
պէտք է սրբազրուած ընդունիլ նոյն այդ կնոջ միջո-
ցաւ վերածնած և ազատագրուած, սրբացած և աստ-
ուածային մեծութեան վերակոչուած մարդկութեան մը
քրիստոնէական հաւատքովը:

Ուրեմն բնութեան պարտադրած և պատմութեան
ալ նուիրադործած առն ու կնոջ կոչումի եւ գործի տար-
բերութիւնները, պէտք է որ մեծութեան և պզտիկու-
թեան խտիր ստեղծեն: Տարբեր հիմերու վրայ բարձրա-
ցած բարոյական մեծութիւնները արդար է միեւնոյն
չափով չափել: Գերազոյն նպատակի մը համար սահ-
մանուած և միացած բանական այդ տարրերը — արա-
կան և իդական հողի — եթէ չափ մ'ունին՝ ներդաւնա-
կութեան չափը պէտք է ըլլայ ան. եթէ քիւով մը պէտք
է ներկայանան, այդ քիւր միութիւնն է միայն, միու-
թիւն պարզ եւ անբաժանելի:

ԶԳԱՅՈՒՄԻՆ ԿՇԻՌՆ ՈՒ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բաց աստի, ինչո՞ւ կիսել հոգին իմացական եւ զգա-
ցական կարողութիւններու անունով և առաւելութիւն
մը տեսնել առաջնոյն մէջ: Առանց ուրանալու իմացա-

կանուքեան արժէքն ու դերը և միւս կողմէն առանց զայն նկատելու այլամերժօրէն այր մարդու մենաշնորհը, ինչո՞ւ չճանչնալ և չընդունիլ զգացումին ալ կշիռն ու կարեւորութիւնը. Չէ՞ որ շատ անգամ անկէ կը բղխին և մանաւանդ անով կը բեղմնաւորին բարձրագոյն և խորիմաստ խորհուրդներու Չէ՞ որ անկէ կ'առնենք, բարոյական տեսակէտով մանաւանդ, չափը մեր ազնուականութեան, որակը մեր դորձերուն, քաւիք մեր նուիրումներուն և մեր խոյանքը դէպի իտէալն ու կատարելութիւնը: Ըսէք, միթէ՞ սիրտը չէ որ մնուցած է բոլոր այն մեծութիւնները որոնք մարդկութեան ուղին հարթած են դէպի քաղաքակրթական վերելք. մեծութիւններ՝ ներշնչեալ մարդարէներու թէ բանաստեղծներու, գիտուններու թէ իմաստասէրներու, օրէնսդիրներու թէ մեծահասակներու: Ուղեղէն դուրս եկած ո՞ր դաղափառն է որ առանց զգացումի բոցին՝ դէպի դորձ չարժուում ուրուագծած է: Մտքէն ճառագայթած ո՞ր ճշմարտութիւնն է որ առանց սրբազան կիրքերու հրայրքին կրցած է խանդավառել հոգիները և ստեղծագործ ուժ արտադրել: Այո՛, մարդկային գիտակցութեան մակերեսին վրայ ցաթած և դէպի դորձ արձակուած լոյսը, որ իմացականութիւնն է, իր ետին ունի մարդկային բարձրագոյնեան ու գիտակցութիւնը և կեանքն ու գործունէութիւնը լարող և վարող ենթագիտակցութեան անսահման ներաշխարհը, որուն հզօր, գեղեցիկ և գերիշխող տարրերէն մին է ԶԳԱՅՈՒՄԸ, զգացում՝ որուն ջերմութիւնը շատ անգամ աւելի սզող ու թափանցող է քան իմացականութեան լոյսը, և երկուքին միջեւ այնքան տարբերութիւն կայ որքան տեսնելուն և զգալուն մէջ. Առաջինը գողցես ի հեռուս հպում մըն է միայն, մինչ երկրորդը՝ ներսէն գրկում մը, իւրացում մը եւ ապրում մը:

ՀԱՄԵՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱԻԷՐ

Մ Տ Ք Ի Ն

Գիտութիւնը, ծնունդ մանաւանդ իմացականութեան, ինչքան ալ մեծ ու պատկառելի ըլլայ, պէտք է առնել, տեսնել ու գնահատել իր իսկական չափին ու արժէքին մէջ. Այո՛, բաղդատմամբ մտքի կուրուքեան, զոր սգիսութիւն կ'անուանենք, ան բան մըն է ինքնին, բայց իր խորքին մէջ զիտուած, անիկա է՝ և կը մնայ ընկճող սգիսութիւն մը դարձեալ, ագիտութիւն որ իր տկար ու թերի տեսութեան գիտակցութիւնն ունի սակայն հանդէպ սիեզերքին եւ հոն լայնուած կեանքին ու հոգիին անհուն եւ անհաս խորհուրդին:

Ինչպէս ըսինք, մեր առաջին տողերուն իսկ, այդ խորհուրդը ծածկող անսահման վարագոյրին մէկ ծայրը դեռ հաղիւ սկսած է վեր առնուիլ և որուն ետին շեղջակուտուած և իմացականութեան համար անթափանցելի թանձր աղջամուղջին մէջ մերթ փայլատակող և հոն նոր իրեր, խոր իրականութիւններ և օրէնքներ յայտնատեսող ուժերէն մին է զգացումը:

ԶԳԱՅՈՒՄ-ՈՒԺԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ս Է Ր Ն Է

Զգացում-ուժին արժէքին և դերին մասին որքան կարելի է ճշգրիտ գաղափար մը տալու համար, վեր առնենք անոր հզօրագոյն և գեղեցկագոյն արտայայտութիւնը հանդիսացող և իբրեւ ամէնուն մատչելին ու հասկնալին՝ ՍԷՐԸ:

Իրողութիւններ կան որքան վսեմ՝ այնքան ալ

միայն թողուր իբր միակ և անվերածելի սկզբունք և կամ իր հուսկ կատարելագործումին մէջ սերը յայտնադործէր իբրև Արարիչ Աստուածութիւն:

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ Է»

Վարկածը, զոր կ'արձանագրեմ, աւելի իմաստ և արժէք կ'ստանայ, եթէ այս մասին նկատի առնուի հաւատքն ու անուրիւնը հին ու նոր բոլոր կրօնքներուն, Արդարեւ կրօնքները շատ կանուխէն բանաձեւած են, ներշնչուած կամ յայտնատեսուած ճշմարտութիւններ մը, զորս ապա գիտութիւնն ու արամորսնութիւնը յետ երկար փորձերու և կուռ դատումներու հաստատած են իբր այն՝ գէթ իրենց ոգւոյն մէջ: Իցի՛ւ նման ճշմարտութիւններէն ըլլար նաև սերը զոր անոնք — կրօնքները — ճանչցած և հռչակած են իբրև բնութիւնը կամ եկեղեցի Աստուծոյ ԱՍՏՈՒԱԾ ՍԷՐ... , ո՞ր ստորոգելին աւելի լոյս պիտի սփռէր ու կրնայ սփռել ԱՆԾԱՆՈԹԻՆ ՎՐԱՅ, ԱՆՏԵՍԻՆ և ԱՆԻՄԱՆԱԼԻՆ ՎՐԱՅ, քան ԾԱՆՈԹ, ԶԳԱԼԻ, ԻՄԱՆԱԼԻ՝ ԵՒ Ի ՄԵԶ ՅԱՅՏՆԸՆԱԼ ՍԷՐԸ: Այո՛, Աստուծոյ մը գաղափարն ու զգացումը յաւէտ անհաղորդ և անմատչելի պիտի մնար մարդուն, ինչպէս նաև անաղքեցիկ և անհրապոյր՝ եթէ սիրոյ զգացումը պակսէր իր հոգւոյն: Անձանօթը՝ ծանօթ է մեզ և կ'զգանք թէ ծագումի աղերս մը, նոյնիսկ եկեղեցան եւ իսկեկեցան նոյնութիւն մը կայ իրեն եւ մեր մէջ՝ ՍԻՐՈՎ:

Ո՛հ, երբէ՛ք չպիտի ուզէի ճանչնալ և ճանչնայի իսկ պիտի չպաշտէի զայն հոգեկին և կամու, եթէ հաստատէին ինծի թէ դոյ է ինք բայց իր — անձանօթին կ'ըսեմ — անհունութեան, ամէնակարողութեան և ամէնիմաստութեան կը պակսէր ՍԷՐԸ:

Ս Է Ր Ը

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՂ, ԿԵՆԱԽՈՐՈՂ ԵՒ ՎԱՐԻՉ ՈՒԺԸ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

Եթէ հաւանօրէ՛ն միայն սերն է բնութեան եկեղեցի կազմող տարրերէն գերագոյնը և Աստուածութեան ստորագելիներէն է՛ն հզօրն ու հրաշալին, ապահովապէս ա՛յն է սակայն կենսաւորիչ, շարժիչ և ստեղծագործիչ ուժը մարդկային բնութեան: Երբ այլամերժօրէն բայց ուժը մարդկային բնութեան: Երբ այլամերժօրէն բայց ուժն է որ մեր մէջ կը յուզէ, և երանականօրէն այդ ուժն է որ մեր մէջ կը յուզէ, կը շարժէ, կը զծէ, կը լարէ, կը մղէ և կ'ուզէ, երբ ան է որ, կ'ըսեմ, կ'ուզէ, կը ձայնէ, կը հրամայէ, պէտք է դիմաւորել զայն լռին հպատակութեամբ և ծնրադիր խոնարհութեամբ: Աւելորդ է ըսել թէ հարցը նեճարիս սիրոյ մասին է, անոր՝ որ աստուծայնութիւն մըն է մեր մէջ իր բարութեան, գթութեան, նուիրումին, զոհողութեան, շինիչ, բարոյացուցիչ, զտիչ, սրբացուցիչ, հզօր և ստեղծագործող ուժին շարժումներովը:

ԳՈՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ԱՌ ՍԷՐ

Ո՛վ ամենակալ, ամէնիմաստ, ամէնիշխան և ամէնակարող գոյութիւն և գորութիւն սիրոյ՝ եթէ դուն չես իսկ բացարձակ սկիզբն ու պայմանը, ապահովապէս դո՛ւն ես հսկայ առանցքը՝ որով և որուն շուրջը կը դառնայ ամէն ինչ որ կը շարժի, կը շնչէ, կ'զգայ ու կ'ապրի՝ Բու անսահման յորդումիդ և հոսումիդ առջև, որ կը բլլի բնութեան ծոցէն և որով կ'ողողի

ու կ'ոռոգի, կը սնանի ու կ'ապրի գոյութիւնն ամբողջ, բնութիւնն համբուն տեղի կուտայ ու կը պարզուի լայն ու պայծառ ուղիներով, իբրեւ իր Տիրոջ վեհափառօրէն հանդիսաւոր և տիրականօրէն հզօր գնացքին առջև. կը խոնարհին կ'ըսեմ՝ սեպ բարձրութիւններ, կը լեցուն անգնդախոր վիհեր, կը հարթուն դժնդակ ելեէջներ, հալ ու մտչ կը փոշիանան կրանիթեայ կարծրութիւններ: Ո՛վ աստուածային հրաշագործ ոգի՛ դու, քաղցր ու ջերմիկ համբոյրդ կ'արդաստուորէ, կ'ըստաւորէ, կը ծաղկեցնէ ու կ'աճեցնէ կեանքը հրաշագոյն ու բազմերանգ: Մոգական հպումիդ տակ կ'արծարծին եռանդք, կը բռնկին խանդք, կ'եռեփին յոյզեր, թեւ կ'առնեն յոյսեր, կը խալտան հոգիք: Ամենաբոյժ շունչդ կը ցրէ, կը փարտաէ մէզն ու մշուշը յուսահատութեան ու կը շոգիանան ցաւեր, կը մարին հեծեր, կ'սփոփին սուգեր, կ'սպիտանան վերքեր: Խոր ու խորհրդաւոր ազդումիդ առջև կը բացուն դռները անհունաբաղձ մեր հոգիներուն՝ ուրկէ դուն միայն կը խօսիս պերճ ու վսեմ, համոզիչ և յուսադրիչ շեշտով մը, կեանքի ապուշութեան և ունայնութեան առջև շուար ու մոլար մեր միտքերուն... Սէ՛ր, դո՛ւն՝ լոյսն ու ճրագը մոռնլ մեր կեանքին, դո՛ւն՝ ումն ու սփոփանքը բեկեալ մեր սիրտերուն, դո՛ւն՝ ինչն ու իրականութիւնը, երազն ու քաղցրութիւնը առանց քեզի այրիացած մեր բնութեան... Քեզմով և քեզ համար միայն կ'առչած կեանքին՝ կարելի է մնալ ու դործել, կ'առնիլ ու յաղթել, շինել ու վայելել, լալ՝ բոյց միտքարիլ, յուսալ և ապրիլ, մեռնիլ՝ և թերեւ . յառնել ու անմահանալ:

ՍԷՐ

ՈՒԺ ԱՐԻ ԵՒ ԲԱՐԻ

Սէ՛ր...

Մայր բնութեան ձայնն է ան, մշտահունչ ու մըշտաթաւալ, ձայն քաղցրածոր ու դաշնուոր՝ որ կը բարձրանայ յար, կը հոսի ու կը ծաւալի անդադար անսահման իր ծոցէն, անհուն ու անօրինակ ներդաշնակութեամբ մը լարելով արարչագործութիւնն ամբողջ, ի տես ապրումի և վայելքի, ի տես ստեղծումի և աստուածացումի:

Սէ՛ր...

Աստուածահունչ այս ներդաշնակութիւնը իր ամենալայն և հզօր արձագանգը գտած է մարդ էակին հոգւոյն մէջ, որ իր բոլոր շարժումներուն թափն ու չափը կ'առնէ կարծես անոր տրոփէն ու թրթռումէն: Այո՛, սէր կ'երգէ ու կը նուազէ բանիւթը հոգւոյն օրօրօցէն ցգերեզման, անճառօրէն հզօր ու սրտազրու շեշտով մը, որուն մէն մի զարկը՝ զարկն իսկ է մեր սրտին ու մեր երակներուն, որոնց մէջէն հեզ ու հեշտ հոսումով մը չըջան կ'առնէ անունդը կեանքին: Օ՛հ, կախարդիչ քաղցրութիւնը սիրոյ այդ երգին, որուն ի լուր յապուշ կրթած կը լռէ ու կ'ունկնդրէ ողջ բնութիւնը մերին. կը մարին ու կը նուաղին միւս բոլոր աղաղակները, որոնք պուշտութենքն են մեր անասնական էութեան խորը արգելափակուած դաղանութիւններուն. կը սոսնձին ու կ'անդորրին կ'ըսեմ, վայրագ պոռթկումները՝ որոնք մերթ խռովակոծ կը փոթորկեն մեր բնազդական աշխարհին ալքերը և կը քանդեն ու կ'աւերեն ինչ որ բիւրեղացած ու բարոյացած դեղեկցութիւններն են

բարձրագոյն մեր Եսին, ու մերթ կը չափաւորին կամ կը չէզոքանան խժալուեր աղմուկները՝ որոնք արտաշխարհէն կուգան ու կը խղեն խաղաղութիւնը մեր ներաշխարհին:

Սիրոյ քաղցրանոյշ այդ ձայնն է որ միւս կողմէն փափկօրէն լարած և անհուն համակրութեամբ մը ելեքորականացուցած մեր ջիղերը, քնքշօրէն կը շարժէ զանոնք դէպի ընկերը մեր կեանքին, և դարձեալ այնու՝ դուրս ու բարութեամբ թաթաւուն մեր հոգին, աստուածայնօրէն կը թառի բոլոր անոնց վրայ, որոնք կարօտն ունին համբոյրի, կարօտը՝ գգուանքի ու փայփայանքի: Սիրոյ աղուանոյշ այդ ձայնն է դարձեալ, որ եղբայրութիւն կը մնջէ ատելաւառ հոգիներուն, միութիւն կը ձայնէ իրերամերժ սրտերուն, արդարութիւն կը պատգամէ արինախանձ հոգիներուն: Վերջապէս աստուածային այդ ձայնն է, որ օր մը, տիեզերական թոհ ու բոհին վերև, յորում ստեղծագործութեան կործանումը պիտի գուժերդուի, կեանքի, յաւերժութեան, օրէնքի անյեղլիութեան և անով՝ համագոյքի անմա՞ր ներդաշնակութեան և հոգիներու անմեռ անմահութեան յոյսը պիտի փողերգէ...

Կ Ի Ն Ը

ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՅՆ ՕՐԿԱՆԸ ՍԻՐՈՅ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

Աստուածայնօրէն հրաշածոր այս ՍԷՐ-ԶԳԱՅՈՒՄՆ է ահա, որ իր յայտնութեան և ապրումին կատարելագոյն օրկանը գտած է յանձին կնոջ մանաւանդ: Արդարև կինը, այսինքն առաւելապէս իգական հոգին է աղբիւրը բղխումին ու վառարանը ճառագայթումին սէր-ուժին՝ որ առաւել կամ նուազ չափով բնածին է ասուն թէ

անասուն բոլոր էակներուն, իբրև գոյապահաւոր (raison d'être) իրենց կեանքին, յաւերժացումին և երջանկութեան: Սիրոյ այդ վառարանէն — իգական հոգիէն — ցայտած ճառագայթումներու շրջանակին մէջ թաւալող արական հոգիները, միշտ մագնիսուած այդ ուժէն, քաղցրօրէն կրելէ յետոյ անոր հզօր բայց և երանական տիրակալութիւնը, պէտք է ճանչնան ու դաւանին գերագոյն հեղինակութիւնը անոր և ջանան ներդաշնակելու անոր հետ իրենց իւրաքանչեւ արժէքները, որպէսզի միութիւնն անոնց — արական եւ իգական հոգիներու եւ կեանքերու ամուսնութիւնը — տայ և ապահովէ իւրաքանչիւրին անկէ ակնկալած երջանկութիւնը:

ՍԻՐՈՅ ՄԱՐՄՆԱՅՈՒՄ ԿԻՆԸ ԳԵՐԱԿԱՅ

ԲԱՅՑ ԱՏՈՎ ԻՍԿ ՊԱՇՏԵԼԻ ԵՒ ԽՈՆԱՐՀ ԱՐՔԱՅ

Ուրեմն հրաշագեղ և հզօր սէր զգացումին իբրև մարմնացում կինը, — տեսակ մը յայտնուած աստուածութիւն - բաղդատել այր մարդուն հետ և զայն անհաւասար կամ սոսրաղաս նկատել թիւր դատում մը, անաւոր անիրաւութիւն մը և անքաւելի սրբապղծութիւն մըն է միանգամայն: Կի՞նն է ուրեմն բարձր ու գերակայ պիտի հարցուի բնականօրէն: Ո՛չ, սիրելի ընթերցող, զի սէրը կը խոնարհեցնէ բարձրութիւնները և կը բարձրացնէ խոնարհութիւնները և կ'ստեղծէ սրտառուչ հաւասարութիւն ու պաշտելի ներդաշնակութիւն: ՍԷՐ-ԿՆՈՋ համար, մեծի ու պզտիկի, բարձրի ու խոնարհի հարց չկրնար գոյութիւն ունենալ: Ունենար իսկ՝ վստահելի՛ր, ինքն է միշտ պզտիկը, ինք՝ խոնարհը, զի ինքն է ե՛ն շատ սիրողն ու նուիրողը, և սրտառուչ խորհուրդ՝ հոն է իր մեծութիւնը, հոն իր աստուածայնութիւնը,

որուն առջև երկիւղածօրէն պիտի խոնարհի - և խոնարհած չէ՞ միթէ - իմացականօրէն բարձր այր մարգուն գոռոզութիւնը :

ՍԷՐ - ԿԻՆԸ ՊԵՏՔ Է ՍՆԱՆԻ

ՍԻՐՈՎԸ ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒՆ

Սիրոյ աղբիւր և վառարան կինը որպէսզի մնայ միշտ բղխուն և բռնկուն և ապրի լիալիր կեանքը իր քաղցրագօր բնութեան, պէտք է ՍԻՐԷ ՈՒ ՍԻՐՈՒԻ :

Պէտք է սիրէ՝ հասնումի թափով, զի բարոյական կեանքի խորհրդաւոր օրէնքներէն է սպառիլ՝ անսպառ մնալու համար, և պէտք է սիրուի նոյն չափով՝ զի վայելուած սէրն է սրտին երակները միշտ բաց, տրոփուն և հոսուն պահողը : Սիրոյ կեանքէն հեռու, ան, կիներ, կը թօշնի ու կը խամրի իբրեւ ծաղիկ : Ուստի, որքան ճշիւ ու չքեղ՝ այնքան ալ փափկակերտ իր բնութեան տալու է սիրաբոյր շունչն ու սնունդը, ապահովելու համար իր կեանքին ու հոգիին փթթումն ու աճումը չքնաղապեղ :

Եւ այդ սիրաբոյր շունչն ու սնունդը պէտք է դայ իր մարդուն սրտէն, հոգիէն ու կեանքէն : Այո՛, սէր-կինը պէտք է անանի սիրովը իր մարդուն. սէր՝ զգացուած սերտիւ և սրբութեամբ և արտայայտուած հոգիին ամբողջական շարժումով. փափկազօր, խանդակաթ, դըզ-ուանոյշ և բոլորանուէր պաշտամունքի երկիւղած յարգանքով :

Այր մարդուն սէրը, սովորաբար բռնուն ու վայրագ, անասնական կիրքի յանկարծական բռնկում մըն է յաճախ . մարմնոյն մատուցուած հեթանոսական պաշտամունք մը՝ զոր կինը ընդունի իսկ կամաւ, զայն կը

նկատէ սրբապիղծ արտայայտութիւն մը իր բարձրագոյն բնութեան դէմ : Հաճոյամով այդ սէրը պէտք է կրթուի, սրբանայ, եթէ կարելի է ըսել հոգեկանաց, կնոջ սրբազան սիրոյն հետ ներդաշնակելով, կազմելու համար յանուն և ի տես սերնդադործութեան, սրտերու, հոգի-ներու և մարմիններու համաձոյլ միութիւն :

ՍԷՐԸ ԲՆԱԿԱՆ ԶԳԱՅՈՒՄ՝

ԻՍԿ ՍԻՐԵԼԸ ԱՐՈՒԵՍՏ

Սէրը այլ՝ եւ սիրելը այլ բաներ են : Ամէն ոք կ'զգայ սէր, քիչեր սակայն գիտեն սիրել բառին բուն և բարձր իմաստով, եւ այս՝ ճշմարիտ է թէ՛ այր և թէ՛ կնոջ համար, բայց ճշմարտագոյն է մանաւանդ այր մարդու համար, որ բնախօսական, գործի, կենցաղի և այլ կարգ մը պատճառներով, պատճառաւ մանաւանդ իր ագի-տութեանը հանդէպ կնոջ հոգւոյն և հոգեբանութեան՝ նուազ ընդունակ կ'երեւի զաղափարական և սրբազան սիրոյ . սէր՝ որուն արուեստին հիմնական պայմանը — ինչպէս ըսուեցաւ այլուր — իրերաճանաչողութիւնն է :

Աւելի՛ ընդլայնենք և խորացնենք հոս հարցը, լաւագոյնս սերտելու համար սիրելու դասը :

ՍԵՐՏՈՒԱԾ ՈՒ ՍԻՐՈՒԱԾ ԿԻՆԸ

ՓՐԿՈՒԱԾ ՈՒ ՓՐԿԻԶ ԿԻՆՆ Է ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ

Այրը, սովորաբար տարիքով աւելի մեծ — պահանջք բնախօսական — աւելի հասուն նաեւ փորձառութիւնով, պարտի ըլլալ նախ կրթիչը՝ յարաբերաբար անմեղ ու անփորձ մատաղատի իր կնոջ, սպասելով որ,

ապագային նէ, լրացած հասակով և լիացած հոգիով, իր կարգին դաստիարակէ և առաջնորդէ զինք բարձրագոյն կեանքի խորհուրդէն ներս, իր սիրոյն արեւափառ ճառագայթներովը լուսաւորուած՝ բարութեան, սրբութեան և գեղեցկութեան ճամբաներով:

Եւ կոչումին գիտակից ճշմարիտ դաստիարակը պարտի նախ քան ճանչնալ իր ոչակերտին հոգին ու հոգեբանութիւնը, երբ այդ՝ աստուածայնօրէն հրաշագեղ, փափուկ, խորհրդաւոր և շնորհալի հոգին է կնոջ:

Սիրելի ուղող այր մարդը պարտի ուրեմն նախ սերտել իր կինը, Արարչագործութեան այդ հոյակապ դուռը, սերտել՝ խաղաղ և աննախապաշար մտքով, սիրատարի՝ բայց պայծառ հոգիով, վստահ թէ անոր մէջ երեւան պիտի գտն ծածկուած գանձեր, որոնցմով է որ պիտի գնէ եւ շինէ իր բաղդը եւ իր մեծութիւնը: Երեւան բերուած այդ գանձերը—հոգեկան հանքեր—թերեւս ըլլան խառնուած ու փոշեթաթաւ, արատներ՝ զորս կրնան անոնց վրայ թափած ու կուտակած ըլլալ չարութիւնը, անիրաւութիւնը, ագիտութիւնը և դժբաղդութիւնը դարերու և մարդերու: Սրբել արտը, թօթուել փոշին և տէր մնալ անեղծ գանձին՝ տիրանալ է կեանքի փրկութեան, գեղեցկութեան և ճոխութեան բաւարար դրամագլխին: Այո՛, սերտուած, ճանչցուած, յայտնագործուած, մշակուած, գնահատուած և հագիով մանաւանդ սիրուած կինը, փրկուած եւ փրկիչ կիցն է միանգամայն:

ԿԻՆԸ ՍԵՐՏԵԼ

ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐՈՒ ՇՔԵՂԱՓԱՌԻ ԿՈՂՄԸ
ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒ ԴԻՏՈՒՄՈՎ

Կինը սերտել՝ անոր մէջ երեւան հանելու համար դրական արժեքներու շեղափառ կողմը, որուն վրայ հիմնուած սէրն է որ պիտի գործէ ճոխ, բեղուն, գեղեցիկ ու երջանիկ կեանքի մը ստեղծագործութեան հըրաշքը, ահա՛ իմաստուն մէթոտը ճանաչողութեան: Արդարեւ դաստիարակչական առողջ և օգտակար սկզբունք է գիտել, տունել ու դատել մարդը, կեանքը, գործը, ընկերը, բարեկամը այն կողմէն՝ որ առողջ, զօրաւոր, կենսալից և յուսալից է և այդ կողմին վրայ կուտանիլ, կամովին վերացնելով, նսեմացնելով, անտեսելով կամ չէզոքացնելով տկար, թերի, թոյլ ու աղեղ կողմը: Սա՛ բացարձակ նեմատեսութիւն է, պիտի ըսեմ, սիրոյ մարզին մէջ մանաւանդ: Ո՛չ սերտողն է կատարեալ և ո՛չ սերտուողը, այլ սիրողն ու սիրուողը եթէ գիտեն ու տեսնեն իրարու մէջ ինչ որ էական է ու ԲԱՂՁԱԼԻՆ, և ինչ որ հոգեկանն է ու ԱՆՁԿԱԼԻՆ:

ԿՆՈՋՄՈՎ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻԼ

Ի ՏԵՍ ՍԻՐՈՅ ԵՒ ԶՄԱՅԼԱՆՔԻ

Կինը սերտել՝ կը նշանակէ նաեւ կնոջմով հետաքրքրուիլ: Հետաքրքրութիւն... ուշադրութեան լարում՝ դէպի խորհուրդն ու խորհրդաւորը. դէպի գեղեցիկն ու ճշմարիտը, դէպի մեծն ու անհունը, որ սկիզբն ու պայմանը եղած է իմաստութեան և մայրը գիտութեան և փիլիսոփայութեան, և սկիզբն ու պայմանն է նաեւ

հիացումի և պաշտամունքի, Այո՛, նայող աչքը՝ զմայլող եւ սիրող աչքն է միանգամայն:

Այր մարդը քիչ անգամ կը հետաքրքրուի իր կեանքի ընկերով, նկատելով զայն անթեւ ու անթռիչ էակ, ի՞նչ խորութիւն կրնայ պարուրել, կը կարծէ տղիւսօրէն, կամ ի՞նչ արժէք քողարկել սին ու մակերեսային կեանքն անոր. մէջտեղը չէ՞ այդ կեանքը, թեթեւ թռիչք մը միայն իրերու և իրողութիւններու վրայէն և զբօսալիք վայելք մը և ո՛չ լուրջ ու խոհուն, հիացիկ ու երկիւղած կեցուածք մը կեանքին և իր խորհուրդին հանդէպ:

Երեւութապէս թերեւս արդար նկատում, իրականութեան մէջ սակայն սխալ և ձրի դատում: Պէտք է քով զիտնալ թէ ժպիտն ու պարը, շնորհն ու զարդը, վայելքն ու զբօսանքը մէկու երեսն է կեանքին, եթէ միւս երեսը նկատուի լրջութիւնն ու խոհանքը, թախիծն ու տառապանքը: Կնոջ թեթեւ ու թրվուուն հոգին — յաճախ նշան բարութեան և մանկունակ անմեղութեան — անհրաժեշտ է չափաւորելու, հաւասարակշիւ լու և ներդաշնակելու համար, այր մարդու մտալլկող, սպառող և սպաննող հոգերուն ծանրութիւնը:

Թ Ե Թ Ե Ի Ո Տ Ն Ո Ի Ր Ա Խ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

Ե Ի Դ Ա Ն Դ Ա Ղ Ա Շ Ա Ր Ժ Լ Ր Զ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

Ի Մ Ա Ս Տ Ա Ս Ի Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Եւ ինչո՞ւ արդեօք ճշմարտութիւնը երեւակայել խոժոռ ու դժնեատեսիլ: Ուրախութիւնը, յաճախ, մարդկային էութեան ամբողջական թրթռացումն է ճշմարտութեամբ լուսալիր, բարութեամբ խայտալիր և ար-

դարութեամբ հեշտալիր: Ան, շատ անգամ, աւելի խոր թափանցումի ուժն ունի քան իմացականութեան լուրջ ու դանդաղ խոհանքը: Այո՛, ինչ որ այր մարդու լրջախոհ միտքը կը գտնէ դժուարին սուղումով մը, կնոջ շէնշող հոգին կը գրկէ զայն մէկ ակնարկով: Զուարթ ու վառվռուն այդ հոգին երբ ուզէ, երբ սիրէ, երբ յուզուի ու լարուի՝ գուժակութիւնն է, աստուածային յայտնաբերութիւնն է. իր ներշնչումներուն լուսադած ճանապարհն է որ յաճախ կ'առաջնորդէ մարդուն հոգին դէպի ճշմարտութիւն, դէպի դիտութիւն, դէպի արուեստ և գեղեցկութիւն:

Գալով անթեւ և անթռիչ այն թեթեւութեան, որով իր հրեշտակային շնորհէն մերկացած և իր բարձրութենէն ցած եկած կիներ կը յաճի ու կը սողայ օձադաւար, անիկա պատճառ ունի շատ յաճախ այր մարդու շնականութիւնը և կեանքի զազիր փիլիսոփայութիւնը: Այո՛, կիներ, մեր հոգիներուն այդ թաղուէին, յաճախ իջած է ու կ'իջնէ վար իր պատուանդանէն, իր ոտքերուն տակ դարանակալ այր մարդու անսանձականութենէն փորձուած ու խաբուած, զո՛հ իր միամտութեան, զո՛հ իր անփորձութեան, զո՛հ իր անկեղծ բայց և միա՝ միտ ու անհաշիւ սիրոյն, և զո՛հ մանաւանդ այր մարդու կեղծ ու պատիր խոստումներուն ու շլացուցիչ ոսկիներուն...:

Վստահ եմ ու վստահ կրնան ըլլալ կնոջ բուն հոգին կարգացողները, թէ այդ հոգին պիտի թրթռայ այնպէս՝ որպէս կը լարեն ու կը զարնեն զայն սիրահար սիրտերն ու հոգիները այր մարդոց: Այո՛, սիրող ու սիրուած արական հոգիին ուղած երգն է, պարն է, շեշտն է, ելեւէջն է, զգացումն ու խորհուրդն է որ իգական հոգին պիտի ուզէ և սիրէ երգել, պարել, զարնել, զգալ

ու երկնել: Այրերուն կը մնայ ուրեմն տալ պատշաճ չափը՝ երգին, կշռոյթը՝ պարին, շեշտը՝ խօսքին, ելևէջը՝ զգայնութեան, ջերմութիւնը՝ զգացման, խօսքը՝ խորհուրդին և ուժն ու ուղղութիւնը կամքին, և տալ այնպէս՝ որ ընդունող, համարար շարժող և կամակատար քոյր հոգին — ազնուական և զգայուն կնոջ հոգին կ'ըսեմ — պատասխանէ իրեն ՀՈԳԻՈՎ ՔԱՆ ՄԱՐՄԻՆՈՎ, պատասխանէ վերէն՝ ու բարոյականօրէն, գահակալած բարձրութենէն՝ ու վեհազնօրէն, և իր հաւանութիւնը իր սիրած մարդուն ձայնին ըլլայ ոչ թէ կրային և սքրկային՝ այլ քրոջական, ազատ ու սիրող համալար հոգիի հաճութիւնը՝ իբրեւ կոչի մը երկնային: Ահա այս կերպ ներշնչուած կամ դարպասուած, ձեռք բերուած և ճաշակուած հաճոյքը գերերկրային և սրբազան բան մը կ'ունենայ, եթէ նոյնիսկ այդ հաճոյքը մաքմնային ըլլայ: Բայց ո՞վ ունի իրաւունք տեսնելու հոն ցաւանջաւ մաքմին եւ հոգի՝ ուր որ մարմինն և իր զգայնութիւնը միջոցներ են միայն ապրումին՝ զգացող, խորհող և երկնող հոգիին:

ԳՈՐԾՈՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ

ԹԷ ԳԵՂՈՎ ԳՆԱՀԱՏՈՒԱԾ ԿԻՆ

Այր մարդը պէտք է հետաքրքրուի կնոջը գործերովը մանաւանդ, իբրեւ ծաղկած և արդիւնաւորուած շնորհ, գործին ներշնչած սէրը, աւելի առողջ, աւելի խոր և աւելի հոգեկան է. ուստի, կինը շատ աւելի շոյուած կ'զգայ իր արժանապատուութիւնը և սիրուած անշահախնդրօրէն, երբ ճանչցուի, գնահատուի և յարգուի իր գործերով և գործին մէջ՝ քան եթէ փայփայուի իր ֆիզիքական գեղին ու շնորհին համար: Առաջին

պարագային յարգուած պիտի զգայ իր անձն ու հոգին, մինչ երկրորդին՝ կնամեծարուած իր ներշնչած կամ մատուցած հաճոյքներուն համար:

ՀՐԱԻԷՐ ՀԱՅԵՅՈՒՄԻ ԵՒ ՀԻԱՅՈՒՄԻ

Ուրեմն ընթերցող բարեկամ, երբ կը դառնաս բունիկդ, ուր թողած էիր կեանքի ընկերդ որպէսզի պահէր զայն մաքուր, յարգարէր կոկիկ, դարձնէր տաքուկ, ընծայէր խաղաղ ու պայծառ, և ուր պահիկ մը վերջ պիտի գայիր խոնջած, պղտոր, վիրաւոր ու մեղաւոր՝ գտնելու համար հանգիստ, կաղրոյր, մխիթաւորութիւն ու սրբութիւն, մտի՛ր ներս զուարթ և տես թէ ինչպէ՞ս կ'արգիլ դրուած են ցիր ու ցան իրեր, ինչպէ՞ս մաքրուած՝ աղտեր ու կեղտեր, ինչպէ՞ս լուացուած իւղեր, արատներ, ինչպէ՞ս կարկտուած՝ հին ու մաշածներ, ինչպէ՞ս արդուկուած՝ փոթեր ու ալքեր, և որպիսի՞ փայլ ու գեղ, շնորհ ու հրապոյր զգեցած են ամէն ինչ որ սեւ, մթին, դժնէ, տգեղ, մրտա ու ժանգոտ էր: Կ'զգաս թէ ի՞նչպիսի զով, մաքուր և առողջ շունչ մը և պայծառակերպող հրաշալի շնորհ մը այլոկերպած է ամէն բան: Ահնարկէ՛ շուրջ բոլորդ և տես թէ ինչպէ՞ս ամէն ղիէն լոյսեր կը բղխին ու ճառագայթներ կը հոսին. տունն ամբողջ արեւոտած՝ երջանկութիւն կը բուրէ... Ըսէ՛, բարեկամ, որ արեւոտը կրնար դնել հոն այնքան գեղ ու գոյն, այնքան հուր ու բոյր, և որպիսի շունչ ու շնորհ կը յորինէր այնքան բանաստեղծութիւն: Այո՛, բարեկամ, տես, զգա՛, վայելէ՛ այս բոլորը և լեցուած ուրախութեամբ և արդար հպարտութեամբ ձայնի՛ր գոյգի՛դ՝ գովքդ, գնահատումդ, սէրդ և հիացումդ և ընծայէ՛ ի՛ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՒԹԵԱՆ մեծա-

րալիր յարգանք և երախտագիտութիւն, առանց սակայն ստուեր ածելու եւ ալ արհայական մեծութեանդ...:

ՀՐԱԻԷՐ ԱՅՐԱԿԱՆ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Հասկցա՞ր արդեօք, ընթերցող բարեկամ, իմաստն ու տարողութիւնը վերապահումիս: Այո՛, գնահատի՛ր կ'ըսեմ ու ծափէ՛ աննախանձ հրաշագան շնորհները քնկերիդ՝ որ բոյնդ է շինած, յարգարած, կոկած ու պարուրած զայն շուք ու շնորհով, բայց երբ դառնտա հոն նոյնիսկ ուժասպառ, բզիկ, վիրաւոր և արիւնհատ անհղ պաշարէն՝ որ չեանքինն էր, և զոր մղեցիր ա՛յնքան քաջաբար բազմագլխեան վիշապին դէմ՝ որ աշխարհն էր և մարդիկն էին՝ շինուած ու շողուած տիղմով, զինուած ու լարուած, զսպանակուած ու գռռած նախանձով, ատելութեամբ, չարութեամբ ու վրիժառու ծարաւով, երբ կ'ըսեմ դուքս եկած տհաւոր այս դոյամարտէն դառնաս տուն, և իյնաս հոն հեռասպառ ծունկերուն քով հրեշտակին, նայէ՛ որ աղարտած կամ կորուսած չըլլաս կնիքը այրական իշխանութեանդ զոր բնութիւնն է քեզ պարգեւած: Զգո՛յշ, կ'ըսեմ, նոյնիսկ վիրաւոր ու մահատիպ դէմքիդ վրան թո՛ղ չարունակէ ծաւալիլ ու ծփալ շուքն այրական մեծութեանդ՝ զոր կը ճանհնայ ու կը սիրէ ամէն բանէ գերիվեր զոյգդ անգին, ու կը պաշտէ զայն երկիւղալից յարգանքով՝ հոգեկն:

Արդարեւ այր մարդիկ պէտք է քաջ գիտնան, թէ կնոջ հպարտ ու փառատենջիկ հոգին, կը սիրէ թառիլ մեծութեանց վրայ միայն: Սիրոյ այդ չափաւածը իր շունչով և հոգիով կը կենսաւորէ մեռած այն հոգիները միայն, զորս արժանի կը գտնէ իր սիրոյն և յարգանքին՝ իբրեւ ոյժ եւ մեծութիւն: Վա՛յ պարտուածներուն...: Այ-

սինքն վայ անոնց՝ որոնք իրենց նուաղած աչքերուն մէջ չեն պահած դեռ ցոլքը պատկերին՝ որ դիւթած էր կինը և որ դաղափարական գեղեցկութիւնը, մեծութիւնն ու արիւնթիւնն է արական հոգիին, և վա՛յ անոնց՝ որոնց վիրաւոր սիրտերը դաղրած են այլևս տրոփելէ զարկովը մեծին, վսեմին, բարիին, արիին, գեղեցկին ու ճշմարտին սիրովն ու հաւատքովը:

ՅԱՐ ՀԻԱՅՈՒՄ

ԵՒ ՄՇՏԱԿԱՅ ՊԱՇՏՈՒՄ

Այո՛, իդական հոգիին տիրական յատկանիշներէն է նախ հիացումը եւ ապա իր սերն ու պաշտամունքը թուր աչն բաներուն՝ որոնք մեծ, շքեղ, հզօր ու ազդու են և այր մարդով կը ներկայանան: Գեղեցիկ բայց տկար ու փափուկ սեռին համար կարծես անհրաժեշտութիւն մըն է կոթնիլ, փարիլ ու սպաւինիլ զօրաւոր սեռին ոյժին, արժէքին և մեծութեան: Ասոնք ինչ ձեռով ալ ներկայանան — հերոսութեան, կորովի, դրամի, դիրքի, տաղանդի, նկարագրի ևլն. — խօսուն, գրաւիչ, տիրական և առինքնող բան մ'ունին կնոջ հոգւոյն վրայ, որ անոնցմով գողցես կը գտնէ իր լուրիւնը և անոնցմով գոհացուցած իր բնախօսական և հոգեբանական պահանջները կը գտնէ նաեւ իր խաղաղութիւնը: Այս պատճառաւ ահա՛ ան իր զոյգին կը նայի իբրեւ մեծութեան մը, գերազանց արժէքի մը, հեղինակութեան մը, մէկ խօսքով իբրեւ իր սրտին և էութեան տիրացած գահակալի մը: Այր մարդուն կը մնայ երեւան գալ միշտ այդ գերակայ դիրքին ու փառքին մէջ և ըլլալ ու մնալ իր կնոջ սրտին գահակալած արի, բարի մեծ և հզօր արքան:

ՅԱՐԳԱՆՔ

ԻԳԱԿԱՆ ԵՐԱԶԿՈՏ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒՆ

Ո՛հ, ո՛չ մեղադրանքի թեթև ու դառն շարժումով, այլ միշտ երկիւղալիւր յարգանքով և գգուոտ գուրգուրանքով մօտեցէ՛ք ուրիմն երազկոտ այդ հողիններուն: Յանուն ո՛ւնէ սկզբունքի, դրական թէ վերացական, մի՛ խռովէ՛ք երկնող խաղաղութիւնն անոնց: Ընդհակառակը հովանաւորեցէ՛ք զանոնք փափիօրէն և ձեր սիրատարի հողիններուն դրգոտ թառումովը հսկեցէ՛ք անոնց վրայ անթարթ և անքուն: Օրօրեցէ՛ք զանոնք քաղցր ու քնքոյշ տաղերով: մինչև որ և՛ ձեր ջիւղերն ու ուղեղը թմրին, և՛ դուք վարակուիք քաղցրանոյշ երազներովն անոնց: Եւ այդպէս համակրօրէն զիրար գրկած ձեր և անոնց այդ երազներուն մէջէն, որո՞ք գրծումը, ուրաջումն ու վանումը պիտի ըլլան ձեր սովորական կեանքին — կեանք թանձր, տափակ, բիրտ, պինդ, արեւդ տօգոյն և անհամ այդ երազներուն ոսկեմաղ մշուշներուն մէջէն, կ'ըսեմ, պիտի անոնք ծագումը նոր կեանքի մը սրելին, որուն արշալոյսովը վարդավառ և սիրովը խանդավառ, պիտի արթննաք զուարթ ու թեթև զարթնումով, գործելու բոլր եռանդով և ապրելու յորդ խանդով: Այո՛, բարեկամներ՛, մի՛ դպիք ձեր կեանքին վերեւ թեւածող և զայն խորհրդաւոր իմն պարուրող իգական հողիններու երազին, նոր յոյսերու արեւներ խմորող ծիր-կաթինն է ան՝ կամարակապ նետուած վերեւը ձեր հոգեկան երկնքին:

« ԼՈ՛ՅՍ, ԱՌԱԽԵ՛Ղ, ԼՈ՛ՅՍ... »

Դիտել, քննել և վերլուծել զիրար՝ իրերաճանաչումի համար...: բայց աղէտալի՛ է այդ, պիտի խորհին շատեր: Քայքայի՛չ է դատում և վերլուծում: Տարբազադրուած ինչպէս իրեր, ո՛րնպէս և զգացումներ, պաղափարներ, հաւատք, իղձ, սէր՝ կը կորսնցնեն իրենց գոյնն ու չնորհը, իրենց բնոյթն ու իսկութիւնը:

Արգարե ինչ որ չէ՛ դուռ և անխառն, և չունի՛ ներքին ինքնուրոյն արժէք, չդիմանար և չվերապրիր վերլուծման փորձին: Կը քայքայուի և կ'անգայտանայ գեղին ու գոյնին հետ միասին: Այդպէս ալ նկարագիրներ և բարոյական այլ արժէքներ, եթէ չունին ներքին սյուլպատիկ տոկունութիւն, խմորի գառութիւն և կերտուածքի ազնուութիւն, վերլուծումի լոյսին տակ կ'եղծանին, կը նսեմանան ու կը չքանան: Բայց և աւելի միայն փայլ՝ այլ և նիւթ ու շինուածք ոսկեղէն, քանի վերլուծւին կարծես առաւել գոյն ու գեղ կ'զգենուն, պարզելով ներքին ծալքեր ու երեսներ, ուստի և աւելի հիացում ու սէր կը ներշնչեն:

Ուրեմն ազնիւ իրերու և ազնուական էակներու առաւել ճանաչումը աւելի՛ գնահատանք և յարգանք, աւելի՛ սքանչացում և գուրգուրանք կը ծնի: հետեւաբար պէտք չէ վախճալ նաև հետաքրքրութենէ հանդէպ կեանքի ընկերոջ անձինն ու գործին: ան ապացոյց է արդէն տածուած ջերմ սիրոյ և աղբիւր՝ տածելի խոր պաշտամունքի: Ծանի՛ր ընկերդ, գաի՛ր անոր կեանքին: և հոգիին երակները, բռնէ՛ զանոնք ու փայփայէ՛ համակրալիւր և յարգալիւր հպումով, և հետզհետէ

աւելի յորդ ու առատ հոնկէ պիտի ցայտեն զեղեցկութեան աղբիւրներ, որոնք թաքուն գանձերն են իգական հոգիին և որոնք առաւել պիտի ամրապնդեն սէրդ և յարումդ իրեն:

Տգիտութիւն, թիւրիմացութիւն և անհասկացողութիւն, արգելիչ լուրջ պատճառներ են հոգիներու և կեանքերու սերտ գրկումին և հոգեզուարճ ներգաշնակութեան, որոնք նպատակն են և արգիւնքը պէտք է ըլլան ամուսնական միութեան: Չեւքերու և ճակատներու հպումովը միայն պսակուած բայց էապէս իրարու յաւէտ փակ և անծանօթ մնացած հոգիներու բաժանումն է որ կը յատկանշեն մեր օրերու ամուսնութիւնները: «Լո՛յս, առաւել լո՛յս» աղաղակը գիտունին և գիտութեան, սրտառուչ աղաղակը պէտք է ըլլայ նաև զուգաւորեալ կեանքերու և հոգիներու:

ԻՆՔՋԻՆՔՆՈՒՆ ԵՒ ԻՐԱՐՈՒ ԱՆԾԱՆՈթՆԵՐՈՒ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՎՐԻՊԱԾ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ամուսնութեան մէջ առաջին քայլը որքան ալ խորհուրդով, խոհմութեամբ առնուած ըլլայ կամ կարծուի ըլլալ, դժբաղդաբար չառաջնորդեր կատարեալ իրեւանացումի, որովհետև ո՛չ միայն, ինչպէս տեսանք, կուրացած կամ չլացած սէրն է որ կը դիտէ ու կը զննէ, այլ նաև ինքզինքնուն և իրարու անծանօթ մութ ու չփոթ հոգիներն են որ կը միտին ու կը մօտենան իրարու և որոնց նկատումն ու դատումը կը մնայ դժուարին հարց ու բարդ առեղծուած ինքնին: Արդարև հեռունեղէն և խորեղէն եկող հոգի կոչուած հոսանքին ո՞ր ալքն ու ալիքը, ո՞ր ծովին ու ծփանքը, ո՞ր յու-

զումն ու յորձանքը, և ո՞ր փոթորկումն ու յորդումը պիտի չափեն ու ճշգեն, պիտի քննեն ու ըմբռնեն...: Այս պատճառաւ ահա, իր ծագումին և էութեանը մէջ արդէն խորհուրդ-հոգին, խորհուրդ կը մնայ նաև շատերուն համար իրենց գոյութեան բովանդակ ընթացքին. անկէ ձեւեր մը, գոյներ մը՝ հազիւ կրնան նկարել. շարժումներ մը, ուղղութիւններ մը հազիւ կրնան ուրուագծել. ձայներ մը, ելեւէջներ մը՝ հոգիւ կրնան նօթագրել. իղձեր մը, ձգտումներ մը՝ հազիւ թերեւս կ'ընդնչմարեն. ան — հոգին — էապէս եւ իրապէս կը մնայ անթափանց խորհուրդ եւ անլոյծ առեղծուած:

ՄԻՋՈ՞Ց...

Հեռուէն ըլլայ թէ մօտէն, բայց դուրսէն եւ աչքի ու մտքի լոյսով միայն դիտել հոգին՝ հերթը չէ. պէտք է նետուիլ այդ խորհրդաւոր հոսանքին մէջ, թաղուել իր խոր ալիքներուն ծոցը, մերթ ծփիլ եւ օրօր իլ գիրկը իր հեղիկ ալեակներուն և ի հարկին մխրճուիլ անդընդառոյճ՝ տարուած իր օձապտոյտ ու գալարուն յորձանքներէն. պայքարիլ իր ամենի կոհակներուն դէմ ու փրփրիլ իր յոյզերովը կատաղի՝ բայց մնալ քաջ, ու փրփրիլ իր յոյզերովը կատաղի՝ բայց մնալ քաջ, յանդուգն ու յաղթական, եթէ կ'ուզուի դուրս գալ անփորձ իր գիրկէն դոյզն ինչ զայն խորաչափած. դուրս գալ մանաւանդ անդնդախոր իր վիհերէն՝ հարստացած ճոխութեամբը անոր թաքուն գանձերուն, հմտացած անոր զիւթիչ գաղտնիքներուն և չափով մը տիրացած խորհրդալիւր ներաշխարհին:

Դժբաղդաբար քիչեր կան այսպէս փորձառաբար հոգեխոյզ և հոգեբան, և հետեւաբար բացառութիւններ միայն՝ ինքզինքնին և իրար խորապէս ճանչցած աւուսնացեալներ. բիւրաւորներ, այր ու կին, են՝ ու կը մնան իրարու հոգիին, ներքին եսին անհաղորդ՝ անծա-

նօթներ։ Մըստուհ թաժանում եւ սգալսուր այրիացում...։ Այո՞, պէտք է խաբուիլ գորովալիբ գրկումներէն, որոնք առաջին տեսութեան շլացումով և առաջին հպումի բռնկումով և փայլատակումով են իրազործուած և որոնք դուրսէն ներս ուղղուած անճար ու անկար շարժումներ են սերտ փարումի, փոխանակ ըլլալու ներսէն դուրս ճառագայթած անմար սիրոյ անլոյծ և անշփոթ գրկախառնումներ։

Կ Ի Ն Ը Հ Ա Ն Դ Ի Ս Ս Տ Ե Ս Վ Կ Ա Յ

Ի Բ Մ Ա Ր Դ ՈՒ Ն Ս Տ Ե Ղ Ծ Ա Գ ՈՐ Ծ Ե Ր Կ ՈՒ Ն Ք Ի Ն

Այր մարդը ո՛չ միայն պէտք է հետաքրքրուի իր կնոջ անձովն ու գործովը, զայն առաւել ճանչնալու համար որպէսզի սիրէ ևս առաւել, այլև միեւնոյն պատճառներով կինը պէտք է հետաքրքրէ իր անձովն ու գործովը։ Այո՞, թող պահուի— և պէտք է պահուի— երկուութիւնն ու անկախութիւնը կոչումի և գործի, բայց կինը պէտք է մերթ հիւրընկալուի ամուսնոյն գործատունէն ներս։ Իր պարբերական այցելութիւնները հոնկէ ներս առիթ պիտի ընծայեն իրեն տեսնելու վեհազու լըջութիւնը գործին, ինչպէս դաժան գեղեցկութիւնները, գալարող անձկութիւնները և արիւնտզանդ դրուագները ամուսնոյն վիճակուած գոյապայքարին։ Այո՞, թող հաղորդակից ըլլայ ան կեանքի ընկերոջ ստեղծագործ ոյժի երկունքներուն և անոնց արիւնտաբայց հոյակապ ծնունդներուն։ Ո՛հ, ի՞նչ աւելի գեղեցիկ և սրտազրաւ տեսարան՝ կնոջ հետաքրքրի, զգայուն և միատիք հոգւոյն, քան հանդիսադրութիւնը Ի Բ Մ Ա Ր Դ ՈՒ Ն Ս Տ Ե Ղ Ծ Ա Գ ՈՐ Ծ Ե Ր Կ ՈՒ Ն Ք Ի Ն, որ թերևս բեղմնաւորած է իր սէրը— և պէտք է միշտ բեղմնաւորէ— հանդիսադրու-

թիւնը անոր ձիրքերուն՝ զորս պէտք է փայլեցնէ իր շնորհը, և վերջապէս հանդիսադրութիւնը անոր ստեղծագործ ուժին մաքառումներուն և գալարումներուն՝ զորս ամէն օր պէտք է հրահրէ, քաջալերէ և դառնալով իր շունչը։ Ան, կինը, որպէս վկայ դժնդակ և հերոսական ճիգերուն Ի Բ Մ Ա Ր Դ ՈՒ Ն, մէկ կողմէն պիտի համակուի անոր դժնդակ ճակատագրին հանդէպ խանդակաթ գորովով, և միւս կողմէն, վկայ նաև անոր յաջողութիւններուն և տարած յաղթանակներուն, պիտի լեցուի հպարտութեամբ և հիացումով և պիտի սովորի գիտակցօրէն դնահատել արիւնտքամ ճիգը մարդուն, ու երախտադէտ սրտիւ պիտի ընդունի անոր պատարագումին իրեն ընծայած սրբազան ճնորհը՝ ամենօրեայ հացը։

Տգիտութիւն, նախապաշարով՝ թէ անմիտ սովորածութիւն, այր մարդը իր գործի տաճարէն ներս չի ներմուծեր իր կեանքի ընկերն ու մտերիմը, զոր կը դառնի իր եսն ու կեսը։ Բայց չէ՞ որ հոն, այդ տաճարին մէջն է բարձրացած գահն իր մեծութեան։ Այդ գահին վրայ չէ՞ որ ինք ի հանդէս կուգայ այրական իր բոլոր շնորհներով զարգարուած և իշխանական վեհազն դիրքով վերացած։ Հոն չէ՞ որ կը շողայ իր փառքը, կ'երկնէ իր տաղանդը և կը կռէ ու կը դարբնէ իր կամքը. և վերջապէս հոն, իր իշխանական մեծութեան և շքեղութեան առջև չէ՞ որ պէտք է ընդունի ան իր գահակիցը, հաղորդելու համար անոր զգայուն և ընդունակ հոգւոյն ազգումը իր այրական շնորհաց և զօրութեան, և ճաշակն ու սէրը միանգամայն աշխարհի իրերուն և իրականութիւններուն, որպէսզի կարելի ըլլայ տալ իր երազներուն նիւթ ու նպատակ, ուղղութիւն և ձգտում։

ԲԱՅԷ՛Ք, ԱՅՐԵՐ, ԴՌՆԵՐԸ ՁԵՐ ՏԱՃԱՐԻՆ
ԹՈՂ ՄՏՆԵՆ ՈԳԻՆԵՐԸ ՁԵՐ ՆԵՐՇՆՁՈՒՄԻՆ

Բա՛ց ուրեմն, ո՛վ մարդ, դուռը գործի տանալիդ, քայլերուն ու նայուածքին առջև անո՛ր՝ որ ընկերք եղաւ կեանքիդ, մտերիմը՝ սրտիդ և պահապան հրեշտակը՝ տունիդ, և պէտք է ըլլայ նաև ներքնայն ոգին խորհուրդիդ և զսպանակող ուժը կամքիդ: Անոր հիացախառն սիրոյն ի քեզ վառած խանդը և լարած ուժը, մի՛ սպասեր ո՛չ կոչումիդ կրակէն և ո՛չ ալ տաղանդիդ լոյսէն: Իր սիրաղեղ նայուածքէն ցողուած կաթիլ մը շող հոգւոյդ մէջ՝ առաւել կը բեղմնաւորէ զայն և կը պայծառակերպէ քան ո՛ւրէ նշոյլ իտէալի, ո՛ւրէ ձայն խղճի և ո՛ւրէ կիրք փառքի, շահու թէ հաճոյքի:

ԱՅՐԸ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԸ ԿՆՈՋ
ԵՒ ԱՇԱԿԵՐՏԸ ԱՆՈՐ ՆԵՐՇՆՁՈՒՄԻՆ

Հազիւ թեւակոխած պատանեկան թարմ տարիքին, և այն ինչ բացած անմեղունակ նայուածքը՝ կեանքի փորձութեանց և միամիտ հոգին՝ անոր կրակոտ փորձառութեանց, համակ երազ ու թռիչք՝ ամուսնացած սողիկը, պէտք է բռնուի, ուղղուի, մարդուի, ձեւակերպուի, լուսաւորուի, կրթուի՝ ամուսնական նոր կեանքին մէջ: Մօր և ուսուցչի նախնական դաստիարակութիւններէն յետոյ, առն կը վիճակի դերագոյն և հուսկ դաստիարակութեան սոյն խնամքը: Պէտք է աւելցնել անմիջապէս թէ աստուածային շունչ ու լոյս հարկաւոր է ստանձնելու համար դաստիարակի սոյն պաշտօնը հանդէպ անոր՝ որ երբ հասունանայ հոգւով ամուսնոյն սի-

րատաք շունչին տակ, իր կարգին պիտի ըլլայ ներշնչող ոգին — գերագոյն դաստիարակը — այս վերջնոյն:

Ամուսին՝ և իբր այն իր մատաղատի կիներ կրթող ձե՛ռք աստուածային..., որպիսի՛ բաղդ և որպիսի՛ բարձր պաշտօն, ո՛վ այր մա՛րդ...: Հոգ չէ, բարեկա՛մ. անըստգիւտ այդ բաղդիդ և վսեմ այդ պաշտօնիդ առջև ունեցի՛ր սրբազան յուզում՝ բայց ոչ շուարում, որովհետև փափուկ ու բարձր սոյն կոչումիդ կատարումին համար կարիք չունիս պերճ բարբառի և ո՛չ պերճափայլ տաղանդի: Սիրուհւոյդ քաղցր նայուածքին տակ պիտի արթննայ մէջդ ներքնայն դաստիարակը կոչումին, որ պիտի մղէ քեզ յայտնատեսութեան, գուշակութեան և ինքնադերազանցումի դերագոյն ճիգերու հրաշքին, և կինդ, ի տես սիրազօր այդ ճիգերուդ պիտի լեցուի զմայլաւնով եւ սիրով, որոնց լոյսին ու ջերմութեան տակ պիտի չուշանայ ծաղկիլ հրաշափառ՝ իր բազմբա՛րանք շնորհներու ճոխութեան և շքեղութեան մէջ: Սէ՛ր ամենազօր, երբ կառ ու կը գործես, ի՛նչ հրաշքներու չես կարող...:

ԿԻՆԸ ԲՈՆԵԼ ՈՋ ԲԻՐՏ ՁԵՌՔՈՎ

ԱՅԼ ՓԱՓԿՈՒՆԱԿ ԳՐԴՈՏ ՄՐՏՈՎ

Այսպէս երբեակ դաստիարակներու — ծնող, ուսուցիչ և ամուսին - սիրաջեր շունչին տակ թոյրով ու բոյրով ծաղկած, շող ու ճառագայթով շողուած՝ համակ գեղ ու շնորհ, համակ փայլ ու ժպիտ, համակ սէր ու երազ եթերային էակը՝ որ իսեալ կիցն է, պէտք է բռնուի քաղցր հպումով, պէտք է զրկուի թաւշնայ փափկութեամբ, այսինքն բռնուի ու գրկուի սրտով՝

քան ձեռքով, զգացումով՝ քան ձայնով, լռութեամբ՝ քան խօսքով, եթէ կ'ուզուի որ իր ֆիզիքական ու հոգեկան գեղեցկութիւնները մնան թարմ ու անթառամ և բնոյթն իր երկնային՝ ճառագայթէ յարածպիտ, խնկաւէտէ՝ յարաբոյր և լուսաւորէ մշտափոռ՝ յաճախ սգապատ և խաւարամած մեր կեանքը, որուն վերեւ և որուն շուրջ թեւածելով իբրեւ ոգի հրեւոյնային:

Կ Ի Ն Ը

ՅԱՃԱՆ ՎԻՐԱԻՈՐ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴԱԳԻՆ ԷԱԿ

Կինը ո՛չ միայն փափուկ և զգայնիկ այլ և բնախօսական կազմուածքով գրեթէ հիւանդկափ էակ մըն է: Ժամանակի որոշ շրջաններում մանաւանդ, այդ հիւանդութիւնը անասնելի ցաւ մըն է երկուցի և մերթ ալ անհնարին պայքար մահուան դէմ: Այր մարդիկ ի տես այդ երկունքի ցաւերուն և պայքարի ոգորումներուն, թէև կը ցուցնեն դուրսուրանք և կը յայտնեն կարեկցութիւն, բայց իրենց սովորական դատումներուն և գործնական վերաբերումներուն մէջ գոգցես անգէտ՝ կը փորձուին ըլլալ բիրտ ու կոպիտ, ըլլալ անարգ ու վայրագ, անկարեկիր՝ յար վիրաւոր կին-հրեշտակին — աւա՛ղ, ո՞վ չունի խորը իր խղճին մրրկող խայթը գաղանացումին — մինչ անսահման գթութեան թառում մը պէտք էր ըլլար իրենց մերձեցումը հիւանդագին ու պաշտելի այդ էակին, թառում հեղիկ ու շնորհալի, թառում փափուկ ու նազելի, թառում գրգռ ու գրգալի: Եւ այդ է պահանջը սիրոյ, և այդ՝ տուրքը արդարութեան ...

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ

ԵՒ ՄԵՐ ՎՃՌԱԿԱՆ ԲԱՆԸ

Հնդկական բարոյականը կ'արգիլէ մարդուն հարուածել կինը նոյնիսկ վարդի թերթերով: Իսկ մենք ծեծի ու պատիժի, վշտի ու տառապանքի գաղափարն իսկ կը մերժենք գծելու համար դանոնք արգիլող կանոններ: Սէր, գգուանք, գորով, գրգանք, գութ, խանդաղատանք, ահա՛, ինչ որ կ'ընդունինք, կը հրահանգենք ու կը պահանջենք իբրեւ արդար բաժինը դեղեցիկ, փափուկ, սիրածին ու սիրասուն սեւին և իրաւունքը՝ մեր սրտերու Սուլթանին:

ՓԱՓՈՒԿ ՀԱՐՅԻ ՄԸ

ՓԱՓԿԱՆ ԿԱՏ ՀԱՅԵԱՅՔԸ

Զգուշաւորութեան բառ մըն ալ այր մարդու կրայոյ սիրոյ արտայայտութեան մասին:

Հաճոյամոլ կիրքով բռնկած մարդը, իր սիրոյն առարկային կը նայի կուրօրէն և մոռցած իբրեւ անձ՝ կը տեսնէ զայն ոչ-պայծառ և ոչ ալ բարձր, և եթէ տեսնէ իսկ՝ չկրնար պահել զայն ու սիրել յարգալի, վար կ'առնէ գրաստական վայրագութեամբ խելայեղ, պահ մը վերջ անասնական այդ գրկումէն դուրս բերելու համար զայն իր փափկազգածութեան և իզական արժանապատուութեան մէջ բզբտուած ու վիրաւոր:

Պէտք է դիտնալ բարեկամ, թէ կինը միշտ պատրաստ չէ ֆիզիքական սիրոյ համար և չսիրե՞ր ու չկրնար սիրել մաքմնով միայն: Իրեն համար մարմինը — եթէ չէ ախտաւոր — միջոց մըն է մանաւանդ հոգեգրկումի

եւ հոգեձուլումի և այդ՝ յանուն և ի տես զոյգին ֆիզի-
քական ու բարոյական ներդաշնակութեամբ վերանորո-
գումին, և նոր կեանքի կամ կեանքերու ստեղծագոր-
ծութեան:

Բարեկամ, կնոջ մէջ առողջ և սրբազան այս բնազդը
պէտք է այլասերել կամ մեղմել. այդ պիտի նշանա-
կէր զինք անասնացնել եւ իրեն հետ յաւերժանալ անաս-
նութեան մէջ: Ընդհակառակը ջանա՝ պահել այդ բնազդը
միշտ արթուն, կենդանի և խօսուն, իբրեւ յուշարար թէ՝
իրմով — կնոջմով — անասնականութիւնդ ազնուացեալ
պէտք է մարդկայնանայ:

ԱՅՐ ՈՒ ԿՆՈՋ ՄԻՋԵԻ ՍԻՐՈՅ ԱԶՆՈՒԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆ

Ազնուագոյն և միանգամայն լուրջ ու շնորհալի
արտայայտութիւնը զոր սէրը պէտք է զգենու, ՅԱՐ-
ԴԱՆՔՆ է, պատկառազգու այն դիրքը կ'ըսեմ՝ որ հոգին
կ'առնէ չափուած, կշռուած և գնահատուած գեղեց-
կութեան մը, մեծութեան մը և արժանիքի մը հան-
դէպ:

Յարգուած էակը, սիրուած էակն է դարձեալ, բայց
սիրուած՝ լրջութեամբ, ականածանքով: Յարգուած մե-
ծութիւն մը, իր ներշնչած պատկառանքով, ՊԱՇՏԵԼԻ
ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ մը կը կերպարանափոխուի, որուն չես
ուզեր, չես փորձեր և չես ալ համարձակիր մօտենալ
իբրեւ վայելքի միայն սահմանուած բանի մը, վախնա-
լով որ մի՛ գուցէ թեթեալարոյ շարժումով մը, հեթանո-
սական կեցուածքով մը կամ ամբարիշտ ժեսթով մը
եղծես իր սրբութիւնը կամ ստուեր տծես իր օծութեան:
Յարգանքով ճշդորոշուած սահմանը որ կը գծես անոր—

ՊԱՇՏԵԼԻ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ — և քու միջևդ, գողցես աստ-
ուածայնօրէն նուիրականացուած կ'ըլլաս զայն:

Այր ու կնոջ յարգանքը իրարու հանդէպ, ՅԱՅՏԱ-
ՐԱՐ ՆՇԱՆՆ է ԱՐԺԷՔԻՆ՝ որ իրարու մէջ կը տեսնեն
և պարտին տեսնել, ճանչնալ ու գնահատել և ԿՆԻՔԸ
միանգամայն՝ ԱՅԴ ԱՐԺԷՔԻՆ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ,
զոր պէտք է վեր բռնեն ու ջանան անեղծ ու անարատ
պահել:

Կինը պէտք է երբեք մոռնայ թէ, որպէսզի իր
ներշնչած սէրը ըլլայ մանաւանդ հոգեկան, հետեալար
թրթռուն և տեսական, դիւթիչ և երազական, տգնը-
ուացնող ու սրբազան, պարտի այր մարդը վարժեցնել
և հարկադրել յարգալիք մերձեցումի՝ գեղեցկութեան,
բարութեան և նուիրումի իր ստեղծագործ իզուրեան,
ինչպէս նաեւ իր սնուցիչ, կազդուրիչ և նորոգիչ նա-
խախնամութիւն — դիցուհիի վայել պաշտամունքին:

ՄԱՍՆ Ե.

ԲՈՅՆԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՈՅՆԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ որ է բարեքը Ձգողականութեան Օրէնքին
տիեզերական ներդաշնակութեան մէջ,
նոյնն է հաւատարմութեան օրէնքինը՝ ա-
մուսնական կեանքի ներդաշնակութեան
մէջ: Իրարմէ փաշտիլ և յար իրարու
կապուած՝ իրարու շուրջ թաւալել, թա-
ւալումին գծած ձիւրը ինչքան ալ երկար
և թաւալողներու հեռաւորութիւնը ինչ-
քան ալ մեծ ըլլայ:

Նախանձը, — տիրող սրտերը իրարու կա-
պող այդ սանձը — պէտք է ոչ թուլացնել
և ոչ ալ խտտօրէն պրկել, այլ պահել չափի
մը մէջ՝ որ ըլլայ չափը ձգողական օրէն-
քին: Երբեք անտես և անզգալի՝ բայց
իրապէս գործօն չափը ներդաշնակ կապի:

Հ. Գ. Ո.

ԻՄԱՍՏԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՄԲԵՐԱՆՈՂ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Յեղյեղուկ հոգիներուն համար, որոնք ի խնդիր են
նորի եւ անձանօթի՝ իբրեւ աղբիւր թարմ, բաբախուն
և ցնցող հեշտաւէտ զգայնութիւններու, բնախօսօրէն և
հոգեբանօրէն դժուար, նոյնիսկ անկարելի կը նկատուի
փակուիլը սահմանի մը մէջ և սեւեռիլ ու անշարժանալը
կէտի մը շուրջ, այդ սահմանը ի՛նչքան լայն և այդ
կէտը ի՛նչքան ալ բարձր ըլլան: Ուստի նոր ոլորտնե-
րու մէջ թեւածիլը և նոր կեդրոններու շուրջ թափա-
ռիլը, — պարզ խօսքով բոյնին դէմ անհաւատարմու-
թիւ՝ ը— անհրաժեշտ կը նկատեն կազդոյրի և նորոգումի,
այսինքն տեսակ մը օղափոխութեան համար: Անպար-
կեշտ ոմանց համար պատրուակ սոյն տեսութիւնը թիւր
է եւ մոլար, արդիւնք՝ տղիտութեան եւ բարոյական
թուլութեան:

Ահա՛ թէ ինչո՞ւ:

Նախ պէտք չէ մոռնալ թէ մարդ իր արեան ձայնին,

իր կիրքերու կաշկանդումն եւ իր ստոր բնազդներուն մղումն սոսկ գերի բնախօսական եակ մը չէ, այլ բանական ու բարոյական եակ մը. վառուած պայծառ իմացականութեամբ. լարուած պողպատեայ կամքով եւ զսպանակուած խիղճով, այսինքն բարիի եւ պարտականութեան, զեղեցկի եւ վսեմի, արդարութեան եւ առաքինութեան զգացումներով, որոնց շնորհիւ կոչուած է (եւ հօգրապէս կ'զգայ ներազգումը այդ կոչումն) դուրս գալու իր բնազգական կեանքին սեղմումներէն եւ յայտնուելու իբրեւ ազատ, ինքնիշխան, հօր եւ գիտակից մարդ, որ ի հարկին պիտի գիտնայ եւ կարենայ զոհել իր կիրքերն ու հանոյքները, զոհել նոյնիսկ իր կեանքը ի սէր եւ ի սեռ բանականին եւ բարոյականին:

Երկրորդ՝ պէտք է միշտ յիշել թէ մարդ ծնած չէ հանոյքի համար եւ կեանքը նպատակ չունի ֆիզիքական վայելքը, որուն մոլութիւնը մանաւանդ, իբրեւ նուստատոցնող անձը եւ քայքայող կեանքը՝ եղբերի է յամենայնիւ: ՀԱՃՈՅՔԸ է՝ ԵՒ ՊԷՏՔ Է ՄՆԱՅ — մանաւանդ հոգիի եւ մարմնոյ ներգաշնակ թրթռացումն առ թած առողջ եւ ներայժ հաճոյքը — ՄՂԻՉ ՈՒԺ ՄԸ ԿԱՏԱՐԵԼԻ ԵՒ ԱՐԴԱՐ ՎԱՐՁՔ ՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ, զի այս վերջինն է նպատակը կեանքին, հաճոյքը ըլլալով միջոց անոր կատարումն: Ուրեմն ամուսնութեամբ շինուած եւ յարգարուած ընտանեկան բոյնը օթեւան չէ հեշտամուլ հաճոյքի, այլ օթարանը՝ հաճոյքով տուի եւ թրթռուն պարտականութեան՝ (պարտականութիւն՝ որ յաճախ հեռու չէ ցաւէ եւ նոյնիսկ մահառիթ երկունքէ զորս գոգցես ճաշակելու եւ ամփոքելու համար բնութեան կիրարկած թմրեցուցիչն ըլլար հաճոյքը) որուն արդիւնքը պիտի ըլլայ նոր կեանքերու ստեղծումը, անոնց զիեցումն ու թեւաւորումը

եւ անոր վարձք՝ կատարուած պարտականութեան առթած երանական դոհունակութիւնը, այսինքն բուն ու գերագոյն հանոյք՝ որ դառնութենէն՝ քաղցրութիւն, արցունքէն՝ ժպիտ եւ մահէն՝ անմահական կեանք շինել գիտէ:

Ըսէ՛ք, ուրեմն, բարեկամներ, կեանքի եւ հրաշքի, պարտականութեան եւ դործի օրրան եւ անոնցմով՝ միակ ու իրական երանութեան ծիծղուն այդ բոյնէն դուրս թեւածում ու թափառում ի՞նչ իմաստ եւ ի՞նչ օգուտ կրնայ ունենալ զոյգին համար՝ որ Սիրով միացած եւ յաւերժական սէր խոստացած են իրարու: Ո՛չ, անոնց համար բոյնին անհաւատամութեան հարց գոյութիւն չկրնար ունենալ, զի ճշմարիտ սէրը զրաւականն իսկ է իր անեղծ հաւատարմութեան:

Հ Ո Ք Ի Ն

ԱՆՍՊԱՌ ԵՒ ԱՆՁԱՆՁԻՐ ՎԱՅԵԼՔԻ ԱՂԲԻՐ

Կենցաղի եւ վայելքի միօրինակութիւնները եւ անկէ յառաջ զալիք անխուսափելի յագեցումի, յափրացումի եւ տաղտուկի տեսութիւնն ալ, որուն կռթնիլ կ'ուզեն ընական վարդապետութեան հետեւորդները, արդիւնք է տղիտութեան եւ մտքի անմշակ ամլութեան:

Արդարեւ սիրով տիրակալուած եւ անով մշակուած՝ բեղուն ու ծաղկուն հոգին ինքն իր մէջ անհուն աշխարհ մըն է հրաշալեաց, նման միւսին՝ որ արձախարհն է՝ աստեղազարդ երկինքով, ծիծաղախիտ ծովերով, բարձրակարկառ լեռներով, անդնդախոր վիհերով, ծաղկալից հովիտներով, եղեմական պարտէզներով, ականակիտ աղբիւրներով, քաղցրամրմունջ առուակներով, հեզասահ գետակներով, դաշնաթաւալ գետերով, անհղապոչ ու

փրփրացայտ ջրվէժներով կամ հեւացող ու վէտվէտուն լճակներով, Կարճ խօսքով՝ նման կ'ըսեմ, վեհ կամ վսեմ, դաժան կամ դժխեմ, ահաւոր կամ խորհրդաւոր, մռայլ կամ փառաւոր, մերթ փոթորկուն՝ մերթ վեհանդերձ, կենսատու կամ կենսազրու Արաքսարհին, Ըսէ՛, ընթերցող, ո՞վ պիտի ձանձրանար, եթէ ամէն վայրկեան, հոն՝ բնական տեսարանի մը, դիւթիչ նոր գեղեցկութեան մը, զգայնութեան նոր թրթռացումի մը, խորհուրդի նոր մերկացումի մը, գոյներու նոր երանդի մը, ձայներու նոր դաշնակութեան մը, բոյրերու նոր գինովութեան մը և ապրումի նոր երանութեան մը առջեւ գտնէր ինքզինք: Անշուշտ ոչ ոք՝ որ աչք ունի հիացող և միտք ունի երազող, որ քիմք ունի ճաշակող և քիթ ունի հոտ առնող. ո՛չ ոք կ'ըսեմ՝ որ հողի ունի զգացող, ճաշակող և ըմբռնող բանաստեղծութիւնը որ կայ բնութեան՝ և երկիւղած յարգանքն ու պաշտամունքը որ կայ անոր խորհուրդին մէջ:

Բայց հոգին, նոյնին — ԱՐՏԱՇԽԱՐՀԻՆ — հանդոյն ու թերեւս աւելի մեծ ու վսեմ աշխարհ մըն է ինքն իր մէջ, բազմատարր և բազմերանգ, յարաշարժ ու յարահոս, յարաճուն և յարափոփոխ, միշտ նոր և հրաշագոր և մեզ համար աւելի խօսուն, աւելի զգալի և հասկնալի ՆԵՐԱՇԽԱՐՀ: Մենէ ո՞վ անձանթ է արեւափառ ու կապուտակ, մթամած կամ լազուարթ երկընթին այդ ներաշխարհին, ինքն ալ աշխարհ հրաշալեաց՝ իր վարդամատն արշալոյսներով և բիւրերանգ վերջալոյսներով, ջահաւորեալ իր աստղերով և կաթնաշող իր լուսնակով. Ո՞վ չէ ճանչցած ու չճանչնար ականակիտ աղբերացումը, խոխոջածայն հոսումը, փրփրացայտ ջրվէժումը, լճացեալ ու ծիծաղկոտ վէտվէտումը կամ ծովացեալ ու փրփրակոհակ փոթորկումը

իր զգացումներուն...: Ո՞վ չէ հոգեզգացած մերթ լուսանոյշ քաղցրութիւնը և լուսացնող շողակաթումը և մերթ ալ ստեղծագործութեամբ յղի ամպամած մթութիւնը իր խորհուրդներուն...: Ո՞վ չէ ըմպած ու գինովացած քաղցրութեամբը իր սերերուն և օրօրուած դաշնակութեամբը սրտապարար իր ձայներուն...: Ո՞վ չէ թեւած թեւերովը հողաթե իր յոյսերուն կամ բռնկած բոցերովը վարդավառող իր իղձերուն: Ո՞վ չէ կրած ցնցումը հզօր արփիաբաղձ իր ձգտումներուն կամ ներզգացած երանութիւնը մեղանոյ՝ իր վիպումներուն: Ո՞վ չէ նիրհած խաղաղութեամբը յոյսերով լի իր երազներուն կամ արթնցած խայտանքովը կամ-խռովքովը կատարելի իր ճիգերուն...: Հո՛ն, ո՞վ չէ կանգնած շքեղ խորաններ իր աստուածներուն ու արձանացեալ աղօթանուէր երկրպագուն չէ իր բիւրաւոր սուրբերուն, ո՞վ չէ՞ ոռոգուած արցունքներովը իր — հոգւոյն — զղջումներուն ու չէ՞ թարմացած ու չէ՞ նորոգուած, ու չէ՞ շնորհազարդուած՝ ցօղովը անոնց՝ ու ծիծաղունում միանգամայն հաւս Հօր-Աստուծոյ ժպիտովն անհուն: Եւ վերջապէս ո՞վ, ըսէ՛ ընթերցող, չունի թախիծը ու սուգը անպատում, հուսկ փլուզումին այս ներաշխարհին, բայց և գինով չէ նեկսարովն յոյսին՝ թէ յաւերժական են կեանքն ու սերերը իր անմեռ հոգւոյն:

ԴՐԱԽՏ ԵՆ ԴՈՒՐՍ...

Ահա՛ ուրեմն ներաշխարհը հոգիներու մեր դրախտին, որ մշակուած՝ կրնայ դառնալ օթեան մշտնորոգ կեանքի և անձանձիր վայելքի: Ո՞վ որ ճշմարիտ սիրոյ մոգական հպումովը չէ բացած դռները այդ դրախտին, չէ՛ հերկած ու ափօսած զայն նոյն սիրով վարուած արօրովը իր

կամփին, չէ՛ սերմանած զայն, նոյն սիրով բեղմնաւորուած՝ լուսալիր սերմերովն իր խորհուրդներուն, չէ՛ ոռոգած զայն՝ նոյն սիրով քափուած՝ ցօղովը իր պարկեօս քհնկինն և ի հարկին ողորած արիւնովն իր երկունքին, չէ՛ ծաղկեցուցած ու պտղաբեր ընծայած զայն՝ ջերմութեամբն իր բարի զգացումներու բոցին, և այդ ծաղիկներով ու պտուղներով ճոխօրէն զարդարուած կեանքի իր սեղանին վայելքը չէ՛ բաժնած զոյգին եւ նմանին հետ միասին, և ատով իսկ զայն — կեանքի վայելքին սեղանը — սիրոյ օրհնութեան հրաշքովը չէ ընծայած յորդառան, անսպառ, քաղցրահամ, ան միայն — տաղտկացածն ու տաղտկալին — պէտք է փափաքի թափառիլ ու թեւածել իր հոգիին ու իր կեանքին դրախտէն դուրս՝ միշտ նօթի ու ծարաւի Արժանի՝ ինքնարտաքսում . . .

ՀՈԳԻՆ ԱԻԱԶԱՆ ՍԻՐՈՅ ՅԱԻԷՐԺԱՀՈՍ ԱՂԲԵՐԱՅՈՒՄԻ ՈՒՍՏԻ ԵՒ ՄՇՏԱՆՈՐՈԳ ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՎԱՅԵԼՔԻ

Մարդուն ներաշխարհը, զոր ուրուագծեցի վերեւ իբրեւ Եղեմ սիրամեակ, ունի ուրեմն կենսաղբիւրներ մշտահոս և աւազաններ հրաշագործ մշտանորոգ կեանքի և վայելքի անոնց համար՝ որոնց սերը կը բզիւի և կը հոսի ո՛չ երակներէն արիւնի — անձնասէր և հաճոյասէր կիրքերու բոցովը հրավառ, մրոտ ու ծխաբոյր արիւն — այլ կը հոսի ալքերէն ու խորքերէն իսկ էութեան, որոնք խորհրդաւոր ակերն են ու աւազանները՝ այլասէր ու աղնուական կեանքի և հոգիի բղխումին միանգամայն, և կը ծաւալի յորդազեղ, հրահոսան, մաքրամաքուր և կենսալի՛ր՝ կեանքի անդաստանը իսկապէս երանական դրախտի վերածող հրաշանիւթերով բեռնաւոր :

Ճշմարիտ սիրոյ բղխումին և աղբերացումին այդ ակն ու աւազանը հարկ է բաց, մշտահոս ու պայծառ պահել, և անոր մերթ զովարար և մերթ հրավառ հոսանքներովը ոռոգել, նորոգել ու պարարել կեանքն ու հոգին, և այդպէսով ուռճանալ, ճոխանալ և գունազեղ պէս — պիտութեամբ զարդարիլ ու զարդարել և հետեւաբար չունենալ միօրինակ կեանք, միապաղաղ ապրում, ու չզգալ տաղտուկ, յափրացում, ընդհակառակը սիրամշակ՝ ըլլալ ծաղկուն, ծիծղուն, դառնալ թարմ, մնալ անթառամ և հանդիսանալ դրաւիչ, դիւթիչ ուժ մը ձգողական։ Զգողական այդ ուժին շուրջ կատարուած կանոնաւոր քաւալումին ծիրն է անա որ պէտք է գծէ սահմանը այր ու կնոջ ազատութեան և պէտք է յօրինէ կանոնը հաւատարմութեան։

ՆԱԽԱՆՁԸ

ՆՇԱՆ ՍԻՐՈՂ ՀՈԳԻՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

Հաւատարմութեան ծիրէն դուրս ազատ կամ արձակ դեղերումներուն կամ առ այդ առն կամ կնոջ կողմէ ցոյց տրուած միտումներուն ներշնչած այրող զգացումը որ նախանձ կը կոչուի, հեռու տգեղ և եպերելի չարժուած մը ըլլալէ, սիրող հոգիին առողջութեան և կենդանութեան նշանն է։ Այո՛, սիրոյ նախանձը, զոր պէտք է չիթթել չար նախանձին հետ, սրբազան զայրոյթ մը կամ սրտադրաւ յուզում մըն է զոր կ'զգայ սիրող հոգին, իր գանձին, լաւ է ըսել՝ իր միւս անձին կորստեան մտաւախութեան առջև։

Աննախանձ սերը յաճախ կասկածելի կամ անըմբռնելի է, և եթէ կ'ուզէք ա բնական կամ գերբնական լիցէ իրողութիւն է միաճոյլ զօգումը սիրող սրտերու, ապա

ուրեմն արդար և հասկնալի պէտք է ըլլայ զոգն ու
ցնցումը, ցաւն ու արիւնը՝ երբ այդ սրտերէն մին կը
փորձէ բաժանուի շարժումներ, խմորելու համար նոր
միութիւններ կամ հասարակելու համար նոր կապեր:

ՍԻՐՈՅ ՆԱԽԱՆՁԻՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ

ԶՈՀ ԸԼԼԱՆ ԽԷ ՈՃՐԱԳՈՐԾ

Վ. ՍԵՄԵՆ

Նախանձի այրումին կամ կրծումին անատակ հո-
գիններ, ըստ իս անհաղորդ են բոլորանուէր և մշտա-
նուէր սէրերու, հոգիներու, կ'ըսեմ, այն երջանիկ ու
անորոշիչ գիրկընդխառնումին որ զոյգ Եսերու ձուլումն
ու տեսակ մը լուծումն է իրարու մէջ: Այս կերպ սի-
րակցորդ միութիւնները ի մի կ'ապրին, միասին կ'զգան
ու միալար կը թրթուան: Իրարու պակսելու գաղափարն
ու զգացումը — որ տեսակ մը մահուան գաղափարին
յաճախումն է իւրաքանչիւրին հոգւոյն — և իրարմէ
բաժնուելու կասկածն է որ կը ծնի նախանձի ցաւն ու
կատաղանքը և կսկծի կրծումն ու կոտտանքը: Սիրոյ
նախանձին հետոսները, զոն ըլլան թէ ոնրագործ՝ վսեմ
են: Օրէնքին դատաստանը ի՞նչ որ ալ ըլլայ, սիրող ա-
մէն հոգի կամ կ'ողբայ զիրենք քոյրօրէն կամ կը ներէ
իրենց համակրօրէն: Արդարեւ ո՞րն է բուն ոնրագործը,
սո՞յն որ քաշեց կամ քաշեց պատիժը իր մեղքին, թէ
ա՞յն՝ որ անմեղ՝ բայց մեռաւ այլեւս՝ զո՞ն ուխտադրուծ
ու դաժան իր ընկերին: Իցի՛ւ, սակայն, կարելի ըլլար
չմեղցնել՝ մեռածները, այլ կենդանւոյն թաղել զանոնք
մոռացութեան դամբանին մէջ: Մարդկային է... բայց
չէ՞ որ մենք կ'ուրուագծենք գերմարդկայինը...

ՓԱԿԱԳԻԾ ՄԸ

ԽԱՌՈՒԱԾ ԿԱՄ ԽԱԶՈՒԱԾ ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐՈՒ

Վ. ԵՐԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ թեթեւաբարոյ վարքով մոլորած, ո՛չ ալ ան-
բան ու անիրաւ դատումով իրենց զոյգէն հեռացած և
այլուրացած, այլ իրենց անկեղծ սիրոյն մէջ խաչուած,
իրենց միամիտ յոյսերուն մէջ խաբուած և իրենց դա-
ղափարական ձգտումներուն մէջ թեւատուած հոգիներ
կան վիրաւոր ու սգաւոր, որոնք սառած սրտերնին վե-
րստին տաքցնելու և շիջած յոյսերնին վերարծարծելու
նպատակաւ դուրս գալ կ'ուզեն իրենց սիրոյն գերեզ-
մանէն, վերապրելու համար՝ նոր միութեամբ մը զու-
գաւորեալ: Ի՞նչ է մեր կարծիքն անոնց նկատմամբ:

Հարցը իր բանաւոր լուծումը ստացած է արդէն
որդեգրումով ամուսնալուծութեան եւ վերամուսնութեան
դրութեան: Եւ մենք արդար կը գտնենք այդ դրութիւնը
գաղափարով և խիղճով: Արդարեւ, երբ սիրեք խզած
են կապը սիրոյ, եւ հոգիներ սառած են իրարմէ կամ
առլաւեհ սրբաղած իրարու, ալ ինչո՞ւ բաց պահել ըն-
տանեկան յարկը, որ այլեւս դարձած է իրարու համար
մեռած հոգիներու և կեանքերու գաւթաբոյր գերեզման:
Հաւ չէ՞ դուրս բերել բաց օդին, սիրոյ շունչի պակ-
սէն կամ թունաւորումէն շնչահեղձ հոգիները և փակել
ու կնքել դուռը տուն, գերեզմանին: Եւ եթէ կրնան սի-
րոյ նոր շունչով մը ուշի և կեանքի դալ մարած կամ
մեռած այդ հոգիները՝ ինչո՞ւ արգիլել: Ո՛չ արգելք և
ո՛չ մեղադրանք սիրոյ անմեղ այդ զոհերուն, որովհետեւ

ապրելու և երջանկութեան յար ձգտելու իրաւունքը է՝ և պէ՛տք է մնայ անկապտելի և յարգելի, Դժբաղդ փորձ մը արգելք մը չէ բողոքաւոր կամ յուսալից նոր փորձի մը: Առաջնոյն դառն ճաշակն ու յիշատակը թեթեւ պատիժ մըն ալ չէ ինքնին: պատիժ՝ զոր — եթէ անհրաժեշտ է իբրեւ տուգանք կամ տպաշխարհանք — բաւ համարելու են ընկերութիւն և մարդիկ:

ՔԱՅՔԱՅՈՒԱԾ ԲՈՅՆԻՆ ԱՆՄԵՂ ԶՈՀԵՐԸ

Ո՛հ, տեղեակ եմ Չարիքին զոր կը ծնին լուծուած ամուսնութիւնները: Ասոնց առաջին ու անմեղ զոհերը չեն մանաւանդ — եթէ կան — անչափահաս զաւակներ, կտրուած ու զրկուած ըլլալով իրենց բնականոն ու երջանիկ կեանքին ածումին շողէն, շունչէն ու սընունդէն: Քանզուած բոյնէն ինկած դողացող այդ թռչնիկները, զիտեմ, յաճախ աւելի դժբախտ են քան ծնողազուրկ քամբախդ որբեր: Այո՛, պիտի պակսի իրենց մատաղ տարիքին, վայելքն ու բարիքը միացած ձեռքերու պաշտպան ուժին: պիտի պակսի սփոփանքը ու քաղցրութիւնը՝ միացած սիրտերու հեշտաւէտ տաքութեան, պիտի պակսի առաջնորդութիւնը՝ միացած գլուխներու օգնութեամբ լոյսին: ու պիտի պակսի վերջապէս անգին դրամադուրը՝ միացած անուցներու պերճ պատիւին...: Չարիք անսահման...:

Բայց միւս կողմէն, — չարիքի մէջ բուռնած բարիք — այլեւս անոնք պիտի չզոգան իրարու համար սառած հոգիներու սարսուռ շուքին տակ: պիտի չչնչեն, անոնց հոգիներէն արտաբերող թոյնը կեղծիքի, ատեւութեան, դաւի և դաւաճանութեան: հանդիսատես պիտի չըլլան ամենօրեայ վէճի կամ տխուր, տգեղ ու գայթակղալից

տեսարաններուն՝ որոնց յուշն ու յիշատակը օր մը փուշը պիտի ըլլար միշտ արիւնոզ իրենց սիրտերուն: Ընդհակառակը սիրադրուժ ծնողաց բաժանումով իրենք ևս գտած բարոյական ազատութիւն և յանձնուած միոյն կամ միւսին առանձինն հողածութեան — պաշտպանութեանը տակ օրէնքին և իշխանութեան — յարաբերաբար աւելի խաղաղ ու մաքուր մթնոլորտի մը մէջ պիտի բոլորեն իրենց մանկական կամ պատանեկան կեանքի շրջանը: Այրած սրտի մխիթարումն... Թերեւս, բայց ճակատագրական չարիքի մը մէջ ճաշակուած սփոփիչ բարիք...:

Բայց մենք դառնանք նախանձին, որուն մասին դեռ չըսինք մեր վերջին խօսքը:

ԱՆՄԻՏ ԵՒ ԱՆՏԵՂԻ ՆԱԽԱՆՁԸ ՍԻՐՈՅ ԹՇՆԱՄԻ

Նախանձը, ինչպէս տեսանք, բնական և բարենշան է, բայց ո՛չ միշտ բարեղէպ և բանուոր: Ան յաճախ դիւրազգած և կասկածոտ հոգիներու հիւժախտն է: Այդպիսի հիւանդ հոգիներ, ո՛չ ոքի և ո՛չ մի բանի կ'ուզեն վստահիլ իրենց սիրելին: Անցնող հովերուն իսկ չեն ներքը շոյանքը կամ գգուանքը անոր գեղեցկութիւններուն: Այլու՞մ ուղղուած նայուածք մը, բառ մը, նոյնիսկ բարեւի ժպիտ մը՝ իրենց երջանկութեանէն կտրուած իրաւունք մը ըլլալը գողցես՝ կը վրդովէ, կը խոցէ, կ'արիւնէ, կ'այրէ, կը մորկէ գիրենք: ու կը հալին, կը մաշին, լո՛ւռ կը հատնին անմիտ ու անտեղի կասկածներով, եթէ չսպառնն ու չսպառն տխուր ու տգեղ, վայրի թէ եպրելի ելոյթներով...:

Սիրոյ մէջ ոչ անտարբերութիւն պէտք է — նշան

չարագուշակ — ո՛չ ներողամտութիւն — մերթ դուբելի ընթացք և մերթ մեղադրելի քաջալերանք եթէ կայ յանցանք — և ո՛չ ալ անմիա ու անտեղի նախանձ, այլ վստահութիւն, վեհանձնութիւն, արթուն հսկողութիւն և ի հարկին փափկանկատ դիտողութիւն, զոր նոյնիսկ լաւ է արտայայտել նայուածքով քան խօսքով, անբարբառ վիշտով՝ քան խօսուն հարուածներով, որպէսզի թէ՛ անձին և թէ՛ ընկերին խնայուն ձրի ցաւեր ու տառապանք, մտող տաղտուկ նաև փորձանք...» փորձանք՝ որովհետև անմիտ ու անտեղի նախանձը հող կը պատրաստէ տեղին նախանձի, վէճէ, կռիւէ, տաղտուկէ և տառապանքէ խռոված ենթական մղելով, պարտասոծ հոգւոյն խաղաղութիւնը և բղկտուած սրտին մխիթարութիւնը այլուր փնտռելու փորձութեան... :

Ամէն պարագայում պէտք է ըսել թէ՛ դուքի և կարեկցութեան արժանի են նախանձամով հոգիք, զորս հարկ է և պարտք է դարձանել զինելով անալալ վրասահութիւնով: Խօսք, խոստում և երդում վստահութիւն չեն շիներ. սա պէտք է բղխի ապրումի անմեղութենէն, վարմունքի զգուշաւորութենէն և կենցաղի լըջութենէն: Հիւանդ հոգին պէտք է զայն — վստահութիւնը — զգայ բնազդօրէն — եթէ կարելի է ըսել — ու չնչէ՛ զայն ամէն դիէն: Տրուած ըլլալով որ մեք ժամանակը չաւ ե, ընդ հանրապէս մարդիկ նենգաւոր, հոգիները կեղծ, սէրերը եղծ և յարաբերութիւնները պիղծ են, անկեղծօրէն ու սերտօրէն սիրողներուն հոգեկան վիճակը կը մնայ վըրդով, անվստահութեան հով մը կ'ալեկոծէ հոսանքն անոր, փոխան անայլայլ սիրոյ և վստահութեան հեղիկ շունչովը թունդ հանած՝ քողցրտասարսուռ վէտվէտելու:

Բազմաւոր զոյգեր, և զո՛ւք մանաւանդ նախանձայոյց հիւանդ հոգի՛ք, ձեր երջանկութիւնը պահելու

համար անխռով և ձեր զոյգերը հաւատարմութեան ծիրին մէջ անմուլար, մի՛ վստահե՛ք սոսկ նախանձի սանձին կամ սասիկ և ո՛չ ալ նոյն իսկ պարսկանութեան ձայնին ու կոչին, այլ վստահեցէ՛ք մանաւանդ սիրոյ հրաւիր: ԳԻՏՑԵ՛Ք՝ ՍԷՐԸ ՍԻՐՈՎ ՊԱՀԵԼ ԵՒ ՍՆՈՒՑԱՆԵԼ: Գրկեցէ՛ք ուրեմն ձեր կեանքին ընկերը միշտ ջերմագին սիրով և թող ան զգա՛յ մօտէն թէ՛ հեռուէն, ներկայ ըլլաք թէ՛ բացակայ, թող զգա՛յ աննուազ լիութիւնը, անտկօր զօրութիւնը, անդաւաճան հաւատարմութիւնը ձեր սիրոյն, և, վստահ եղէ՛ք, մագնիսուած միշտ ձենէ՛ պիտի նետուի ձեր զիրկը. զինովցած միշտ ձեզմով՝ պիտի փլի ձեր զոյգը և հոն քնացած օրօրովը ձեր սիրերգներուն դուրս պիտի չլայ երբեք դրախտանոյ իր օրրանէն՝ որ ձեր ծոցն է տաքօ՛ւկ, ջերմի՛կ, ու ձեր բոյնը՝ յար երջանիկ:

ՍԻՐՈՑ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

ԲՈՂՈՔԱԲՈՅՐ ԹԱԽԾԵՐԳԸ

Այս ի՞նչ ժխտ է՝ սակայն որ կը բարձրանայ յուշիկ՝ յիշողութեանս խոր ալքերէն՝ ու կը դառնայ հետզհետէ փոթորկայոյզ և խժալուր, ու կ'սպառնայ խանդարել ներգաշնակութիւնը սիրոյ տաղին զոր կը հիւսնմ և զոր կ'երգեմ սրտալիր և պիտի աւանդեմ որ երգեն. երգեն տենդոտ, հաղագալիր՝ զուգաւոր հոգիք, իրերս սիրերդ և օրհներգ երանական իրենց կեանքին... :

Կ'ունկնդրեմ հեռոսպառ և ուշադիր... :

Լաց ու կոծի աղաղակներ կարծես կան տղմուկին մէջ բազմաթիւ. լաց ու կոծեր, հեծեծաղին հառաչանքներ՝ խառնուած տխուր ու թաւ դամբանական երգերու... :

եւ դեռ ինչե՛ր... Գոռ, կատաղի բողոքներու կան-
չեր կը լսուին զայրալիւր և կը բարձրանան յուսահա-
տակսն հեծեր, ճիչեր՝ աղիողո՛րմ, վշտալի՛...:

Եւ պատգամի որոտումներ կը պայթին դեռ անա-
լի, և մերթ ընդ մերթ հեղամբումնջ հծծիւններ՝ կը ծա-
ւալին սգալի...:

Այս բոլորին միտ կը դնեմ սրտայոյզ և հուսկ ու-
րեմն կը հասկնամ...:

Մերթ միաձայն ու ողբական դաշնակութեամբ մը
գոռ ու վայրազ, մերթ առանձինն հեծեծաձայն, սրտա-
պատառ ու թախծալի, մերթ ընդհատեալ լռութեամբ մը
դամբանական, և անկէ վերջ հատկապէս ու հեկեկա-
ձայն, մերթ ալ կանչով մը յանկարծական, հոգեքաղ
ու սրտաքամ, մարմինդ փշրող, փշաքաղող այդ աղ-
մուկը բազմաթիւ, ԹԱԽԾԵՐԳԻՆ ԷՐ ՍԻՐՈՅ ԶՈ-
ՀԵՐՈՒՆ, թախծերդ՝ տարօրէն դաշն բարկածայթ բո-
ղոքի և դառնօրէն սրտառուչ աղեկտուր հեծեծանքի,
որոնք կ'եղերերգէին խաբուած կամ խաչուած, դաւ-
ուած կամ դաւաճանուած, պատրալիւր կամ կեղծուած
սէրերն իրենց և գոգցես իբրեւ բողոք մեր սիրեցգիւ
և իբրեւ հերքում կամ դրժում մեր հաւատքին կը պո-
ռային կերկերաձայն:

«Ո՛հ, մի՛ հաւատաք ամենեւին ո՛չ իրականութեան
և ո՛չ ալ անկեղծութեան ԵՐԵՈՅ, զի պատրալիւր ու կեղծ
է ան, Մի՛ հաւատաք՝ ո՛չ իր բոցին և ո՛չ ալ վառ իր
հրայրքին որ հազիւ բռնկած՝ կը յանգի և կամ ջեռու-
ցած՝ կ'այրէ ու կը մոխրացնէ: Մի՛ հաւատաք իր համ-
բոյրին՝ յաճախ եղծ ու թունալից, ո՛չ ալ սերտ գըր-
կումներուն՝ խեղդիչ ու մահացուցիչ: Մի՛ հաւատաք
դառնութիւն թողող իր մեղրանոյշ ճաշակին և արիւ-
նաքամ փուչեր սքողող իր խնկաբոյր ծաղիկներուն...»

Կը կասկածի՛ք... տեսէ՛ք անա՛ մեր սիրտերը՝ իրմով
խոցոտ, արիւնահոտ: Տեսէ՛ք և մեր հոգիները, իրմով
թախծոտ ու սգաւոր: Տեսէ՛ք, անա՛ մեր բոյներն ալ,
իրմով քանդուած ու մոխրացած, ինչպէ՛ս նաև մեր
կեանքերը՝ իրմով քամուած, կմախացած ու պարպուած
իր յոյսերէ՛ն, երազներէ՛ն...: Լսեցէ՛ք ուրեմն, ո՛վ իր
պատրանքին պատրաստ զոհե՛ր, լսեցէ՛ք մեր կեանքե-
րու դերեղմանին վերեւ արձագանդող մահերգն իր
թախծալի, և ո՛չ թէ ձեր կեանքին վերեւ թրթռացող
իր երազներուն պատերգը սին՝ բայց սխալի՛: Լսեցէ՛ք՝
և թերեւս լաւ ապրիք, և թերեւս չա՛տ ապրիք: Լսե-
ցէ՛ք՝ կրնայ ըլլալ քիչ խնդաք ու խայտաք, վստահա-
բար և՛ նուազ լաք ու վա՛յ տաք...: Ո՛հ, զգուշացէ՛ք,
անա՛ռճ է տառապանքը սիրախօսին և անմա՛ր է, մի՛
վստահիք, կիղիչ կրակն անոր հրայրքին — բո՛ւն դը-
ժոխքը մեր աշխարհին՝ որուն բոցերը մեղմել իսկ չեն
կարող ծով-արցունքները ձեր աչքերուն...»:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ

ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐՈՒ ՄԱՀԵՐԳԻՆ

Սիրոյ զոհերուն աղեկտուր այս մահերգը լսելէ վերջ
և սրտցաւօրէն ճաշակելէ յետոյ իրական դառնութիւնը
և ատով իսկ սրտակէզ յոյզն անոր այրող խաղերուն,
զի, արդարեւ, կան իսկական զոհեր դաւի և դաւաճանու-
թեան, զոհեր յուսախաբութեան և հիասթափութեան,
զոհեր քիւրաւոր՝ մեծ բայց իսպառ չհասկցուած, չբաժ-
նուած սէրերու, զոհեր՝ բաղդէն գոգցես մատնուած և
ճակատադրէն անիծուած սիրահարներու, որոնց համար
աղօթք ունինք և կարեկցութիւն — մենք կը շարու-
նակենք հիւսել, դաշնակել ու երգել՝ երգն անմար ու

անձառ նեմարիս սիրոյ, որ վերացեալ՝ բայց ո՛չ ցնորական կեանքի, իսեալ՝ բայց ապրումը կարելի կեանքի ՏԱՂԸ պիտի ըլլայ ու մնայ. Տաղ՝ տարօրէն գեղեցիկ, մեկանոյշ, հոգեզմայլ և գերերկրեայ դաշնակութեամբ, միշտ հնչուն՝ թերեւս խոցուած Ֆեր սրտերուն մէջ, միշտ թրթռուն՝ նոյնիսկ այրած մեր շրթներուն վրայ, և երանական քաղցրութեամբ միշտ ծորուն ու ծաւալուն՝ թերեւս սգաւոր մեր հոգիներուն և աղցաւոր մեր կեանքերուն վերեւ...

Այո՛, տա՛նք տուրքը արդարութեան՝ իբրեւ իրենց քամքաղդ կեանքին և աղիւնդի փորձառութեան ցաւուղին աղաղակը, չափով մը թերեւս ճշմարիտ է ինչ որ կ'ըսեն ՍԻՐՈՅ ԶՈՀԵՐԸ, բայց արդար է նաեւ գիտնալ թէ իրենք զոհերն են ո՞ր և որպէ՞ս ապրուած սիրոյ։ Հոտ է հարցը։ Գիտէ՞ին կամ ի վերջոյ հասկցա՞ւ արդեօք, թէ սէր չէ ինչ որ մարդիկ կ'զգան շատ անգամ իբրեւ թրթիւ սրտերու, իբրեւ գրգիւ ջիզերու, իբրեւ հրայրք արեւի կամ հեշտութիւն ֆիզիքական վայելքի։ Այսպիսի կեղծ սէրերս՝ կամ կրայոյդ տարփանքներս՝ զոհերն եղան արդեօք իրենք...

Բուն սէ՞րը... պիտի հարցնեն թերեւս։

Բայց մենք բնորոշեցինք արդէն «հզօր քան զմահ» այդ սէրը, իբրեւ էութիւնն ու իսկութիւնը բնութեան և թերեւս աստուածութեան, ուստի և ազնուական էութիւնն ու իսկութիւնը մեր ալ կեանքին և հոգիին։ Զայդ ուրանալը՝ կուրանալ պիտի նշանակէր բնութեամբ և գոյացութեամբ արտայայտուած զօրութեանց, գեղեցկութեանց և մեծութեանց, ու կարելի և ի լինելութեան եղող քթանչելեաց առջև որոնք սէրն ունին իբրեւ աղբիւր։ Ու կ'աւելցնենք։

Եթէ ճշմարիտ սիրոյ՝ ակնբախ իրականութեան,

սրբազնասուրբ անկեղծութեան, հրաշագործ զօրութեան և անձառ իրականութեան զգացումը, մեկ վայրկեան իսկ քրքոացած է իրենց հոգւոյն մէջ—եթէ չեն ուշա կորոյս՝ թող յուշածեն գերերջանիկ այդ վայրկեանը յորում սէրը իբրեւ լոյս, իբրեւ յոյս, իբրեւ իրականութիւն և աստուածութիւն փայլատակեց իրենց մէջ—և իր հրաշափառ յայտնութեամբ պայծառակերպած զիրենք, այդ անհերքելի ապացոյցն է անոր—ճշմարիտ սիրոյ թէ՛ գոյութեան, թէ՛ հրաշագործ զօրութեան, թէ՛ սրբութեան և թէ՛ աստուածային ամենուրեքութեան։ Գեթեբշեանիկ այդ վայրկեանը—անկապտելի բաժինը տմէնուն—յաւերժացնել՝ տհա՛ ինչ որ պարտ էին և ամէն ոք պարտ է գիտնալ ու կատարել։

Եւ այդ, կարելիութեան սահմանին մէջ է, ընթերցող բարեկամ, հակառակ որ իր կապտումին ու ապրումին երանական բաղդը բաժինը եղած չըլլայ յաստիս ամէն մարդուն։ Արդարեւ, քանի որ, ինչպէս ըսինք, ըլլայ նոյնիսկ ակնբարբային այցելութիւն կամ փայլաթակում, ան—ՍԻՐՈՅ ԳԵՐԵՐԶԱՆԻԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆԸ—կը յայտնուի հոգիներու ներաշխարհին, պէտք է հաւատալ թէ, անոր իւրացումին, ապրումին և յաւերժացումին տառակ է՝ մարդկային հոգին, Ուրեմն զայն—ճշմարիտ սէրը—հոգւոյն մէջ յայտնաբերող, լարող ու դաշնակող ուժը կամ ուժերը կազմակերպել, և ի սպաս դնել իր անեղծ ապրումին ու անսպառ յաւերժացումին՝ ահա՛ աբուեսը, որուն ճանաչումին ու գիտութեան պէտք է նուիրուի՝ սիրելի յետոյ, իր սէրը խորապէս ու տեւակահարապէս ապրիլ, վայելել, արժեցնել և անով երջանկանալ ու երջանկացնել ուղող անձնիւր անհատ, Վստահ ենք, այս արուեստը շատերուն պիտի խնայէ պատրանք ու տառապանք, փորձանք ու ամսոսանք...

ՉՈՂԵՐ՝ ԲԱՅՅ ԵՒ ՀԵՐՈՍՆԵՐ ԿԱՆ ՍԻՐՈՅ

Սիրոյ զոհերուն գոյութիւնը ո՛չ միայն ինքնին ապացոյց է գոյութեանը նմարիս սիրոյ այլ պատճառ մը պէտք է ըլլայ նաեւ յայտնութեան ՍԻՐՈՅ ՀԵՐՈՍ-ՆԵՐՈՒՆ. ինչպէս որ գիտութեան, կրօնքի և արուեստի զոհերը վկայ են իրենց հետապնդած գաղափարականին իրականութեան, գեղեցկութեան և արժէքին:

Գաղափարի հերոսները իրենց յաջորդներուն կը կտակեն ո՛չ վախն ու սարսափը և ո՛չ ալ անէծքն ու նզովանքը զիրենք ռանթով խորհուրդներուն, այլ ընդհակառակը կը պատգամեն ու կը կտակեն անայլայլ սէրը հետապնդուած՝ բայց դեռ անհաս, որոնուած՝ բայց դեռ անտես, այրող — երբ չես գիտեր բռնել ու գործածել զանոնք — բայց և անմահացնող ճշմարտութիւններու: Գաղափարի թէ գործի ճամբաներուն վրայ ամէն ինկող եթէ իրմէ վերջ եկողին արդիւնը քայել և ամէն մեռնող իրեն հետեւողին յորդորէր չապրիլ՝ կեանքը պիտի դանդաղէր և հուսկ ուրեմն կասէր: Բայց ԿԵԱՆՔԸ — ամէն կարծիքէ ու նկատումէ գերիվեր արժէք — պէ՛տք է քալէ ու գլէ անցնի նոյնիսկ լեռնացեալ շիակներ, ինչպէս նաեւ իր հերոսը՝ խաչը ուսին ու փշպսակը գըլ-խուն, արցունքոտ թէ արիւնոտ, բայց յաղթանակի ու երանութեան յոյսով թեւ տառած: Եւ այդ յոյսը, կը ծաղկի յաճախ, երկնաթոյր ու երկնաբոյր, նոյնինքն սիրող մարդուն թափած արցունքովը ու արիւնովը ոռոգուած: ԱՐԻՒՆ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔ...: Կեանքը ոռոգող, աճուն և բեղուն ընծայող ցօղերն են երկնային: Անոնցմով թրջուած՝ բայց քամուիլ ու ցամքիլ՝ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ-ՆԵՐՈՒ ԿՆԻՔՆ Է. իսկ անոնցմով ողողուած, ուռճանալ, զօրանալ ու կենսախայտ ապրիլ՝ ԱՆՄԱՀՆԵՐՈՒ ԲԱՅՅԻՆԸ: Մբազան ու խորին խորհուրդ...

ՄԱՀԱՍԱՐՍՈՒՌ ԶԱՅՆԻ

ՅՈՒՆՏԵՍ ԻՄԱՍՏԱԷՐԻ

Բայց ահա՛ ուրիշ ձայն մը: Լուրջ և հանդիսաւոր չեղտով մը հնչուն դրապաշտ իմաստասէրի ձայն, որ, թէ և կ'ընդունի գոյութիւնն ու գեղեցկութիւնը սիրոյն, բայց կը հերքէ տոկունութիւնն ու տեւականութիւնը անոր, դասելով զայն շարքը յարափոփոխ անկայուն քայքայուած իրերու և արժէքներու:

«Յոստիս — կը պատգամէ ան ունայնաբոյր շունչով մը — ոչի՛նչ տոկուն է և մնայուն. ժամանակ ու զէպքեր կը կրծեն, կը փշրեն ու կը մաշեն ամէն բան: Նոր ոգի, նոր ըմբռնում չը խածատեն ու կը խաթարեն ամէն արժէք: Նոր զգայնութիւններ ու թարմ տպաւորութիւններ կը մեղմեն, կը մարեն, կամ կը չէզոքացնեն, կը խափանեն ու կը չքացնեն շա՛տ քաղցր ու շա՛տ ալ գեղեցիկ հիշեր: Այդպէ՛ս և սիրոյ կնիքը, ինչքան ալ խոր ու նուիրական՝ ան չկրնար տոկալ կեանքի, բաղդի ու պատահարի դժխեմ հարուածներուն, ան կ'եղծի, կը խաթարուի, կը քակուի անպայման...»

«Այո՛, — կարելի չէ ուրանալ — ստո՛յգ է որ սիրոյ գերեզմանիկ վայրկեանին տպաւորութիւնը յաճախ անհունութեան կնիքով կը զրոյմուի. որոշումներ, ուխտեր, գործեր ու ժէսթեր կ'ուրուագծուին՝ ու կը ծնին հզօր կարելիութիւններով բաբախուն և արեւափառ կեանքով շողշողուն: Միացող սրտերու ջերմութեան առջև մանաւանդ՝ կը հալին, կը շողիւնան ու կ'անգայտանան ամեն տեսակ խոչընդոտներ. և արշալուսող երջանկութիւնը պայծառափայլ կը շողայ ապագայի ծրարած խորհուրդին բոլոր քօղերը թափանցել կամ վեր առ-

նել փորձելով. Յոյսի ոսկեղէն դռներ կ'երեւին, որոնց ետին թաքնուած բիրազան արժէքներով զարդարել ու բազմազան գեղեցկութիւններով պսակել կ'երազէ մարդ իր նշանածը հոգեոյն կամ թագուհին ու թագաւորը սրտին: Գերմարդկային անսահման և ամենակարող ուժի ներգգացում մը հզօրապէս կը լարէ միացող էութիւնները ողջ և ամենակալ ու բարի աստուածութեան մը յայտնութիւնը: Գողցես կը փայլատակէ երկնքին մէջ ներաշխարհին: Ու ոչինչ անհնար կը թուի մարդու, Չարիքի ու տրամութեան, զրկումի ու տկարութեան, տառապանքի, նոյնիսկ մահուան բոլոր դռները խորակել և երկնքի դռները բանալ ու երանութիւն, անմահութիւն պարգեւել կը խոստանան իրարու...: Եւ այնքան կամք, այնքան ոյժ, այնքան նուիրում ու զոհողութիւն կ'զգան սիրող սրտեր ու միացող հոգիներ: Բայց... «Բայց, բիւրիցս աւա՛ղ, ֆիզիքական ու հոգեկան գերադրելու վիճակի հիւանդագին արբշտանք մըն է անշատ անգամ. և կամ պահ մը իրականութեան կապ ու կապանքէն խզուած, ձերբազատուած հոգիի պատգալիք քափիւ: Աննիւթական կամ զուտ հոգեկան աշխարհի մը մէջ այդ քափը թերեւս պարզուէր ա՛լ աւելի հզօր և հոյակապ թռիչներով և մնար յար թրթռուն, թեւածուն. բայց եթէ նոյնիսկ մարդս ըլլայ վստահելի, նիւթական մեր աշխարհին թերի ու աննուէր պայմաններուն ճշունդովը ու ընդդիմամարդ մղումը կը թեւատէ, կը թուլացնէ, կը վրիպեցնէ կամ կը չքացնէ զայն...: Ա՛յդ իսկ է ահա պատճառը որ սիրոյ խոստումները — նոյնիսկ անկեղծ — կը մնան անկատար, ուխտերը առկախ և յոյսերը անընկալ... և ինքը, Սէրճ' շիջած, չռայօրէն խոստացած երջանկութիւնն ալ կը մնայ ցնորք կամ ցնդած երազ...: Յիշեցէ՛ք կամ դիտեցէ՛ք ու տեսէ՛ք,

քանի՞ քանիներ, երջանկացած կամ երջանիկ կարծուած մահկանացուներէն, բոցավառ բռնկումէ մը յետոյ, փոխան սիրոյ անթեղուած կրակին, զսած են ափ մը մոխիր միայն — պա՛ղ ու մահասարսուռ յիշատակ: Իրենց սրտի գերեզմաններուն մէջ...»:

ՄԵՐ ԱՆՅԵՂԼԻ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ ՍԻՐՈՅ ՅԱՒԵՐԺԱՀՈՍ ԲՂԵՈՒՄԻՆ

Սահմակեցուցիչ ճշմարտութիւն...!!!: Ըստ յոռետես իմաստասէրին այս պատգամին ճակատագրական է ուրեմն աւերի ու քանդումի սոյն իրողութիւնը կամ երեւոյթը: Սին պատրա՞նք է կ'ըսեմ, հաստատունութիւնը մեր սէրերուն և տեւականութիւնը մեր երջանկութեան, Հակառակ մեր ուխտերուն ջերմութեան և առաջադրութիւններուն անկեղծութեան, մեր ջանքերուն քրտինքին և մեր զոհողութիւններուն արիւնին, պիտի պաղի՞ն ուրեմն հրայրքները մեր հողիներուն, պիտի հատնի՞ն սիրածոր բղխումները մեր սրտերուն պիտի այրիանա՞ն զուգաւոր հոգիք, պիտի խամրի՞ն ու թառամի՞ն անխտիր ու անպայման բոլոր պսակներն ու նարթեքները ամուսնութեան...:

Բնաւին: Հակառակ բոյներուն աւեր ու քանդումին, հակառակ հոգիներուն արցունքին և այրիացումին, հակառակ սառած սէրերու և դերեզմանուած յոյսերու երջանկութեան ցնդած երազներուն յուսահատօրէն գայթակղեցուցիչ ընդհանրական երևոյթին զոր չափով մը իրուամբ ի վեր կ'առնէ իրատես կամ յոռետես փիլիսոփան — մենք կը մնանք հաւատաւոր սիրոյ յաւերժանութեան և մենք կը մնանք վստահանէն՝ որ մարդկային բնութիւնն ու էութիւնն իսկ է՝ զի մեզ հաւատ անըմբռնելի է այդ եութիւնն ու բնութիւնը առանց սիրոյ: Այո՛, անոր

բղխումը կրնա՞յ չցամքիլ, հոսանքը երբեք չկասիլ և կրակը բնաւին չմարիլ՝ եթէ գիտնանք ըլլալ ու մնալ վեպեան կոյսերը հսկող անոր Ատրուշանին, և յաւէտ երկրպագու բուրմերը անոր հնոցին ու լոյսին, և այս՝ ընթերցող բարեկամ, ինչպէս ըսուեցաւ, արուեստ մըն է և կոչում մանաւանդ, որուն ամէն ոք պարտի անձնուրոյց ուխտեալը լինիլ:

ՍՏԱՅՈՒՄԻ ԱՐԺԱՆԻՔԻՆ ՔՈՎ

ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԻ ԳԵՐԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս մասին և այս առթիւ ուշադրութեան արժանի պարագայ մը:

Ունեցածին, նիւթական թէ ոգեկան, էապէս գիտակցիլ, անոր լիապէս տիրանալ և զայն արդարակշիռ գնահատել՝ արժանիք մըն է: Բայց արժանեաց արժանիքը եւ իմաստութեան լրումն է զայդ—ունեցածը կամ տիրացածը, գիտցածը կամ գիտակցածը—անեղծ, անկորուստ պահել գիտնալ, արժեւորել և արժեցնել, ու զայն անկապտելի և անցրելի դրամագլուխը շինել կեանքին:

Սովորական իրերու և արժէքներու համար մերթ հասկցուած բայց սովորաբար չգործադրուած սոյն ճշմարտութիւնը, դժբաղդաբար իսպառ անհաս և աննկատ մնացած է շատերու համար, հոգեւոր ու բարոյական արժէքներու մարզին մէջ: Արդարեւ, հո՞ն, նիւթական արժէքներու կալուածին մէջ, ամէնօրեայ ցաւալի իրողութիւն է՝ ցրուումը և յումպէտս վատնումը՝ կուտակուած անասանման հարստութիւններու, քայքայումը՝ անուցուած առողջ կեանքերու, անկումը՝ շինուած փայլուն դիրքերու, անանկութիւնը՝ ձեռք բերուած պերճ համբաւներու, թաւամիլը՝ ծաղկած չքնաղ գեղեցկու-

թիւններու և տապալումն ու կործանումը՝ հոյակերտունած հսկայ քաղաքակրթութիւններու: Իսկ հո՞ն, բարոյական մարզին մէջ, նոյնքան և աւաղելի իրողութիւն է, թոթուում-թափումը վառվառ յոյսերու, մարում-հանգումը՝ պերճ իտէալներու, խեղդում-խաւարումը՝ պայծառ խիղճերու, եղծում-ապականումը՝ մաքուր սրտերու, անկում-այլասերումը՝ ազնուական հողիներու, դրժում-պղծումը՝ սրբազան սէրերու և քանդում-քայքայումը՝ երջանիկ բոյներու...:

Ի վեր հանելու և շեշտելու համար մեզ այժմ զբաղեցնող սիրոյ պարագան՝ յարե՛ք, Բոլորը կը սիրեն, որովհետեւ բոլորը կ'ապրին—և կեանքը առանց սիրոյ չէ կարելի—բայց քիչեր գիտեն ու կը շարունակեն սիրել՝ ինչպէս սիրեցին: Շատեր կ'ամուսնանան և շուտ ընդ փոյթ կ'այրիանան սրտով եւ հոգւով: Որովհետեւ քիչեր սովորած են դալար ու անքառամ պանել ցաւոք պսակին, ԲԱՅ ՊԱՀԵՆԻ ՍՈՎՐԵՆՈՎ ԱԿՆԱՂՔԻՐԸ ՃՇՄԱՐԻՏ ՍԻՐՈՅ, ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ՝ ՀՈՍԱՆՔՆ ԱՆՈՐ:

Կրկնե՛ք անգամ մը ևս, այդ արուեստ է և շնորհ միանգամայն, պէտք է աշակերտիլ այդ արուեստին ու զարդարուիլ այդ շնորհով, եթէ չուզուի մեղկանալ հարսանեկան շուրտին եւ հագնիլ սեւ սուգը այրիացումին:

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄ ԵՒ ՅՈՒՇԱԾՈՒՄ

ՓԵՋԻԿ ՄԸ ՀԻԻՍՈՒԱԾ՝ ԶՈՅԳԵՐՈՒ ԿՈԶՈՒՄԻՆ ՇՈՂԵՐԷՆ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԱՐՈՒԵՍԻՆ ՍԿԶՔՈՒՆՔՆԵՐԷՆ

Մեր ներաշխարհին ալքերուն մէջ մի անգամ բռնկած և իր կենսատու, կենսանորոգ և կենսախայտ ջերմութեամբ մեր էութիւնն ու գոյութիւնը ամբողջ

ողողած ճեմարիս սերը անմար ու մշտավառ պահելու համար, կ'ըսէինք թէ, պէտք էր մեծարքուն Բուրմը ըլլալ անոր ԱՏՐՈՒՇԱՆԻՆ և այդ պաշտօնը կը նկատէի մեակելի Արուեստ մը եւ որդեգրելի Կոչում մը: Երկասիրութեանս ընթացքին, այդ Կոչումին յոյսէն չողեր մը և այդ Արուեստէն սկզբունքներ մը ցանցելի հոս ու հոն՝ ցիրուցան, օգտակար կը նկատեմ անոնցով քանի մը կարեւորները փնջել հոս, կապելով կամ հիւսելով զանոնք նոր ճառագայթներու թելերով:

* *

Նախ՝ իբրեւ հիմնական ճշմարտութիւն, պէտք է ընդունիլ և ի մտի ունենալ սկզբունքը — զոր կը պատգամէ նոյն ինքն Մայր Բնութիւնը — թէ՛ ամուսնութիւնը, իբրեւ սիրայօդ միութիւն արական և իգական հոգիներու և կեանքերու, պէ՛տք է կնքուի, իբրեւ միջոց ու նպատակ, Սեր-Աստուծոյ սեղծագործութեան խորհուրդին յաւերժական յայտնութեան եւ յարասեղութեան: Գերազոյն սոյն նպատակը — որուն իրագործումին պէտք է ձգտին զուգաւոր հոգիներու և մարմիններու բոլոր շարժումները, թէ՛ բնազդական, թէ՛ զգացական և թէ՛ իմացական, և ո՛չ թէ միտումները՝ իրենց անհատական հաշիւներուն և հաճոյական ապրումներուն — սոյն նպատակը կ'ըսեմ, յարաբերութեան մէջ կը դնէ, սիրոյ վառարանը որ ի մեզ՝ սիրոյ բուն եւ անհուն վառարանին հետ՝ ՈՐ ԱՐԱՐԻՉ ՈՒԴԻՆ ԻՍԿ Է ՏԻԵԶԵՐՔԻՆ, և այդ յարաբերութեամբ մերինին տկին կուտայ բըղխումի հզօր ժայթքում, մերինին աղբիւրին՝ ուղխինահոս առատութիւն, անոր ալիքներուն՝ մաքրափայլ պայծառութիւն, հոսանքին՝ անշեղ ուղղութիւն և հա-

մայնապարփակ ծաւալում, և մեր բնազդական բնութեանն ծագում առնող պղտոր այլ հոսանքներուն վրայ եւս չէզոքացնող կամ չքացնող ազդեցութիւն, որովհետեւ ուր որ ճեմարիս սերն է տիրական, հոն կը լռեն կիրքերու, անձնասէր հաճոյքներու և այլ վատ ու գոհ-հիկ զգացումներու ձայները անասնական:

Այո՛, բարի և բարեբար է միշտ յիշել թէ՛ ամէն լաւ, գեղեցիկ, շինիչ ու զօրացուցիչ բան՝ Աստուծէ է. ուստի ամէն ինչ իր կամքով և իր օրէնքով պարտ է լինիլ. կամք՝ որ յայտնուած է բնական օրէնքներով՝ ի Տիեզերս և բարոյական օրէնքներով՝ ի սիրս եւ ի խիղճ մարդկան: Ստեղծագործութեան վեհ խորհուրդին սպասարկելու կոչուած հոգիներ, այս հաւատքով լարուած և վերացած՝ պէտք է լինին միշտ Աստուծոյ հետ: Հաղորդակից անոր հոգիին ու շունչին՝ այնու հաղորդակից պիտի մնան նաեւ իր սիրոյն: Ո՛վ որ Արարիչ և Հայր Աստուծոյ հետ գիտէ այսպէս պահել կապը իր սրտին՝ ան թո՛ղ չերկնչի ո՛չ բաղդէն և ո՛չ ալ մարդերէն, ո՛չ կեանքէն և ո՛չ իսկ մահէն, ան յաղթական բոլորին՝ պիտի մնայ միշտ միացեալ իր զոյգին, գոհունակ ու բարօր՝ թէ յաստիս և թէ յանդենականն:

ՏԱՐՕՐԷՆ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ՝

ՀԶՕՐ-ԱՆԶՕՐ ՍԷՐ

Երկրորդ, ինչպէս մասնող, ապրող, աճուն և ծաղկուն ամէն գոյացութիւն չմեռնելու համար պէտք ունի ամենօրեայ արթուն և ուշադիր հոգածութեան և փափուկ խնամքի, այդպէս՝ և առաւել ևս սերն ու սիրավառ սիրք, սիրայօդ միութիւնն ու սիրալիք կեանքը

կը կարօտին — որպէսզի մնան անմար ու անմեռ — արթնամիտ ու փափկանկատ զգուշութեան:

Այո՛, իր ուժին ու հրաշքին մէջ աննման սէրը, եղական է նաև իր փափկութեամբ: Երբ ան, զուգաւոր հոգիներու բոլոր ակերէն չառներ իր սնունդը, երբ միացած սրտերու բոլոր շարժումներէն չստանար իր թրթռուականութիւնը, երբ շաղկապուած մտքերու բոլոր խորհուրդներէն չծծեր իր լոյսը, և ներդաշնակուած կեանքերու բոլոր գեղեցկութիւններէն իր թոյրն ու բոյրը՝ ան գոգցես անսուաղ կը հիւծի ու նուաղած կը մեռնի... Ուստի, իրմով սնած, ծաղկած, չէնչող և արփաւէտ կեանքերու քաղցրածոր ու կենսազօր հասուններովը կ'ուզէ ինքն ալ սնանիլ և այդ՝ իր ներքին արդարութեան խորհուրդն է խորին եւ յարգելի: Տարբեր հարց՝ եթէ սիրող հոգիներէն մին զարնուած է կամ զրկուած ո՛չ իրմէն՝ այլ բաղդէն կամ մարդերէն — այդ պարագային սիրող զոյգը գիտէ նուիրուել, տալ անհաշիւ և զոհուել, և այդ անձնազոհութեան մէջ ո՛չ թէ դառնանալ՝ այլ քաղցրանալ. ո՛չ թէ նուազիլ՝ այլ աւաւտանալ... Ան, սիրող զոյգը, չհանդուրժեր միայն գիտակից զրկումի, վատագի դժուարի, կեղծ ու բիրտ վարմունքի և ապերախտ շարժումի:

Ուրեմն հօր-անգոր, հրաշալի՛ բայց և տարօրէն զարմանալի Սէրը անվթար և անկորուստ պահելու համար, այր ու կին պարտին մնալ այնպէս քաջարթուն՝ որպէս եթէ պաշտօն ունենային հոգածութեանը փափուկ ծաղկի մը կամ փխրուն գեղօրի մը: Անփոյթ վերաբերում մը կամ անզգոյշ շարժում մը կրնայ վտանգել անոր ջոկուն բայց և դիւրաբեկ գոյութիւնը:

Բայց այս մասին կ'արժէ յամենալ ու ծանրանալ:

ՄԱՐԴԸ ՀՈՅԱԿԵՐՏ ՈՒ ՓԱՓԿԱԿԵՐՏ

Մ Ե Ք Ե Ն Ա Յ

Մարդամեքենան է՛ն հօրն ու տղունն է որ զըծուած ու կերտուած ըլլայ: Բնութեան կամ Աստուծոյ հրաշալի ձեւակերպն է ան անստգիւտ և աննման: Միւս բոլորը ծնունդ իր հանճարին և հնարիմաց տաղանդին ինքն է որ կը շինէ ու կը քանդէ: Սակայն ինք — աստուածակերտ մեքենայ — չարաչար դորձածուած, քարէ-քար զարնուած՝ կը տոկայ ու կը դիմանայ, և եթէ խանգարուի, յաճախ ինքնաշեն՝ կը նորոգի ու կը դառնայ... Կաթիլ մը ջուր սակայն, հերիք է զայն խեղդելու եւ անհունապէս փոք, անցես մանրէ մը՝ բաւ է զայն փայլալու...:

Նոյնպէս և սէրը կ'ստեղծէ, կը կերտէ, կը պայքարի, կը տոկայ, կը մնայ ահեղ, անպարտելի, միշտ յաղթական, ու կ'անգուն՝ պայմանաւ որ չզարնուի ինքն իրմէն կամ զինք շատ սիրող սրտէն: Իր էութեան դէմ դաւաճանում և նուիրականութեան դէմ փոքր ինչ մեղանչում՝ զայն կը մարէ իրրեւ կրակ, զայն կը խամրէ՝ իրրեւ ծաղիկ: Այսպիսի դժբաղդ պարագաներում ան անկայուն է իրրեւ երազ... Զգո՛յշ, չարթննա՛ք իր թեթեւ քունէն...:

Ա Ն Ձ Ն Ա Ի Ո Ր Ե Ա Լ Ս Ե Ր - Կ Ի Ն Ը

Յ Ա Յ Տ Ն Ո Ւ Ա Ծ Ա Ս Տ Ո Ւ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Երբորդ, իգական հոգին է մանաւանդ, ըսած էինք, սէր ուժին ըղիւնմին ու ճառագայթումին վառարանը՝ իբր այդ՝ ինքն է հետեաքար տմուսնական կեանքին:

մէջ գլխաւոր պատճառն ու պատասխանատուն միութեան բաղդաւոր կամ դժբաղդ ճակատագրին: Այս պատասխանատուութեան՝ և անկէ բղխող բարոյական հեղինակութեան, բարոյացուցիչ հմայքին, բարեբար ներշնչումներուն և բարձր ու բարձրացնող կեանքին մէջ տեսած էինք իր գերակայ մեծութիւնը, և այդ պատճառաւ զինք նկատած. ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ԿԱՄ ՄԱՐՄՆԱ-ՅԱԾ ՍԷՐ-ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ:

Սեր՝ ու սիրաւոր, սիրածին ու սիրասնունդ եակ կիներ, աստուածայնորէն գերակայ այս մեծութեան և բաղդորոշ այս պատասխանատուութեան զգացումներուն մէջ պարտի մնալ յար արթուն և գերզգայուն, ըլլալով միշտ գեղեցիկ՝ մարմնով, շնորհալի՝ հոգեով, համեստ՝ բնաւորութեամբ, քաղցր՝ վարմունքով, պարկեշտ՝ կենցաղով, թարմ՝ զգացումով, բաբախուն՝ բաւութեամբ, ժպտուն դէմքով խանդավառ՝ յոյսով, հաւատաւոր՝ ոգիով, հաշտարար, զիջող և ներող՝ նկարագրով, գոհունակ՝ սրտով, ժուժկալ՝ ի հաճոյս, շտայլ՝ ի պարտականութիւն, հաճոյակատար՝ բայց ի հարկին լրջութիւն, յարգանք, ակնածանք ներշնչող հեղինակութիւն, մէկ խօսքով համակրալիք եւ պահաւորագրող միանգամայն, որպէսզի, այր մարդը, ի յուշ իր անձնաւորութեան (personnalité) շխորհի եւ շյանդգնի ըստ հաճոյս մասշիլ ու մերձեցալ իր սրբազան մեծութեան:

Նման ՈԳԻ մը—հրեշտակ ի մարդկանէ կամ մարմնացեալ սերովբէ—երբ իր մաքուր շունչով, ծողկուն ժպիտով, շնորհալի գեղով և քաղցրաբարոյ բնութեամբ կ'օծէ ու կը խնկաւէտէ ընտանեկան յարկը և անոր մթնոլորտը կը լեցնէ խաղաղաւէտ ու երանաբոյր լըրջութեամբ, սերը հոն յար բղխուն՝ կը վառի միշտ արծար՝ ու անթեղուած իսկ՝ կը մնայ անշէջ, ծաւալելով

յուշիկ հոգիներէն ներս իր մեղմանոյշ, հեշտաբոյր և կենսաւորող ջերմութիւնը: Այսպիսի պայծառութեամբ, բարութեամբ և օրհնութեամբ ի մթնոլորտի մը մէջ մերթ ընդ մերթ գոյացող ամպն իսկ չուտով կը ցրի և յառնող ու պայթող փոթորիկը՝ փռութով կը խաղաղի, իրարու սերտօրէն միացած հոգիներու երկնակամարին վերեւ պարզելով երկնագոյն ծխածանը հաշտութեան, պատկեր հրաշալի՝ իրենց հոգիներու անայլայլ գեղեցկութեան:

ԱՅՐԱԿԱՆ ՈՅԺԸ ՄԻՇՏ ՀՈՎԱՆԻ

ԿՆՈՋ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ

Չորրորդ, կնոջ աստուածայնորէն բարի, շնորհալի, գեղանի ու գերակայ մեծութեան վրայ ըսած էինք՝ կը կրկնենք հոս—պէտք է պարուրեալ տարածի այրաւկան ոյժը՝ իբրեւ քաղցր ու քերեւ հովանի: Արի ու բարի այդ ոյժը պէտք է օթեւանէ ըսել կ'ուզեմ զայն՝ վայել շքեղութեամբ, անուցանէ՝ իր քրտինքին օրհնութեամբ: Ի հարկին պաշտպանէ՝ գինովը իր արիւնին, և պաշտէ յարգալիք՝ հոգիովը մանաւանդ: Անոր մեծութեան հանդէպ տաժած ակնածանքը, անոր գեղեցկութեան հանդէպ զգացած հիացումը, անոր փափկութեան հանդէպ ունեցած փայփայանքը և քաղցրութեան հանդէպ անուցած գորովը՝ պիտի անդրադառնան իր վրայ քաղցրաշունչ ծաւալումովը սիրոյ որ կնոջն է և որ, ըսած ենք, կաղզուրիչ, զովարար, խաղաղարար, կենսարար և երջանկարար շունչ մըն է աստուածային: Ո՞վ պիտի ուզէր զրկել ինքզինքը անմահական այդ շունչէն... ո՞չ ոք անշուշտ, բայց մենք զիտենք թէ շատեր անկէ յաւէտ կտրուած դժբաղդներն են աշխարհի, դուք չէ՞ք ըսեր «թերեւ ալ յիմարները»:

ՍԻՐՈՅ ԳԻՆՈՎՈՒԹԵՆԷՆ

ՄՆԱԼ ՄԻՇՏ ԱՆՍԹԱՓ

Հինգերորդ, այր ու կին՝ ջանալու են երբեք չսթափիլ սիրոյ գինովութեան՝ եթէ երբէք արեցած են անով: Իրարմով միտս արբելո՛ւ անկեղծօրեմ — նոյնիսկ ըսէք սրտառուչ միամտութեամբ մը հաւատալու են քե իրարու համար ծնած ու սահմանուած՝ իրարու համար սեղծուած միակ բարին, միակ գեղանին, միակ ըղձալին ու միակ սլաւելին՝ նոյնիսկ իրենց են — իբրեւ իրենց սիրող հոգիներուն և կեանքերուն մէջ իրագործընուած սէր-Աստուծոյ մէկ հրաշքը... — Երբ այս խորհրդապաշտ ոգիով դրկած զիրար կ'ապրին խաղաղ յընթացս իրենց երկրաւոր կեանքին, իրապէս ձուլուած իբրեւ մէկ հոգի ու մէկ մարմին, միացած մտքով, զօրուած սրտով, նոյնացած ճաշակով, հիւսուած իղձերով, համագլխած յոյսերով և համաթեւ երազներով, կրնան մնալ աներկեւան՝ ոչինչ յաստիս պիտի զօրէ քակտել կնիքը իրենց միութեան:

ՋԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋ ԵՒ ԽԱՂԱՂ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՄԱՆ ՀՈԳԻՒՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

Վեցերորդ, իր տեղին դիտել տուինք իբրեւ բացայայտ իրողութիւն, թէ մարդ հոգի եւ մարմին և միանգամայն: Հոգին մարմինով յայտնուած աշխարհի՝ առանց մարմնոյ դժուարին է ըմբռնել իր գոյութիւնը, եւ աւելցուցինք: Այո՛, «հոգին առաւել է քան զմարմին» բայց ո՛չ միայն իր — հոգւոյն — գոյութիւնը այլ նաեւ անուցուած՝ առողջութիւնը, և մշակուած՝ աճումը, զար-

գացումը և զօրութիւնը, և լարուած՝ խաղաղութիւնը և արդիւնաւոր գործունէութիւնը կախում ունին մարմինէն, պայմանաւորուելով այս վերջնոյն իսկ առողջ աճումէն, բնականոն զարգացումէն և ներդաշնակ լարումէն և կիրարկումէն: Ուստի անհրաժեշտ է առողջ, տոկուն, անեղծ, զգայուն և թրթռուն պահել հոգին մարմինին զօդող կապը — ջղային զրութիւնը — յօգուտ նոյնինքն հոգւոյ՝ որ բուն աղբիւրն է մեր կեանքի արժէքին, անոր ուժին, գեղեցկութեան, ազնուականութեան և բարօրութեան:

Մարմնոյ՝ և ատով՝ հոգիին բարօր պահպանման և բարդաւած զարգացման հսկող հոգին կինն է մանաւանդ: Ուստի իր էական պարտականութիւններու կարգէն է նանչնալ մարմինը՝ իր կազմախօսական և բնախօսական օրէնքներով, նանչնալ նաեւ հոգին՝ իր կարողութիւններով (faculté), և նանչնալ հոսկ ուրեմն երկուքին փոխադարձ յարաբերութիւններուն գաղտնիքները՝ և հսկել անոնց ներդաշնակութեան:

Բարդ և փափուկ է հսկողութեան սոյն հարցը և այլամերժօրէն կնոջմէն միայն կախում չունի ան: Բայց կինը կրնայ մեծապէս նպաստել անոր ապահովութեան, եթէ ինք նախ քե իր ջիղերուն՝ ջանայ պահելու ջիղերը իր ամուսնոյն — անկախ սնունդի և առողջապահական պայմաններու գոհացումէն — խաղաղ՝ խնայելով անոր անհարկի վէճ ու կռիւ, անտեղի յուզում և գրգռում, և ընդհակառակը թաթաւելով զանոնք ընտանեկան յարկի խաղաղաւէտ մթնոլորտին մէջ, շոյող ու փայփայող աղբեցութեան տակ իր շնորհալի անձէն արտաբուրդ և շրջապատի իրերէն և անձերէն ցուացող գեղեցկութիւններուն:

ԿՆՈՋ ՇՆՈՐՀՆ ՈՒ ՇՈՒՆՁՐ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

Եօթներորդ, տեսանք անոնց - կնոջ շնորհին ու շուկ-
չին - ամէն ինչ պայծառակերպող և կախարդիչ ընծայող
մոգական ազդեցութիւնը ընտանեկան յարկէն ներս,
աւելցնենք հոս շողեր մըն ալ այդ Շնորհէն և բու-
րումներ մը այդ Շուկչէն:

Պատկերով մը բացատրուած՝ «Տուրք դրախտի վե-
րածել», այս պիտի ըլլար դերը «Տան-սիրունիին» Պար-
զելով այդ՝ աւելցնենք հոս: Ան - Եանսիրունիին - որքան
ազնաւոր՝ նոյնքան և հոգեզուարճ ընծայելու նպա-
տակաւ, պէտք է կարգաւորէ ու կարգադրէ, կահա-
ւորէ ու կոկէ տունը, հաճելին ներդաշնակելով գեղեց-
կին, օգտակարը խառնելով հեշտալիին և զամէնքը օծե-
լով ու նուիրական ընծայելով անբացատրելի այն բա-
նով՝ որ կը շնչուի, կ'զգացուի, կը հասկցուի, բայց որ
չբացատրուիր և որ գաղտնիքն է իգական ոգիին ու
շունչին, անոր հպումին ու ճաշակին...:

Այսպէս, Ան - Տանտիրուհին - թող պայծառ պահէ
ու խնկաւէտէ տունը, իւրաքանչիւր եղանակի յատուկ
ծաղիկներու գեղով ու բոյրով և դալարիքներու բազ-
մերանդ թոյրով: Ծաշասեղանը դարդարէ ո'չ միայն
կ'եսացնող հացով այլ և ախորժակ գրգռող և քիմք
փայփայող և առողջութիւնը վառ պահող համեղ ու
անսխալ կերակուրներով: Բնակարանն ամբողջ թո'ղ
յարդարէ ու պատկերազարդէ վայելուչ և խորհրդաւոր
նկարներով, ու շքեղազարդէ սիրուն գեղօրներով և
ճաշակաւոր կահերով, մանաւանդ իր պարիկի մասնե-
րուն շնորհները պատկերացնող գեղահիւս ձեռագործնե-

րով: Նստասենեակը կահաւորէ խոնջած՝ և հանգստի ու
զգուշ գրկումի կարօտ ամուսնոյն մարմինը հանգչեցը-
նելու յատուկ հանգստաւէտ աթոռներով ու բազմոց-
ներով, և պայքարած, տառապած, ուժաթափ և յու-
ճախ յուսախաբ ու շնորհաթափ անոր հոգին պարարէ
փայփայող երգ ու նուագով...:

Ո՛հ, զգլխիչ արբումն ու արբեցութիւնը քաղցրա-
ծոր կաթումներուն երգին ու նուագին և մոգական
հպումը մեր հոգւոյն՝ անոնց դաշնօրօր ալիքներուն, Հա-
զիւ շոյուած անոնց թաւշեայ փայփայանքով, ինչպէ՞ս
կը զգուիս ու կը փափկանաս, կամ ցնցուած անոնց
եղեքորականացումէն՝ ինչպէ՞ս կ'արթննաս ու թե ա-
ռած, թեթեւցած՝ կը վերանա՞ս, կ'եթերանա՞ս, կը վե-
հանա՞ս, և հեշտալի օրօրուն՝ կը զարթնուս բարձրա-
գոյն բնութեանդ գիտակցութեան մէջ: Ու կը լուսա-
ւորուիս, կը պայծառանաս, կը սրբանաս, և թափ
տուած էութեանդ՝ դուրս կուգաս Եսիդ անձուկ պատ-
եանէն ու կիրքերուդ պարունակէն՝ կ'անհունաս, ու
քամած դառնութիւններդ՝ կը քաղցրանաս և զեղուն
սիրով ու բարութեամբ՝ կ'ուզես ցօղիլ, կ'ուզես հո-
սիլ, ծաւալիլ, ողողել, լնուլ, օծել, սրբել, պայծա-
ռակերպել զամէնքը՝ որ կը ճանչնաս և որ ո'չ միայն
բուկիմներդ՝ այլ նմաններդ եմ բոլոր. ու կը ցանկաս
հոգեւին, կամովին, այդ ամէնը հաղորդակից ընել ու
սուզել նոյն արթնութեան, նոյն գիտակցութեան, նոյն
սրբութեան, նոյն անհուն և անճառելի երանութեան
մէջ, Անհուն սիրոյ՝ համայնափա՛ր գրկում...:

Եւ այս զարթոնքը, բարձրագոյն գիտակցութեան
մէջ, ընթերցող բարեկամ, այս վերացումն ու վեհա-
ցումը, այս լուսաւորութիւնն ու պայծառակերպու-
թիւնը և այս աստուածային սրբացումը անվրէպ է և

իրական, երբ անոնց ծնունդը և մեծացումը տուրք էր դրել ու նուազին դաշնակութիւնը կը թրթռայ պաշտօնը կնոջ սիրակաթ մատներուն հրայրքոտ հպումովը կամ անոր սիրատաք շունչին սրտակէզ սարսուռովը. դաշնակութիւն՝ որուն ի լուր կը քակուին անպայման, եթէ կան, կարծրութիւնները սրտիդ, կը հալին սառուցումները զգացումներուդ, կը շոգիանան մեզն ու մշուշը մտածումներուդ ու կը փարատին սեն ու սուգը հոգիիդ, կը ցամքին հեղեղները արցունքներուդ ու կը պարզուին կնճիռները թախծոտ ճակատիդ, ու կ'արթննաս գերերջանիկ՝ բարձրագոյն բնութեանդ գիտակցութեանը մէջ. զարթոնք հրաշալի՝ որ անսակ մը չքացումն ու թաղումը պիտի ըլլայ ստորին բնութեանդ, և յառնումդ՝ անոր եղծումներէն, զօրացումդ՝ անոր թուլացումներէն, սրբացումդ՝ անոր արատներէն, ազատագրութիւնդ՝ անոր կաշկանդումներէն և վերածնունդդ անոր բարոյական մահացումէն:

Այո՛, այնքան հզօր ու քաղցրածոր է աստուածային այդ շունչը՝ երբ անոր մէջ կը թրթռայ խանդավառութիւն ու կը խնդայ, կը դայլայլէ ու կը խայտայ, կը հծծէ ու կը գրգայ, կը հաւատայ ու կը յուսայ, քեզմով գրկուած՝ կը վերանայ, քեզմով բռնկած՝ կը վառի ու կը մարմրի. քեզմով լեցուն՝ կը գինովնայ. քեզմով հպարտ՝ կը մեծանայ, քեզի կարօտ՝ կը մրկի՝ քու թագունիդ ու քու գերիդ, քու տիրուհիդ ու քու աղախինդ, քեզմով հաղորդ ու քեզմով ծանօթ թէ՛ կեանքին, թէ՛ բնութեան, թէ՛ մարդուն և թէ՛ աստուածութեան, քու սիրոյդ մէջ ամէն բան տեսնող, հասկցող, սիրող ու պաշտող՝ ԻԳԱՅԱՆ ՀՈԳԻՆ...:

Ո՛վ սիրահար ու սիրահալ հոգիներ, աստուածային այս շունչը մշտահունչ և անլուրի պահեցէ՛ք և ա-

նով լարեցէ՛ք ու դաշնակեցէ՛ք քնարը ձեր միացած սրտերուն և ան թո՛ղ հնչեցնէ մանաւանդ տիրական թրթռացումով՝ հաւաստի, յոյսի և սիրոյ իր երբեակ թելերը. Զգո՛յշ, չթուլացնել և չլռեցնել զոյգ թելերը հաւաստի և յոյսի, զի առանց այդ երկուքին հետ համազարկ թրթռացման, միւսը — սիւն լարը — մի՛ գուցէ փորձուի այլայլիլ կամ եղծել շունչն աստուածային...:

Այո՛, ընթերցող բարեկամ, հաւատքով, յոյսով և սիրով յօրինուած եռալար սիրահմուտագարանը, ի մեզ զեանդուած քնարն է աստուածակերս, որ պարտի միշտ հնչուն մնալ և համահունգ՝ մոգական հպումովը կնոջ ձեռքին և հրեղէն փշուժովը անոր շունչին, երգելու համար սրտաղեղ՝ մեր սէրն ու մեր փառաբանութիւնը Սնոր՝ որուն կամքին ու խորհուրդին — միշտ բարի կամք և իմաստուն խորհուրդ — գործիքներն ենք եւ գործակիցները: Մարդկային երջանկութիւնը հագներգող այդ դաշնակութիւնը, երախտարոյր լուազոյն աղօթքը պիտի լինի ուղղուած ԱՐԱՐՁԻՆ, զոր երբէք հնչեցուցած ըլլան արուեստը հանճարեղ երգահաններուն և քրնարը ներշնչեալ սաղմոսերգուներուն...:

Հայրենիքի մասին
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով

Հայրենիքի մասին
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով
 հարգանքներով և սիրով

ՄԱՍՆ 2.

ԾՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ծ Ն Ո Ղ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ԿԻՆԸ կ'աստուածանայ՝ երբ կը ՄԱՅ-
ՐԱՆԱՅ, պայմանաւ որ Մայրութիւնը
չըմբռնէ իբրեւ պարզ ԾՆՈՂՈՒԹԻԻՆ
ՄԸ ՄԱՐՄՆՈՅ միայն, այլ ԾՆՈՂՈՒ-
ԹԻԻՆ նաեւ ՀՈԳԻԻ՝ իր լիալիր գեղին
եւ լուսալիր շնորհին մէջ:

Հ. Ք. Ո.

ԱՅՐԸ կը գերժարղանայ աստուա-
ծարեայ՝ երբ ՀԱՅՐ կը դառնայ, այ-
սինքն ՏՈՒԻԶԸ ԱՐԵԱՆ ՄՆՈՒՑԻԶԸ
ՄԱՐՄՆՈՅ եւ ԿԵՐՏԻԶԸ ՀՈԳԻՈՅ՝
կռում-կոփումովը կամրի եւ կորովի:

Հ. Ք. Ո.

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԸ

ԵՐԱՉ ԹԷ ՅՆՈՐՔ

«Ուրուագծուած ամուսնական իտէալ այս կեանքը,
խաբուսիկ երազ մըն է, կարենալ իրականութիւն ըլ-
լալու կամ դառնալու համար, տիղմով շողախուած՝
միշտ տղմաթաթաւ, անառնական բնազդներու կաշկան-
դումով բարոյապէս միշտ անզօր ու տկար, և ստորին
կիրքերու բոցէն միշտ այրած՝ թեւատ և անթռիչ մար-
դուն հոգւոյն համար» պիտի հծծեն շատեր, և մտազա-
ծին ցնոբ պիտի նկատեն մաքուր, անկեղծ, անայլայլ
և հրաշագօր սիրոյ վրայ հիմնուած, և ի տես անանձ-
նական բարձրագոյն նպատակի մը կնքուած ամուսնու-
թիւնը:

Առարկութիւնը ստոյգ կրնայ նկատուիլ ինքզինք-
նուն եւ իրարու անծանօթ, անինքնագիտակից և հետե-
ւարար իրենց հոգեւոր ուժերուն քաղուած զանձին և
անոնցմով հոգեկան տղնուական ապրումներու կրակին
անհաղորդ մարդոց համար, որոնց մարմինը զեղազարդ

դագաղն է իրենց մեռած հոգիին... Թողունք այդ «մեռելներուն թաղել իրենց մեռեալները» :

Առարկութիւնը ստոյգ կրնայ թուիլ նաեւ անոնց համար, որոնք վատ ու անարգ՝ անկարող պիտի զգան պարտադրել իրենց անձին հոգը՝ անհուն և անքուն հոգածութեանց. նեղութիւնը՝ դժուարին ու տառապալ գին պարտականութեանց. զոհողութիւնները մանաւանդ՝ իրենց անձնասիրութեան, հպարտութեան, ստորին կամ քմային հաճոյքներուն, և վերջապէս յանձնառութիւնը յաճախ անհնարին զիջումներու եւ զրկանքներու՝ սլա-հելու համար, կեանքն ու հոգին իրենց գաղափարական բարձրութեան վրայ, և անոնց միութեամբ կատարուած ու կնքուած անուսմութիւնը ապրելու համար սրբութեամբ և անկեղծութեամբ օծուն սիրով մը յաւեր-ժացեալ :

Առարկութիւնը, վերջապէս, կշիռք կրնայ ունենալ դրապաշտ, նիւթապաշտ և մարմնապաշտ անոնց համար՝ որոնք զուրկ խորհրդագրած, բանաստեղծ և տեսլա-պաշտ հոգիի զգայնութենէ, տաքութենէ, նրբութենէ, թափէ ու թռիչքէ, կը սիրեն փակուիլ տեսանելի, չա-փելի, կշռելի և տրամաբանօրէն միայն հասկնալի ի-րականութիւններու և ճշմարտութիւններու օտմանին մէջ, և ապրիլ կեանքը տառնց գաղափարական սիրոյ հրայրքին՝ ու երազին, և ապրիլ զայն նոյնիսկ... տ-նասնօրէն : Այդպիսի անձերու համար ամուսնութիւնը առողջապահական, ընկերաբանական, տնտեսական, քաղաքական կամ շատ շատ՝ պատշաճութեան և վա-յելքի հարց մըն է և ո՛չ նաեւ ՊԱՐՏԱԿԱՆ ՌԻԹԵԼՆ : Հարց՝ զոր կարելի է և պէտք է լուծել կը խորհին, ըստ պատշաճի, ըստ ժամանակի, ըստ հաճոյս և ըստ անձնական այլ հաշիւներու և նկատումներու. և լուծել

նաեւ նոյնիմեց ամուսնութիւնը՝ զարձեռն ի հարկին, ըստ հաճոյս և ըստ կամս : Եւ ըսել որ անհոգի այս մարդիկ, քմիծաղ ու հեգնանք ունին սառնօրէն պաղ և սրբապիղծ իրենց շրթանց վրայ հանդէպ անոնց, որոնք տեսլապաշտ եւ գերզգայուն հոգիներ՝ կը հաւա-տան տեւականութեանը՝ այդ համբոյրով օծուն, միշտ թարմ ու դալարուն ամուսնութեան պատկին... :

ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ՀՈԳԻԻ ՀՈՒՍԿ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԵԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՈՒ ՎՃՌԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑ

ՄԱՅՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Բայց մենք, ինչպէս ըսած ենք ուրիշ տեղ, կը խօսինք իտէալ ամուսնութեան վրայ. կնքուած անոնց միջև որ Ասուն են և ոչ Անասուն, այսինքն բանաստեղծ և բարոյական էակներ՝ և ներշնչուած մշակութամով իրենց հոգեկան կարողութիւններուն, գիտուն, զգայուն, գեղագէտ ու տեսլապաշտ մարդեր : Ու կը հաւատան Ստեղծիչ զօրութեան՝ և ստեղծուած կեանքի խորութեան և խորհրդաւորութեան : Կը հաւատան ձեռնութեան, այսինքն՝ Արարչին գործը շարունակելու պարտականութեան : Կը հաւատան նեւարիս սիրոյ՝ իբրեւ միջոց կեանքի պոյսառութեան, պահպանման, յաւերժութեան և եւրանութեան : Մարդեր՝ որ խիղճ ունին ու կը հաւատան բարոյականութեան, այսինքն՝ հոգեւոր ու բարձրագոյն կեանքի մը գոյութեան և կարելիութեան : մարդեր՝ որ կը հաւատան բարութեան, այսինքն՝ սիրոյ՝ անձէն դուրս՝ յորդումին, հոսումին, ծաւալումին և կենսապար-գեւ բաշխումին : Կը հաւատան՝ նուիրումի, այսինքն՝ փրկարար պատարագումի զոհաբերութեան : Եւ կը հա-ւատան ու կը ձգտին այսպէսով բարձր, ներգոր եւ աստ-

ուածային կեանքի մը ստեղծումին եւ անոր կարելիութեան՝ զուգաւորումովը մանաւանդ արական եւ իգական արի, բարի, շնորհալի եւ խորհրդալի հոգիներու եւ կեանքներու, այսինքն ամուսնութեամբ եւ ամուսնական իտեալ կեանքի ապրումով:

Եւ մենք, կ'ըսեմ, ասոնց կը խօսինք և ասոնց պիտի մասնանշենք և առաջարկենք, իբրեւ ամուսնական միութիւնը հզօրացնելու շողկապող, զայն իբրեւ անհղծանելի և անքակտելի նուիրականութիւն՝ կնքող, և միութեան անգամները իբրեւ կեանք եւ հոգի, իբրեւ անձ ու մարդ, իրենց հուսկ կասարելութեան հասցնող բնական ու վճռական միջոց՝ **ԿՆՈՋ ՄԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ և ՍՈՒՆ ՀԱՅՐՈՒԹԻՒՆԸ**, որոնք արդէն վախճանական նպատակներէն են ամուսնութեան:

ԿՆՈՋ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ԱՌՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ

Արդարեւ, կինը, իբրեւ ծնող եւ սնուցանող նորածին մարդը, իր ֆիզիքական, բարոյական և հոգեկան լրութիւնը պիտի գտնէ, և եթէ կարելի է ըսել — քանի որ ծնունդէ կայ և խնամատարութիւն — ՊԻՏԻ ԱՍՏՈՒԱՇՄԱՆԱԾ՝ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ: Իսկ այրը, իբրեւ գործակիցը ծնողութեան, իր ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՄԱՐԴՈՒ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆԸ պիտի գտնէ՝ ՀԱՅՐՈՒԹԵԱՄԲ: Այսինքն իբրեւ ծնողներ, երկուքին հոգիներն ալ պիտի բացուին նոր զգայնութիւններու, նոր խորհուրդներու. նոր ճշմարտութիւններու, նոր պարտականութիւններու և պատասխանատուութիւններու իրողութեանց և իրականութեանց զգացումին, գիտակցութեան և կամեցողութեան մէջ, որոնց մասին լսած էին անշուշտ կամ կարգացած, զորս

նախազգացած էին թերեւ կամ յայտնատեսած, բայց որոնց խորազգաց ապրումին էութեան, լրջութեան և երջանկութեան փորձառութիւնը պակասած էր իրենց: Այժմ, միութեան և զուգակցութեան սիրոյ պատշաճ զիւ լոյս աշխարհ եկած — նոյնիսկ հազիւ սաղմնառած — զոգցես իրենց նոր ու լայն երակներուն մէջէն յորդառատ պիտի հոսի սէրը՝ խանդավառութեան, նուիրումի և զոհողութեան նոր ալիքներով շարժուն և վէտվէտուն, որուն — սիրոյ — մկրտութեամբը սրբուած և սրբապարծուած, պայծառակերպ վերանորոգուած, իրենք — ծնողք — ևս, իբրեւ նոր մարդեր, պիտի ըսէի, ԲՈՒՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՐԴԵՐ, իբրեւ ՄԱՅՐ ՈՒ ՀԱՅՐ, պիտի ՎԵՐԱԾԸՆԻՒՆ՝ ԾՆՈՒՆԴՈՎԸ ԻՐԵՆՑ ԶԱԻԿԻՆ... Խորհուրդ անհատ, հրաշալի և անքննիւն...

Բայց մենք դառնանք ծննդեան մեծ խորհուրդը կանխող ու պատրաստող պայմաններու քննութեան:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՆԱՌԱՔ ՀՐԵՇՏԱԿԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ

Ըլլալ ու մնալ հարազատ զաւակը Արարիչ Հօր Աստուծոյ կամ Ստեղծիչ Մայր Բնութեան, և, իբր այն, խոնարհաբար սպասարկել կեանքը վերարտադրելու, շարունակելու և հետզհետէ գերազանցեալ գեղով, արժէքով, զօրութեամբ և գիտակցութեամբ շնորհազարդած, զայն փոխանցելու՝ իրենց կամքին ու խորհուրդին, այս էր պայմանն ու նպատակը ամուսնական միութեան: Ու էր պայմանն ևս կին, գիտակցօրէն հարազատ և հաւարեմն, այս ու կին, գիտակցօրէն հարազատ և հաւատարիմ այս նպատակին, — որուն իրազօրծումին մէջ, ինչպէս տեսանք, կար ո՛չ միայն պարսկանութիւն ալ կար մանաւանդ պայմանն ու բանալին իրենց ան-

ձերուն լրիւ արտայայտութեան և կեանքերուն ալ ներոյժ երանութեան — այր ու կին, կ'ըսեմ, կազմելէ յետոյ բոյնն իրենց և լեցնելէ յետոյ զայն իրենց սիրաբոյր շունչին խնկահոտ ջերմութեամբը. պէտք է պատաստել ծնողութեան աստուածային խորհուրդին, հանդերձելով իրենց մարմինն ու հոգին իբրեւ արժանի օրեւան երկնառաք հրեշտակին:

Ո՞վ է ԵՐԿՆԱՌԱՔ ՀՐԵՇՏԱԿՆ ԱՅՆ
ՈՐ ՊԻՏԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍԷ ԻՔՐԵԻ ՆՈՐ ԱՐԵԻ
ԿԵԱՆՔԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԾՈՅԷՆ

Բայց ո՞վ է ան որ պիտի դոյառի, պիտի ծնի ու լոյս աշխարհ պիտի դայ հրաշափառ յայտնութեամբ կեանքի խորհուրդին ծոցէն... Ծնողաց զուգակառն արիւնէն բղխում մը, իրենց զուգակցեալ հոգիէն կաթում մը, թէ իրենց սերտօրէն լարուած ու ներդաշնակուած մարմնական ու ոգեկան զօրութեան մազնիւ սացումովը կապտում մը՝ ինքզինքի խորհուրդին ծոցը բունդ ոգիներէն...

Խորհուրդ անհատ և անձա՞ն...:

Բայց էականը հոս սա՛ է: Ան որ պիտի արշալուսէ կեանքի խորհուրդին ծոցէն, ծնունդն ու մարմնառութիւնն է եւ պիտի ըլլայ անձանօթին՝ որուն մէջ պիտի խառնայ դարաւոր հոլերն մը գլխովին և որ զանդուած ու շողուած պիտի ըլլայ, ու շարժուն, բարախուն՝ միանգամայն սիրովը, յոյսերովը, շողերովը, հրալուրդներովը, երազներովը և իտէալներովը ամուսնացեալ զոյգին, և ծնած ու սնած կամքովն ու արիւնովն անոնց՝ պէտք է վերապրեցնէ ազնուագոյն մասը իրենց փիղիքական ու ոգեկան եսին:

Ու պէտք է գոյ Ան — Մարմնացեալը — իբրեւ անձկադին ու երկիւղածօրէն սպասուած Մեսիա մը — ծնողական հաւատք բարբախուն և յոյս ծիծղուն — Մեսիա՛ որ դուրս պիտի բերէ զիրենք — և ինչո՞ւ է նաև ուրիշները — արցունքի և սուգի հովտէն՝ որ իրենց կեանքինն է շատ անգամ, և պիտի ազատագրէ վշտի ու տառապանքի արհաւիրաց զնտանէն՝ որ աշխարհինն է ասդենական, փափկօրէն բռնած իր մատղաշ մարմնէն և անձէն հետզհետէ ծաղկող գեղեցկութիւններուն մոգական թելերովը և իր հրեշտակային էութեանն արտահոսող խորհրդալիր ճառագայթումներովը: Այս ըլլալով կ'ըսեմ, նոր կեանքեր կոչող, ընդունող և սաղմնաւորող ծնողական հոգիներուն հաւատքը, յոյսն ու երազը, ծնողաց կը մնայ արժանապէս պատաստելի ընդունելու համար Մարմնացեալ խորհուրդը:

ՍՐԲԱՅՈՒՄ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՅ ԵՒ ԱՐԵԱՆ

Ան ՈՐ ԳԱԼՈՅ է, պիտի զգենու ՄԱՐՄԻՆ, այսինքն պիտի ըլլայ արիւն՝ ծնողաց արիւնէն, միս՝ անոնց միսէն և ոսկր՝ անոնց ոսկորէն: Եւ որպէսզի այդ մարմինը — օթարան հոգւոյ և պոյման անոր աճումին, զարգացումին, հեշտ ու հզօր արտայայտութեան և երջանիկ ապրուսին — գերծ ո՛ր և է ախտէ ու արատէ, ըլլայ առողջ, չքեղ, ազնուական ու սրբազան, ծնողք պարտին մաքրել իրենց մարմիններն ու արիւնը, և ընծայել զանոնք առողջ և անարատ: Այս մասին անհրաժեշտ իրենց հմտութիւնն ու փորձառութիւնը՝ կարեւոր է նաև քննութիւնն ու հոգածութիւնը գիտուն և պարկեշտ տան բժշկին: Առ այս լրջօրէն ուշադիր՝ ծնողք ոչինչ պէտք է թողուն հաճոյքի, քմայքի, բաղդի կամ

հրաշքի: Ծնողական խորհրդաւոր և նուիրական այս պարտականութեան կոչին առջև, պէտք է լռեն իրենց մէջ անասնականը եւ հասարականը և պէտք է խօսին միայն բանականն ու անանձնականը և մանաւանդ կամքն ու ձայնը ԱՆՈՐ՝ ՈՐ ԳԱԼՈՅ է ԱՆՈՒԱՄԲ ՏԵԱՌՆ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԳԵԿԱՆ ՅՂԱՅՈՒՄԻ

Մարմնացեալ խորհուրդը, պիտի ըլլայ նաև ԾՆՈՒՆ-ԴԸ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒՆ: Հոս — հոգեկան մար-զին մէջ — թէեւ ժառանգական օրէնքը անվրէպօրէն դործն չէ, սակայն մեր համոզումն է թէ, հոգին սեր-օրէն միացած ըլլալով մարմնոյն, տիրական ազդեցու-թեանը տակ կը գտնուի վերջինը վարող օրէնքներուն, որով և ԾՆՈՂԱՅ ՀՈԳԵԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻՆ ԿԱՄ ԿԼԻ-ՄԱՅԻՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՈՐԱԿՆ ՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՆԱԽ ՔԱՆ ՅՂԱՅՈՒՄ՝ ԻՐ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՆԻ, ԻՆՉՊԷՍ ՆԱԵՒ ԻՐ ՀԶՕՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՄԱՆՈՒԿԻՆ ՀՈԳ-ԻՈՅՆ ՎՐԱՅ ՅՂԱՅՄԱՆ ՊԱՀՈՒՆ, ԵՒ ՅԵՏ ՅՂԱՅՄԱՆ ԱԼ ՍԱՂՄԻՆ ԱՃՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆԻՆ:

Հետեւաբար, սիրով արբշիւ և երջանիկ, յամենայնի համերաշխ և ջերմ ու հզօր թրթռականութեամբ ներդաշ-նակուած զուգակցեալ հոգիներ, նախ քան սպասարկու-թիւնը ստեղծագործութեան խորհուրդին, պէտք է ստեղ-ծեն իրենց ներսիդին, լուսալիր խորհուրդներով, ազ-նուական զգացումներով, լուսափայլ յոյսերով և մե-ծութեան երազներով թաթաւուն կրօնաբոյր մթնոլորտ մը, ՈՒ ՀՈՆ ՆԱԽ ՅՂԱՆԱՆ ՄՏԱՊԱՏԿԵՐԸ ՄԱՆՈՒԿ-ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ, և որուն երազովն ու սիրովը ժամանակ

մը օրօրեն իրենց հոգին, մինչև որ ԱՆ ԴԱՌՆԱՅ ԻՐԵՆՑ ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԻՆ ԸՆՏԱՆԻ ԹԵՒԱՒՈՐ ՀՐԵՇՏԱԿԸ, ԵՒ ԱՊԱ՝ ՄԻԱՅՆ, ԱՅՍՊԷՍ ՀՈԳԵԿԱՆՈՐԷՆ ՅՂԱՅՈՒՄՈՒ ԱՅԴ ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ ՄԱՐՄՆԱՌՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒԴԻՆ Է ՈՐ ՊԷՏԲ Է ԿԱՏԱՐԵՆ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԵԱՄԲ:

ՄՕՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՆԴԻՊ ԱՆՏԵՍԱՆԵԼԻ ՄԵԾ ՀԻՒՐԻՆ

Հոս, յղացումի և սաղմնաւորումի բաղդորոշ այս շրջանին է որ կ'սկսի և ապա նոյնիսկ ըսպէ առ ըսպէ, վայրկեան առ վայրկեան, հետզհետէ կը շեշտուի երկ-նող մօրը պատասխանատուութիւնը մանաւանդ, որուն ֆիզիքական թէ հոգեկան մէն մի շարժումը, ինչքան ալ նուրբ ու թեթեւ ըլլայ ան — հետեւաբար առաւել ևս երբ ուժեղ — ճակատագրական դեր պիտի ունենայ, սաղմը — նաւորեալ էակին կազմութեան, աճումին և զարգա-ցումին վրայ:

Ո՞վ անտես ու աննշան, տկա՛ր, անլո՛յս և խեղճ սաղմ, քեզ այսպէս երկնող հեղինակները կեանքիդ, խելամո՞ւտ են արդեօք, թէ բացի նորերէն զորս իրենք ալ պիտի բարդեն գիտակցօրէն կամ ոչ, որպիսի՞ ահեղ ու լեռնանման ծանր բեռներ կուտակած են անհուն փոքր և անտես մարմնոյդ վրայ, դարե՛րու հսկայ եւ անկեղծ ժառանգութիւնը, բեռներ՝ — աղտի, ախտի, մոլի միտումի, յոռի բնազդի և ինչ. — որոնք, հետզհետէ, յըն-թացս աճումիդ և զարգացումիդ երեւան պիտի գան կամ զգալի դառնան՝ իրենց ահաւոր ճնշումին ճակա-տագրական ազդեցութեամբ... Իցի՛ւ ըլլային անոնք նաև — ժառանգներ բարի՝ — բեռներ փոքրոգի, բեռներ քաղցր ու թեթեւաւոր, բեռներ սիրատար՝ ոյժի և լոյսի,

բեռներ բերկրակիր արժէքի, գանձի, կարող՝ գնելու մեղքն ու տաժանքը, զատակնիքն ու տառապանքը՝ անտանելի միւսներուն...

Սոյն իրողութեանց գիտակցութիւնը, գութի, կա ընկցութեան և պատասխանատուութեան զղացումներով շարժած, արթնութեան, խոհականութեան և խղճի պէտք է հրաւիրէ ուրեմն ծնողները և բուն ճնող մայրք մանուանդ, իր մէջ իջեանած և օթեանած Մեծ Հիւրը չըջապատելու համար իր խորհրդաւորութեան, գիւրադգամ փափկութեան ուժեղ և զգայնիկ տպաւորականութեան վայել շարժումով, ժէսթով, ազգումով, և սնուցանելու համար զայն իր երազուած մեծութեան յարմար նիւթական և բարոյական սնունդով:

Անհետ հիւրին ջամբուած սոյն խնամատաժութիւնը, զոր չենք վարանիր կոչել առաջին դասիարակութիւն, հա՞րկ է ըսել թէ շատ անգամ վճռական է և բաղդորոշ: Ան կրնայ սկիզբը գնել առողջութեան կամ հիւանդութեան, գեղեցկութեան կամ աղքատութեան, դէպի մեծութիւն թեւաւորումի կամ դէպի անկում թեւաւորումի: Այս մասին հանգամանօրէն՝ իր կարգին, բայց անհրաժեշտ էր այսքան մը, յիշեցնելու համար թէ կեանքին և կենցաղին մեծագոյն պատասխանատուն զայն խորհուրդին ծոցէն իւր ընծայողներն են և ո՛չ անոնք որ հետագային պիտի աշխատին արդէն իսկ ձեռք ու գոյն, շարժում և ուղղութիւն առած իր բնոյթին վրայ:

Ս Ն Ն Դ Ա Ռ Ռ Ի Թ Ե Ա Ն Ե Ի Ս Ն Ն Դ Ա Տ Ո Ւ Ռ Ի Թ Ե Ա Ն
Գ Ի Տ Ա Կ Ի Յ Ռ Է Ժ Ի Մ

Ե Ի Ռ Չ Տ Գ Է Տ Կ Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն Ռ Ի Թ Ի Ե Ն

Նախ սնունդը սաղմին: Առ այս գիտողութիւն մը և ընդհանուր ցուցում մը միայն: Տղէտ պառաւնեք

— յարգա՞նք իրենց տարիքին ու միամիտ հոգիին — կ'ըսեն և թերեւս փորձառուներ՝ ալ հաստատեն թէ ծոցւոր կնոջ կամքն ու քմայքը, քիւմքն ու ճաշակը պէտք է յարգուին, անոնք պէտք է ուտեն ինչ որ սիրտերնին կ'ուզէ կամ կը քաշէ, հակառակ պարագային կը նեղուին, և նեղութիւնը կը մնասէ արիւնին ու անով նաեւ սնանող սաղմին:

Յուզումը կը խանգարէ արիւնը և նոյնիսկ կը թուանաւորէ զայն և կը դառնայ մնաստկար, նոյնիսկ վտանգաւոր մանուկին՝ կը հասկնամ ատիկա: Բայց կամքի ու քմայքի անպայման գոհացումը մոլորութիւն կը գտնեմ: Յղի կինը պէտք է ունենայ իր որոշ ուժի մը, գծուած բօխկէն, որուն հետեւելու է խստօրէն և անձնագոյրէն յօգուտ և ի սէր իր հոգեհատորին: Այո՛, քմայք երբեմն հաճելի՝ բայց օգտակար չեն յաճախ: Պարտականութեան և պատասխանատուութեան տէր անձին ո՛չ թէ սրտին՝ այլ շրթանցն իսկ չվայելեր անոր ճաշակն ու համը:

Հոս կրկնենք դարձեալ, թէ սաղմը սնանող զուտ հիւր կամ մարմին չէ միայն, է՛ նաեւ հոգի՝ ինչքան ալ այդ հոգին ի քունը ըլլայ դեռ և թաքուն: Իբրեւ նիւթ կամ մարմին իր կերպաւորման հանդէպ զգուշաւորութիւնը, պէտք է առաւել շեշտուած յարգուի նաեւ իր ոգեկանութեան հանդէպ: Ինչպէս տեսանք, ՄԱՅՐԱՏՈՒԻՆ Ֆիզիքական և ոգեկան ողջ ապրումը — զգայնութիւն, խորհուրդ, կիրք, հաճոյք, տխրութիւն, յուզում, խանդաւառութիւն, վերացում և ինչ, — իր հզօր արձագանդը և տպաւորող ներգործութիւնը ունի անոր — սաղմին — վրայ, ուստի, այս արձագանդը յարուցանող ձայները և այդ տպաւորութիւնը վարող ազդակները պէտք է լինին քաղցր, հաճելի, փափուկ, փարեղի, ներդաշնակ,

կենսագրողիս և բարերար՝ կաղմաւորման ներքին աշխատութեան, և երբեք նեղող, խափանող անոր առողջութիւնը և բնականոն տնտէսը:

Այո՛, խորհրդակիր մա՛յր փարեւի, միանգամ ծանրաբեռն պտուղովը սիրող՝ այլևս չես ինՖնիՇիւԱն այլ Գեորգի: Անոր անողոք հրամանին տակ է որ—հրաման լուս և անբարբառ, և ատով խկ անվիճելի՛, դըժուարատա՛ր—յետ այնու դուն պիտի չնչես, պիտի ուտես, պիտի խմես, պիտի խօսիս, պիտի խնդաս, պիտի լուս, պիտի շարժիս, պիտի գործես ու ապրիս: Այո՛, գերին պիտի դառնաս բոլորանուէ՛ր ընծայեալ Անոր՝ որ դուն ինքդ ես քու գոյգիդ հետ պաշտելի, անկա ըլլալով պտուղը ձեր սիրոյն, հատորը ձեր սրտերուն և անոնց մէջ վեր, ԻԲՐԵԻ ՆՐԲԱՆԻԹԸ՝ (quintessence) ՁԵՐ ԷՌԻԹԵԱՆ, ՆՈՐ ԷԱԿ ՄԸ ՀՐԱՇԱՆԻ, ԱՆՐԱՍԿԱՆ ՏԻՊԱՐԸ ՁԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒՆ, զոր յղացաք հողով և մարմնով, զոր պիտի ծնիք ցաւով և արիւնով ու մեծացնէք յուսալի՛ր խանդով...:

ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

ԳԵՐԱԶԱՆՅՈՐԷՆ ՀՈԳԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՊՐՈՒՄԻ

ՇՐՋԱՆՆԷ

Առողջապահական և այլ խել մը տեսակէտներով խիստ չափեկան այս նիւթին խորը մտնել — բացատրելու համար մասնաւորապէս կնոջ յղութեան շրջանին վերաբերեալ մտերիմ կենցաղի կանոնները — նպատակէս դուրս է: Հոս ընդհանուր կերպով մը դիտել տալ հարկ կը համարիմ սակայն թէ, խորհրդաւոր ու փափուկ այդ պահէն սկսեալ, այր ու կին այլեւս չեն առանձին, եւ ո՛չ ալ այլամերժօրէն կը պահեցան իրարու: Որքան զի-

րենք ընդմիջես եւ ամբայոյ իրարու զօդող, տեսակէտով մըն ալ նոյնքա՛ն զիրենք վճռապէս բայց և բարեբաղդաբար ժամանակաւորապէս իրարմէ բաժնող իրենց սիրոյն պտուղը պէտք է հաշուի առնեն, նոյնիսկ եթէ ան խանդարէ իրենց նիստն ու կացը, հաճոյքն ու հացը և այլ երկրորդական նկատումները: Այո՛, ծնողք այժմէն պէտք է սկսին զխաղցիլ սոյն ճշմարտութեան և վարժուիլ ճաշակին գոհողութեանց բաժակին, որ հետըզհետէ պիտի լեցուի յորդազեղ և պէտք է որ պարպուի հաճոյքով և լիաշուրթն: Զգոյ՛շ, չխրաչիլ անոր դառնամամ ճաշակէն, ան բաժակն է կեանքին ու ճակատագրին...:

Ուրեմն մինչև որ ծնի մարդը և նոյնիսկ անկէ վերջ ժամանակ մը, այր ու կնոջ մտերիմ յարաբերութիւնները պէտք է ճշգուին առողջապահական կանոններուն և հոգեխօսական այլ պահանջներուն համեմատ: Կնոջ յղութեան փափուկ և ցաւազին այդ շրջանը աւելի հոգեկան միութեան եւ ապրումի օրջանն է, շրջան՝ յորում մարդ պէտք է ապրի իրապէս և խորապէս իր բարձրագոյն և բարոյական եփն երանութիւնը:

ՊԱՏԵՀԱԳՈՅՆ ԱՌԻԹ

ԱՅՐ ՄԱՐԴՈՒ ԱՌՆԱԿԱՆ ԲԱՅՅ ԵՒ
ԱՍՊԵՏԱԿԱՆ ՈՅԺԻ ՀԱՆԴԻՍԱԴՐՈՒՄԻՆ

Առաւելապէս հոգեկան մեծութեան եւ ապրումի քաղցրագոյն այս պահը, է՛ն պատեհ և հանդիսաւոր առիթը պէտք է ընծայէ այր մարդուն, ի հանգէս դալու իր առնական լիալի գեղովը. գեղ՝ զոր կը շինէ ու կ'արժաւայլէ իր վեհանձնութիւնը եւ փափկութիւն պարուրող ու սկարութիւն պաշտպանող ասպետական

իր հովանաւորող ուժը: Ուստի իրենց սիրոյն պտուղովը բռնաւոր և անոր ծանրութեան տակ ճնշուած, կքած, հեւասպառ, հիւսնդ, դիւրագրգիռ և փափկազգած կնոջը համար, ինք, այլը, պէտք է ըլլայ բոլորանուէր զըրգանք, գուրգուրանք և խանդաղատանք: Որովհետեւ իր քաղցր բայց և ծանր բեռան ճնշումին և մղումին տակ իրեն — ամուսնոյն — վրայ ծռած և թառած, և յղացեալին սիրովը թրթռուն, առաւել ևս իրեն կապուած կնոջը հոգին, այս շրջանին մանաւանդ, անհուն կարօտը ունի զգալու թէ փափկօրէն գրկուած և հզօրապէս պաշտպանուած է իր արի ու բարի տղամարդէն, Պաշտպանուած՝ ցաւի ու թերեւս ստոյգ մահուան արհաւիրքին դէմ, որուն սոսկումէն սկսած է արդէն համակիլ իր հոգին: Ո՛հ, անճա՛ռ անդոհանքը այդ մղձաւանջին և սահմեկեցուցիչ սարսափը ընդնշմարուած գերեզմանին, որուն դուռը — փոխան կեանքի օրրանին որ կը մնայ դեռ պարապ — յա՛ր կը բացուի ահալի՝ աչքերուն առջև տղաբեր հէք կիներուն...: Ըսէ՛ք, ի յուշ հողեկան այդ պատկերին, կախուած զերդ սուր դամոկլեան վերեւ իր ալ գլխին, ան իսկապէս չհամակուլի՞ր ահ ու դողովը մահուան ու այդ դժնէ պարագային իր պաշտպան բարի հրեշտակին — ամուսնոյն կ'ըսեմ — պի՛րկ բազուկներն ու զիրգ զիրկը չե՞ն միթէ որ պէտք է ըլլան իրեն վաճան ու ապաստան...:

Ա Մ Օ Թ Ա Լ Ի Ի Ր Ո Ղ Ո Թ Ի Ի Ն

Այրեր կան սակայն — այրե՞ր թէ գայլեր — սառն ու սառնասիրտ, որոնք, զոգցես անգիտակ կնոջ ցաւին ու հոգեկան տառապանքին, կը մնան խուլ և անզգայ՝ հանդէպ մահաստրտու իր զոգին: Անոնք, փողոցի

քան տունի մարդեր — պա՛ղ արիւնի՛ վա՛տ սրաի տէր — կուգան կ'երթան կը մտնեն, կ'ելնեն, մերթ կախերեւ՝ տեսնելով իրենց նախկին գեղուհին տձեցած մարմնով և այլադուստծ դէմքով, միշտ ժպտագէ՛մ հրեշտակը՝ խոժոռած ու նեղսրտած. յար թրվուուն պարկը՝ մարմըրած և անկողին ինկած. ու մերթ ալ անզգամ ու աներես՝ չեն զգար ու մտածեր թե առնելու ու թռչելու զթոտ կամ կարօտաբաղձ՝ դէպի ԻՐԵՆՑ ՍԻՐՈՎԸ ՎԻՐԱԽՈՐ ՈՒ ԻՐԵՆՑ ՅՈՅՍՈՎԸ ԲԵՌՆԱԽՈՐ ՀՐԵՇՏԱԿԸ. գայթակղութիւնն անաւոր...: Թուխի նստած հաւուն կամ թռչնոյն անբան ընկերն անգամ աւելի խելք ունի և դուր, աւելի խանդ և խանդաղատանք՝ քան տսուն բայց տմարդի աշապիսի այրեր, որոնք թերեւս կը կարծեն — ամօթալի՛ տգիտութիւն — կատարած ըլլալ իրենց պարտքը, պատառ մը հաց նետելով առջեւ իրենց սիրոյն ու կարօտոյն ծարուի, քաղցր խօսքերուն ու գուրգուրոտ փայփայանքին անօթի, վիրաւոր և զգայուն հոգիներու երեսին:

Ո՛չ, պարո՛ն այրեր, ի բաց բրտութիւն և աններելի տգիտութիւն...: Կինը հացով միայն չապրիր, կ'ապրի նաեւ և մանաւանդ՝ այն խօսքերով որ կ'ելնեն իր ամուսնոյն բերանէն, մանաւանդ թէ իր սրտէն: Հող չէ՛, քիչ կերցուցէ՛ք և քիչ ու պարզ հագցուցէ՛ք՝ եթէ չունիք, կամ այդպէս կը կամիք, բայց անուցէ՛ք ու ջերուցէ՛ք անոնց սիրտերն ու հոգիները — միշտ անօթի ձեր սիրոյն և միշտ մսկոտ վերաբերման պաղ հովերուն՝ — երբ մանաւանդ ձեր սիրովը վիրաւոր՝ անոնք կ'ունենան տյապիսի հիւանդագին, փափուկ վիճակ: Տգէտ մի՛ ըլլաք և քաջ գիտցէ՛ք, ՍԻՐՈՎ ԹՂԱՑՈՒԱԾ ԵՒ ՍԻՐՈՎ ԾԱՆՐԱԲԵՌՆ՝ ՍԻՐԱՍՆՈՒՆԴ ՊԵՏԻ Է ԱՊՐԻՆ ԶԵՐ ԿԻՆԵՐԸ, ՈՐՊԷՍՁԻ ՍԻՐԱՍՈՒՆ ՍԷՐԸ ԾՆԻՆ՝

տողջ, կայտա՞ռ, ցնծո՞ւն, խայտո՞ւն: Կ'աւելցնենք: Զըլլա՞յ մոռնաք, թէ ԱՆՈՐ «որ գալոց է», բնութեան աճումին՝ մղում, կեանքին գեղեցկութեան՝ փայլ, մաքի լոյսին՝ բոց, սրտի բարութեան՝ կրակ, կամքի շարժումին՝ թափ և գործին ու կեանքին մեծութեան հմայք տուողն ու աալիքւորը Սէր՛ն է, Սէր՛ որով պէտք է սնանի ան այսօր մօրը և հօրը միջոցաւ, որպէսզի վազն ու ապագային անով զարգացած ու զօրացած՝ գործէ Անոր — Սիրոյ — կրակին հրայրքովը զիւցազնական:

ԽՕՍԲ ՍՓՈՓԱՐԱՐ ԵՒ ԽՈՀԳ ՀՈԳԵՊԱՐԱՐ ԾՈՅԻՈՐ ԿՆՈՋ

«Սիրականիդ բաղուններով վաճանդուած կամ անկէ դուրկ՝ լոկ քու անձիդ ապաստանած, ո՛վ դու պաշտելի էակ, ցաւի և մահուան դէմ մղած պայքարիդ մէջ մնա՛ աներկիւղ և աներկեւան, և ապաւինիր Հայր Աստուծոյդ բարութեան և Մայր Բնութեան իմաստութեան, և Հրաշքին այն Զօրութեան՝ որ կը կրես յարգանքի»:

«Ապաւինի՛ր՝ Աստուծոյդ՝ և Ան պիտի պահէ քեզ անփորձ: Առանձնական ժամերուդ խօսէ՛ իրեն հետ սըրտաբուլի աղօթքի լռին՝ բայց հրեղէն բարբառով: Խնդրէ իր սիրոյն զօրութիւնը և ողորմութեան մխիթարութիւնը և Ան պիտի պատասխանէ քեզ ցօղելով հոգւոյդ երկնային սփոփանքի այն ոյժը՝ զոր ոչ ոք կրնայ ներշնչել քեզ այնքա՛ն քաղցրօրէն, այնքա՛ն առատօրէն և այնքա՛ն սրտապնդիչ ուժգնութեամբ: Աղօթքով վերջնծայուած հոգւոյդ մէջ թող Ան կարգա՛յ միայն՝ որ իր արարչագործութեան վեհ ու անխմանալի խորհուրդին համեստ ու խոնարհ սպասարկուն ես, և կեանքի,

որով պիտի ծաղկիս ու պաղաքերիս, պիտի կրէ իր պատկերը անաղարտ, պիտի չնչէ իր հողին կենդանաւոր և պիտի ծառայէ իր կամքին փրկարար, ու Տէրը պիտի օրհնէ զաւակն իր հարազատ, և Մայր Բնութիւնը պիտի պաշտպանէ ու պահէ քեզ իբրեւ իրեն ալ խորհուրդին հաւատարիմ սպասարկուն՝ երկունք — Պայքարիդ վճռական պահուն յայտնաբերելով ՈՒԺԸ որով զինած է քեզ յառաջագոյն և որով պիտի տանիս ԿԵԱՆՔԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԷՄ:

Մայր Բնութեան կանխահոգ իմաստութեան ու գուրգուրօտ բարութեան հրաշալի խորհուրդն է մանաւանդ, զօրութիւնը՝ որ պիտի ձգես տապալանիդ առիթ տուող պատճառէն իսկ, ՍԻՐՈՅԻ ՊՏՈՒՂԷՆ կ'ըսեմ, որ հաղիւ կեանքիդ ծառէն փրկած՝ պիտի ըլլայ կեանքիդ սեղանին սնունդը քաղցր և անմահական, որուն ճաշակովը պիտի արթննաս իբրեւ ՄԱՅՐ՝ գիտակցութեանը մէջ նոր կեանքի մը զոր աստուածային կոչեցի: Այո՛, համբերի՛ր, կրի՛ր ցաւդ ու տոկա՛, անոր երկունքէն պիտի ծնի զաւակդ ու պիտի ծնիս եւ դու: ՊԻՏԻ ԾՆԻ՝ ՄԱՐՄՆԱՅԵԱԼ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՍԻՐՈՅԻ, ՅՈՅՍԵՐՈՒԴ ԵՒ ԵՐԱՋՆԵՐՈՒԴ ԵՒ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏՆՈՒԻ ԻՔՐԵԻ ՄԱՅՐ ՔՈՒԿԻՆ ԱԼ ԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԴ»:

ԾՆԱՆԵԼՈՅՆ ՕԺԻՏԸ

«Սփոփարար այս հաւատքով և տողջ այս մտածումներով արիացած, խաղաղ սրտով նուիրուի՛ր, Կի՛ն դու փարելի, պատրաստութեանը վերահաս հրեշտակիդ օժիտին: Եթէ կրնաս՝ սիրագող ձեռքերովդ և ձեռքերովը սիրեղացդ ձեռէ՛, կարէ՛, հիւսէ՛, ասեղնագործէ՛ և պատրաստէ՛ զգեստ ու շոր, ու ճաշակովդ ընտրէ՛, գնէ՛

ինչ որ անհրաժեշտ է որ դուրսէն ճարուի: Մեծ հիւրիդ
գալուստը կանխող սոյն պատրաստութիւնները թէ՛
ժամանց է հաճելի և թէ՛ վարժութիւն խորհրդալի: Ժա-
մանց՝ ինքնամոռացութեան և վարժութիւն՝ մայրական
հոգատածութեան: Ի ներքուստ զինք յուշիկ ձեւակեր-
պող բնութեան հրաշագործ ձեռքի գործակցի՝ րայսպէս,
ամէնօրեայ հանդարտ և համբերատար աշխատութեամբ
և օթիսին աւարտած իւրաքանչիւր կտորը, թո՛ղ ընու
քեզ՝ հրեշտակիդ ներքին տճումին, կանոնաւոր յառա-
ջացումին և բարեաւ լրումին յոյսովը ու վերահաս ժա-
մանումին երանագին հրճուանքովը...:

Ծ Ն Ն Դ Ե Ա Ն

ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՁԵԼԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՊԱՀԸ

Ծննդեան մեծ և սքանչելի խորհուրդին ժամերն են:
Սակայն ժամեր՝ s'urorէն հանդիսաւոր, որովհետեւ զետա-
նէն առնուած և շաղուռուած, և կամ թմրած մարմինէն
վերցուած կողէ շինուած և հրաշիւք իմն չնչաւորուած
աստուածային ձեռքէն չէ՝ որ դուրս պիտի գայ նոր
մարդը հեշտիւ և հաճելի, այլ իր գիտակցութեան
և կոտտացող գերադրդիւ զգայնութեան հզօր արթնու-
թեանը մէջ գողգոջուն ու մարմրուն տկար էակի մը
փափկակերտ մարմնէն, գալարելով անոր աղիքները, կո-
տըրտելով անոր կողերը, ճարճատելով կազմն ամբողջ
և բզկտելով, պատռելով մարմինը ողջ՝ մահուան պող
և յորդահոս քրտինքներու և արեան աղբերահոս ճապա-
ղիքներու մէջէն, աղեխարշ ճիչերու և հոգեվարի խո՛ւլ
հռնդիւններու ձայնով և հառա՛չ, հեծեծա՛նք, լա՛ց ու
արցունք խլելով սպասարկող սիրելիներէն: Այո՛, «գաւաճի

ճնիլ» իր ճակատագիրն է աստուածագիծ, դժխեմ բայց
կեանք արտադրող, մեծութիւն կերտող, յոյսեր ճրա-
դող և իրականութիւն պարուրող ճակատագիր...:

ՀԱՅՐԿԱԱՆ ԵՐԿՈՒՆԻ ՈՐԳԵՄՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԵՐԿՈՒՆԻ ՀՐԱՇԱԼԻ ԻՐ ԱԼ ԾՆՆԴԵԱՆ ԻՅՐԵԻ ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՄՈՒՍԻՆ ԳԻՏԱԿԻՑ

Երկունքի ցաւերէն բռնուած մեծ հիւանդին մտա-
րին մօտ, պահապան հրեշտակ մօրմէն յետոյ — որ այդ
պահուն մօր և մեծ մօր զոյգ զգացումներուն կրկնա-
պէս խոր հրճուանք և խորին ալ տառապանքը կ'ապ-
րի հերոսական զմայելի կեցուածքով — ամէնէն շատ
կարեկցութեան բայց և հետաքրքիր ու շահեկան ու-
շադրութեան արժանի դէմքը այդ մարդունն է, որ շուա-
րած ու գրեթէ ինքնակորոյս, մերթ հեռուէն գաղտա-
գողի և մերթ մօտէն արտասուալի, կը դիտէ անճար՝
կեանքին ու գերեզմանին միջև տարուբերող իր պաշ-
տելին...: Բարդ զգացումներու ալիքներ մը կ'ակօսեն
ու կը գունաւորեն իր արամաթախիժ դիմագիծը: Մերթ
խղճահարի գալարումներով կը մրկի և մերթ գութի
ու խանդաղատանքի զգացումներով կը բռնկի իր հոգին:
Մերթ կուլայ յուսահատ, մերթ յոյս կուտայ՝ ճարա-
հատ: Մերթ կ'անիծէ բնութիւնը: մերթ կ'աղբսէ
աստուածութիւնը և անկարող հանդուրժելու սիրակա-
նին սիրտ ծակող ճիչերուն, մերթ կը փախի, կը պահ-
ուրտի վատօրէն, և նոյն աղեխարշ ճիչերէն օգնութեան
կանչուած՝ դուրս կը վազէ թաքստոցէն, ու կը փարի
մարդածին մեծ հիւանդին՝ կարեկցօրէն:

Սրտառե՛ւչ խորհուրդ սակայն...: Համակրօրէն ծը-
նունդի ցաւերով տագնապող իր կնոջ, ինքն ալ այսպէս

կը բաժնէ կարծես հայրօրէն՝ երկունքը որդեծնութեան: Եւ խորհուրդ հրաշալի՝ այդ երկունքէն ինքն ալ պիտի վերածնի ո՛չ միայն իբր ՀԱՅՐ՝ նոր ու խոր գիտակցութեան մը մէջ, այլ պիտի վերածնի նաեւ իբրեւ ԱՄՈՒՍԻՆ իր կեանքի ընկերոջ հանդէպ սիրոյ, յարգանքի և պաշտամունքի նոր ու նուիրական զգացման մը մէջ: Այո՛, մահասարսուռ երկունքով ՄԱՅՐԱՅԱԾ կիներ, յետ այնու մեծացեալ, փառաւորեալ, սրբացեալ եւ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅ-ԵԱԼ ԿԻՆԸ պիտի ըլլայ իրեն համար, արժանի ո՛չ միայն հանոյական փայփայանքի այլ մանաւանդ երկիւղած սիրոյ եւ պատկառալից յարգանքի:

Այսպէս ուրեմն, ծննդեան երկունքին հրաշքը պիտի ըլլայ ԵՐՐԵԱԿ ԾՆՈՒՆԴ ՄԸ ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԱՊՈՒԱԾ ԵՐՐԵԱԿ ՄԻՈՒԹԵԱՄԲ: ԾՆՈՒՆԴ ՆՈՐԱԾԻՆ ՄՈՐԴՈՒՆ, ԾՆՈՒՆԴ ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԱՍՏՈՒԱ-ԾՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌՆՆ՝ ԻԲՐԵԻ ՀԱՅՐ ԵՒ Ա-ՄՈՒՍԻՆ ԳԻՏԱԿԻՅ, և այս երեքը իրար միացած յետ այնու՝ կուռ, ամրայօդ և անքակտելի սիրոյ կապերով: ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ ԵՒ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ Ս. ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆ...:

ԸՆՂԱՅ...

ՕՐՀՆԵԱԼ ՀՐԱՇԱԼԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆ
ԵՐԿՆԱՌԱՔ ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ

Բայց մենք դառնանք երկնող մօր:

Ժամե՛ր աւելող բայց դարեր արժող անասելի պայ-քարէն ու ժամապառ, այլեւ անզօր ճիգի և ճիչի, զոգցիս պարտուած և անձնատուր անազորոյն թշնամունքն. թալկացած ու թուլացած ձեռքերը, ինքն ալ ջախջախուած՝ բայց մի՛շտ արի պահապան-հրեշտակ մայրիկին ձեռքերուն մէջ գործովոտ. տփոյն ու մահատիպ, հուսկ շունչի խուլ հռնդիւններով հազիւ կապուած կեանքին, կը

պառկի դիակնացեալ... Աչքերը սեւեռուած են երկինք, լայնաբաց, անթիթ, չես դիտեր աղերսանքի լուռ վերացումով մը թէ մօտալուտ պարգեւին համար շնորհակալութեան քաղցրանուաղ նայուածքով...:

Եւ ահա ճնշող մահաբոյր այս լուրթեան, և տանջող՝ բայց յուսալիւր և խորհրդաւոր այս խաղաղութեան մէջ, յանկարծ երկինք - ծակող ճիչ մըն է որ կ'արծակի ջախջախուած իր կուրծքէն, որուն արձագանդօրէն կարծես կը պատասխանէ նոյնքան սո՛ւր, երկինք-ծակող ճիչն Անոր, որ խորհուրդի խաւարէն լոյս աշխարհ կուգայ և կեանքը կ'ողջունէ ողբական լացովը իր ֆիզիքական ընտրեան... ընդմիջ... ընդմիջ...: (Ինկայ!)

— Այո՛, երկնառաք հրեշտակ, ինկար յերկնաստի վայր՝ մեր աշխարհ. գալուստդ լինի օրհնեալ, շնորհաբե՛ր ու բարե՛ր...:

Ո՛հ, ինչքան խորհրդաւոր, սրտագրաւ ու պատեհ պիտի ըլլար, եթէ խանձարուրուած, օրրան դրուած կամ մայրիկին — երկնատուր նո՛ր, անհո՛ւն անուն — քով զետեղուած նորածին մանկան — յայտնուած խորհուրդ հրաշալի — շուրջը ծնրադիր, երգէին ներկայք, երգը փառքի, երգը սիրոյ և խաղաղութեան, «Փա՛ռք ի Բարձունս Աստուծոյ, ի մեր սիրտ հաճութիւն, ի մեր տուն խաղաղութիւն և օրհնութիւն...»: Ափսո՛ս, սակայն, փակուած երկնքէն այլեւ չլսուիր երգն այս փառքի, սիրոյ և խաղաղութեան և անոր հանդէպ ընդ միշտ փակուած մեր հողինքէն ներս ալ լուծ յաւէտ երկնային արձագանդն անոր, զի ծնունդները, սկեպտիկ մեր դարուն խորհուրդ չեն մե՛ծ և սքանչելի և ծնեալները՝ յայտնութիւն մը հրաշալի...:

Բայց մենք կրկնենք մեր հաւատքը հոս ևս, թէ աշխարհ եկող ամէն մանուկ Մեսիա մըն է մարմնաց-

եալ: Ան, սիրածին սէր եւ հոգեծին հոգի՝ Անհունին ծոցէն կաթած խորհուրդ մըն է սքանչելի: Ուստի, ըստ մեզ, սրբապղծութիւն է նայիլ Անոր ֆիզիքական աչքերով միայն, իբրեւ պատառ մը միտի, իբրեւ կոյտ մը ոսկորի, իբրեւ փունջ մը ջիղերու և նրբահիւս, զարմանահրաշ ցանց մը անոնց դրութեան. նայիլ Անոր՝ իբրեւ շունչի մը ունայն և կեանքի մը սովորական, կորնչուկան, և հոգեկան աչքերով չտեսնել ու հոգեւին չպաշտել անոր մէջ քնացող և հետզհետէ արթնութեան, լրիւ յայտնութեան և հզօր, ստեղծագործ, շինարար ու անմահական ապրումի պատրաստ ու կարող աստուածութիւն մը...:

Ս'է դուք օր մը այսպէս հրաշափառ յայտնուած աշխարհի՝ ո՛վ երջանիկ ծնողներ, հայրն ու մայրը նորածին մանկան, եթէ բաղդը չէք ունեցած գիտակցելու և արթնցնելու ձեր մէջ ալ քնացող աստուածութիւնն այս, հանդիսաւոր այս առթիւ գէթ գիտակցեցէք անոր գոյութեան և գոյատուրութեան ձեր միջոցաւ, և իբր այն՝ անոր այսօր մատուցած և յետ այսու միշտ մատուցանելի ձեր տիրոջն ու յարգանքովը, սկիզբը դրէք կեցութեան մը, որ վայել ըլլայ ձեր ունեցած աստուածային մեծութեան...:

Բայց մենք մոռցանք Մայրը հրեշտակածին — մի վախնաք ըսել «նոր Աստուածածին»... —:

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ԵՐԿՈՒՆՔԻ

ՓՈԹՈՐԿԵՆ ՅԵՏՈՅ

Ուժաքամ, պարտասուն, ջախջախ ու թմրած մարմինը թաղուած է անխիրտ խաղաղութեան մը մէջ, որուն երանութիւնը — ըսած են տղաբեր կիներ —

մարդկային բառ ու բարբառ անգօր են պատմել, այնքան խո՛ր է եղբր և անճառ Զգո՛յշ ուրեմն, չխանգարէք անաւոր փոթորիկին յաջորդող անհուն ու վսեմական խաղաղութիւնն այն, որուն գիրկը հանգչող մարմինը ի քուն՝ բայց հոգին, ապահով եմ, արթուն է և թրթռուն՝ երկնային ձայնին արձագանգովը զուկին: Ընդա՛յ, ընդա՛յ, ընդա՛յ... Կանչ ու ճի՛շ՝ տարօրէն սիրահունչ և դիւթի՛շ՝ որուն կոչին պիտի դառնայ ու անսայ ինք յետ այսու, որպէս թէ ան ըլլար պատգամ մը երկնային, անվիճելի ու սրբազան, ուղղուած իր կեանքին՝ բոլորանուէր ծառայութեանը համար իր հրեշտակին...:

Ընդա՛յ...:

Տեսէ՛ք, անա՛ արդէն քաղցրօրէն ցնցուած, արթնցած ու դարձած է ան, պաշտելի մայրը՝ — միշտ պաշտովը զուկին յետ այսու — այլևս պահանջկոտ դարձած նորածինին, որ մայրական ծոցին կրակին ու բոյրին կարօտովը և մայրական քաղցրահամ արիւնին ծառաւորը բռնկած՝ կը փնտռէ զինք տենդագին:

«Համբերէ՛ հրեշտակ, համբերէ՛՝ որ բնութիւնը համեղ կա՛թ պատրաստէ քեզ արիւնէ՛ն մայրիկիդ, արիւն՝ որ յետ այսու քեզ համար միշտ պատարագեալ այդ զոհին մարմնէն պիտի բղխի ու հոսի, կեանքիդ աճումին ու ծաղկումին ի տես»:

ԴԻԵՅՈՒՄԸ ՄԱՐՄՆՈՅՆ՝ ՄՕՐԸ ԱՐԻՒՆՈՎ

ՍՆՈՒՅՈՒՄԸ ՀՈԳԻՈՅՆ՝

ՄՆՈՂԱԿԱՆ ՀՈԳԻՈՅ ՇՈՂԱԿԱԹՈՒՄՈՎ

Բայց սա մանկան մարմնոյն դիեցումն է մօրը արիւնին արբուսովը՝ մաքմոյ բաժակէն. և որպէսզի ծնողական պատարագումին խորհուրդը ըլլայ կատարեալ,

պէսք է սնուցուի նաեւ մանկան հոգին իր մէջ հեղուովը ծնողաց հոգւոյն. դժբաղդ իրականութիւն սակայն, ինք, նախախնամութիւնը լրիւ հոգացած է սնունդը մարմնոյ՝ կաթը քաղցրահամ, մինչ ծնողք, իրենք են որ պիտի պատրաստեն սնունդը հոգւոյն, ի մի խառնելով և շողակաթելով իրեն մէջ ինչ որ ունին իբրեւ լոյս և իբրեւ զգայնութիւն, իբրեւ համ և իբրեւ բոյր, իբրեւ քաղցրութիւն և իբրեւ հաւատք, իբրեւ սէր և հոգեկան այլ նիւթեր և տարրեր, որպէս զի անոնցմով սնանի և հետըզնետէ ձեւակերպի. աճի ու ծաղկի անոր հոգին և ի յայտ գայ աստուածակերպ ինչպէս բնութիւնը ձեւակերպած աշխարհ բերաւ իր մարմինը հրեշտակատիպ:

Հայրե՛ր, և մանաւանդ դո՛ւք, մայրե՛ր, պատրաստած ունի՞ք և կարո՞ղ էք ջամբելու ձեր զաւակներուն հոգւոյն աստուածային այդ սնունդը, մաքուր, առողջ և հոգեպտու, որպէսզի շատ կանուխէն սկսի լարիլ ու միտիլ — հոգ չէ՛ նոյնիսկ բնագոյական շարժումով — անոնց միտքը՝ դէպի լոյսը ճշմարտութեան, սկսի տաքնալ ու վառիլ անոնց սիրտը՝ դէպի մեծն ու վսեմը, սկսի թափ առնել ու ձգտիլ անոնց կամքը՝ դէպի բարի գործ ու պարտականութիւն, և սկսի ձեւ առնել իրենց նկարագիրը՝ պատկերելու համար մարդկային իսկական զիմագիծը աստուածակերպ: Այո՛, ծնողք, ծնաք ձեր զաւակները մարմնով պէտք է ծնիք զանոնք նաեւ այսպէս հոգւով:

ՆՈՐԱԾԻՆԸ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ԻՐ ԾՆՈՂԱՅ

Բայց դեռ կանուխ է իր — ձեր զաւակին — հրաշալի յայտնութեան ձեր դէմքերուն վրայ ծաղկեցուցած ժը.

պիտները թառամեցնել սառն շունչովը լուրջ ու ծանր այս հարցերուն: Կուշտ ու կուռ խնդացէք դեռ պահ մը, տօնելով իր դալուստը՝ երգերով ու կայթերով. օրհնութեամբ և աղօթքով: Անցուցէք զինք ձեռքէ ձեռք փափկօրէն և նետեցէ՛ք գիրկէ գիրկ ծիծաղելէն: Ծնչեցէք բոյրն իր թարմութեան, ծծեցէ՛ք լոյսն իր դեղեցկութեան, քաղեցէ՛ք խնձորն իր այտերուն և կեռասները իր չրթներուն: Հիացէ՛ք խորհուրդին իր մարմնառութեան և օրօրուցէ՛ք յոյսերովն իր ապագային: Եւ աւելին՝, զարմանալին՝ դասիարակուեցէ՛ք նախ դուք իրմով...:

Եւ, վստահ եմ, փափկութիւնն իր պիտի յաղթէ ձեր բրտութեան և տկարութիւնը՝ ձեր զեղծանող դոքութեան: Անմեղութիւնն իր պիտի կոչէ ձեզ սրբութեան և պահանջկոտութիւնը պիտի վարժեցնէ ձեզ արթնութեան: Իր ժպիտը պիտի լոյս տայ խաւարին ձեր խորհուրդներուն, և իր խայտանքը թեւ պիտի տայ թանձրացած ձեր հոգիներուն: Արցունքներն իր — ցօղ երկնային — զութ պիտի կաթին ձեր սրտերուն, ու կակղացնեն քարացումները ձեր յամառութիւններուն: Իր սիրոյն մէջ պիտի սովորիք ձուլուիլ ի մի և իր սիրոյն՝ պիտի սիրէք բոլոր մարդիկ: Խաղաղ քունին հսկող հրեշտակ պիտի դառնաք ու ծնրադիր իր սնարին՝ Հօր Աստուծոյ — պարգեւողին — փառք պիտի տաք: Զարթօնքովն իր — զերթ արշալոյս — պիտի ողորէ ձեր սիրտերը արեանոյ իր ջանկութեամբ, երջանկութիւն պիտի սփռէք և՛ դուք չորագին՝ համակ սէր, զո՛ւթ դարձած՝ հպումովն իր մոգութեանց...: Եւ այսպէս, միշտ գոհ, միշտ երջանիկ, մանո՛ւկ դարձած անմեղունակ՝ ճշունդեցէ՛ք դայլայլերովն իր անուշակ, բայց մի մոռնաք թէ կեանքը երգ չէ շարունակ: Իր

երգերով խանդավառուած, ո՛յժ, յո՛յս առած և՛ դուք երգով գացէք դործի, և շնորհիւր երկնային իր շնորհներուն շնորհ առած, — կարգը ձե՛րն է — պատրաստեցէք զինք կեանքի, կեանքին՝ աբի, կեանքին՝ բարի, կեանքին՝ սիրոյ նուիրումի. ստեղծագործ և հրաշալի ուժեղ կեանքին, կեանքին կ'ըսեմ՝ յաղթանակի, անանց փառքի և անթառամ յիշատակի:

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԻՒՆ ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ

ՀԵՇՏԱԼԻ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Դառնանք դարձեալ դաստիարակութեան. Ան — դաստիարակութիւնը — ՄԱՐՄՆՈՅ ԾՆՆԴԵԱՆ ցաւագին երկունքէն վերջ, ՀՈԳԻՒՆ ԱՐԹՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՇՏԱԼԻ ԵՐԿՈՒՆՔՆ Է այն ծնողաց համար՝ որոնք զիտակցութիւն և պատրաստութիւն ունին հոգեւոր Մայրութեան եւ Հայրութեան. պատրաստութիւն ուսումով, զարգացումով, կրթութեամբ, շնորհով և կոչումով, բանական և բարոյական մարդ էակին թաքուն՝ բայց յայտնագործելի մեծութեան և գեղեցկութեան հաստատ հաւատքով, և այդ մեծութիւնն ու գեղեցկութիւնը կերտելու կամ անոնց հիմը դնելու պարտականութեան և պատասխանատուութեան հզօր, նուիրական և խորազգած զգացումով, Վե՛հ ու վսեմ՝ կոչում՝ որուն լրիւ կատարումին համար, ծնողք, մայրեւ մանաւանդ, պարտին զինուած ըլլալ ընդոճին թէ ստացական համբերատար ոգիով, սիրով և անսպառ նուիրումով:

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՕՆԱՐԺԱՆ

ԻԳԱԿԱՆ ՀՈԳԻՆ

ԱՐԺԱՆԻ ԶԷ ՆԱԵԻ ՈՐԴԵՄՆՈՒԹԵԱՆ

Իգական այն հոգին որ չունի այս կերպ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ մը կոչումին զգացումն ու զիտակցութիւնը, պատրաստութիւնն ու պատասխանատուութիւնը, նա պէ՛տ է ամուսնանայ, և եթէ կամաւ թէ ակամայ գործած է առաջին այդ մեղքը, պէտք է զգուշանայ գործելու միւսը, մահացու մեղքը կ'ըսեմ որդեմուրթեան: Այո՛, ԱՅԴՊԻՍԻՆ ՊԷՏՔ ԶԷ ՄԱՅՐԱՆԱՅ... Աւա՛ղ, մարդկային տգիտութիւնը և փոքրիակցիւթիւնը, երբ կը պատժէ գիտակից վիժումը մարմնոյն ինչո՞ւ թոյլ կուտայ, կը քաջալերէ ու կը նուիրագործէ վիժումները հոգիին, ընդունելով, կնքելով և նուիրագործելով միութիւնը Հայրութեան ու Մայրութեան անարժան՝ հրէշածին հոգիներու:

Ծանր է որակումս, բայց ընդունի՛ր, աղնիւ ընթերցող, ընդունեցէք և դո՛ւք, յարգելի ծնողնե՛ր, թէ միանգամայն արդար է ան և տեղին: Կոչ — իբրեւ ՄԱՅՐ մանաւանդ — աստուածային արժէքին ու մեծութեան պանծացեալ գովքին նուիրուած սոյն երկասիրութեանս մէջ, ներեցէ՛ք ինձ դիտել տալու թէ՛ Ան — ԿԻՆԸ — ստեղծուած իբրեւ հրեշտակ եւ մայրութեամբ սահմանուած աստուածութեան, եթէ իր սոյն արժէքներուն և կոչումին զիտակցութեամբ և չքնադագոյն շնորհներուն մշակութեամբ չկարենայ ըլլալ մին — ՀՐԻՇՏԱԿ — և դառնալ միւսը — ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԷԱԿ — զգո՛յշ, դատապարտուած է դառնալու ՀՐԷՇ և ըլլալու տեսակ մը ձին (կի՛ն...): Եւ, ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, այսպէս

չեն շատերը մեր կիներէն ու մայրերէն... Ահաւոր
անկում և այլասերում...

Բայց մենք թողունք իրականք և դառնանք իսկա-
կանին՝ զի, հոս, մեր նպատակն է նկարել ո՛չ եղածը
և են՝ այլ ուրուագծել ու մտապատկերել ըզձալին ու
իւրագործելին, ներշնչելով միանգամայն՝ խանդ ու եռանդ՝
մարմին ու կեանք տալու այդ մտապատկերին:

ՀՈԳԵԻՈՐ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍ

ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆ, ՕԾՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՇՆՈՐՀ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ
ԵՐԲԱԿ ՍՐԲԱՋԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄՈՎ

Երկասիրութեանն առաջին էջերէն իսկ Ամուսնա-
կան Միութեան և անոր նպատակներէն՝ Հայրութեան և
Մայրութեան — իմա՝ սերնդագործութեան — հրաւեր
կարգացած ըլլալով արժանաւորներու, և արժանիք կազ-
մող տարրերը հանգամանորէն դժած և զանոնք մշակե-
լու միջոցներն ալ մասնանշած ըլլալով, կ'ենթադրեմ
խօսիլ գիտակից եւ ընտելալ անձերու, ուստի և կը
չարունակեմ մօրը կողմէն ջամբելի հոգեւոր դաստիա-
րակութեան հարցին լուսաբանութեանը:

* *

Կ'ըսէի. մնալու համար ՀՐԵՇՏԱԿ և դառնալու հա-
մար նաեւ աստուածայնօրէն Մայր Հոգեծին՝ մայրը
պէտք է սնած ըլլայ հոգիով եւ նախ սնունդը քայ հո-
գեւորին եւ ապա բանականին, բարոյականին եւ անոնց-
մով՝ գեղեցկին եւ իսկալին:

Սկսինք նախ Հոգեւորէն, անկէ՝ որ թերեւ խոր-
հուրդին մթութեամբը թանձրօրէն սքողեալ, բայց դեռ

մտքով ի քուն և հոգիով դերգգայուն, և տակաւին իր
ծագումին ակէն ու խորհուրդէն կարծես անբաժան նո-
րածինին համար ըլլայ է՛ն խօսուներ, է՛ն ներգգալին և
առով թերեւ է՛ն հասկնալին ու մարտելին. չըլլայ իսկ՝
ան, հոգեւոր ազդումն ու դաստիարակութիւնը, սրբա-
զան պարտք մըն է ծնողաց համար և հարկ է որ սկսին կա-
տարել զայն վաղընդիպթ, հաւատքով, երկիւղածութեամբ
և բարեպաշտիկ զգացման քաղցր ու թրթռուն զգայ-
նութեամբ:

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ, ԴՐՈՇՄԻ և ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ սրբ-
բազուն պարտականութիւնն է այդ, միաժամանակ կա-
տարելի՝ ըստ հնաւանդ և խորհրդաւոր սովորութեան
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ. ինչպէս գիտէ ընթերցողը,
խորհուրդներ են ասոնք, մատակարարելի նորածին ման-
կան՝ շատ կանուխէն, գիտակցութեան լոյսին ցաթու-
մէն շա՛տ առաջ. խորհուրդներ՝ որոնց հոգեւոր և հրա-
շալի ներազդումին շնորհիւ, մաքրում, սրբում,
սծո՛ւած և շնորհալարդ, իբրեւ քրիստոնեայ պիտի մտնէ
ան ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԴՐԱՆՏԻՆ
Մէջ — ուրկէ կարծես դուրս կը մնար իր հոգին՝ նիւթին
հետ իր միացումովը աղարտուած — հոն վերահաստա-
տելով իր անբաժան միութիւնն ու որդիութիւնը Ա-
րարչին հետ՝ Ս. Հաղորդութեան շնորհիւ:

Մկրտել, կնքել, օծել և հաղորդել զաւակը, այ-
սինքն սրբել, շնորհազարդել ու վերստին լեցնել զայն
աստուածային շունչով և զօրութեամբ... որպիսի՝ քաղցր
ու ներգոր թելադրականութիւն՝ ներշնչուած ծնողներու
հոգւոյն, որոնք, յետ այնու, միշտ ի յուշ այս խորհրդա-
ւոր արարողութեան, պիտի նային իրենց զաւակին իբ-
րեւ աստուական և ծնողական մեղքերէ սրբուած երկ-
նային էակի մը, ու պիտի յարդեն զայն իբրեւ սրբա-

գործուած նուիրականութիւն, ու ջանադիր պիտի ըլլան հեռու և վեր պահելու զայն՝ մեղքի ու չարիքի ապականարար ազդեցութիւններէն: Երանի չէ՞ք տար այս խորհուրդով լեցուն և այս հաւատքով արթուն ծնողներուն...

Ս. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԻՆՉՈՒ Ի ՄԱՆՈՒԿ ՏԻՈՅ

«Բայց ինչո՞ւ այդքան կանուխէն, ի մանուկ տիոց, մատակարարութիւնը Սրբազան Խորհուրդներուն», կը հարցնեն ոմանք, իրենց միամիտ հաւատքին մէջ բըրտօրէն ցնցուած անոնց կողմէն՝ որոնք կ'սպասեն տարիքի որոշ հասունութեամբ՝ գիտակցութեան արթնութեան, մատակարարել տալու համար յիշեալ խորհուրդները իրենց զաւակներուն: «Բանական ու մանկավարժական չէ՞, կը յարեն, որ մանուկը հասկնայ թէ ինչո՞ւ կը մկրտուի, ինչո՞ւ կը դրոշմուի և ինչո՞ւ կը հաղորդուի:

Մենք առանց մոլար գտնելու այլոց տեսութիւնն ու սովորութիւնը, գերազանցօրէն խորհրդաւոր, պատեն և օգտակար կը գտնենք Հայ. Եկեղեցւոյ առ այս որդեգրած կանոնն ու դրութիւնը: Եւ ահա թէ ինչո՞ւ:

Առաջին. — Անոնք որ հասունութեան, ըմբռնումի և գիտակցութեան անունով կը խօսին, կրնա՞ն ըսել թէ ինչո՞վ և ինչպէ՞ս կը կարծեն լուծած ըլլալ — այդ ըմբռնումով և գիտակցութեամբ զոր իրենք ունին — կնիքը կեանքի այլ խորհուրդներուն: Այդ խորհուրդներով չըմպատուած, անոնց մէջ թաղուած կ'ապրինք միշտ, իբրեւ մեր հոգիներու մթնոլորտին մէջ կարծես: Միամտօրէն չգատած ու տգիտօրէն չգատապարտած որիշները, անոնք թո՛ղ համեստօրէն խորհին ու ապա խօսին այս մասին:

Երկրորդ. — Անոնք, — զմեզ ձրիօրէն դատողները — իբրեւ ծնող երբ յանձն կ'առնեն ահաւոր պատասխանատուութիւնը իրենց զաւակները ԿԵՍԱՂՔԻ ԿՈՉԵԼՈՒ, այսինքն ԿՍՏԱՐԵԼՈՒ ԵՒ ՄՍՏԱԿԱՐԱՐԵԼՈՒ ԳԵՐԱ-ԳՈՅՆԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ, ինչո՞ւ և ինչպէ՞ս կը խղճահարին երբ հարկ ըլլայ կատարել անոնց հոգւոյն հանդէպ պարտականութիւն մը որ յարաբերաբար նուազ խորհրդաւոր, ոչինչով վստահար ու վտանգաւոր է և իրենց համար իբրեւ հաւատացեալ քրիստոնեայ, զգալի, հասկնալի և իրենց միջոցաւ ալ օր մը զաւակներուն պարզելի և բացատրելի է, եթէ Այն — խորհուրդը — հակառակ իրենց — ծնողաց — հասունութեան դեռ չէ մնացած անըմբռնելի...!:

Երրորդ. — Մկրտութիւն, դրոշմ և հաղորդութիւն՝ հոգաւորութիւն եւ հոգեւոր սնունդ են հոգւոյն: Մարմնոյն տրուած և տրուելիք սնունդին համար, անոնք, — խմսատութիւն ծախողները — հարկ կը տեսնեն սպասել որ մանուկը հասնի գիտակցութեան, Դրապէս գիտե՞ն թէ, բացի մայրական կաթէն — մատակարարուած ամէն իմաստ ընութենէն — ո՞րն է մանուկին համար ամէնէն բաղձալին, հաճելին և օգտակարը: Ծնողք, ինչպէս որ վստահ իրենց կատարած պարտականութիւններուն օգտակարութեան, պատասխանատուութիւններ կ'ստանձնեն իրենց զաւակին մարմնոյն հանդէպ, — զանց կ'ընենք հոս յիշատակել զանոնք ևս որ այնքան թեթեւօրէն կ'առնեն անոր մտքին, սրտին, կեանքին և սպառաշունչին հանդէպ — նոյնպէ՛ս կրնան ստանձնել անոր հոգւոյն հանդէպ հոգեւոր պարտականութիւններ առանց աւելորդ և ծիծաղելի խղճահարութեան, երբ այդ պարտականութիւնները, մանաւանդ անկախ նոյնիսկ իրենց հրաշալի տղութիւն խորհուրդէն, անվստահ յամենայնի՝ գե-

ղեցիկ, վսեմ և հզօրապէս թելադրական են, ծնողաց կողմէն իրենց զաւակին հանդէպ կատարելի միւս պարտականութեանց տեսակէտէն: Այո՞, մաքրութեան Աւազանը՝ կանուխէն բաց, օծութեան և շնորհափայլութեան իւղը՝ պատրաստ, և սրբազործութեան կրակը՝ միշտ վառ պէտք է մնայ կեանքի արշալոյսէն ցլերջալոյս՝ դէպի չարը, դէպի վատը և դէպի տիղմը խեղալ մարդուն պահպանութեանը, պաշտպանութեանը և բարձրացմանը համար:

Ուրեմն, հայ ծնո՞ղ, լա՛ւ է, գեղեցի՛կ է, պատե՛հ է և գերազանցօրէն խորհրդաւոր և թելադրական, ի մանուկ տիտց զաւակդ մօտեցնել Ս. Աւազանին մաքրութեան, Ս. Միւսօնին Օծութեան և Ս. Հաղորդութեան Սրբացնող խորհուրդներուն, ինչպէս կոչած ու մօտեցուցած ես զինք կեանքի անխմանալի խորհուրդին: Չմոռնա՛ս միայն ու զանց չառնես միանգամայն հսկել աշալուրջ՝ անոր ստացած շնորհներուն անեղծ պահպանման և յընթաց իր կեանքին այդ շնորհներուն աճումին, ծաղկումին և արդիւնաւորումին՝ առաքինական գործերով:

ԿՆԻՍԱՀԱՅՐԻ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ՈԳԻՆ

Ծնո՞ղ, ուշադրութիւն՝ Սրբազան խորհուրդներուն զաւակիդ հոգւոյն ներազդած, դրոշմած կամ կաթեցուցած շնորհներուն հսկողութեան պարտականութիւնը քեզ հետ բաժնող կնքահայրին ընտրութիւնը չըլլայ ձեւական: Յանձին կնքահօր, մանուկին մարմնոյն ինքնին թեթեւ ու քաղցր ծանրութիւնը վերցնող բազուկներ չեն փնտռուածը, այլ անոր ստացած շնորհներուն սրբութեան և ազնուականութեան անաղարտ պահպանման պատասխանատուութիւնը կրել ու պահել գիտցող բնականաց հաւատաւոր հոգի մը որ ինքն ալ է՛ր երբեմն

նոյն շնորհաց օծութիւնն ու սրբութիւնը զգեցած և կեանքի վործութեանց բովէն անցած ու անոնց հրահոսան կրակէն սրբուած և զտուած՝ ըլլայ այր առաքինի, բարի ու շնորհալի:

ՀԱԻԱՏԱԻՈՐ ՀՈԳԻԻ

ՄԻՋԱՎԱՅՐՆ ՈՒ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ

Մեր դարուն ակեպտիկ ոգին թունաւորած է մարդուն հոգին և թարշամեցուցած անոր բարոյական կեանքին գեղեցկութիւնը կազմող և քաղցրահամ սընունդը շինող ծաղիկները, որոնք կրնան բուսնիլ, արմատ բռնել, չնչել, բացուիլ ու բուրել միայն հաւատաւոր հոգիի միջավայրին ու մթնոլորտին մէջ:

Երբ կ'ըսեմ հաւատաւոր հոգի, ինչպէս բացատրած եմ այլուր, չեմ հասկնար յայտնուած կամ հիմնուած կրօնքի մը պատմութեան, վարդապետութեան և բարոյականի ուսման հմուտ, ծիսական պաշտամունքին զիտակ հոգի, այլ՝ նախ աներկեւան հաւատացող մը ստեղծիչ, ամենակալ և ամենախնամ ՀՈԳԻԻ մը: Երկրորդ՝ հաւատացող թէ իր իսկ հոգին բղխում մը կամ կաթում մըն է ԱճճՈՒՆ այդ Հոգիէն: Երրորդ՝ հաւատացող թէ՛ Ան — իր հոգին — կամօքն Աստուծոյ կամ օրէնքովը Մայր Բնութեան, մարմնով մը յայտնուած է աշխարհին և թէեւ այն այդ մարմնով կաշկանդուած՝ բայց պահպանուած ու զինուած է նաեւ անով: Չորրորդ՝ հաւատացող թէ՛ այդ մարմնով շատ անգամ ալ այդ մարմնոյն դէմ — և դէ՛մը նաեւ ֆիզիքական ու բարոյական աշխարհներու միջին ուժերուն ու չարութեան ոգիներուն — բացած ու վարած ճակատագրական պայ-

քարներով ապրելով, և միևնույն պայքարներով զինք նիւթին կապող շղթաները հետզհետէ կոտորելով, և դէպի վեր, դէպի բանականն ու բարոյականը, դէպի զուտ հոգեկանն ու կատարեալը իր թռիչքին թափն ու շարժումը ջլտառող ուժերը թօթուել - թօթափելով, և դէպի իւր գոյութեան աղբիւրը սեւեռող իր պայծառ սեսութիւնը վարագուրող մութն ու մշուշը փոթորկաշունչ փարատելով՝ ան — իր Հոգին — դուրս պիտի գայ օր մը ազատ՝ իր աստուածային բնութեան գեղով և զօրութիւնով:

Եւ վերջապէս հինգերորդ՝ հաւատացող թէ, այսպէս յաղթական իր մարդկային ստոր բնութեան և աշխարհի խաւարային զօրութեանց դէմ, կատարելէ յետոյ յաստիս իր կեանքին խորհրդաւոր կոչումն ու ճակատագիրը, վերստին պիտի դառնայ ծոցը Անհունին, Անմահին և Յաւիտենականին՝ ուրկէ բղխած էր իբրեւ լոյս և կաթած իբրեւ սէր ու շնորհ:

Ո՞ր Կրօնքը կամ ո՞ր Եկեղեցին պիտի ներկայացնեն լաւագոյն և յորմարագոյն Օրկանը այսպիսի խոր ու լայն, ազատ ու անսահման հաւատքի մը իրական ապրումին, միշտ արթուն, միշտ զգայուն, միշտ թրթռուն և միշտ բեղուն կեանքով մը՝ հանդերձելով իրենց — Կրօնք և Եկեղեցի — ճարտարապետական, նկարչական, երաժշտական, բանաստեղծական, ծիսական և այլ ճոխ, չքեղ ու միսթիք միջոցները և կամ մերկացած այդ բոլորէն՝ ներկայանալով պարզ, անշուք, անզարդ և անպուճոյճ և իր լուծեան և մերկութեան մէջ վեհ ու վսեմ Տաճարով մը, և կամ լաւագոյն ևս, անհուն, անպարագիծ, աստուածակեանք Տաճարովը Մայր Բնութեան՝ որ կը պատմէ անբարբառ փառք՝ ու մեծութիւնը և կամքն ու պատգամը Աստուծոյ, իրեն հետ ի խորոյ սրտի և հոգիի

լուռ և անբարբառ՝ բայց խոհուն ու խոկուն աղօթողին և խօսողին... Հարց՝ զոր պէտք է լուծեն, և լուծած են արդէն իւրաքանչիւր անհատին և ազգին ցեղային ծագումը, պատմութիւնը, աւանդութիւնը, լեզուն, նկարագիրը, ոգին և հոգին ինչպէս նաև իր բնաշխարհին դիրքը, կլիման և այլ բնական հանգամանքները:

ՄԱՆՈՒԿԻՆ ԱԻԱՆԴԵԼԻ ՀԱԽԱՏՔԻՆ ԴԱՍՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

Այսպիսի ազատ, անկաշկանդ, աննախապաշար և ազնուական հաւատաւոր հոգիով մը միշտ բաբախուն՝ Մայրը ամէն օր և օրուան որոշ պահերուն, պէտք է վերանայ կրօնաբոյր խաղաղութեանը մէջ ընտանեկան նուիրական յարկին, — ո՞հ, որքան պատեհ, որքան սրտառուչ և շինիչ պիտի ըլլար, եթէ հոգիի այդ վերացումն ու վերնծայումը լինէր զոյգ ընդ ամուսնոյն — պէտք է վերանայ ու աղօթէ ծնրադիր՝ օրրանին քովիկը մանկան, այն աներկեւան վստահութեամբ թէ, ինչպէս իրմէ բղխած, արտաբուրած ու ճառագայթած ոչինչ պիտի չկորսուի, այլ պիտի հոսի, թափի ու ծաւալի զգայուն, ընկալուչ և կերպընկալ հոգիին մէջ իր զուգին, այդպէս ալ, խորհուրդով և լոյսով թրթռուն ու կեանքով բաբախուն այս հաւատքը՝ քաղցրոտոր, ներզօր ու կենարար:

Մանուկը պէտք է սկսի ապրելու կեանքը սոյն հաւատքին՝ դեռ հազիւ տիրացած իր ձեռքերուն շըրթանց, լեզուին և նայուածքներուն շարժումներուն, — եթէ կարելի է ըսել — շնչելով, ծծելով և զգալով լայն՝ Այսպէս ուրեմն, հեռեւելով վերնծայութեան և աղօթ

Թասաց իր մայրիկին, օրրանին մէջ ինքն ալ թո՛ղ գայ ծուռնկի, և ձեռքերը ի մի կապած — նշան ինքնամփոփումի, սուղումի և վերացումի — թո՛ղ վեր առնէ աչքերն ա- նուշակ ու պճլտուն, ու նայի երկինք՝ ուրկէ կաթած է իբրեւ լոյս կամ ծորած է իբրեւ սէր, ու անյա՛դ ծծէ ճառագայթները Մայր-Լոյսին և ծորումները Մայր-Սի- րոյն, ու անոնցմով արբա՛ծ, սնա՛ծ՝ մնայ անոնցմով լուսաւոր և օծուն ու դառնայ զօրացա՛ծ և ցնծո՛ւն:

Հանապազօր կրկնուած այս գեղեցիկ ու խորհրդա-ւոր ձեւերու տեսակ մը մեքենական վերացումն ու աղօթասացութիւնը, պիտի դառնան հետզհետէ գիտակ-ցութեամբ և զգացումով թաթաւուն ու կեանքով բա-բախուն հաւատք ու կրօն, այսինքն ՀՈԳԵԿԱՆ ՆԵՐՈՅԺ ԱՊՐՈՒՄ՝ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԵՏ ԵՒ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԷՋ, և կրնա՛ք երեւակայել գեղեցկութիւնը, զօրութիւնը, բարութիւնը և լիութիւնը Աստուծոյ հետ սերտօրէն ապրուած երանական այդ կեանքին:

ՃՇՄԱՐԻՏ ՀԱՒԱՏՔԸ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԻՍԿ Է

Գիտակից և գիտակցօրէ՛ն ալ ապրուած հաւաքը, որուն մէջ կը խտանայ սերն աւսուծոյ և յորում կը ցոլանայ նաև սէրը ընկերին և որով մարդ կը ձգտի նոյնա-նալու հանութիւն հետ եւ եղբայրանալու նմանին, բարո-յականը ու բարոյականութիւնն իսկ է:

Արդարեւ, Անհունին, Կառարեալին, այսինքն՝ Բա-րին, Ճշմարտին, Գեղեցկին, Ստեղծագործ և Նախախը-նամող Բարերար Ոյժին, մէկ խօսքով՝ ԱՍՏՈՒԾՈՅ — որ ի մեզ յայանուած է բանականութեամբ, խղճով և սրտով — ԶԳԱՑՈՒՄԸ, ԳԱՂԱՓԱՐՆ ՈՒ ՍԷՐԸ և զոյգ

ընդ նմին՝ ԱՆՈՐ ԿԱՄՔԻՆ ԿԱՏԱՐՈՒՄԻՆ ՊԱՐՏԱԿԱ-ՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ — զոր մեզ կը պատգամեն միեւնոյն բա-նականութիւնը, խելքն ու սիրտը և որ կը կայանայ ԲԱՐԻՆ ՍԻՐՈՅՆ ԵՒ ԱՊՐՈՒՄԻՆ ՈՒ ՉԱՐԻՆ ԳԱՐ-ՇՈՒՄԻՆ ՈՒ ԽԱՓԱՆՈՒՄԻՆ ՄԷՋ, — կը կազմեն ռիթմ եւ արտիս կրօնքին եւ բարոյականին:

ՄԱՆՈՒԿԻՆ ԱԻԱՆԴԵԼԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻ ԴԱՍԸ

Քանի դեռ կտրուած չէ կաթէն ու բաժնուած մօրը չուքէն ու չուռչէն, մանուկին բարոյական դաստիարա-կութեան հարցը կը բովանդակի առաւելապէս բարոյա-կանութեանը մեզ ծնողքին, ուստի և մեծապէս կախում ունի ընտանեկան յարկէն ներս ստեղծուած բարոյական միջավայրէն ու մթնոլորտէն: Ուրեմն մանուկը հոն պէտք է տեսնէ, լսէ, հոտոտէ, ճաշակէ, շօշափէ, զգայ ու չնչէ ԲԱՐԻՆ՝ արտաբերուած ամէն դիէն, ու ճառագայթած շուրջ բոլորէն Դաստիարակութեան առաջին օրրանը հանդիսացող Տունէն բղխած եւ հօրն ու մօրը անձով հանդիսադրուած բարի, գեղեցիկ ու նւարիկ կեանքը, բնական ու հզօրապէս թելադրական դասն է բարոյա-կան, դաս՝ զոր պիտի ծծէ և ըմբոշնէ մանուկը — իբրեւ անունդը իր սրտին — ո՛չ թէ մտով այլ հոգիով ո՛չ թէ զգայնութեամբ այլ եութեամբ: Եւ անկէ վերջ դեռ ընդերկար, բարին, ի բերան սովորուած և յիշողու-թեան մէջ նետուած ծանօթութիւն մը. կամ մտքով ըմբռնուած՝ բայց չմարսուած բացատրութիւն մը պէտք չէ որ ըլլայ. այլ ուղղակի հողւոյն ջամբուած դիւրա-մարս անունդ մը, դառնալու համար արիւնն ու միսը, ոգին ու հոգին՝ իր բարոյական բնութեան՝ և զայն կենսաւորող և չնորհափայլող չուռչը սրբազան:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍԻ

ԲԱԽԱՐԱՐ ՈՒ ՓՐԿԱՐԱՐ ԾՐԱԳԻՐ

Հաւատքով սկսուած և հիմնուած, և հաւատքէն ներշնչուած ու ապրուած այդ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ մայրիկէն աւանդուած կամ աւելի ճիշդ ծնողքներու գեղեցիկ, ներդաշնակ ու սիրալիր կեանքէն թելադրուած՝ բաւարար պիտի ըլլայ մանկութեան և նոյնիսկ պատանեկութեան շրջանին համար, և իբրեւ հիմ ու խարիսխ նկարագրին ու կենցաղին՝ փրկարար նաեւ մանկան հոգեւոր ու բարոյական զարգացման, եթէ կարելի ըլլայ սովորեցնել եւ յար յիւեցնել իրեն՝

Ա. — Թէ՛ Աստուածային է իր ծագումը եւ հետեւաբար աստուածային պէտք է ըլլայ նաեւ իր կեանքը, այսինքն՝ ճշմարիտ, բարի, գեղեցիկ, սուրբ և արդար կեանք՝ եւ այս ուսումնն ու յուշածուծը, — կը կրկնենք — ո՛չ թէ բառով, այլ ազնուական կեանքի մը անբարբառ՝ և ատով իսկ պերճօրէն խօսուէն օրինակով։

Բ. — Թէ՛ գերագոյն այն Հոգին, որ իր ամենազէտ իմաստութեամբ, իր ամենակալ զօրութեամբ, իր ամենախնամ բարութեամբ և սիրով ստեղծած է, կը կառավարէ և կ'առաջնորդէ բոլորը, զորս ինք կը տեսնէ իր շուրջը այսօր աղօտ և վաղը պիտի տեսնէ պայծառ, բոլորը՝ այնքան գեղեցիկ, այնքան հրաշալի և զարմանազան — երկինք, եթեր, արեւ, աստղեր, լուսին, ծովեր, դաշտեր, լեռներ, ծաղիկներ, թռչուններ, կենդանիներ և ինչ որ այն գերագոյն Հոգին կ'ըսեմ, ստեղծած է նաեւ զինք — պսակ բոլորին — և պարզեւած ծնողացը՝ Ուստի և Ան, Աբարիչ Աստուծը, ի՛ր ալ ՀԱՅՐՆ է ԵՐԿՆԱԻՈՐ,

Գ. — Թէ՛ երկնաւոր այդ Հայրը, Հայրն է նաեւ բոլոր մարդոց և մարդիկն ալ իբրեւ զաւակներ երկնաւոր այդ Հօր՝ եղբայրներ եւ քոյրեր են իրարու և իբր այդ՝ պարտաւոր են սիրել զիրար, օգնել իրարու և աշխատել իրարու մեծութեան և բարօրութեան։

Դ. — Թէ՛ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔՐՈՋԱԿԱՆ ԱՅՍՍԵՐՆ է ԵՐԿՆԱԻՈՐ ՀՕՐ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԿԱՄՔԸ և ա՛յդ պէտք է ըլլայ մերին ալ կատարելի սրբազան ՊԱՐՏՔԸ։

Ե. — Թէ՛ այդ Հայր-Աստուծոյ փոխանորդներն են յաստիս ծնողք, իրենց զաւակներուն ծննդեան, սննդեան, կրթութեան և առողջութեան գործին մէջ, ուստի, ծնողքը ճանչնալ՝ տեսակէտով մը Աստուծոյ ճանչնալ է. ծնողքը սիրել՝ Աստուծոյ սիրել է. ծնողքը յարգել՝ Աստուծոյ յարգել է. ծնողաց հնազանդիլ՝ Աստուծոյ հնազանդիլ է. ծնողքէն ակնածիլ՝ Աստուծոյ վախնալ է, և ծնողաց կամքը կատարել — եթէ այդ կամքը բարի, արդար և օրինական է — Աստուծոյ կամքը կատարել եւ այդպիսի Տիպար զաւակը՝ օրհնեալ զաւակն է նաեւ Հօր Աստուծոյ։

Զ. — Թէ՛ Աստուծոյ, նման արեւի լոյսին, մաքուր, ու պայծառ Հոգի մըն է։ Մեր Հոգին, թէ և իբրեւ լոյս վառուած Աստուծոյ, բայց ճրագուած մարմնով՝ պղտորած է իր մաքրութիւնը և ամպոտած է իր պայծառութիւնը, և չառերուն մէջ նոյնիսկ՝ իսպառ կորուսած մին և միւսը։ Անմաքուր եւ նստ հոգին կը նմանի մաքուր իւր չունեցող և լաւ չվառող ու միացող ճրագին։ Միացող նրազը կը մաքեն, զգո՛յշ, կրնայ մաքիլ նաեւ անմաքուր հոգին...

Է. — Թէ՛ աշխարհ եկած՝ բայց անոր յաւիտենական բնակիչները չենք, այլ անցաւոր հիւրերը միայն և ուշ կամ կանոնաւ զայն պիտի թողունք ու երթանք Մեր

մարմինը որ երկրէն էր, պիտի թողունք Մայր Հողին, և մեր հոգին պիտի դառնայ իր Աղբիւրին՝ Աստուծոյ։ Մահուր եինք՝ երբ ելանք այդ Աղբիւրէն, մահուր պարսինք դառնալ մեր Ակին՝ եթէ կ'ուզենք միանալ երկնաւոր մեր Հօր. Աստուծոյն։

Եւ Մահուր հոգին՝ հոգի՛ն է անմեղ. այսինքն ճշմարտութեամբ լուսաւոր և անկեղծութեամբ մաքրափայլ հոգի։ Եւ անմեղ հոգին՝ է՛ նաեւ բնաւորութեամբ համեստ ու խոնարհ՝ և ո՛չ հպարտ ու սնապառ։ Ան է՛ նաեւ սրտով սուբբ և բարի՝ աննախանձ և անյիշատար, և ո՛չ չար ու ռսակալ կամ անառակ ու անպատկառ։ Անմեղ հոգին, վերջապէս է խիղճ անառատ ու արդար, արժանի միակ սրբազան տաճար՝ ուր կ'օրհնանք երկնաւոր մեր Հայրը։

Աւանդուած ո՛չ իբրեւ դաս ուսանելի, այլ, ինչպէս ըսուեցաւ, իբրեւ կեանք օրինակելի, այսքանը բա՛ւ է, այսքանը չա՛տ է նոյնիսկ եթէ մանուկը, ի բնէ օրինակող ու նմանող, աչքի առջև ունենայ կեանքի տիպոր պատկերը ծնողաց և մանաւանդ պատկերը շնորհալի և առաքինի իր մայրիկին։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԼՈՒՍԱԻՈՐ-ՏԻՂՄ ԲՆՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲԱԳՐՈՒՄԸ ԵՒ ՍՐԲԱՅՈՒՄԸ

Դրական այս պարտականութեան հետ զուգընթաց, մա՛յրը մանաւանդ ունի նաեւ բացասական պարտականութիւնը՝ մաքրելու իր զաւկին բնոյթը (nature ou le naturel) և նկարագիրը՝ բնական և ստացական թերութիւններէն, այսինքն ուղղելու ծռութիւնները դատողութեան, թիւրութիւնները իմացութեան, սրբելու աղտերը սրտին, սրբադրելու աղեղութիւնները բնաւորութեան, պնդելու թուլութիւնները կամքին և սանձելու չար միտումները բնազդին։

Արդարեւ, պէտք է իմտի ունենալ թէ, մարդը կը ծնի ո՛չ բոլորովին բարի եւ ո՛չ ալ չար. այլ խառն բնոյթով մը, և ասակ ու կարող է ըլլալու կամ բարի կամ չար, նայելով իր ընդոծին կամ մշակեալ յատկութիւններուն կամ թերութիւններուն չափին, կշռին և անոնցմէ՛ միոյն կամ միւսին առաւելակշիռ ազդեցութեան տակ՝ իր կամքին և կեանքին ստացած թափին՝ և որդեգրած ուղղութեան և ձգտումին։

Ուստի Լուսաւոր — Տիղմը, որ մարդն է, պէտք է ջանայ այրուժովը նոյնինքն իր բնոյթին տիղմին, միշտ վառ ու արծարծ պահել լոյսը նոյնպէս իր բնոյթին, լոյսը՝ որ է և պիտի ըլլայ հետզհետէ առատ ու պայծառ՝ իր բարութիւնն ու իմաստութիւնը։ Հակառակ պարագային տիղմն օգուտ չբերոյն է որ պիտի լինի տիրական, այսինքն պիտի կազմակերպէ իր մէջ տգիտութիւնն ու չարութիւնը, որոնց սառն շունչը, եթէ բոլորովին չմարէ իսկ իր մէջ բարութեան եւ իմաստութեան լոյսը ապահովապէս պիտի տկարացնէ ու մթաղնէ դայն։

Հո՛ս է ահա, ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՏԻՂՄԻ այս պայքարին մէջն է որ երեւան պիտի դայ բարեբար ու փրկարար դերը բարոյական դաստիարակութեան, որուն միակ նպատակը պէտք է ըլլայ մշտարծարծ պահել ԼՈՅՍԸ մարդկային բնութեան ընդոծին բարութեան և իմաստութեան ու անոր բոցերուն մէջ թաղած՝ առնուազն անտես ու անազդեցիկ ընծայել և նոյնիսկ ի նպաստ իր շողարձակումին օգտագործել ՏԻՂՄԸ մարդկային ստոր բնութեան, յիշելով միշտ սա ճշմարտութիւնը թէ՛ բացարձակօրէն անպէտ ու աննպասակ ոչինչ կայ նաեւ մեր մեջ, եւ ամէն ինչի արժեքը կախեալ պիտի ըլլայ մարդուն հետապնդած նպատակէն եւ յօգուտ անոր անպէտ նկատուած իրերն անգամ օգտագործելու իր իմաստութեան։

Նեճ եւ առ այդ կիրարկած ուժերու չափեճ ու որակեճ .
Ուրեմն մայրը ո՛չ սիրով շլացած և կուրացած՝
այլ միշտ իմաստութեամբ արթնացած պարտի զիտել ու
տեսնել զաւելին բնոյթին տգեղ գիծերը և հոգիին սև
բիծերը և արիաբար պայքար բացած անոնց դէմ —
նոյնիսկ պայքար՝ ի գին արցունքի, զրկանքի և տա-
ռապանքի — պարտի սրբազրել ու սրբել զանոնք. տպո-
թէ ոչ, իր հոգւոյն այդ ծաղիկը՝ կրծուած բաժակին
մէջ բոյն դրած այդ որդերէն, վա՛ղ պիտի կորանայէ իր
թոյրն ու բոյրը, զրկուե ով նախ ինք՝ և ապա զրկելով
կեանքը ծնողքին՝ անոր շնորհափայլ դեղէն ու երջան-
կարար քաղցրութենէն:

ԿՐԾՆԱԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐԻՄԱՍ ԱՐԺԷՔԸ
ԵՒ ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ԱԶԳԵՅՈՒԹԻՒՆԸ
ՀՈԳԻՒՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

Կրօնաբարոյական պարզ, առողջ և խնամեալ այս
դաստիարակութիւնը, ջամբուած շատ կանուխէն իբրեւ
կաթ հոգեւուն, այնինչ տպրիլ սկսած հոգւոյն, և տպա-
շարունակուած իբրեւ անհրաժեշտօրէն անուցիչը և կազ-
մաւորիչը անոր՝ բացարձակ պայման մըն է կեանքը
հիմնաւորելու և բնականոն զարգացնելու համար զայն,
որպէսզի խաղաղօրէն և իմաստնօրէն մշակուած՝ անիկա
պարզութի իր կոչումին գծին վրայ իբրեւ բարձրօրէն
չքեղ, բարի և հրաշագործ ոյժ կենդանի
Մի քիչ աւելի պարզուած, ահա՛ բարերար դերը
այս կենդանի զօրութեան
Կրօնաբարոյական սկզբունքներով սնած, զարգա-

ցած, զօրացած և շարուած կեանք, ա՛րտահմն հաս-
տատուած տկուն եւ հակազդող կեանքն է ընդդէմ
բոլոր այն ուժերուն, որոնք մեր ներաշխարհին անպա-
րագիծ և անխորաչափելի գօտիին մէջ կուտակուած՝ կը
վարեն մեր ֆիզիքական ու բարոյական բնութիւնը,
և մերթ ընդ մերթ կը յայտնուին տարօրինակ պոթ-
կումներով՝ որոնցմէ ցնցուած մեր կեանքը ի յայտ կը
բերէ և կրնայ բերել անեղ, ապշեցուցիչ և աղէտալի
անականակներ: Ենթագիտակցական (subconscient)
աշխարհի այդ անհուն ովկէանին ալիքները, ո՛չ միայն
մեր էութեան խորերէն հանած կը նետեն մեր պայծառ
գիտակցութեան ափունքը ինչ որ դարերուն և մեր նախա-
հայր-պապերուն իրենց խորքը նետած տարրերն են ար-
ժէքաւոր կամ անարժէք, օգտակար կամ մեծասակար,
այլ այդ ափունքէն — գիտակցութեան — կը խլեն
ու կը տանին, կ'ընկլուղեն ու կը սուզեն, կը պահեն ու
կ'օրօրեն նաեւ իրենց ծոցին մէջ, և ի հարկին դուրս
բերած կը վերադարձնեն մեզի՝ ինչ որ ամեն վայրկեան
մեզն հոն — այդ ալիքներուն — կը նետեն մեր կեանքէն՝
իբեւ խորհուրդ եւ խօսք, իբեւ զգացում եւ զգայնու-
րիւն, իբեւ կամք եւ գործունեութիւն, իբեւ երազ կամ
պատգանք, մէկ խօսքով՝ ինչ որ յար կը թափենք հոն,
ըսել կ'ուզեմ, իբրեւ մեր զգայարանքներէն ներս հասող
ամէն տեսակ տպաւորութիւններ, մեր մտքին մէջ
յառնող ամէն տեսակ պատկերներ և մեր ներաշխարհը
շարժող անկշռելի յոյզեր և անչափելի փոթորկումներ:
Ուրեմն...

Ուրեմն հո՛ն — մեր ենթագիտակցութեան մէջ —
ԱՐԴԷՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԻՆԻՆ ՎՐԱՅ (որ
մեր առհաւական ժառանգութիւնն է՝ ակամայ և անգի-
տակից կերպով մեզ փոխանցուած), ՄԵՐ ԲԱՐԴԵԼԻՔ

ՆՈՐԸ ԿԱՄ ԱՆՈՐ ԱՅՆ ՄԱՍԸ՝ ՈՐ ԿԱՆՈՒՄ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ՄԵՆԷ (որովհետեւ անկարելի է հակակշռել կեանքի մշտաւար հոսանքին հոն թափած բոլոր տարրերը) ՊԵՏՔ Է ԿԱԶՄԷ ԱԶԱԼՈՒՐԶ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԵՒ ԱՄԲԱՐՈՒԱԾ, ԵՒ ԽՆԱՄԵԱԼ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՄԲՈՒԱԾ ՏԱՐՐԵՐՈՒ ԱԶՆԸ՝ ՈՒԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ (այդ տարրերը ըլլան իրողութիւններ, մտապատկերներ և կամ ճշմարտութիւններ, յոգեր, յոյսեր, իզձեր, խօսքեր, թելադրութիւններ հուսատարիքներ, սկզբունքներ, ձեւեր, ժեսթեր, ձայներ և լն. որովհետեւ այդ տարրերով սնած՝ պիտի աճի, ապրի հոգին. անոնցմէ պիտի առնէ թափ, թռիչ և ուղղութիւն, անոնցմով պիտի լարուի, թըրթըռայ ու ներդաշնակի, և անոնցմով պիտի գործէ կամ ստեղծէ, պիտի շինէ կամ պիտի քանդէ, պիտի լայ կամ տառապեցնէ, պիտի խնդայ կամ երջանկացնէ, պիտի բարձրացնէ կամ նուաստացնէ, պիտի ապրեցնէ կամ մահացնէ:

Հ Ո Պ Ի Ի Ա Ռ Ո Ղ Զ Ա Պ Ա Հ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ուրեմն հոգեբանական այս ճշմարտութիւններով սնած կամ լուսաւորուած մայրեր պարտաւոր են զգուշանալ իրենց զաւակներուն զգայարանքները և անոնց միջոցաւ ալ հոգիները բանալու կեանքին և աշխարհին, ընթերցան և մարդոց հանդիսադրած բոլոր իրերուն և իրողութիւններուն դիմաց՝ անխտիր, միամտօրէն, տգիտօրէն և անփութօրէն: Անոնց — զաւակներուն — ստամոքսէն ներս ներմուծուած թունաւոր միքրոպներէն աւելի վտանգաւոր պէտք է նկատեն, ներմուծումը անոնց հոգիներէն ներս, տգեղ պատկերի մը, և ներշնչումը՝ ծուռ գաղափարի մը, անսուրբ զգացումի մը և

ուռայն կամ անիրական յոյսի մը՝ որոնք կրնան խաթարել կամ մթաղենել հոգին և պատճառ դառնալ անոր անկումին, նուաստացումին, մոլորումին, տառապանքին և կորուստին:

Ուստի երախտները ինչպէս ամէն բան պէտք չէ ուտեն, նոյնպէս ամէն բան պէտք չէ տեսնեն, պէտք չէ լսեն, պէտք չէ ճաշակեն, պէտք չէ շօշափեն ու վայելեն, և այս՝ մանաւանդ կեանքի այն շրջաններուն յորում հոգին պիտի կազմակերպի, նկարագրի պիտի կերտուի և ապագան պիտի պատրաստուի:

Հ Ո Պ Ե Ս Պ Ա Ն Ծ Ն Ո Ղ Ա Յ

Ա Ն Ն Ե Ր Ե Լ Ի Ո Ճ Ի Ր Ը

Հակառակ սրտիս ընդոծին անհուն բարութեան, որ զինուած ու զօրացած լայնախոհ զիտակցութեամբ և քրիստոնէական անչափ ներողամտութեան պարտականութեամբ, գիտակից ու գործադուլ սիրով պարուրել ու գրկել միայն գիտէ նոյնիսկ չարերն ու մեղաւորները, պիտի չուզէի կամաւ ներել հոգեպաշտ այն ծնողներուն որոնք անդէտ թէ՛ մարմնոյն և թէ՛ մանաւանդ հոգւոյն առողջապահութեան կանոններուն, կը խաթարեն մին և միւսը՝ ժահրովը ապականեալ սնունդներու...

Ե Զ Ր Ա Կ Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԿՐՕՆԱԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հսկել հոգիին գիտակցական եւ անգիտակցական գոտիներու մէջ ամբարշտող և գործող տարրերու և ոյժերու շարժումներուն, և անոնցմէ մեր աւօրեայ կենցաղին համար անհրաժեշտ եղողներէն լաւագոյնները ընտ-

րել՝ ի բաց թողլով, վանելով կամ սանձելով անոնք՝ որ կը ձգտին յայտնուիլ ու գործել՝ խանգարելով ներդաշնակ ընթացքն ու գործունէութիւնը կեանքին . և այդ՝ կարելի կրնայ ըլլալ միայն շնորհիւ իմաստօրէն ընտրուած, մշակուած, իւրացուած եւ կազմակերպուած առողջ ու բարեբար ուժերու — զգացում եւ գաղափար — որոնք պիտի ըլլան մանաւանդ մեր մէջ ունակութիւն, բնութիւն եւ կեանք դարձած **ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐ**, որոնցմով ինչպէս ըսուեցաւ, պէտք է հիմնուի, լարուի ու շարժման մէջ դրուի մեր հոգին ու կեանքը :

Արդարեւ խղճի ձայնին միշտ ունկնդիր՝ և անով արթուն. մտքի լոյսին միշտ սուեռուն՝ և անով շարժուն. նկարագրի ուժին միշտ կռթնած՝ և անով հզօրապէս վահանուած հոգին միայն կրնայ մնալ ինքնազուսպ, հաւասարակշիռ, անյողգողգ, պաղարիւն, հզօր և յաղթական զինք դիմակալող ուժերուն դէմ :

ՀԱՒԱՏՔՈՎ ԹԵՒԱՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՎ ԿԸՇՈՒՒՈՐ ՀՈԳԻ՝ ուրեմն, ահա՛ ինչ որ ծնողք, կրօնաբարոյական դաստիարակութեամբ պէտք է ապահովեն իրենց զաւակներուն, որպէսզի անոնք վահանուին այսօր և վաղը, արտաքին քե ներքին, նոր քե հին, բռնակալ եւ բացասական ուժերու ճակատագրականութեան դէմ, և պահեն խաղաղութիւնը կեանքի և հոգիի՝ ապահովելով անոնց բնականոն զարգացումը, ներդաշնակ և արդիւնաւոր տնտէս, իրենց գործին ու կոչումին հանդէպ ի հանդէս գալու համար միշտ պատուով փառաւորուած և յաղթանակով պսակուած :

ԻՄԱՅԱԿԱՆ ԴԱՏՅԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՍԱՄԻՏ ՀՈԳԻՆ ԽՈՐԱՊԷՍ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ

ԵՒ ԲԱՐԻ ՀՈԳԻ Է

Մայրը, ծնող և առաջին դաստիարակ, այսպէս ջահաւորելէ յետոյ իր զաւակին հոգին Անհունն ու Անծանօթը լուսաւորող հաւատքին ճրագովը և ցուցնել ճանչցնելէ յետոյ հոն, մէջը Անհունին և յանձին Անծանօթին Արարիչ Հայր-Աստուածը. լեցնելէ յետոյ իրեն — զաւակին — սիրտը Սիրովը՝ և լարելէ յետոյ խիղճը Զայնովը Անոր, որպէս զի ապրի Հօր-Աստուծոյն հետ և Անով դառնայ բարի, արդար, սուրբ և հզօր, և ապրինաւ նոյն սիրով և սրբութեամբ, նոյն բարութեամբ և արդարութեամբ՝ ուստի և խաղաղութեամբ իր եղբայրակից նմաններուն հետ, պէտք է վառէ նաեւ լոյսը զաւակին իմացականութեան, անոր պայծառագոյն շողերով առաւել բռնկեցնելու համար նրազբ հաւաստին, վառարանը խղճին եւ հրաշքը սրտին՝ որպէսզի լուսագոյն լուսաւորի իր կեանքին ու կոչումին ճամբան :

Արդարեւ **ԼՈՒՍԱՄԻՏ ՀՈԳԻՆ**, հետզհետէ դիտակ փնեզեքի եւ ներաւսարհի խորհուրդներուն, անոնց փոխադարձ հանգիստութիւններուն և զանոնք լարող ու վարող օրէնքներուն, **ԻՍԿԱՊԷՍ ԵՒ ԽՈՐԱՊԷՍ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐԻ ՀՈԳԻ Է** ԿԱՄ ԿՐՆԱՅ ԸԼԼԱԼ, Հոգեկան բաց ու պայծառ աչքերով դիտել բնական ու բանական աշխարհներու անհուն, ներդաշնակ և հիասքանչ կառուցուածքը, և հիացմունքի ու պաշտամունքի երկիւղած զգացումով ծունկի չգա զանոնք ճարտարապետող ձեռքին առջև՝ անկարելի և անըմբռնելի է :

Ուստի, կարելի է ըսել թէ, քիեզեբքի աստուածակերտ
սանարին սպասարկու նեմարիս քահանան կամ քուրմը՝
ԳԻՏՈՒՆԸ ինքն է:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՃՐԱԳՆ Է ՀՈԳԻՈՅՆ

ՊԷՏՔ Է ԱՆՈՎ ԱՐԾԻՈՏԵԼ ՄԱՆԿԱՆ ՀՈԳԻՆ

Գիտութիւնը, կամ մարդուն իմացականութեան
լոյսը, նման մարմնոյ ճրագը հանդիսացող աչքին, նրազն
է հոգւոյն. իր շողերէն զուրկ մնացած հոգին շարժում-
ները դէպի վեր՝ անհունը, դէպի վար՝ աշխարհը, և դէպի
ներս՝ ներաշխարհը, խորխորակներ կրնան ըլլալ և
առաջնորդել մոլոր ճամբաներու կամ յանդիլ անդնդա-
խոր մութ բաւիղներու և փոսերու: Մտքին լոյսը,
առաջ ու պայծառ, ներդաշնակօրէն հիւստեամ հաւատ-
քի և խղճի շողերով, մեր հոգեկան երկնքէն ցալմած և
մեր հոգեւոր, բարոյական և նոյնիսկ ֆիզիքական կեան-
քը լուսաւորող ԱՐԵՒՆ է լիալոյս: Պէտք է արշալուսէ՝
այդ արեւը մանուկի խաւարչտին հոգւոյն մէջ, ուսման,
գիտութեան և արուեստի ծանօթութիւններու և ճշմար-
տութիւններու կաթումներով իր մտքին մէջ:

ՄԱՅՐԸ ԳԻՏՈՒՆ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺ

ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ

Բայց իմացական դաստիարակութեան սրբազնա-
գոյն այդ գործը, ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ և ԱՐՈՒԵՍՏ է միան-
գամայն: Չայն տւանդելու համար հարկ է նախ սովորիլ
ու գիտնալ և ապա այդ սովորեալը ու գիտցուածը քալ
չափով եւ մեքոսով, ուրիշ խօսքով՝ ԳԻՏՈՒՆ ԵՒ ՄԱՆ-
ԿԱՎԱՐԺ պարտի ըլլալ առաջին դաստիարակ մայրը:

Հոս առաջնութիւնը — իբրեւ դաստիարակ — որքան
պատիւ՝ նոյնքան և պատասխանատուութիւնն է, և
պատիւն ու իր չափը կոխում ունին պատասխանատու-
ութեան գիտակցութեան չափէն:

Սկսիլը գործը կիսովին կատարել կը նշանակէ եթէ
ոչ Եւս անգամ աւարտել նոյնիսկ: Հաւ սկսուած դաս-
տիարակութիւնը հետեւաբար, մեծագոյն երաշխիքն է
անոր լաւ ալ շարունակումին և բարեյաջող աւարտու-
մին. և ընդհակառակը վատ սկսուածն ալ նշան է անոր
ձախող ու դժբաղդ վախճանին: Որովհետեւ սա — առա-
ջին կրթութիւնը — քակուելիք և վերստին սկսուելիք
գործերէն չէ. իբրեւ հիմը հոգիի եւ կեանքի կառուց-
ուածքին՝ հոն զրուածը՝ զրուած և զրուածը՝ զրուած
է անքակտելի և անջնջելի: ԻՍԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ...:

Սարսափ ու դող ազդող սոյն ճշմարտութեան առ-
ջեւ պէտք չէ՞ դողան կեանքի հիմնարկէքին խորհուրդը
կատարող ձեռքերը և հոգիները ծնողներու, Եւ խորհիլ
թէ յաճախ որքան սրբապիղծ են այդ ձեռքերը և որ-
քան անզգամ այդ հոգիները՝ որոնք չինել կը կարծեն
երբ կը քանդեն: Եւ երբ հետագային երեւան կուգան
աւերները այդ քանդումին, անոնք — սրբապիղծ այդ
ձեռքերը և անզգամ այդ հոգիները — թեթեւ սրտով կը
դատեն ու անխղճօրէն կը խաչեն... վարժապետները...
կրկին ուրագործութիւն...

ՓՈՔԻ՝ ԱՇԱԿԵՐՏԻՆ՝ ՄԵԾ՝ ՎԱՐԺԱՊԵՏԸ

Որքան փոքր ըլլայ տարիքը աշակերտին և քիչ՝
տալիքը վարժապետին, այնքան շատ պարտի ըլլալ Գի-
տութիւնը և մեծ՝ Արուեստը Մանկավարժին: Բայց
մենք կարելի միայն աչքի առջև ունենալով, պիտի

պահանջէինք որ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿ ՄԱՅՐԸ ունենար առնուազն բարձրագոյն նախակրթութիւն ստացած Մանկավարժ Պարտիզպանուհի մը փորձառութիւնն ու արուեստը:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒՀԻ՝... դաստիարակ լուսաշընորհ և հանճարեղ, աստուածօրէն կռող-կերտող, առողջ մարմին և արի նկարագիր, ծնող ու շնչաւորող հոգի բարի և ոգի շնորհալի: Կամ պարզ խօսքով՝ մշակաբթուն և զուարթուն ֆիզիքական ու բարոյական անդաստանի, որուն բացած առաջին ակօսներէն — ընդունարան՝ լոյսի, սիրոյ և շնորհի — և հոն ցանցած պերճ ու սուրբ կեանքի սերմերէն, և հասցուցած նուրբ ծիլերէն, փափուկ բողբոջներէն, զմրուխտ կոկոններէն և վառվառ ծաղիկներէն՝ կախում պիտի ունենայ աճուսն ու բարձրացումը ապագայ բարոյական ծառերուն, հաստատութիւնը անոնց արմատներուն, զեղուչեղ սլացումը և սաղարթախիտ ճիւղարձակումը անոնց հաստաբետ բուններուն, երփնթոյր ծաղկաղարդումը և խնկաւէտ քաղցրաւէտումը անոնց համեղ պտուղներուն, մէկ խօսքով օրհնութիւնը, առատութիւնը և բարութիւնը կեանքերուն:

Այս է տիպար ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԻԶՊԱՆՈՒՀԻ մը կոչումը որ թէ քնատուր ձիրք է բայց պէտք է մշակուել իւրացումովը զիտական, գրական, իմաստասիրական, հոգեբանական, բարոյագիտական, բնախօսական և այլ սկզբունքներու, որոնք մանկավարժական արուեստին իմաստուն և պատշաճ կիրարկումովը նրբօրէն պիտի սրեն մանուկին զգայարանքները, պիտի լարեն զանոնք, պիտի շարժեն ու գործունէութեան մղեն, և որոնց բնականոն և ներդաշնակ գործունէութեամբ հեշտիւ պիտի արթննան ու բացուին մանկան հոգիին համապա-

տասխան աչքերը, պիտի արթննան ու զարդանան ըսել կ'ուզես՝ անոր բազմազան կարողութիւնները և զինք — մանուկը, — փափկօրէն և բնականօրէն, բայց և չքեղօրէն ու ճշգրէն պատրաստած՝ ի վիճակի պիտի դնեն ստանալու զպրոցին մէջ ջամբելի երկրորդ դաստիարակութիւնը, որ հիւստած առաջինին հիման վրայ և գեղեցկօրէն բարձրացած, պիտի շինէ և աւարտէ հրաշակերտ Տաճար կենդանի որ Մարդն է իր գեղակազմ մարմնով, լուսապայծառ միտքով, անհունապաշտ հաւատքով, հերոսական կամքով և մեծնալու, բարձրանալու վսեմաբողձ ձգտումով:

* * *

Կ'ուզէի և լուս կ'ըլլար եթէ հոս գծէի գէթ ամփոփ ծրագիր մը մայրական դաստիարակութեան բայց գործս պիտի ծանրաբեռնուէր և գծած ուղիքս այլ պիտի չեղէի կամ զայն շատ երկարէի: այդ պատճառաւ պիտի գոհանամ վերեւի ընդհանուր ցուցումներով և ջերմօրէն պիտի յանձնարարեմ մայրերուն աչքի տոջ և ունենալ Մանկապարտեզի խնամեալ ծրագիր մը, կարգալ մանուշանդ մանկավարժական գրքեր, ու ջանալ լաւագոյնս կիրարկել կանոններն անոնց ի սէր և յօգուտ Մանկութեան և... վաղուան Մարդկութեան և ի շահ ու ի պատիւ միանգամայն իրենց ծնողութեան:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԺԱՆԱԻՈՐ ՄԱՅՐԱԿՅԻ

Այն Մայրը, որ ո'ւէ պատճառաւ, բանաւոր կամ ոչ, պիտի չկրնայ վարժուիլն ըլլալ իր զաւկին — պարտազանցութիւն մեծ և զրկանք, — և հարկադրուած

պիտի յանձնէ զայն ոչ ի ծնէ կամ ի բնէ՝ այլ ի պատ-
soնէ Մանկապարտիզպանոցի մը, քո՛ղ բնօրէ իրեն
արժանաւոր մայրակից, և երբ ընտրէ միանգամ, թո՛ղ
վստահի անոր իր զաւակը բոլորանուէր յարգանքով
հանգէպ անձին ու կոչումին, հանգէպ արուեստին ու
արժանիքին և գիտակցօրէն հնազանդ անոր վարած
հաստատութեան կանոններուն ու կարգին՝ թող սիրա-
յօժար յանձն առնէ նիւթական և բարոյական բանասեր
ու կարելի ամէն տեսակ զոհողութիւն: Ինք իբրեւ Մայր
աստուածութիւն մըն էր պաշտելի, հռչակեցինք զայս
հաւատքով և համոզումով, իր կարգին առաւել՝ յար-
գանք և պաշտամունք թող ընծայէ Անոր՝ որ փոխա-
նորդաբար իրեն՝ պիտի ստանձնէ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԱՅՐՈՒ-
ԹԻԻՆԸ իր զաւակին: Եւ յետ այնու, հոգեւոր ու մարմը-
նաւոր ծնողներ միասին, ձեռք ձեռքի՝ խելքով, սիրտ
սրտի՝ սիրով, և հոգի հոգիի՝ ներդաշնակ միութիւնով
թո՛ղ հսկեն զարթնումին և աճումին, կերտումին և
կերպաւորումին, օժումին և շնորհազարդումին նորածին
հոգիին:

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ՄԱՐՄԵՆԱՒՈՐ ՄԵՆՈՂՆԵՐՈՒ ԴԵՐԵՐՈՒ ԵՒ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒ ՃՇԿՈՒՄԸ

Մանուկներու դաստիարակութեան գործին մէջ ու-
շի՛նչ այնքան աղէտալի է որքան քաժեմութի կասկե-
րութիւնը — դուք ըսէ՛ք ողբերգութի՛ւն — զոր կը խա-
ղան տգէտ ծնողք, հոգեւոր ծնողներու հետ: Պէտք է
ճշդուն իւրաքանչիւրին յատուկ դերն ու սահմանը:
Ծնողք, պահելով հանդերձ հսկողութեան և հակակշռի
իրաւունք, արդար է որ խոնարհին հեղինակութեանը
առջև վարժուհիին, քաջատեղեակ թէ՛ անհարկի միջո-

մըտութիւն, անմիտ թելադրութիւններ, հրահանգի խա-
չաձեւում, վերջապէս խորհուրդի և գործի աններդաշ-
նակութիւն՝ կը խաթարեն մանուկին հոգեւոր և մտա-
ւոր աճումը և կը վտանգեն անոր կրթութիւնն ու
դաստիարակութիւնը, ՇՈՒՔԻ ԵՒ ՇՈՒՆՉԻ ՆՈՅՆՈՒ-
ԹԻԻՆ ԿԱՄ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹԻԻՆ, ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ԽԱ-
ՂԱՂ ՄԹՆՈՂՈՐՏԻՆ ՄէՋ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ԵՒ ԳԵՐԱԿԸ-
ՇԻՌ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ՎԱՐԺՈՒՀԻԻՆ՝ ահա բա-
նաւորը, արդարն, օգտակարն ու բաղձալին:

* *

Բայց մենք դառնանք տունին, մօտը տիպար Մօր,
որ ծնելէ վերջ զաւակը մօրմնով, ծնած է նաև զայն
հոգիով ու մտեցած առողջ, մաքուր, և ազնուական
լուսակաթումովը իր հոգւոյն և հասցուցած զայն ինչ-
պէս որոշ հասակի՝ այդպէս և հաւատքի և գիտակցու-
թեան և կը պատրաստուի թռիչք տալ իր այդպէս թե-
ւաւորուած թռչնիկին, ընտանեկան բոյնէն դէպի երկ-
րորդ օրրանը անոր բանասեր ու բարոյական կրթութեան:

ՀՕՐԸ ԲԱՌԸ ԿԱՄ ԲԱՆԸ

Թէև շատ սեղմ՝ բայց ըսինք ինչ որ էական էր
իբրև ցուցում և թելադրութիւն Մայրական դաստիա-
րակութեան: Աւելցնենք ԲԱՌԸ կամ շատ աւելի սեղմ
ԲԱՆԸ՝ որ այդ դաստիարակութեան մէջ բաժինը պիտի
ըլլայ հօրը:

Հայրը, իր բաղձազրադ վիճակին պատճառաւ և այլ
բանասեր հանգամանքներու բերումով, իր զաւակին ա-
ռաջին քայլերուն լուռ և վերապահ, շատ շատ փափ-

կանկատ բառով մը, իմաստուն խորհուրդով մը, և կամ իբրեւ քաջակերութիւն կողակցին՝ սիրալիր և գոհունակ նայուածքով մը միայն դուրս եկած իր լուռ կեցուածքէն, բայց, հետզհետէ զարթնումովը մանկան զիտակցութեան և զարգացումովը անոր դատողութեան՝ պէտք է որ սկսի փչել անոր հոգիէն ներս, մօրը շուրջը յետոյ — որ կ'աւանդէր անհունը, իտէականը և երկնայինը — պէտք է սկսի փչել կ'ըսեմ շուրջը երկրայինին, իրականին եւ դրականին, որպէս զի մանուկը տեսնելէ և պաշտելէ յետոյ իր Արարիչը, և անոր Սիրոյն մէջ սովորելէ յետոյ սերը իր նմանին, տեսնէ նաեւ Մարդը այնպէս՝ ինչպէս որ է, մարդը՝ միտով և ոսկորով շինուած, արիւնով ու քրտինքով շաղուած և յուզումներով ու կիրքերով բռնկած, Տեսնէ անոր — մարդուն — ստեղծած կեանքը, յաճախ թունալից ու թըշնամական ոգիով շնչաւոր, տեսնէ զայն իր նմաններուն կապուած ո՛չ միայն սրբազան սիրոյ՝ այլ և շիւ շահերու կապերով և լարուած անոնց դէմ նախանձով ու թշնամանքով, Տեսնէ անոր յաճախ եսապաշտ զգացումով ըմբռնանալով վայելքները սին հաճոյքի, ինչպէս նաեւ յիմարական ձգտումները ունայն փառքի, քան թէ այլասէր շարժումներով բարութեան, պարտականութեան և զոհողութեան կեանքի: Տեսնէ կ'ըսեմ այս բոլորը՝ որպէս զի իսկականին հետ միասին արթննայ ու զարգանայ իր մէջ ո՛չ թէ սերը՝ այլ զգացումն ու գիտակցութիւնը իրականութեան՝ որով պիտի շրջապատի, որուն մէջ պարուրուած պիտի ապրի, որով մոռցած իր մարմինը՝ պիտի ապրեցնէ նաեւ հոգին, և որուն վրայ կուտանա՝ պիտի առնէ թափը իր վերելքին, դէպի բանականը, բարոյականը և իտէականը: Այո՛, կեանքի կատարելութեան, բարոյականութեան, գեղեցկութեան և բար-

նաստեղծականութեան դասախօս ու դաստիարակ Մօրը առնթեր Հայրը պիտի ըլլայ և պէտք է որ ըլլայ իր զաւկին ուսուցիչը կեանքի գիտութեան և իմաստասիրութեան, զորս պիտի աւանդէ — ինչպէս մանկավարժ մայրը իր դասերը հոգեւոր և բարոյական դաստիարակութեան — դէմ յանդիմանական՝ այսինքն բնական մէթոտով, պատկերազարդուած ապրուած կեանքի օրինակներով: Նշուած, յիշուած և բացատրուած՝ միշտ պատեհ առիթներով և փափկօրէն ներշնչուած անոր — մանկան — քան աւանդուած վարդապետօրէն, նպատակ ունենալով բանալ աչքերը իր զաւկին՝ որպէս զի զոհը Հառնայ Չարին, ընդհակառակը զինել անոր հոգին՝ որ զգեսնէ Չար Ոգին, և ջրդեղել անոր կամքը՝ որպէսզի հանդիսադրումովը և կերարկուծովը հոգեւոր և բարոյական իր ուժերուն, օր մը դիւցազնը դառնայ իսկալին:

* *

Ընտանեկան դաստիարակութիւնը, ջամբուած հօր և մօր կողմէ, անշուշտ ի նկատ պիտի չունենայ մանկական հասակը և մանկութեան կարճ ու անմեղ շրջանը միայն, այլ շրջանները նաեւ միամիտ պատանեկութեան և խանդավառ՝ բայց անփորձ երիտասարդութեան, իւրաքանչիւր շրջանին համար պատշաճ ծրագրով և նիւթով, բառով և բանով, խրատով և օրինակով:

Թ. Ի. Զ. Ք. Տ. Ո. Ն. Է. Ն. Դ. Պ. Ռ. Յ.

Ն. Ո. Ր. Ե. Ր. Կ. Ո. Ն. Ք. Մ. Ն. Ո. Ղ. Ա. Կ. Ա. Ն.

Մանուկին կեանքին ամենէն խորհրդաւոր և բաղդորոշ պահերէն մին է ատիկա, զոր ծնողք պէտք է

ողջունեն պատասխանատուութեան խոր զգացումով: Թռիչքի հանդիսաւոր պահն է ան, խաղաղիկ ու ջերմիկ ընտանեկան բոյնէն՝ յարաբերաբար վրդով ու պաղ դաշտը դպրոցին: Այդ դաշտը, թէեւ լայն ու պայծառ, օդասուն և արեւոտ, դալարագեղ և հովանուտ պարտէզ, շատ տւելի շէն քան ծնողական տունը՝ ցնծադին ճիւղերովը և հրճուալից խայտանքովը իրենց զաւկին պէս անմեղունակ, անուշակ, ժպտադէմ և մշտադուարթ ծաղկատի մանուկներու, բայց վերջապէս օտա՛ր է ան իբրեւ միջավայր, որովհետեւ օտա՛ր են ո՛չ միայն զուարթուն այդ միւս հրեշտակները, օտա՛ր նաեւ՝ շուկն ու հոգին նոր ծնողին կամ ծնողներուն. ուստի հայրն ու մայրը դողն ունին անծանօթին՝ թռիչքի այդ հանդիսաւոր և խորհրդաւոր պահուն...:

Ու իւրովի կը հարցնեն անձկալից.

«Ի՞նչ կ'սպասէ արդեօք դեռ շատ դալար հասակին մեր հրեշտակին, ու շատ ու շատ թարմ ու սիրուն իր նոր ստացած շնորհներուն...»

«Ի՞նչ կ'սպասէ մաքրամաքուր իր սրտիկին ու փափկակերտ նկարագրին. ի՞նչ կ'սպասէ անմեղունակ իր հոգիին...»

«Լոյսերուն հետ, որոնց ի խնդիր պիտի երթայ վարժարան, և յոյսերուն՝ որոնց դպրոցն է վառարան, ինչե՛ր արդեօք պիտի տեսնէ, պիտի լսէ, պիտի շնչէ, պիտի զգայ. և ի՞նչ փուշեր թերեւս քաղէ՝ մանուկներու այդ պարտեզէն...»

«Հաւատքով լի, վերահայեաց տշուկներուն կապոյտը — զիւթական ցուր երկնքին — պիտի պղտորի՞, եղծի՞ արդեօք ու մթադնի՞...»

«Սիրով թրթռուն, բարութեամբ լի և յորդուն րտիկն իրեն պիտի հանդի՞ արդեօք հոն, ու «Մարդ

եղիւր դուն» — իրենց շնորհիւ արթնցած յուշիկ՝ և լարուած խղճին այս հրամանը պատգամող ձայնը պիտի մարի՞, պիտի խեղդի՞...»:

«Մի՛ւս դեպի առաջ մի՛ւս դեպի վե՛ր» — իրենց կողմէ զապանակուած ու թափ առած շարժումը հոգւոյն պիտի շանդաղի՞, կասի՞ արդեօք...»:

Եւ վերջապէս, «կեանքին համար — կեանք խտեւկան և դրական — պիտի խորհիս, պիտի գործես ու պատրաստիս» հօրը խրատը, պիտի մոռցուի՞, ոտնահարուի՞ արդեօք հոն...»:

Մտալիկող հարցումներ՝ որոնց ընկճող հարուածներէն խոնարհած. գլուխ. գլխի կը մտմտան հայր ու մայր: Համակրօրէն բաժնուած նոր երկունք՝ որմէ պիտի ծնի իրենց զաւկին ապագան, և որուն ցաւը պարտին կրել միասին, ԲԱՅՑ ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ ՀԱՅՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐԷ ԳԵՐԱԿՇԻՌԻ ԲԱԺԻՆՈՎ՝ քան առաջին ծննդեան երկունքին և առաջին դաստիարակութեան հոգերուն մէջ սպառած մայրը:

Երկունքին ցաւը կը շարունակուի հարցումներու տարափին տակ:

«Ո՞վ պիտի ըլլայ երկրորդ ծնողը հոգեհատոր մեր զաւկին, և ո՞ւր օրրանը անոր հոգեւոր վերածնունդին...»

«Ի՞նչ նոր մնունդ պիտի ջամբեն, և ի տես ի՞նչ նպատակի, ի՞նչ արդիւնքի, ապագայի՞...»:

Եւ այսպէս անվերջ կը քակուի կծիկը մին միւսէն անձկալից հարցումներուն, ընտրութեանը համար կըրթարանի, դաստիարակի, ծրագրի և ապագայի. հարցումներ, որոնց բանաւոր պատասխանը գտնելէ առաջ, արդարեւ սխա՛լ է թռիչք տալ մանկան, հեռացնել զայն ընտանեկան բոյնէն. Այդ պիտի ըլլար վտանգել պաշտելի իր կեանքը և յոյսով առլի ապագան...:

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՅՐ
ԾՐԱԳԻՐՆ ՈՒ ԱՊԱԳԱՆ

Գործնական կեանքը չունի դժբաղդարար մարդոց շատ մը հարցումներուն ճշգրիտ, լրիւ, գոհացուցիչ և անդորրիչ պատասխանները. չունի՝ և չկրնար ալ ունենալ: Անոր — գործնական կեանքին — ունեցածին, տուածին կամ սալ կրցածին լաւագոյնովը գոհ՝ պէտք է գործել, ա՛յդ է պահանջը գործնական խմսսուքեան, բայց այդ լաւագոյնը, ներկայացած շատերուն մէջէն ընտրելէ և փորձելէ յետոյ, իմաստասիրօրէն միշտ դժգոհ անկէ, պէտք է ձգտիլ աւելի և հետապնդել այդ աւելին, անձնական նոր և հետզհետէ աւելի լուսաւոր խորհրդով և փորձառութիւնով, այս ալ՝ պահանջքն է իսկալական իմաստութեան:

Այսպէս ուրեմն՝ ծնողք ջանադիր ըլլալու են շատերու մէջէն, յետ քննութեան, ընտրել եւ ընդունիլ լաւագոյն դպրոցը, դաստիարակը, ծրագիրն ու նպատակը, բայց միշտ ի յուշ ակնյայտնի սա իրողութիւններուն թէ՛ իրենք, — ծնողք — որ նոր ծնողներու հետ կը պահեն ու կը բաժնեն պարտականութիւնը և պատասխանատուութիւնը իրենց զաւկին դաստիարակութեան գործին, պէտք է ի գործ դնեն անդուլ ջանքեր և յանձն տանեն կարելի ամէն գոհողութիւններ լրացնելու համար ընտրուածին և ընդունուածին թերիները, զօրացնելու համար անոնց տկարութիւնները, հարթելու համար անոնց դժուարութիւնները և, միշտ խոհական խորհուրդ. ներով առի ի համերաշխութեամբ դարմանելու անոնց սխալները: Եւ այս որովհետեւ եթէ ոչ կատարեալ՝ բայց լաւագոյն դաստիարակը հոգեւոր եւ մտավաւոր ծնողաց

գիտակից գործակցութիւնն է. լաւագոյն կրթաբանը՝ տունին եւ դպրոցին ներդաւնակ միութիւնն է. լաւագոյն ծրագիրը՝ միասին գծուած ու համախորհուրդ գործադրուածն է. եւ լաւագոյն ապագան մանկան — *եթէ կարելի է խօսքն ընել անոր* — միասին նշուած եւ ձեռք ձեռքի հետապնդուածն է:

ԱՅՍՕՐ ԱԻԵԼԻ՝ ՔԱՆ ԵՐԲԷՔ
«ԱՊԱԳԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Է»

Ապագայ...

Բայց ըսած են և խորքին մէջ շատ ճիշդ է թէ «ԱՊԱԳԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Է»: Արդարեւ անմատոյց և անճառ խորհուրդ՝ Արարչին ձեռքն է անոր բանալին. ներկայ կեանքը մանաւանդ, բարդ ի բարդ պայմաններովը և անոնց զրեթէ ամենօրեայ վերիվայր շրջումներովը Ապագային խոռոհուրդը դարձուցած է աւելի մութ և անթափանց և անոր հարցը՝ անձկալից և հոգեւանջ:

Երանելի՛ ժամանակներ՝—որոնք շատ հեռուոր չեն մենէ — յորում իրենն ու իրողութիւնները աւելի կաշուէն և հաստատուն էին, երբ կեանքը աւելի նորմալ և ներդաշնակ էր և մարդը՝ աւելի մօտ էր Աստուծոյ և Անոր հետ՝ մտքով, սրտով և կամքով: Ահա՛ այդ ժամանակները զիւրին էր գալիքն ու ըլլալիք տեսնել, հաշուել, կշռել, դատել և ըմբռնել, և կարելի էր մանաւանդ՝ ընտրուած իսկալը դարձնել իր ապագան, այսինքն՝ յղանակ դաշն — իտէալը —, ուրուագծել իբրեւ նպատակ, և վստահելով կեանքին և անոր յարաբերաբար բնականոն և կայուն պայմաններուն, վստահելով նաեւ կամքին ու կորովին — յարաբերաբար նուազ հրապուրուած արտաքին և քովընտի կախարդանքներէ

աշխարհին ու կեանքին — հետապնդել զայն հաւատալիւր և իրականացնել, չափով մը կ'ըսեմ՝ իբր քնել զայն, իբրեւ ծնունդը իր հոգւոյն: Այո՛, կար ժամանակ մը — աւաղելի՛ օրեր — յորում կարելի էր խորհիլ, խօսիլ եւ գործել ապագային մասին եւ յաջողիլ: Այսօր, երբ ներկան հազիւ տեսնելի, հազիւ զգալի, հազիւ ըմբռնելի՝ գողցես սատուեր մ'ըլլար խուսափուկ՝ իր միթութեան մէջ խորխափող և օրը օրին խորհող եւ ապրող մարդը ինչպէ՞ս կրնայ յղանալ, ուրուագծել և կերտել տալու գայ: Այո՛, այսօր աւելի՛ քան երբէք, Ասուծոյ է ապագան, մարդ ինչ ալ խորհի և կարգադրէ, խորհուրդը իրեն՝ բայց կամֆը Ասուծոյ է:

ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԶՇՄԱՐԻՏ ԻՏԷԱԼԸ ՄԱՐԴՈՒՆ ԿՐՆԱՅ ԸԼԼԱԼ ԱՆՎՐԷՊ ԱՊԱԳԱՆ

Յուսահատի՛լ ուրեմն իսեալեմ և ապագայեմ, և յանձնուի՛լ կուրօրէն իրերու հոսանքին, դէպքերու յորձանքին, մարդոց քմայքին և ժամանակի փորձանքին...

Երբէ՛ք, Որովհետեւ թէև դժուար և խնդրական՝ բայց ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԶՇՄԱՐԻՏ ԻՏԷԱԼԻՆ — կատարելութիւն աստուածային — ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ ԱՊԱԳԱՆ, Ան է՛, և կը մնայ բուն և անյեղլի իրականութիւնը, անմիազանքի ճշմարտութիւնը, անխորտակելի ոյժը, անթառամ գեղեցկութիւնը, անվիճելի բանականը և անզոյանելի բարոյականը. իսեալ՝ կազմուած ուժեղ յղացումով և յուէրժական ճշմարտութեանց նիւթով և լոյսով, որմէ կրնայ հեռանալ մարդն ու կեանքը՝ — ինչպէս հեռացած է յաճախ և է հիմա — և մոլորիլ, իյնալ, այլապէս իր, տղեղնալ, անառակիլ, չարանալ, քանդել, աւերել, մահանալ կամ մահացնել, բայց որովհետեւ ապրելու,

աճելու, մեծնալու, զօրանալու կատարելագործութիւն, շինելու և ստեղծագործելու առողջ բնադէն ու տենչը, միտումն ու ձգտումը, կամքն ու գիտակցութիւնը, անխորտակելի, անջնջելի և անմահ են մարդուն մէջ, ան — Մարդը — կամ աւելի ճիշդը մարդկութիւնը — երբ անհատ մարդեր ոչ ևս են — ուշ կամ կանուխ դրդուած ներսէն, մղուած էութեան և բնութեան խորքերէն՝ պիտի դառնայ ԻՏԷԱԼԻ ԱՆՄԱՐ ԼՈՅՍԻՆ, ԳԵՂԵՑՅՈՒԹԵԱՆ ԶԳՈՂԱԿԱՆ ՈՅԺԻՆ, և այսօրուան շուարած կամ մոլորած ուղեկորոյսը, որ է ինք — մարդկութիւնը — այդ լոյսէն լուսաւորուած և կախարդուած, և այդ ձգողական ոյժէն մազնխառած՝ պիտի գտնէ իր ճանապարհը, ու հոնկէ քալած անշեղ, պիտի հասնի Նպասակին — աստղ անշարժ բեւեռային — պիտի ունենայ, ըսել կ'ուզեմ՝ իր ԱՊԱԳԱՆ:

ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԵՏ ԱՊՐՈՂ ՄԱՐԴՈՒՆ Է ԱՊԱԳԱՆ

Ուրեմն լաւատես այս յոյսով գօտեպինդ, ծնողք և դաստիարակ, թո՛ղ որդեգրեն և ունենան ԻՏԷԱԼԻ, իբրեւ անյեղլի մտաթպարը մարդուն հոգիին եւ կեանքին, և թող ջանան մշակել զայն մանուկին մէջ լայն ու ներդաւնակ զարգացումով իր կարողութիւններուն եւ լիւր իր խոր յայնուրեւմբ իր բնութեան: Այդ ԻՏԷԱԼԻՆ իր հոգւոյն մէջ ջահաւորած լոյսը, վառած եռանդը, արթնցուցած քաջութիւնը, պողպատած կամքը, լարած կորովը, կուտակած համբերութիւնը, պարտադրած զոհողութիւնները և ծաղկեցուցած բազմազան շնորհները, պիտի թեւաւորեն իր բնութիւնը և պիտի զինեն ու վա-

հանեն զինք ու ի վիճակի պիտի դնեն զիմադրաւելու աշտօրունն և վաղուան, իրականին և գաղափարականին բոլոր պահանջները, Այո՛, հոգեկան, բարոյական և ֆիզիքական ուժերու մշակումովը իր լրութիւնը գտած և դէպի բարձրագոյն նպատակ մը անոնց լարումովը՝ իր կեանքին հաւասարակշռութիւնը գտած մարդը, ՄԱՐԴԸՆ է ԲՈՂՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒ, ՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐՈՒ, ԵՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒ, Ան, աստուածային բնութեամբ ուստի և Աստուծոյ հետ ապրող՝ Հաւատքի, Յոյսի և Սիրոյ Մարդն է, և իր ստեղծագործ, իմաստուն, բարի արդար ՈՒԺԻՆՆ է ԱՊՍԳԱՆ . . . :

Թ Ո Ւ Զ Ք Է Ն Ա Ռ Ա Ջ

ԵՒ ԽԱՆԴԱՎԱՌ Թ Ո Ւ Զ Ք Է Ն ՀԱՄԱՐ Ի ԴՊՐՈՅ

Թ Ե Թ Ե Ի Թ Ե Ի Ե Ր

Որհերու և խոկումներու երկունքին ծոցէն ծնած լաւատես այս մտածումով անդորրած, ծնողք այլևս կրնան պատրաստել իրե՛ց զաւկին թռիչքը ընտանեկան բոյնէն ի դպրոց, բացատրելով անոր՝ — զաւկին — նմանութիւնը ՏՈՆԵԻՆ և ՂԱՐՈՅԻՆ՝ և նմանութիւնը վարժուհւոյն — իբրեւ մայր հոգեծին — իրենց հետ. հասկըցնելով անոր իր լեզուով անհրաժեշտութիւնը կեանքի և միջավայրի այս փոփոխութեան ու տարփողելով առաւելութիւնները դպրոցին՝ իբրեւ երկրորդ և լայն օրրան՝ իր ֆիզ քական, մտաւորական ու բարոյական աճումին, Գովելով մաքրութիւնը անոր զով օգին, պայծառութիւնը արեւին, առատութիւնը լոյսին և ջերմութիւնը նոյնքան քաղցր և սնոյշ՝ դաստիարակներու հոգիին, Պանծացնելով վեհութիւնը անոր —

դպրոցին — կարգ ու կանոնին և սրբութիւնը հոն կատարելի պարտականութիւններուն և յարգելի օրէնքներուն, պատուիրելով միանգամայն անվերապահ սէր և յարգանք դաստիարակներու և սիրալիր վերաբերում ընկերներու. դրուատելով նոյն ժամանակ բարիքները միասին կատարուած աշխատանքին, օրհնութիւնը միասին թափուած քրտինքին և հրաշք՝ բարի նախանձով տարուած մրցակցութեան ջերմ ոգիին, Մանաւնըչելով՝ թէ վարժարանը վարժոց մըն է բուն կեանքին և դարբնոց մը հոգիին ու նկարագրին, և հոն յաջողը՝ յաղթականն է միշտ պսակաւոր՝ կեանքի և աշխարհի պայքարին, Յիշեցնելով՝ թէ խաղ ու ժամանց մաս կը կազմեն ծրագրին, պիտի խողան, խնդան, պարեն, ցատկեն, կայտոեն, պոռան, ճչեն՝ ժամանակով եւ չափով, բայց լռութեան, աշխատութեան, դասերու և պարտականութեան ժամերէն բնաւ չզողնալով: Եւ Հուսկ բանից՝ աւելցնելով, թէ միշտ ջանասէր ու բարի, միշտ հնազանդ կանոնի՝ պիտի երթան դպրոց ու դան, խլելով շատ մրցանակներ, միշտ արժանի պսակի... :

Մանուկի հոգին այսպէս լուսաւորուած ու լարուած՝ այլևս վախ չունենաւ դպրոցէն, ոչ ալ սարսափ՝ վարժուհիէն, զոր չտեսած կը սիրէ ու չճանչցած կը պաշտէ՝ իբրեւ ՄԱՅՐ ՀՈԳԵԾԻՆ, եւ թեւր առած ու խանդավառ այդ սիրով, ան կը փութայ վայրկեան մ'առաջ հասնիլ հոն՝ ԴՊՐՈՅԻՆ, դրախտավայր նոր օրրանը իր կեանքին:

Մ Է Կ Դ Ր Ա Խ Տ Է Ն Մ Ի Ի Ս Դ Ր Ա Խ Տ Ը

Ճ Ա Մ Բ Ա Ն Կ'Ա Ն Յ Ն Ի Ե Ր Կ Ն Ք Է Ն . . .

Բայց պահիկ մը կանգ ա՛ռ փոքրիկ, ՏՈՆԵԻՆ դպրոց երթալիք համբաղ — ՄԷԿ ԴՐԱԽՏԷՆ ՄԻԻՍ ԴՐԱԽՏԸ —

թո՛ղ անցնի նախ երկնֆէն. ՏԱՃԱՐէ՛ն, Կ'ԸՍԵՄ, ԱՍ-ՏՈՒԾՈՅ՝ որ սրբազան օրհանն է հաւատքիդ :

Արդարեւ մանուկին դաստիարակութեան երբորդ օր-
հանը և իր, ինչպէս նաև իր ծնողքին, հոգեւոր կեան-
քին բուն վառարանը է՝ և պէտք է որ ըլլայ ու մնայ
ԵԿԵՂԵՑԻՆ, Սիրոյ օսանարին՝ ՈՐ ՏՈՒՆՆ է — եւ լուսոյ
օսանարին՝ — ՈՐ ԴՊՐՈՑՆ է, — այդ զոյգ տաճարնե-
րուն մէջտեղը կանգնած և զանոնք վեհօրէն հովանաւո-
րող ՀԱՒԱՏՔԻ ՏԱՃԱՐՆ է ան ուր կանոնաւոր յաճա-
խումով մանուկը պէտք է զարգացնէ իր կրօնական
կեանքը, վառ պահէ հաւատքը, ուսանի և ապրի պա-
պենական դաւանանքը՝ տոհմային պաշտամունքի ու-
սումով և կատարումով, այսինքն աղօթելով հայ լեզ-
ւով, աղերսելով հայ երգով, գովաբանելով հայ օա-
րականով, վերանալով հայ խորհուրդով եւ սրբուելով
ու փրկուելով հայ պատարագով :

Դ Է Պ Ի Ե Ր Կ Ի Ն Ք

ՄԵՐ ՊԱՊԵՐՈՒՆ ՀՈԳԻՈՎ ԵՒ ՀԱՒԱՏՔՈՎ

Բայց ինչո՞ւ հայկական և հայեցի այս դրոշմը Եկեղե-
ցիին և պաշտամունքին՝ երբ այնքան լայնատես եղած է
մեր հոգին և ազատամիտ մեր Եկեղեցին :

— Որովհետեւ հայ հոգին իր լարումը, թրթռացու-
մը, և ասոնց միջոցաւ իր հաղորդակցութիւնը Աստու-
ծոյ հետ կրնայ լրիւ իրականացնել միայն հայ լեզուով,
հայ երգով, հայ աղօթքով եւ հայածես խորհուրդով, եւ
առանց այդ լրիւ իրականացումին կամ հոգեկան խոր
փորձառութեան, չկայ ու չկրնար ըլլալ Զերմեռանդ ու
ներդօր հոգեւոր ապրում ուստի և չկրնար ձեռք բեր-

ուիլ մխիթարութիւն, կազդոյր, սրբացում, ազնուացում
և փրկութիւն կեանքի և հոգիի :

Այո՛, նպատակը նոյն բայց անոր առաջնորդող
ճամբաները պէտք է ըլլան և են ինքնուրոյն : Դէպի
երկինք, դէպի անհունութիւն, դէպի Աստուած եւ իր
Որդին՝ դարեւու ճիշդ ու ճշնումով քացուած ճամբա-
ներ կան մեր պապերուն հոգիներէն, սրտերէն ու կեան-
քէն. ճամբաներ՝ Սիրոյ և Հաւատքի, ճամբաներ՝ Յոյսի
և Սպասումի, ճամբաներ՝ ճշնումի և նուիրումի և վերջա-
պէս ճամբաներ՝ Նահատակութեան և Արիւնի : Մենք, ու-
նունով և արիւնով, լոյսով և հաւատքով, սրտով և
հոգիով հարազատ զաւակները անոնց, անոնց մեզի փո-
խանցած բնազդի, զգայնութեան, զգացումի, սիրոյ, ճա-
շակի և արուեստի ոյժերով թափօր կազմած և անոնց
շունչով և ոգիով թե ստած՝ այդ ճամբաներէն միայն
պէտք է քալենք և կրնանք քալել դիւրաւ և անվրէպ՝
երթալ զանելու համար մեր Տէրն ու մեր Փրկիչը, մեր
Երկնաւոր Հայրն ու Արարիչը և խօսիլ Անո՛ր՝ հասկըց-
ուիլ Անկէ, բացուիլ Անոր՝ և լեցուիլ Իրմով : Սա՛ Առ-
նուազն հոգեբանական և մանկավարժական հարց է
յարգելի :

ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԴՈՒՐՍ

ԶԿԱՅ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ

Ուրեմն ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, հայ հոգիին
Աստուծոյ հոգւոյն հետ հաղորդակցելու և այդ հաղոր-
դակցութեամբ իր մխիթարութիւնը, խաղաղութիւնը,
սրբութիւնը, ազնուացումը, կատարելութիւնը և իր
փրկութիւնը գտնելու ՄԻԱԿ ՅԱՐՄԱՐ ՕՐԿԱՆՆ է ԶՈՐ
ՈՒՐԻՇ ՈՅԻՔ ՄԷԿ ԵԿԵՂԵՑԻ ԶԿՐԱՐ ՓՈԽԱՐԻՆԵԼ :

ՉԸԼԼԱԼՈՎ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆԸ ՁԻՆՔ ԵՐԿՆՈՂ ԵՒ ԻՐ-
ՄՈՎ ԱՐՏԱԹԱՅՏՈՒՈՂ ՀԱՅ ՅԵՂԻ ՀՈԳԻՈՅՆ՝ Ահա թէ
ինչո՞ւ և ի՞նչ իմաստով մենք ալ մեր կարգին -- և
ինչպէս տեսնուեցաւ բոլորովին տարբեր իմաստով և
ողիով -- կրնանք յայտարարել թէ ՀԱՅՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՅԻՆ ԴՈՒՐՍ ԶԿԱՅ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ:

«ԱՅՐ ԼԻ ՇՆՈՐՀՕՔ»

ՏԻՊԱՐ ԵՐԷՅՆ ՈՒ ՏԱՆԵՐԷՅԸ

«Հայուն համար Հայ եկեղեցիէն դուրս չիք փրկու-
թիւն»: Բայց սա՝ նախ հաւատքը և ապա ա՛յդ հաւատք-
էին դասը պէտք է ըլլայ հայ եկեղեցականին, հաւատք՝
զոր պէտք է քարոզէ տաճարի բեմէն և պատգամէ
սրտերու խորանէն: Եւ այդ հաւատքն ու դասն է մա-
նաւանդ՝ ժողովուրդին իսկական հովիւ՝ ԾԽՍՏԷՐ ՔԱ-
ՀԱՆԱՅԻՆ կամ ՏԱՆԵՐԷՅ ՏԷՐՏԷՐԻՆ. Այսո՞ւ, յաճախ
անարժան կացուցած ինքզինք կրկնակ «Տէր» — Տէրտէր —
բարձր կոչումին և զայն իր կենցաղով վերածել տուած
ծիծաղաշարժ ծաղրանունի... հաւատքի դասը, կ'ըսեմ,
Տաներէց Տէրտէրին՝ զոր ծնողք պէտք է լրջօրէն ընտ-
րեն, դժբաղդարար շատ թեթեօրէն ընտրուած (մեղա՛յ
ժողովուրդին և զինք ներկայացնող ժողովականներուն...) և
նոյնքա՛ն ալ թեթեօրէն ձեռնադրուած և սրբապըզօ-
րէն օծուած (և երիցս մեղա՛յ հոգեծին արքայական ծնող-
ներուն...) Տէր Հայրերուն մէջէն: ՏԷՐ ՀԱՅՐ... ո՛հ,
հեղինակներ՝ որ կը խնդայ քրքջալիւր սոյն տիպոսը
երեսին անոնց՝ որ ո՛չ Տէր են նոյնիսկ իրենց խեղճ
անձին և ո՛չ ալ Հայր՝ իրենց իսկ հարազատ զաւակնե-
րուն... Բայց փակենք սոյն խեղդող փակագիծերը և
զոյգենք... մեր շարաւոտ վէրքերը):

Այո՛, ընթերցող բարեկամ կամ ազնիւ՝ ծնող, պէ՛տք

է ընտրել և ունենալ արժանաւոր Տաներէց և անոր
վստահիլ թերի մնացած հոգևոր դաստիարակութիւնը
մանկան: Եւ այդ դաստիարակ քահանան նայէ՛ որ լինի
«Այր լի շնորհօք»: Անշուշտ բացարձակ նմանութիւնը
անկարելի՝ — զի թէև ընտրուած և օծուած բայց
չի դադրիր մարդ ըլլալէ ամէնուն պէս — բայց ան,
ՏԱՆԵՐԷՅ ՏԷՐ - ՀԱՅՐԸ թո՛ղ յիշեցնէ՝ գէթ ՏԷՐ
ՅԻՍՈՒՍԸ, որուն առաքեալն է, և սիրցնէ ՀԱՅՐ - ԱՍՏ-
ՈՒԱԾԸ, որուն սրբազան պաշտօնեան է:

ՏԷՐ ԵՒ ՀԱՅՐ...

Եթէ չառնեն զոյգ տիպոսներն այս՝ իբրեւ հեղ-
նանք և անարդանք, այլ կ'ընդունի աստուածարեալ
պատիւն անոնց՝ թող անոնցմով յիշեցնէ կ'ըսեմ, ՏԷՐՆ
ՄԵՐ ՅԻՍՈՒՍԸ և սիրցնէ մեր ՀԱՅՐՆ ԱՍՏՈՒԱԾ՝ վե՛,
հոլթեամբ իր անձին սրբութեամբ իր կեանքին, լըր-
ջութեամբ կենցաղին, անկեղծութեամբ հաւատքին,
քաղցրութեամբ խօսքերուն, պատկառանքովը կեց-
ուածքին, ջերմեռանդութեամբ աղօթքին և անչափ-
անդրութեամբ նուիրումին:

Արդարեւ, սրբալայրէն ներս, գերբնական եակի մը
խորհրդաւորութիւնը զգեցած, վեհաշուք և պատկա-
ռազդու Տէր Հօր ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ հաւատացեալը
պէտք է հրաւիրէ և հարկադրէ լրջութեան, յարգանքի
և երկիւղած պաշտամունքի, յիշեցնելով անոր թէ կե-
ցած տեղը սուրբ է, և կը գտնուի դէմ յանդիման երկ-
նաւոր Հօր՝ որուն աղօթքի եկած՝ և երկրպագութեան
կեցած է:

Հո՛ն, աղօթատեղիէն ներս, արտասանած իր ԱՂՕԹ-
ՔԸ, մի՛շտ սրտաբուլիւ և յուզումով սարսուռն, պէտք է
հոգինքը վերացնէ յերկինս կամ սուղէ զանոնք ի ներքս՝
խորութեանը և խաղաղութեանը մէջ զոյգ անհունեք:

բուն և հոն՝ զանոնք կացուցած դէմ յանդիման Արար-
չին, խօսեցնէ՝ գոհունակութեան գողտր բառերով, փա-
ռաբանութեան դաշն երգերով, պաշտամունքի ջերմ
աղերսանքներով, առաքինազարդ կեանքի պերճ ընծա-
ներով, և սիրոյ ու նուիրութեան աստուածահաճոյ կեանքի
ջերմեռանդ ուխտերով:

ԵՐԳԱՄ ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՆ ՈՒ ՍԱՂՄՈՍՆԵՐԸ, դաշ-
ներգուած ո՛րքան յուզիչ և սրտազրու դաշնակութեամբ՝
նո՛յնքան վերացուցիչ և հոգեպարար քաղցրութեամբ՝
պէտք է սրբազան յոյզերու և լուսածածան խորհուրդ-
ներու թրթռացումներով շարժեն հոգին ժողովուրդին՝
մերթ սփոփանքի մեղմանոյշ օրօրներով, մերթ զըջում-
ներու սարսառգին ցնցումներով, մերթ խաղաղութեան
ծփծփուն ալիքներով, մերթ խղճահարութեան ամենի
կոհակներով, մերթ ողորմութեան սրտաշարժ միմունջներով
և մերթ պաղատանքի հոգեհան հառաչներով, մերթ
խանդավառութեան մաքուր հրայրքներով և մերթ եր-
կիւզի փրկարար ազդումներով, մերթ վստահութեան
ուժգին կշռոյթով և մերթ երանութեան քաղցրիկ յոյ-
սերով: Բայց միշտ ներշնչող, կազդուրիչ, սրբարար,
փրկարար, նորոգիչ և կեցուցիչ ...:

ԽՕՍԱՄ ՔԱՐՈՋՆԵՐԸ, թարգման աստուածային
ճշմարտութիւններու և պատգամուած միշտ սրտի խո-
րանէն և ապրուած կեանքի դրական բեմէն համոզու-
մի տաք շունչով և բաբախուն սիրով՝ պէտք է միտին
միտքերը լուսաւորելէ աւելի սիրտերը շարժելու, և հո-
գիները վառեն՝ քարոզուած ճշմարտութիւնները սպ-
բեւու բուն տենչով և ո՛չ թէ իբրեւ պերճ բառերու մը-
թերք կամ կաղապարուած և ի բերան ուսուած թե-
րեւս արժէքաւոր բայց անշունչ և անոյժ խօսքեր՝
թափեն ականջներէ և յիշողութիւններէ ներս, հաւա-

տացեալը փրկելէ աւելի զայն... յապուշ կրթելու յիմար
և ցուցամով դիտումով:

ԿԱՏԱՐԱՄ ՍՐԲԱԶԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ, իր ծի-
սակատարի և արարողապետի սիրուն, վայելուչ, լուրջ
և խորհրդաւոր ձևերովը և տպաւորիչ ժեսթերովը
հմայիչ՝ ո՛չ թէ խօսին հանդիսասեռ աչքերու միայն, այլ
սնունդ տան խորհրդապատէ հոգիներուն՝ անոնց — սըր-
բազան խորհուրդներուն — ներազդումով՝ ու շնորհաց
ցօղումովը:

Հապա՛ պատգամաւոր զոր կը մատուցանէ, և պէտք
է մատուցանէ սո՛ւրբ, երկիւղա՛ծ, վերացեալ՝ ու դողդը-
ղալի՛ր... Ո՛հ, իրական ու սրբազան նուիրումը պարտի
ըլլալ ան իր ողջ էութեան, և իր հոգեոյն մէջ խորհրդաւոր
այրու՛մ ձենճերումովն ալ իր և իր ժողովուրդին մեղքե-
րուն՝ քաւութիւնը պարտի ըլլալ անոնց՝ ինչպէս նաեւ սրբ-
բազործումը հաղորդակից կամ հաղորդուող հոգիներուն:
Այո՛, ԲԵՄԻՆ վրայ բարձրացած զերդ ԳՈՂԳՈԹԱՅԻ, և
ՍԵՂԱՆԻՆ առջև բազկատարած զերդ խաչեալ Յիսուսի,
վերահայեանց, աղերսալի՛ր, ողբակո՛ծ և յաւանառա՛չ,
Ան, ՊԱՏԱՐԱԳԻՉ ՔԱՆԱՆ, աղօթանուէր ժողովուր-
դի հաւատքին առջև ՓՐԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ
ԻՐԱՊԷՍ ԿԱՏԱՐՈՂ ՅԻՍՈՒՍԸ ՊԱՐՏԻ ԽՈՐՀՐԴԱՆԵԼ ...
(Ո՛հ, չեմ համարձակիր ըսել ՓՈՒՍԻՆԵԼ): Կոչում փըրկ-
չական ու աստուածային, որուն իբրեւ քահանայ գլխո-
վին անարժանութեանս գիտակցութիւնը թէ և չէ շանթած
մեղսալիւր դոյութիւնս, բայց միշտ ջախջախած է տկար
էութիւնս՝ և արիւն-արցունք խլած աչքերէս ...:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՏԷՐ ԵՒ ՀԱՅՐ «ՏԱՆԵՐԷՅԻՆ»

Ահա՛ ուրեմն ճշմարիտ ՏԱՆԵՐԷՅ ՔԱՀԱՆԱՆ, զոր հարկ է որ ամէն հայ-քրիստոնեայ ընտանիք ընտրէ և ունենայ: Իսկապէս քննելով եւ օժեալ Տեր-Հայրը կամ Տերտերն է ան՝ (պէտք է սրբազործել և վերստին նը-ւիրականացնել եղծուած կոչումը) որուն սրբազան շունչին պէտք ունի մեղաւոր կեանքը մարդոց, որուն հայրական բարձր և արթուն հոգածութեանը՝ միշտ տը-կար ու փորձուած հաւատքն ու բարոյականը անոնց, և որուն սփոփարար մխիթարութեանը՝ անստոյգ աշխարհէն, անիրաւ բաղդէն և չարանենդ մարդերէն հալածուած, վիրաւոր ու սղուտոր հոգիներն իրենց: Ո՛հ, յանուն Ա-մենակալին արտասանած անոր խօսքերուն խաղաղու-թիւնն անճառ. տուած օրհնութեանը՝ կաթեցուցած ցօղը կաղղուրիչ. կարգացած աղօթքին՝ ո՛ւժը սփոփարար, կատարած խորհուրդին՝ շնորհը սրբարար, և յանուն Աս-տուծոյ իր դատումներուն՝ արձակած վճիճը հանգիստ-ւոր... Ան, այսպէս հանգէս եկած իր դերին և ժո-ղովուրդի կեանքին մէջ, արդարեւ ՏԷՐ է՝ ՓՈԽԱՆՈՐԴԸ ՏԻՐՈՋ, և ՏԷՐ ՀԱՅՐ՝ կարգեալ յանուն ԵՐԿՆԱՒՈՐ ՀՕՐ:

ՆԱԽ ՔԱՆ ԹՈՒԻԶՔ Ի ԴՊՐՈՅ
ՀՐԱԽԷՐ ԱՂՕԹԻ ԵՒ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԵԱՆ ՅԵԿԵՂԵՅԻՈՋ

Մա՛յր բարեպաշտ, նախ քան երթալդ Դպրոց, ար-ձանագրելու համար հոն զաւակդ, դնա՛ ուրեմն Եկեղեցի, գտի՛ր հոն Տաներէց Հայրդ հոգեւոր, ներկայացո՛ւր զա-

ւակդ՝ որ օրհնէ զերդ Յիսուս և խրատէ հայրաբար, Հո՛ն, ե՛կ ծոռնկի զաւակիդ հետ միասին, եկրպագէ՛ Բարձ-րելոյն, խնդրէ ռնորհն Ս. Հոգւոյն, սէրը Ս. Միածնին և Հովանին Ս. Խաչին՝ իրեն մատաղ հասակին վրայ ու կեանքին, և կեանքին վրայ նաեւ իրմով երջանիկ ձեր ընտանիքին, Մրմնջեցէ՛ք, միաշունչ և սրտադին, տի-պար աղօթքը Տիրաւանդ՝ «Հայր մեր, որ յերկինս...»: Եւ ապա, առնելէ վերջ խրատ, խորհուրդ և օրհնու-թիւն, երոխտագէտ ջերմ սրտիւ համբուրեցէ՛ք սեղանը Ս. Խորանին, Ս. Խաչը Յիսուս Փրկչին և Ս. Աջը անոնց հանապազօր սպասարկու Տանելէց ձեր Տէրաւերին, և առած նոր շունչ, զգեցած նոր շնորհ, դուրս եկէ՛ք խա-ղաղութեամբ և թեթեւոյն ու թեթեւոյի վազեցէ՛ք Դպրոց...:

ԴՊՐՈՅ Ի ՍԵՄԷՆ ՆԵՐՍ

Մտնուկը Տունէն ներս կարծես ԵՐՈՋԸ ԷՐ ՏԵՍԱՄ ԿԵԱՆՔԻՆ և Եկեղեցիէն ներս ալ չնչած ՎԵՀԱՆԴՈՐԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՆՔԻՆ, Հոս, Դպրոցի սեմէն ներս հազիւ ոտք դրած, ան յանկարծ դէմ յանդիման կը գտնէ ինքզինքը կարծես ԲՈՒՆ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՏԿԵՐԻՆ, կեանք՝ զոր կ'ապրին մանուկներ և պատանիներ զբօսավայրին մէջ — կրկէսը կեանքին — կանչ — աղաղակով, վէ-ճով ու կռուով, մրցում-պայքարով, ինալ-եղնելով, պարտուելով կամ յաղթելով. և դասաւանդեալն ցերս — լո՛ւռ աշխատանոց — լուրջ նիստ ու կացով, դաս առնել-տալով, հեղել-կարդալով, գրել-գծելով, դիտել-դատելով, համբել-հաշուելով, կարել-հիւսելով, լո՛ւն խոկալով, շարադասելով, կամ ջերմ խայտանքով՝ երգել-պարելով...:

Հո՛ն, զբօսավայրին մէջ, ըսինք, շարժում, եռու-
ղեռ. հո՛ս, դասարանը, խօսք ու խորհուրդով, միշտ
գործի հրաւեր. երկուքն ալ սակայն, անհրաժեշտ պայ-
ման՝ կեանքի աճումին և հողի ծաղկումին: Այո՛,
շարժում՝ երկուքն ալ, մէկը արտաքին և միւսը ներ-
քին. բայց շարժո՛ւմ հրաշագործ, որմէ քիչ առ քիչ,
չափով, կշռոյթով, տեսականօրէն պիտի յառաջ դան ուժն
ու աշխոյժը, ճապկութիւնն ու ճարտարութիւնը մանու-
կին մարմնոյն՝ և բարեբար անդրադարձումովը այդ ու-
ժին ու աշխոյժին, պիտի արծարծի անոր հոգւոյն խան-
դըն ու եռանդը, և ընկերներուն հետ միասին ապրուած
հաւաքական կեանքի վարժութենէն ալ պիտի ծնին
հոգւոյն մէջ՝ ողին արդարութեան և համերաշխ գոր-
ծակցութեան:

ԵՐԿՁՈՏ ԲԱՅՅ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐ ՆԱՅՈՒԱԾՔ ՄԸ

ԽԱՂԱՎԱՅՐԷՆ ԵՒ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

Իրական կեանքը պատկերող սոյն եռուղեռին մէջ
խառնուելու դեռ երկչոտ, նորմալ աշխատանքին մէջ
ալ մտնելու և թաղուելու դեռ չարածնուած և անվարժ
նորեկը, մինչ մայրիկը կը տեսակցի վարժուհւոյն հետ,
անկիւնէ մը կը դիտէ աշակերտներուն շարժումները թէ
խաղի մէջ թէ դասի, ու կը լեցուի դեռ անորոշ՝ բայց
նորագոյաց յուզումով մը: Նոր թելեր մը սկսած են
արդէն թրթռալ սրտին մէջ լայն շունչին տակ նոր
կեանքին: Կ'ուզէ նետուիլ փոթորկին մէջ կենսալից .
կ'ուզէ թաղուիլ լուսութեան մէջ խոհալից՝ որուն նա-
խաճաշակը արդէն առած է տունէն: Քաղցր հրաւերի
մը, թեթեւ հպումի մը միայն կ'սպասէ:

Եւ այդ հրաւերը կը կարգայ այլևս վարժուհին

որուն սրտես նայուածքը արդէն թառած էր իր վրան
ու կը դիտէր ու կը գգուէր զինք խանդաղատագին:
Ի լուր հրաւերին, ուրախ՝ բայց զսպուած յուզումով,
դանդաղաքայլ կը յառաջանայ դէպի աշակերտակից
մանուկները, որոնց, դէպի իրեն խուժած ալիքները
արդէն իսկ շրջապատած զինք՝ գոգցես գրկած կը տա-
նին խորը փոթորկայոյզ խաղավայրին: Եւ չորս դիէն
բարձրացած զուարթ ժխորին մէջէն հազիւ այլևս կը լսէ
յուզումէն թրթռուն տխրանոյշ ձայնը մայրիկին, «եր-
թաս բարձր հողահատորս, երթա՛ս բարով դէպի կեանք,
աշխատա՛նք, դէպի փա՛ռք ու պսա՛կ, դէպի բարօր ու
բաղդաւոր ապագայ...»:

ՄԱՆՈՒԿՆ ՈՒ ԾՆՈՂՔ

ԱՅԼԵԻՍ ԶԱՓՈՎ ՄԸ ԻՆՔՁԻՆՔՆՈՒՆ ՀԵՏ ԱՌԱՆՁԻՆ

Թռաւ թռչունը իր ոսկիէ վանդակէն: Պիտի դառ-
նայ սակայն ընդփոյթ իր թառը նորէն: Բայց այդ թռիչ-
քով ան այլևս պիտի պատկանի ինքզինքին, պիտի պատ-
կանի իր կոչումին, իր ճակատագրին, իր ապագային...
Ծնողաց բաժին թողլով պարտականութիւնը՝ գրկումի,
գուրգուրմանքի և հոգածու հսկողութեան:

Սոյն հսկողութիւնը, թէև միշտ աշալուրջ, գորո-
վադին, և նոյնիսկ անձնուրացօրէն բողբոջուէր, սա-
կայն պիտի լինի յարաբերաբար նուազ կլանող ու մօ-
տէն գրկող, կատարուած՝ հեռուէն և փափկօրէն, խոր-
հուրդով՝ և խորհրդապահօրէն, ինչ որ այլևս թոյլ
պիտի տայ որ չափով մըն ալ իրենք առաւել ինքզինք-
նուն պատկանին և վերսկսին վայելել, ըստ երևոյթին
ընդհատուած կամ թուլցած, բայց ըստ էութեան յա՛ր
իրարու ձուլուած կեանքը՝ երջանիկ այր ու կնոջ:

ԴՊՐՈՅԷՆ ՏՈՒՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՅՆԾԱՏՕՆԸ

Օ՛, ցնծատօնը առաջին օրուան տուն դարձին նորագիր մեր աշակերտին. ինչե՛ր ունի պատմելիք և ինչե՛ր կը պատմէ բարձր ձայնով ու խօսքով՝ դասէն՝ դաստիարակէն, ընկեր-ընկերուհիներէն, խաղէն-դժօսանքէն, վէճերէն-կռիւններէն և թերեւ ալ փոխանակուած հարուածներէն, քաշքշուքներէն...: Ո՛ւր այն լուսկեաց և սոսիւր մարած կամ կանխահաս լրջութեամբ և մտացի հարցումներով և պատասխաններով շուրջինները սպչեցնող ԾԵՐ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐԸ...: Քանի մը ժամուան մէջ պայծառակերպուած, զուարթ, խօսուռն, կայտառուն, և իր տարիքին շնորհը զգեցած, կենսալից մանուկըն է դարձած...:

Ու ծնողք ականջ կտրած՝ հոգեւին կ'ունկնդրեն, և ուտելէ դադրած՝ հաճոյքով կը լափեն համով-հոտով պատմութիւնը իրենց զաւկին նախաճաշած ներոյժ ու երջանիկ կեանքին:

Ուսկի՞ց սակայն կրակը այս խանդին որով բռնկած է մատաղ հոգին. ուսկի՞ց կեանքը իր այդ զուարթագին:

— Բայց ո՞վ չգիտեր կամ չհասկնար թէ ընկերական լայն ու ներզօր ապրումին բոլորով, միասին կատարուած աշխատանքին խանդավառութիւնը և մեծ ու պզտիկ ուղեղներու, սիրտերու և հոգիներու շփումն ու փափուկ բաղխումն յառաջ եկած լուսաւորումն է այդ՝ որմէ դժբաղդարար ի սպառ զուրկ կը մնան կղզիացած, իրենց սեղմ շրջանակին մէջ բանտուած, կեանքէ կտրուած մատաղ հոգիները, որոնք, եթէ չխամրին իսկ՝ դատապարտուած են միայն ու իհար ու ճողած:

ՀՕՐԸ ՓՈՐՁԱՌԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԸ

ԱՐՅՈՒՆ ՔԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

Ո՛հ, այդ բոլորով մերթ պզտոր և այդ բաղխումը յաճախ վիրաւոր և արտասուածքով կրնան ըլլալ: Զգո՛յ՝ սակայն, երեւոյթներէն չտարուիլ ու չազդուիլ. մանուկին հետ ըլլալ — երբ կուլայ ու կը բարկանայ — ու իրեն հետ չգայրանալ: Երես չտալ նազանքներուն և ոյժ չտալ քմայքներուն: Ձայն չտալ իր բողոքներուն՝ և իրաւունքը տալ միշտ զօրաւորին՝ որ հոս արդար ու բարեբար ոյժն է վարժարանին ու վարժապետին: Այո՛, իրաւունքը տալ դպրոցին ու դաստիարակին՝ բայց խորհրդապահօրէն զբաղիլ դատովը դատապարտուածին: ՕՐԷՆՔԸ ՅԱՐԳԵԼ ԵՒ ՀՄԱՅՔԸ ՓՐԿԵԼ՝ բայց և փնտռել ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որ բարութեան հետ զուգակշիռ պէտք է վարէ դործն ու կենցաղը դըպրոցին ու դպրոցականին:

Ըսինք այլուր թէ վարժարանը վարժոցն է կեանքին, ուստի չէ՛ և չկրնար ըլլալ դրախտ երանական: Իր երկինքը մերթ ամպամած, մերթ փոթորկոտ՝ կրնայ երբեմն անձրեւել ու ձիւնել: Հոգ չէ սակայն, թո՛ղ վարժուին անոնց հոսումին ու տարափին, անոնցմով ոռոգուած՝ իրենց հոգին պիտի արդիւնաւորի բարոյական այնպիսի շնորհներով և պնդի այնպիսի ուժերով՝ որոնք վաղուան կեանքին այլապէս վայրագ կռիւներուն դէմ իրենց զէնքերը պիտի ըլլան անպարտելի:

Եւ այս՝ երկրորդ դասը պէտք է ըլլայ փորձառական իմաստութեան, այդ կեանքին զինուոր և այդ կռիւնն վիրաւոր, բայց անսկուն ու քաջազօր իր

հայրիկին, դասը վսեմ՝ վեցին գեղեցկութեան եւ մեծութիւններ երկնող ու սնուցանող տառապանքին, մէկ խօսքով դասը խաչի խորհուրդին որ խորհուրդն իսկ է սրբող ազնուացնող, մեծացնող և աստուածացնող կեանքին:

«Հոգ չէ՛ — պիտի ձայնէ ա՛ն, Հա՛յրը, խորհրդաւոր և հեղինակաւոր շեշտով մը՝ լացող իր զաւկին — տղա՛ս, լա՛ց երբեմն դպրոցին մէջ, ե՛ս ալ շատ եմ լացած հոն, լա՛ց, եթէ կ'ուզես շատ խնդալ կեանքին մէջ: Գիտցի՛ր, լացը մնունդն է ուժեղ և հրաշագեղ կեանքի, իսկ յարածամ և անթառամ ժպիտը՝ մահացնող թոյնն անոր: Կրէ՛ և համբերէ՛, թուլացումի և տկարացումի նշաններ մի՛ ցոյց տար: Բողոքի բռներ կամ ճառեր մի՛ բերեր հոս, այլ պայքարի պատմութիւններ՝ — իմա՛ մրցումի և աշխատութեան պայքարի — նոյն իսկ եթէ պարտութեամբդ են վերջացած անոնք, պայմանաւ որ պարտութիւններդ խթան ըլլան նոր և յաղթական պայքարներու: Յաւերդ մեզ մի՛ ըսեր՝ մենք կը լսենք: Նեղութիւններդ մի՛ բացատրեր՝ կը հասկնանք: Վստահ եղի՛ր մենք արթուն ենք և կը հսկենք: Եթէ լուռ կը մնանք՝ դուն հաօկցի՛ր թէ չկայ վտանգ, թերեւս փոքր ինչ տառապանք՝ որ մնունդն է ուժեղ կեանքի, և կաղդուրիչ դեղը՝ թոյլ ու տկար նկարագրի...»:

ԱՇԱԿԵՐՏ ԶԱԻԿԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՇԻՆ

ԱՂԱՆԴԵՐԸ

Հօրը փորձառական կեանքէն քաղուած և անոր դառնութիւններէն իսկ պատրաստուած իմաստութեան այս խորհիսիւր, ԱՂԱՆԴԵՐԸ աշակերտ-զաւկին առաջին

ճաշին (որմէ պէտք է սնանի նաև փափկազգածութիւնը մայրական սրտին) քաղցրօրէն հոգեպարար և անսպառօրէն սննդարար կենսահիւթը պիտի կազմէ իր հոգւոյն, որով միշտ սնած, յագեցած և կենսառոյգ՝ ան ալսօր ՈՒՍԱՆՈՂԸ և վաղը ՄԱՐԴԸ պիտի ըլլայ յամառ աշխատանքի և աննկուն կեանքի, և միշտ յաղթական ԴԻԻՑԱՋՆԸ պայքարներուն՝ կոչումի և խտէտի:

Այս քերականության համար
հարկում է օգտագործել
հետևյալ կարգով:
1. Այբուբենը
2. Հոլովները
3. Մասնիկները
4. Հոգնակները
5. Հոլովադասները
6. Հոլովադասաբանությունը
7. Հոլովադասաբանական
հարկումները

ՄԱՍՆ Է.

ԾՐԱԳԻՐ

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ

ԱՆՄԱՐ ԵՒ ԱՆՄԵՌ ՎԱՅԵԼՔԻՆ

ԾՐԱԳԻՐ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ

ԱՆՄԱՐ ԵՒ ԱՆՄԵՌ ՎԱՅԵԼՔԻՆ

Վայելքներ կան անցաւոր եւ այրեցաւոր,
նայի՛ր անոնց եւ անցի՛ր: Եւ վայելքներ
յաստիս անանց եւ քաղցրազօր, համեստէ՛
եւ ճաշակի՛ր: Անոնց համէ է քիմք վայ-
փայտի, եւ հոռը՝ ջիղ գրգռող ու կիրք վա-
ռող: Ասոնց համը՝ հոգին շարժող, եւ
բոյրն իրենց՝ գինովցնող, երանութի՛ւն
ներշնչող:

Մին յապետում կուտայ ընդգոյթ՝ եւ
յափրացում: հուսկ ուրեմն իր անոյշը սիրտ
կը խառնէ անպայման: Միւսը կուտայ
կուռ կշտացում, բայց եւ անյաճ անու-
թութիւն՝ մեծի, գեղեցկի եւ ճշմարտի,
եւ քաղցրութի՛ւն, երանութի՛ւն՝ Ս. Սիրայ
եւ Համբոյրի:

Հ. Բ. Ո.

ԱՅՐ ՈՒ ԿԻՆ

ԴԱՐՁԱԾ ԿԵԱՆՔԻ ՎԱՅԵԼՔԻՆ

Այսպէս՝ որքան խանդակաթ սիրով գրկուած, այն
քան ալ քաջարի գիտակցութեամբ բռնուած զաւակը,
կ'երթայ այլեւ իր կեանքը մեծու մասամբ անցնելու
նոր օրհանի մէջ վարժարանին, եւ իրենք, հայր ու մայր,
իրենց առօրեայ հոգերէն չափով մը քեքեցած, հսկո-
ղութեամբ միայն արթուն, եւ հետզհետէ հասակ, գեղ
եւ չնորհ ստացող կեանքին յոյսերովը օրօրուն, կրնան, եւ
պէ՛տք է որ շարունակեն, վայելել իբրեւ այր ու կին, ա-
նոր սիրովը աւելի ամրայօդ եւ յոյսերովը առաւել քաղցրա-
ցած ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԵՆՑ ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ:

Ինչպէ՞ս ծրագրել ու ապրիլ սակայն այդ ՎԱՅԵԼՔԸ
որպէսզի ան ըլլայ միշտ թարմ ու քաղցրահամ, երա-
նութեամբ յարաճուն եւ փոխադարձ սիրով յար բարա-
խուն վայելք, եւ ամուսնական կեանքն ալ, հոռու տաղտ-
կալի տափակութենէ եւ յօրանջող միօրինակութենէ,
ըլլայ ու մնայ յարազուարճ ու բերկրալի, եւ ապրումը՝
հզօրապէս զգալի եւ ընդմիշտ ցանկալի:

Այս մասէն ուրիշ տեղ և ուրիշ առթիւ խօսած ենք թէև, բայց կ'արժէ անդրադառնալ հանդամանօրէն, որովհետև հարցը էական է և կենսական:

ԼՈՒԱՆՈՅՇ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԲԱՐԲԱՌ ՍԻՐՈՅ

Սիրոյ քնարը միշտ լարուած՝ բայց զայն տեսականօրէն հնչուն եւ խօսուն պահելը, մարդկօրէն չէ կարելի եւ չէ՝ ալ բաղձալի: Չձանձրացնէ իսկ՝ ամենօրեայ կամ շատ յաճախակի կրկնութիւնը, ունակութիւն կը դարձընէ ձայնն ու խօսքն անոր — քնարին — ինչպէս նաև անազգու և անհամ քնքշութիւնն ու անուշութիւնը անոնց: Ուստի յա՛ւ է դուլ տալ յաճախ իր լարերուն թրթռացումին և դադար՝ իր տաղերուն մշտահոս ներդաշնակութեանց, ու լո՛ւռ ունկնդրել սիրատորոյ սրտին գողտր զարկերուն...:

Սիրելի զիրար այսպէս անխօս և անբարբա՛ռ, թաղուած՝ մշտածաւալ նորտաբուրմանը մէջ սիրոյ ջերմութեան, այ՛լապէս անո՞յչ է և երանական: Սրտերու ներդաշնակ համադարկով և հոգիներու միայր սարսափացումով միայն խզուած այդ լռութեան մէջ, մերթ ընդ մերթ արտասանուած գորովալիբ բառ մը — գոգցես սրտերու զեղումէն թափած — կամ փոխանակուած սիրանոյս նայուածք մը — գոգցես հոգիներու յորդումէն կաթած — շատ աւելի խօսուն են, քան տարափը սիրազեղ համբոյրներու և փայփայանքը գգուող բառերու: Ո՛հ, քաղցրօրէն ներդաշնակուած ու սերտօրէն համաձուլուած սրտերու անբառ ու անբարբա՛ռ այդ սիրաբանութիւնը, անձառօրէն քաղցր ու երանական այդ վայելքը գիտեն ճաշակել, ԱՄՈՒՍՆԱՅԱԾ — ՄԻԱԶՈՒԼ-

ՈՒԱԾ — ԳՈՅՐ ՀՈԳԻՆԵՐ ՄԻԱՅՆ և որուն յաւէտ անհաղորդ պիտի մնան, ԱՄՈՒՍՆԱՅԱԾ. ԿԱՐԾՈՒԱԾ — ԱՆՅԱՐԻՐ ՄՆԱՅԱԾ. ԿՈՅՐ ՀՈԳԻՆԵՐ...:

Գերագոյն և ներգգայուն սոյն վայելքը կրնան ապրիլ՝ այլևս իրարու վարժուած, ջիղերու բոցավառ գրգռումէն և մարմնոյ տենչավառ հրայրքէն հանգչած հանգարտած, և հայրութեամբ ու մայրութեամբ իրենց փիզիքական, հոգեկան և բարոյական լրջութիւնն ու հաւասարակշռութիւնը գտած, ԽԵԼՕԲ՝ ԲԱՅՑ ՄԻՇՏ ԻՐԱՐՄՈՎ ԼԵՑՈՒՆ, ԶԵՂՈՒՆ ԵՒ ԳԻՆՈՎ՝ ՍԻՐԱԶԱՐ ԱՄՈՂՆԵՐԸ:

ՍԻՐՈՅ ՎԱՌԱՐԱՆԻՆ ԲՈՅԸ ՄԵՂՄԵԼ

ԲԱՅՑ ԿՐԱԿԸ ԱՆԹԵՂԵԼ

Խելօք սիրահարը բլլալ ու մնալ իր զոյգին՝ իտեալը պէտք է բլլայ անձնիւր ամուլին: Պարտականութեան հզօր և նուիրական զգացումով իրարու զօդուած ամուսիններու վրայ, դերազանց և անգին առաւելութիւնն է սա անոնց՝ որոնք նշանախօսութեան չըջանի և ամուսնութեան առաջին տարիին կամ տարիներուն զգացուած ու ճաշակուած սիրոյ վառ բոցը մեղմած՝ բայց անոր կրակը անթեղած ունին իրենց չերսիղին, ու կը վայելեն անոր անմար և անսպառ ջերմութեան մշտաբուրումը հեշտանոյչ:

ԱՆԹԱՌԱՄ ՈՒ ԵՐԱՆԱԿԱՆ ՍԻՐՈՅ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

ՀՈԳԵԿԱՆ Է ՈՉ ՄԱՐՄՆԱԿԱՆ

Սիրոյ գինովութեամբ յար արբշիռ ամուսներու երասկան այս վիճակը, ոչ այլամերժօրէն անշուշտ, բայց

գերակշիռ չափով մը կապուած է ՀՈԳԻԻՆ և սնած անոր անկեղծութիւնով, բարութիւնով, տաքութիւնով, գեղեցկութիւնով, փափկութիւնով և քաղցրութիւնով՝ ազատ և անկախ կը մնայ մարմնոյ դիմայեղումներէն: Այս մասին խօսած ենք արդէն և հոս կը յիշեցնենք միայն՝ թէ ժամանակի ժանգին և դէպքերու ժանիքին տակ կրճուած, ան — մարմինը — կրնայ մաշիլ ու թարշամիլ, կրնայ հիւծիլ ու կմախսանալ, կրնայ տոգունիլ ու տգեղնալ, որով՝ հաճոյք չառնել ու չտալ, բայց սիրալաւ հոգիով մը գրկած ու գրկուած՝ կրնայ ամբողջն ու քաղցրօրէն կապուած պահել իրեն իր զոյգը մի՛ս սիրահար...:

Ըսել չենք ուզեր սակայն թէ պէտք է մեռցնել մարմինը, երբէ՛ք, ընդհակառակը խորհուրդ կուտանք, նոյն իսկ պարտք կը դնենք ջանալ պահելու զայն գեղեցիկ, թարմ ու անթառամ, լեցուն կեանքով ու խանդով, եփուն նոյն իսկ վառ հրայրքով, և այս՝ որքան կարելի է երկար ատեն, նոյնիսկ ցմահ: Բայց անթառամ այդ ծաղկումին և ընդ երկա՛ր այդ ապրումին համը ու բոյրը եւ գաղտնիքն ու խորհուրդը, կախում ունին միշտ հոգիէն, զի անոր մէջն է անսպառ աղբիւրը ճշմարիտ սիրոյ, որով պէտք է ուղղին արմատները մարմինին, և հոնկէ — հոգիէն — դարձեալ մշտաբոյր ջերմութիւնը սիրոյ՝ որով պէտք է ջեռուցուին սառած անդամներն անոր:

ՄԻԱՍԻՆ ԿԱՄ ԱՆՋԱՏՕՐԷՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ
ԲԱՐՁՐԱԶԱՅՆ ԿԱՄ ԱՆԲԱՐԲԱՌ ԸՆԹԵՐՅԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԽՈՐ ԵՒ ՆԵՐՁՕՐ ՎԱՅՆԼՔԸ

Հոգեխօս սրտերու անբառ և անբարբառ գրկումին սիրաբոյր առաջին վայելքէն յետոյ, զոր տեսանք, ընտ-

րելագոյն և յաճախ ճաշակումը կարելի վայելքներէն մին է նաեւ միասին ու մէկ գիրքէ կամ անգլոսորէն բայց միաժամանակ՝ դիմելիմաց եւ հոգեգիրկ կ'ստացուած ընթերցումը:

Մէ՞կ է գիրքը կամ թերթը, երբ այրէ է կարգացողը, ունկնդիր կ'իներ, զբաղած իր ձեռագործով, բայց համակ ունկ, ուշադրութիւն, կը լսէ ու կ'ըմբռնինէ՝ ամուսնոյն թաւ ու հնչեղ ձայնով և մաքուր ու պերճ առօգանութեամբ կատարած ուշիմ ընթերցանութեան մը իմաստալից ելեէջին ալլաղան շեշտերովը. և ընթերցուածին մէջ, իր ալ — ընթերցող առն — խորհուրդներուն թաթաւումով, հոն ծաւալած ի՛ր իսկ զգացումներուն տաք շունչովը և համոզումին կուռ փաստերովը՝ սիրուած հեղինակէն իր — կնոջ — մէջ թափած խորհուրդը, զգացումը, համոզումը, զգայնութիւնը, պատրանքը, երանութիւնը, յուզումը, տենդը, տառապանքը... Եւ, թերեւ բարձր ու բարդ՝ բայց ինչքան պարզ, հասկնալի, պայծառ և հաճելի կը թուի հեղինակը, երբ իր ամուսինն է որ կը կարգայ զայն ու կը մեկնէ: Արդեօք անոր մէջ — հեղինակին — զի՞նքը, ամուսինն է որ կը կարգայ ու կը հասկնայ, կը ճաշակէ ու կը սիրէ... թերեւ...:

Իսկ երբ կ'ինն է ընթերցողը, ունկնդիր այլը, գիտովցած անոր թրթուռն ու դաշն ձայնէն և կախուած շրթանցը լարերէն՝ յափշտակուած մտիկ կ'ընէ: Կը լսէ՝ թէ կ'երազէ... Կը հասկնայ թէ կը դուշակէ...: Բայց վստահ եմ կը ճաշակէ հոգեին՝ զի կնոջական ձայնին շեշտը, միշտ սիրով հնչուն, ելեէջը՝ սիրաարօք զարկերով կ'ըսուն՝ մոգական աղբուր մ'ունին իր հոգեոյն, որոնց չնորհիւ կարգացուած հեղինակին հոգին, հեշտօրէն կը հոսի իր ներսիդին ու կը ծաւալի հոն լուսեղէն

թրթռացումներով: Հարկ չկայ ուշադրութեան լարումին և ըմբռնումի ճիգին, ճաշակած է անոր քաղցրածոր հոսանքը և յագեցած՝ երջանիկ է...

* *

Իսկ եթէ իւրաքանչիւրը — այր ու կին — իր գիրքն ունի կամ գրութիւնը և կը կարգայ առանձին ու մտովի, ԲՍՐԶՐԱԳՈՅՆ ՎԱՅԵԼՔԻ նոյն սխալի հաճոյքովը ողողուն է իրենց հոգին՝ որ արթուն է. և իրենց սիրք՝ միշտ տրոփուն, մինչ մտերնին աւելի կամ պակաս ուշադրութեամբ թերեւս յարած է ընթերցումին: Սիրահար հոգիներու այս լռին — և առով իսկ սերտ ու նըրբին — հաղորդակցութիւնը, նոյն իսկ ուրիշի մը — հոս, օրինակ, կարգացուած հեղինակին — հոգիին ընդմէջէն, և թերեւս առով իսկ զգայնացած և ելեքտորականացած՝ աւելի՛ ներդօր ու թափանցիկուն բնոյթ ունի, քան բարձրածայն փոխանակուած բառն ու խօսքը: Բառը՝ կայծ մը, և խօսքը՝ ճառագայթ մը բրթած լուսավառ հոգիէն, քիչ անգամ լրիւ եւ անդաւանան թարգմանն է հոգիներու: Մինչ անբարբառ լուսութիւնը, սիրաշունչ լեցուած և ելեքտրականացած մթնոլորտի մը խաղաղութեան մէջ, հոգիին ամբողջական հոսումն է Բոյր հոգիէն ներս, որ գոգցես կարօտաբաղձ ու լայնաբաց կ'սպասէ անոր քաղցրածոր հոսումին: Բայց մենք արդէն խօսած ենք լուռ պերճախօսութեանը վրայ սիրող սրտերուն: Անցնինք:

Առանձինն կատարուած՝ բայց այսպէս միասին ապրուած Բան հաշակուած ընթերցումէն դուրս եկած, թէ և իրարու սերտիւ փարած բայց կարծես իրարու չա՛տ ալ կարօտցած հոգիներ, կ'սկսին ապա խօսակցիլ, գաղափարներ ու ապաւորութիւններ փոխանակել. կարգացուածը վեր-

լուծել և լուստարանել, տեսակ մը գրական ասուլիս՝ զոր կը կնքեն համբոյրով ու գոռանքով, յետոյ սկսելու համար գործի՝ նոր խանդով և սիրարժարժ վառ եռանդով: Վայելիք վայելի՛ք՝ անդո՛ւլ թոյլէք...:

ԿԱԶԴՈՒՐԻՉ ԵՒ ԶԳԼԽԻՉ ՎԱՅԵԼՔ

ՄԻԱՍԻՆ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՊՏՈՅՏՆԵՐՈՒ

Բազմահոգ խորհուրդներով մտալկուած և տենդոտ աշխատանքներէ յոգնած ու ջղառատ մարդոց համար նորոգիչ կազդոյր եւ միանգամայն զգլխիչ վայելիք է պոյսը, որուն նպատակը պէտք է ըլլայ մաշած կամ մրտած թօքերը մաքրել թոյներէն և սպառած ջիգերը պողպատել, թմրած ու լիկած մարմինը արթնցնել, պնդել, ու փակուած, կաշկանդուած հոգիին ազատութիւն տալ՝ բաց օդին մէջ շնչելով, բաց դաշտերու կամ պարտէզներու մէջ պտտելով և բաց հորիզոններու գիրկ ու նայուածք տալով: Այո՛, այս կերպ պոյսը ժամանց է և հանգիստ, մարզանք է և կազդոյր, օդառութիւն է և նորոգում:

Մերթ թէ թէ իրազկոտ ու քայլամոլոր, մերթ ալ ազատ, առոյգ, խանդոտ գնացքով՝ պէտք է յաճախ դուրս գալ ուրեմն տունէն և քաղաքէն, սուղուիլ խորը դաշտերու, պարտէզներու, անտառներու. բարձրանալ կատարը սարերու կամ իջնել խորը ձորերու. երթալ ծովափ կամ գետեզր՝ ըստ պատշաճի, և քալել, քրանիլ, օդ առնել, թոյն թափել և միւս կողմէն դիտել բնութեան մեծ ու փոքր հրաշալիքները, ՎԱՅԵԼՔՆԷ՛՛Լ, կ'ըսեմ, շուրջ բոլորին յորդուն գեղեցկութիւնները. հիմալ ու գինովեալ անոնց բանաստեղծականութեամբ, և վերացած ու խանդավառ՝ խօսակցիլ, սրտակցիլ և անոնց

ներքնաճ սիրոյն մէջ սիրել եւ պաշտամունքին մէջ պաշտել՝ զԱստուած եւ զիրար...:

ՊՏՈՅՏԸ Է ՆԱԵԻ ԱՅՅ
ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ

Բնութեան ծոցին մէջ կատարուած այսպիսի պտոյտ մը, այց մըն է նաեւ անոր ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ՝ որուն զիրկէն ելած, որով անած եւ որով միշտ գրկուած կ'ապրի արարչագործութիւնն ամբողջ: Պէտք է յաճախ նետուել զոգը այդ մայրական գրկին, օրօրուիլ անոր սիրովն ու խորհուրդովը, թաղուիլ եզեմական դեղեցկութեանցը եւ քաղցրութեանցը մէջ, քաղել ու ծծել զանոնք անյաղ հեշտանքով եւ դուրս գալ՝ անոնցմով պարտաւած, թարմացած եւ զօրացած մարմնով եւ հոգիով, մանաւանդ տագործուած երախտաբոյր զգացումովը Ստեղծիչ Անհունին, Հմայիչ Գեղեցկին, Նախախնամող Բարիին:

ԱՐՇԱԼՈՒՍԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏՆԵՐՈՒ
ԿՐՕՆԱԲՈՅՐ ՎԵՋ ԼԱՅԵԼՔԸ

Երջանիկ ամուսնի, բնութեան մայրութեան առած ձեր այցելութիւնները մերթ կատարեցէ՛ք ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ, նոյնիսկ արեւածագէն շատ առաջ, երբ տակաւին տիրական է վեհափառ խաղաղութիւնը գիշերուան, երբ երկինք դեռ մարած չէ իր ջաշերը եւ տուները վառած չեն իրենց մութնուլուսի ձրագները: Երբ շատեր, կ'ըսեմ, դեռ ի քուն են եւ ցանցառ թիւով բարեպաշտներ միայն, արթնցած ի լուր կոչնակի սրտադրաւ կանչին, կը փութան աղօթատուն մրթմրթալէն սրտագին,

«Տեր երե զերթունս իմ բանաս՝ բերան իմ երգեսցե զօրհնութիւնս քոյ»: Անոնք թող երթան Տաւըն իրենց աղօթքին, իսկ դուք, նոյնպէս սաղմոս ի չրթունս, գացէ՛ք եւ մտէ՛ք Աստուածակեր Տաճարը Բնութեան եւ սպասեցէ՛ք հոն բո՛ւն աղօթարանին բացման...:

Բայց մինչ այն՝ շնչեցէ՛ք լիաթոք զով սիւքը եւ խմեցէ՛ք լիաշուրթն ցօյն առաւօտեան, դիտեցէ՛ք պայծառութիւնը վառ Արուսեակին, սիրեցէ՛ք մարած ու հատած դէմքը անոյշ լուսնեկին, եւ հոգինիդ պարտաւած խաղաղութեամբը դեռ յամեցող՝ բայց տակաւ հատնող գիշերուան, ու վերընծայուած վեհութեամբը լուսնիստ բնութեան, ծնրագրեցէ՛ք երկիւղալի՛ր՝ ողջունելու համար հիացալի՛ր գալուստը ցերեկուան քաղաւորին...:

Ո՛հ, անճառ վսեմութիւնը խորհրդաւոր այդ պահուն՝ զոր չկրնար վրձինել հանճարը նկարչին եւ նկարադրել զրիչը բանաստեղծին եւ ո՛չ ալ պատմել բարբառը պերճախօսին: Զայն կ'զգան ու կ'ապրին միայն շանթուած բայց անկիզբի՛ զգայուն, խորհրդապաշտ, բանաստեղծ եւ իմաստասէր հոգիներ:

Լռութիւն...: Անշարժ եւ անխլիրդ խաղաղութիւն...: Անքթիթ սեւեռժամ...: Տէ՛րն է կարծես որ կը յայտնուի հրաշափառ, համակ բո՛ց, համակ լո՛յս եւ համակ յո՛յս՝ փարատելու համար խաւարը աչքերէն, թախիծը սիրտերէն եւ սարսափը հոգիներէն, կեանքով եւ ցնծութեամբ բոցավառելու համար զաշխարհ եւ մարդիկը բոլոր: Այո՛, Տէ՛րն է իսկապէս եւ ո՛չ թէ կարծես, Տէ՛րը համակ սէր եւ բարութիւն՝ որ կ'այցելէ ճառագայթաճ խաւարածին հոգիներուն, ցրելու համար աղջամուղջը անոնց չարութեան եւ ցամքեցնելու համար ուղիւր անոնց ասելութեան: Տեսէ՛ք, վայրկեան մը եւս՝

և արդէն տիրակալած հորիզոնին՝ կը յաղթէ խօլ խաւարին, լոյս կուտայ կոյր հողիներուն, իր ջերմիկ ու մեղմանոյշ ճառագայթներուն համբոյրին տակ հեշտօրէն փայփայուած՝ բնութիւնն է որ կ'արթննայ չորս գիէն և կեանքն է որ կը խայտայ եռալէն: Դիտեցէ՛ք, հիտեցէ՛ք և՛ զուք արշալուսեցէ՛ք նորածագ իր լոյսով, և արեւ առած, կեանքով վառած, հոգեզուտրճ թրվապէն՝ զարծէք ձեր տունը և կրօնաբոյր վեհ վայելիլ արբեցութեամբը գինով, ողջունեցէ՛ք զիրար ի համբոյր սրբութեան, ու ջերմեռանդն ձեռք զարկէք գործի, և թո՛ղ ձեր գործերը կրեն փայլն անոր — Արեւին — պայծառութեան և պայծառութիւնը՝ անոր մաքրութեան: Թո՛ղ պատկերեն շուքն անոր վսեմութեան և համասփուն պտուղներն անոր բարութեան, և այդ պայծառ, մաքուր, գեղեցիկ, վսեմ ու բարի գործերուն վեհ վայելքը՝ թրթիռն ըլլայ ձեր անխառն երանութեան:

ԱՐԵՒԻ ՎԵՐՋԱՆՈՒՍԱՅԻՆ ՓԱՌԻՔԻՆ ԿԱԽԱՐԳԱՆՔԸ

ԵՒ ԿՐԾԱՐԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԻՆԵՐՈՒՆ

ԵՐԱՆԱԿԱՆ ԹԵԼԱԳՐԱՆՔԸ

Ու այնպէս արեւոտ ու խանդոտ օրն ի բուն աշխատելէ և ստեղծելէ յետոյ գեղեցիկ, օգտակար ու բարի գործ, օ՛ն, երջանիկ ամօլնե՛ր, փութացէ՛ք երթալ ողջունելու համար այս անգամ կենսաբաշխ Արքային փառքը վերջալուսային: Տեսէ՛ք, ի՞նչպէս ամփոփած ծոպերը իր ծիրանիին և գեղեցկօրէն փռած դանոնք չորս բոլորը, բռնկցուցած հոս՝ դեղնափայլ, հոն՝ բոսոր, ասդին նարնջագոյն և հեռուն արեւագոյն՝

իր գնացքին առջև դողցես ի պատիւ նետուած ձոր-ձերն ամպեղէն, կը խոնարհի ի մուտս, վառելէ յետոյ հետզհետէ ձեզ պաշտրոզ մութին մէջ հսկայ ջահը լուսնեկին և ճրագները աստղերուն:

Տեսա՞ծ էք արդեօք մայրամուտը պատկերող գլուխ-գործոցները նկարչական արուեստին: Անոնցմէ ո՞րը կրցած է մօտենալ նրբութեանը վերջալուսային երանդներուն և հրաշալիութեանը երկնանկար պատկերներուն: Ո՞վ բռնկցուցած է իր կառուր բոցերովը անոր ճաճանջներուն և ներդաշնակած հոն՝ խաղերը լոյսերուն և ստուերներուն: Ո՞վ կրցած է պատկերել լուսածաճան շարժումները իր հրավառ գունդին, որոնք յուշիկ կ'ընկըղմեն զայն լոգարանը ովկէանին կամ խոր գողը անդունդին՝ բացառող լեռներու յետստկողմէն... Աչքերնիդ դեռ հրդեհուած հորիզոնին, մարած ամպերու յառած դեռ հրդեհուած հորիզոնին, մարած ամպերու մօխրակոյտեղէն անդին, դիտեցէ՛ք տակաւին կախարդանքը վերջալոյսի համայնապատկերին և լեցուեցէ՛ք հոգեւոր խորհուրդներովը անոր շողած ու շառայլած ներշնչումներուն...:

Արեւելեան հորիզոնէն վեր բարձրացող Արեւին մէջ տեսէ՛ք, կ'ըսեմ, սիրոյ Արեւուն արեւալուսումը ձեր հոգիներէն նետ, ինչպէս միւսը փարատեց խաւարն արտաքին և բնութիւնն ամբողջ լուսաւորեց, ջեռոյց և կենսաւորեց իր շողերովն ու շողովը, նոյնպէս ծագումն ասոր — Սիրոյ արեւին — պիտի ցրէ մշուշը ձեր հոգիներուն, պիտի վանէ սուգը ձեր անձկութիւններուն, և արեւոտ, պայծառ ու սաքուկ պիտի ընծայէ ձեր կեանքն համակ, Միւսին լոյսովը աշխատեցա՞ք ու գործեցիք, ասոր խանդովն է սակայն որ կրակուած՝ պիտի շինէք ու ստեղծէք, Անոր — Արեւին — լոյսն էր որ ցուցուց ձեզի գեղն ու փառքը երկնքին ու բարիքները

մեր աշխարհին. Ասոր — Սիրոյ — շողերը սակայն պիտի պարզեն ձեզ հրաշալիքները ներաշխարհին: Անոր քեր- մութիւնն էր որ ծաղկեցուց ծաղիկներն երգիներանդ ու խնկարոյր. Ասոր հրայրքին սակայն պիտի պարտիք երջանկաբոյր ծաղիկները ձեր սրտերուն:

Եւ դեռ ի՞նչ վսեմական խորհուրդներ...: Վերջա- լոյսի հրդեհին մէջ բոցավառուած ամպերը երկնքին, թող խորհրդանշորէն ներշնչեն ձեզ թէ նո՛յնպէս պիտի բռնկին ու վառին — բայց անմար ու անայլայլ այս անգամ — ձեր հողիներուն երկինքը մթաղնող հոծ հո- դերու ամպերն անթափանց, եթէ սակայն չողարձակի ու մնայ անոնց վրայ ձեր սիրոյն բոցնրն անանց: Երեւ- լոյթ մ'է, մի՛ խաբուիք, արեւուն մարն ի մուտ: Հոս կը մարի — ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ — բայց հորիզոնէն ի վար ան կը վառի՝ ԱՐՇԱԼՈՅՍ — Գեղեցիկ այդ երեոյթին բայց և անուր այդ պատկերին մէջ տեսէ՛ք անցաւոր վախճանը կեանքին և սկիզբը միանգամայն Անանցին: Գերեզմանի փոսին մեջ մարը մեկնող մեր կեանքը — Ո՛՛Հ ՄԱՀԱՔՈՅՐ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ — Յոյսն ունեցե՛ք՝ գերեզ- մանի փոսէն անդին պիտի ցաթի վերսին — Օ՛, ԱՆՄԱ- ՀՈՒԹԵԱՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ...:

Վերջալոյսի խորհրդաւոր պատկերէն այսպէս գեղ ու դոյն առած, և անոր բարոյական ներշնչումներովը ձեր հողիները Սիրով և Յոյսով անգամ մը ևս արեւոտած ու ջահաւորած, ապրուած պերճ վախճի մը բարձրա- գոյն հանոյժովը ոգեւոր, օ՛ն, դարձէ՛ք ձեր տուն, ու փա՛ռք առէ՛ք ձեր Աստուծոյն, և այդ վայելքներուն խորհուրդներովը օրօրուն՝ մաէ՛ք ի քուն՝ երջանկօրէ՛ն երազուն ...:

Գ Ի Ի Ղ Ա Գ Ն Ա Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

ԿՐԿՆՈՒԹԻԻՆ ՄԵՂՐԱԼՈՒՍՆԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

Տեղւոյն վրայ կատարուած առօրեայ պտոյտներու մարմնապէս կազդուրիչ և հոգեպէս վերացուցիչ ու շի- նիչ վայելքը, ՆԱԽԱՃԱՇԱՎԷՍԿԸ պէտք է ըլլայ երկար արձակուրդի և հանգստի, զորս լուազոյն է անցնել հեռակայ վայր մը. լեռը դաշտաբնակներուն համար, ծովեզրը՝ լեռնաբնակներուն, գիւղը՝ քաղաքի կեանքէն զգուղներուն և քաղաքները՝ քաղաքակրթութիւն չտեսնողներուն:

Այսպիսի ճամբորդութիւնները — գիւղադնացու- թեան — տեսակ մը կրկնութիւնը պիտի ըլլան մեղրա- լուսնի ճամբորդութեան. այս անգամ ստեղծա՛յն՝ տղապէս մեղրա՛յնոյ: Հոգեպէս եւ վնասապէս ամուսնացած ամու- ցերու ՄԵՂՐԱԼՈՒՍԻՆ...:

Երջանիկ Ամոսնե՛ր, գիւղադնացութեան միջոցին դարձեալ իրարու հետ՝ բայց իրարմով առլի Առխարհին եւ բ՛ութեան հետ պիտի ըլլաք, միասին տեսնելու հա- մար Գեղեցկութիւն եւ Քաղաքակրթութիւն — այսինքն տեսնելու համար ի՛նչ որ Աստուած ստեղծած և ինչ որ Մարդը հրաշակերած է —, և միասին վայելելու հա- մար մէկ կողմէն վեհութիւնը ու վսեմութիւնը բնու- թեան, միւս կողմէն ճոխութիւնն ու շքեղութիւնը բնու- թեան և քաղաքակրթութեան, այդ վայելքով լիացած՝ ճոխ ու զօ՛հ հողիով մը փարելու համար տալա՛ կեանքին և հողիին:

ԳԻՒՂԱԳՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼԱԶԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

ԵՒ ՆԵՐՉՕՐ ՎԱՅԵԼՔԻ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՃՈՅՔՆԵՐԸ

Դէպի տարաշխարհ կամ հեռաւոր վայրեր կատարուած ճամբորդութիւնները աւելի լայն ու խոր չափով վերանորոգիչ բնոյթ ունին՝ քան ընտանի հորիզոնի մը սահմանափակ շրջանին մէջ տեղի ունեցած պտոյտները։ Հոս միշտ միեւնոյնին տեսութիւնն ու վայելքը կարծես կը բխանէ զգայնութիւնը, կը մեռնէ հետաքրքրութիւնը և կը լծացնէ կեանքը նորութիւն, այլազան ճոխութիւն, լայնատարած մեծութիւն, անձանօթ եւ անակնկալ, ահա՛ ինչ որ անհրաժեշտ է թարմ պահելու զգայնութիւնը, սուր՝ ճաշակը, արթուն՝ հետաքրքրութիւնը, ճոխ՝ գիտակցութիւնը և լայն՝ աշխարհայեացքը, և նոր թելեր ու հզօր թելեր տալու սրտին և հոգիին։ Ուստի հարկ է մերթ Եւրո մերթ դուրս գալ շրջապատի նեղ բանտէն, նետուիլ ծովերու, հովերու և լայն հորիզոններու գիրկը, տեսնել նոր երկիր և նոր Մարդկութիւն, նոր Արուեստ ու նոր Քաղաքակրթութիւն, նոր Գիտեր ու նոր Գեղեցկութիւն՝ ի խնդիր նոր շունչի, նոր լոյսի, նոր կեանքի, նոր կենցաղի, ի խնդիր միշտ՝ բարձր հանոյքի եւ ներգոր վայելքի։

ԿԵԱՆՔ ԿԱՄ ՎԱՅԵԼՔ

ԾՈՎ ՈՒՆ ՀԵՏ

Բնութեան և մարդկութեան շուրջ կատարուած այս թռիչքը, նպանցում մը պէտք չէ ըլլայ անոնց վրայէն, այլ մերթ երկար քառում մը, ծծելու համար, զերդ մեղու, անոնց ծոցէն՝ գոյն ու բոյր, քաղցրութիւն ու

գեղեցկութիւն, մէկ կողմէն ճաշակելու՝ միւս կողմէն ալ իբեւ պաշար ամբարելու համար զանոնք, որպէսզի ճամբորդութիւնը խկապէս ըլլայ ՎԱՅԵԼՔ ՄԵՂՐԱ-ԼՈՒՍՆԻ և ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՇԱՐ — ԽՈՐԻՍԽԻ։ Այդ թռիչքը մերթ ալ հսկում մը զերդ իմաստուն՝ ըմպելու համար լոյսն անոնց — բնութեան եւ մարդկութեան — խորհուրդին, լսելու համար խօսքն անոնց խրատին, և առնելու համար դասն անոնց օրինակին՝ առաւել ճոխացումին համար կեանքին և հոգիին։

* *

Այսպէս ուրեմն, Երջանիկ Ամօնե՛ր, եթէ ծովափը կը պտտիք, շունչ առէ՛ք իր հովէն գոյն առէ՛ք իր կապոյտէն, հոգի տռէ՛ք ծփուն ծալքերուն և կուրծք տռէ՛ք գոռ կոհակներուն, Բայց զգո՛յ՛, չվտահիք իր փոթորիկին... Ո՛րքան վեհ է և հրաշատեսիլ՝ այդքան ալ ամենի է ծովը և դժոխատեսիլ, Երբ կը շարժի ծիծաղկոտ, մօտեցէ՛ք բայց վեհերոտ, դաւաճա՛ն է մի՛ յանձնուիք իր օրօրուն ալիքներուն, որոնց փըրփրաշուրթն համբոյրները կրնան կարթել, կախարդել, ու ձեզ քաշե՛լ, տանե՛լ, սուզե՛լ... Սովրեցէ՛ք նախ բռնել հուժկու բազուկներով իր բաշերէն, նետուիլ քամակը իր փրփրերախ առիւծի, և վարել զայն՝ եթէ կրնաք։ Ու այն ատեն իր ամենի կատաղանքին յանձնած զձեզ, ելէ՛ք, որքան կը վերցնէ ձեզ դէպի վեր։ Ի՛նչէ՛ք՝ որքան կը սուղէ ձեզ դէպի իր վիհեր։ Չափեցէ՛ք խորքերը իր անդունդին և բարձունքները իր լեռնացումին, և սովրեցէ՛ք, վարժուեցէ՛ք չափուիլ անոնց հետ անվեհեր։

Ծովը պատկերն է մեր հոգիին՝ պատկերը նաեւ մեր կենցաղին։ Ընտելացէ՛ք, ըսել կ'ուզեմ, այդպէս իրեն. լողալ ու խաղալ սովրեցէ՛ք իր ալիքներէն, սովրեցէ՛ք

նաև իր մոլեգին կաղուցներէն՝ պայքարիլ ու յաղթանակել, որպէս զի քաջ գիտնաք յաղթել Չարին, Դաւաճանին՝ ըլլալ կեանքին թէ հոգիին...

* *

Իսկ եթէ ծովէն կ'անցնիք շոգենաւով, զերդ տատարակներ քով-քովի, կուրծքերնիդ տուած իր հովին, ձեզ փոխադրող նաւուն հետ — գրկուած իրմով փափկօրէն — թեւեղէ՛ք կտուց-կտուցի, օրօրո՛ւն, երազո՛ւն...

Եւ եթէ ծովը կտաղած — առնախանձո՛ւ ձեր սէրէն... — զերդ խաղալիկ կը շարժէ նաւն ու կը տանի ցնցելէն, հարուածելէն, և փրփրադէզ կոհակներու մէջ կ'սպառնայ ձեզ ընկլուզել, ո՛հ, պլլուած իրարու, ապաւինած զօրութեանը ձեր սիրոյն և բարութեանը զայն հովանաւորող, օրհնող Աստծոյն, պատրաստ եղէ՛ք մեռնելու նո՛յնքան ուրախ՝ որքան կ'ապրէիք երջանիկ, քանի որ մէկտեղ էք և պինդ փառած իրարու...

Մի՛ երկնչիք սակայն դուք. ապահով եղէ՛ք, պահ մը վերջ, հանդարտած ծովը — խաղաղ անհո՛ւն օրօրան — պիտի օրրէ դարձեալ յուշիկ ձեր հոգիները սիրասունս։ Եւ այն ատեն դէմ յանդիման երկնակամար Տաճարին, ու ծնրադիր առաջքը Մեծ Անհունին, տոգորուած խոր զգացումովը ձեր սիրոյն մեծութեան, տոգորուած և զգացումովը ձեր ոյժին ալ տկարութեան, հզօրապէս համակուած գիտակցութեամբը ձեր անձառերանութեան, համակուած և խմստութեամբը՝ հանդէպ ծովուն ու փոթորկին, հանդէպ տարերքներու զայրոյթին, հանդէպ մահուան ու անագորոյն ճակատագրին և հանդէպ անոնց — սիրոյ և երանութեան — ահաւոր անասունգութեան՝ խոնարհամիտ ողբով և համակերպ զգացումով աղօթեցէ՛ք Աստուծոյ, փառք տուէ՛ք իր

բարութեան՝ և մի անգամ եւս խոստովանեցէ՛ք թէ՛ իրմով է կեանք, գոյութիւն իրմով՝ անոնց պաշտպանութիւն. իրմով անփորձ երջանկութիւն, իրմով միայն վայելք անա՛հ, աներկիւղ վայելքն անխռով մեծ սէրեւրուն, սէրեր՝ երջանկութեամբ թրթռուն՝ թէև անոր կորուստին ահովն ալ յար դողդոջուն։

Ի ՎԵՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ԵՒ Ի ՎԵՐ ԸՆԾԱՅՈՒՄ

Երբ համիք նաւահանգիստ ու ոտք դնէք ցամաք, մի՛ յամենաք, զեղեցկութիւններուն առջև նոր գիւղին կամ քաղաքին։ Հաղիւ հանգչած ճամբու խոնջէնքէն կամ պահիկ մը շունչ առած փոթորկի հոգեցունց հեքէն, գացէ՛ք նախ կազդուրելու ձեր ջիղերը և պնդել ձեր գնդերները լեցուն օգով, և միւս կողմէն բանալ ձեր հոգիները լո՛յն թեւերով՝ նոր խայտանքի, և հեշտասուն հաճոյքով՝ նոր վայելի։ Ապա՛ կ'իջնէք այցելութեան, եթէ կան, հին օրերու՝ միշտ նոր մնացած յիշատակարան բեկորներուն, կամ մեր օրերու փառքը կազմող թանգարանուած զեղարժեքստի կոթողներուն։

* *

Օ՛ն, ուրեմն, բարձրացէ՛ք լեռ — եթէ կրնաք հետիոտն — մերթ թեւ-թեւի թեւաւոր, մերթ ձեռք-ձեռքի՛ և իրարմով զօրաւոր, թեթեւ օգով, և հոգ չէ, հեւքոտ շունչով. քրանելէ՛ն, տքալէ՛ն, Ու այդպէս՝ թափելով թոյն ձեր թոքերէն ու մարմինէն, և ծծելով հողեպարար զովութիւն, լո՛յս և արե՛, ու քաղելով զեղեցկութիւն, բո՛յր և գո՛յն, վայելելով խաղաղութիւն, լուին սէ՛ր...

Ծովերուն դէպի լայնքն ու երկայնքը տարածող
անհունութիւնը եթէ լայնօրէն կը բանայ թեւերը հոգ-
ւոյն և կը պարզէ անպարագիծ հորիզոնը նայուածքնե-
րուն, եթէ իր ալիքներուն յարաշարժ ծփանքը կշռոյթ
կուտայ երազական օրօրումի, և կոհակներուն կատա-
ղանքը՝ զգայնութիւնը սարսափազդու ցնցումներու,
լեռներն ի վեր բարձրացումը՝ սէրը կուտայ վերացումի,
թափը կուտայ համարձուծի, և եթէ մէկ կողմէն վե-
րելքի յարածուն դժուարութիւնները կը խառնուին հե-
տըզնեօէ խորացող անդունդներուն մէջ անկում-կործա-
նումի ահ ու սարսափին, մի՛ւս կողմէն, սակայն, բլծալի
կատարներուն վեհ հմայքը, շուրջ բոլորը համափիւռ
տարածող ընանկարներուն տակաւ ճոխացող և ընդ-
լայնող համայնապատկերին կոխարդանքը խթան
կ'ըլլան նոր ճիգերու և խոհական պինդ քայլերու, ու
պրկօրէն մաքնիսած՝ քեզ կը քաշեն դէպի վեր, ու կը
վազես հեւալէն՝ եթէ երբեք առանձին ես. բայց դո՛ւք
զոյգ էք՝ ու վստահ եմ պիտի թռիք հոն թրվալէն...
Եւ երբ, պարտասուն՝ բայց յաղթական ոտք դնէք
հոն, կատարին, կ'անդ առէ՛ք ու դարձէք ետին, և ան-
պարագիծ նայուածքով մը գրկեցէ՛ք անհունութիւնն
ու հմայիչ վեհութիւնը համայնապատկերին... Ո՛հ, ար-
բեցութիւնը ամէն դիէն ձեզ ողողող շունչի և լոյսի
հոսանքներուն և անպատում երանութիւնը ձեզ պա-
րուրող լռութեան և խաղաղութեան, Անոնց ծոցին մէջ
թաղուած ճաշակեցէ՛ք վեհ վայելքը աստուածային ապ-
րումին, բայց մի մոռնաք սիրտթիւ վերնծայումը և
երախտալի մատուցումը ձեր հոգիներուն Անոր՝ որուն
փառքը կը պատմեն ու մեծութեան, գեղեցկութեան ու
բարութեան կը վկայեն՝ արեւն ու աստղիկ, ծովն ու
ալիք, լեռն ու հովիկ, ծառն ու ծաղիկ, և զանոնք

անուցանող, գրկող-օրօրող, բռնող-բարձրացնող ՏԻԵ-
ՋԵՐԲ և ՄԱՅՐ-ԲՆՈՒԹԻԽՆ.

ԼԵՌՆԱԳՆԱՅՆ ԻԹԻԽՆԸ ՈՄԱՆՅ ԱՌԻԹ ԱՆԿՈՒՄԻ ԵՒ ՈՄԱՆՅ՝ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊԵԱԼ ԲԱՐՁՐԱՅՈՒՄԻ

Շատեր սրարշաւ լեռ կը բարձրանան ինքնաշար-
ժով՝ և զրկուած վերելքի մաքուր և հաճոյական վա-
յելքէն, հոն կը փոխադրեն թոյներն իրենց թռքերուն,
թուլութիւնն իրենց կամքերուն և մոլութիւնը իրենց
հոգիներուն: Անոնց համար լեռը մեկուսացեալ վայր-
մըն է, յարմար, կարծես, աչքէ հեռու ստոր ժաման-
ցի, ամօթալի հաճոյքի և կործանարար բաղդախալի,
զորս կը վայելեն մերթ բացօթեայ անպատկառ կե-
նօք, և շատ յաճախ ալ պատերու ետին թաղուած
ծուխի և թաթխուած ապականուած մթնոլորտի մէջ:
Անոնք, երբ օրը դայ վերադարձի, թերեւս իջնեն լեռ-
ներէն յորդած միսերով, բայց ապահովաբար նիհար ու
պարպուած քսակով, սպառ կամ թոյլ ջիւղերով և մա-
րած-մեռած զգացումով և հոգիով: Բարձրութեանց
վրայ անկո՛ւմ... ի՞նչ ահաւոր դայթակղութիւն...
Ափսո՛ս, աղբիւր գացած՝ ծարաւ դարձած այդ ողբալի
յիմարներուն:

Լեռնագնացութիւնը թո՛ղ ըլլայ ձեզ համար, եր-
ջանիկ ամոլներ, թո՛ղ ըլլայ՝ տեսակ մը Ուխտագնացու-
թիւն Մայր-Բնութեան սրբացնող աստ անութեան:
Մնացէ՛ք հոն իբրեւ ուխտաւորներ և ապրեցէ՛ք իբրեւ
ճգնաւորներ, այսինքն սրբուելու և զօրանալու համար
մարմնով և պայծառակերպուելու նպատակաւ հոգւով,
թաղելով հոն աղտերն միոյն և միւսին և օծելով զա-
նոնք մաքուր անունդով և կենագործող շունչովը օ-

դին. մարդերով զանոնք բնական ու սրբազան շարժումներովը հաճոյքին ու վայելքին, զօրացնելով զանոնք առատ կենսահիւթովը արիւնի ու խորհուրդի՝ որպէսզի վառին անոնք ջերմ եռանդովը Գործին ու կեանքին:

Աստուածակերտ Տաճար-Բնութեան տյղ անսահման սրբավայրին բոլոր իրերն ու անկիւնները են արդէն՝ և թող ձեզ համար ալ ըլլան նուիրական և խորհրդաբոյր: Ուստի, այցի եկէ՛ք անոնց տեսակ մը բարեպաշտիկ հետաքրքրութեամբ առլցուն, տեսնելու համար անոնց իւրայատուկ գեղեցկութիւնը, համբուրելու անոնց աստուածադրոշմ՝ շնորհքը և գոհաբանելու՝ ձեր վայելքին ընծայուած իրենց պարգևին համար երկնատուր:

Լերան հանդիսադրած մեծավայելուչ գեղեցկութեանց վերեւ թառած գեղազէտ ու խորհրդազգած հոգիին համար, արդարեւ ինչե՛ր չեն խօսիր աստուածային վառքի կոթողներէն կամ տիեզերական խորհուրդին յայտնութիւններէն եզոզ՝ ամպածրա՛ր և ձիւնապսակ կատարներ, քէ՛զ սարեր, սե՛պ ժայռեր ու գահավէ՛ժ անդունդներ: յորդահոսան ջրվէժներ, կարկաչո՛ւն առուակներ, բիւրան՛կն, զո՛վ ու զուլա՛լ աղբիւրներ. ծառախի՛տ և հովանո՛ւտ անտառներ. ծաղկալի՛ց և խնկարո՛յր հովիտներ...:

Եւ ինչե՛ր չեն ներշնչեր իր բարձունքէն դիտուած վե՛հ տեսարանները նորածագ արչալոյսին ու պաշտելի հրգեհունները կախարդական վերջալոյսին և իր անճա՛ռ խաղաղութեանը մէջ ճաշակուած քաղցրութիւնները աստեղազարդ երկնքին: Այո՛, վե՛հ ե եւ աննման վայելքի լեւան ու կազդուրիչ, վերացնող, սրբացնող միանգամայն. մնացէ՛ք հոն որքան կրնաք՝ ընդերկար. հիւանդ՝ կ'առողջանաք, տկար՝ կը զօրանաք, սկեպտիկ՝ հաւատացեալ կը դառնաք. դձուձ՝ կը մեծանաք.

ԹԱՓՕՐԱԿԱՆՆ Է ԱՅՆ ՄԱՆԱԻԱՆԴ ԽՈՐՀՐԴԱՊԱՇՏ ԵՒ ՏԵՍԼԱՊԱՇՏ, ԿՈՉՈՒՄԻ ԵՒ ԽԱՉԻ ՏԷՐ ՀՈԳԻՆԵՐՈՒ, անոնք հոն բարձրացած՝ կը վերանան, լուսաւորուած՝ կ'այլակերպին, և կոչումի ու պարտականութեան հուսկ պատգամը առած աստուածախօս երկնքէն կամ իրենց խղճին խորերէն՝ կը դառնան կեանքի՝ քաղցրօրէն և դիւցազնօրէն...:

ԼԵՐԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ

ՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱՆԸ

Եթէ ԾՈՎԸ պատկերն է երերուն և անկայուն նկարագրի, անստոյգ և անապահով կեանքի, ԼԵՌՆ՝ խորհրդանշանն է հաստատուն և անտեղիտալի կայքի և արձանացեալ նկարագրի Մին և միւսը ունին վիճեւ եւ անդունդներ. Մին յորձանուտ՝ կը սուգէ. միւսը դահավէժ՝ կը գլտորէ. Ծովուն վիհերն են սակայն անտես և յորձանքները աննախատես. Այդ պատճառաւ ժպիսն է կեղծ շատ անգամ և գրկումը՝ դաւաճան: Լեռ բաց սիրտ եւ բաց հոգի՝ կը տեսնես իր բոլոր կողմերն անըսքող ու գրեթէ կը կարգատ չորս կողմերը ապահով: Եթէ չժպրհիս հեգնել իր խորքն ու խորհուրդը խաղ խաղալէն շրթանցը վրայ կատարներուն և կուրծքին վրայ ամհի իր ժայռերուն՝ ան հովանի միայն ունի քեղի համար տաք օրերուն և տաղաւար հովանուտ՝ երազներուդ և սէրերուդ: Ընկողմանած լանջքին վրայ երբ դիտես զայն վերէն վար, ալեւիաւ իր դագաթէն սկսեալ դալարագեղ և ծառատունկ կողերէն մինչև փէշերը ծաղկասփիւռ՝ գիտակ եղի՛ր, ՍՊԻՏԱԿԱՆՆԵՐ ԻՐ ԳԱՅԱԹԷՆ ՄՆՈՒՆԴ Կ'առնեն բոլոր ծառեր, ծաղիկներ, և՛ աղբիւրներ, և՛ գետակներ ու ջրվէժներ...:

Այդ պատկերը սրտագրաւ, թելադրական թո՛ղ ըլլայ ձեզ համար ո՛վ երջանիկ ամոլնե՛ր: Երբ որ տեսնէք տարիներու թափած ձիւնը ձեր գլխին, մի՛ խորհիք թէ անոր ձերմակ ալիքներուն տակ պիտի սառնին ու քար կտրին անպայման՝ ձեր սիրտերը եռեփռուն: Ընդհակառակը. . . Սիրոյ կեանքի ձեր դրախտին ծաղիկներն ու ծառերը, — ձեր յիշատակները խնկաբոյր — և անոնց զեղեցկութեանց մէջէն բլխող և հասուն առուակները սիրախոխոյ, — որոնք երանեալ ձեր անցեալին յուշերն են քաղցրահոս — իմաստուն եւ անդորր կեանքի այդ ալիքներէն յարասուն, պիտի պահուին անթառամ, պիտի ծաղկին բազմաբուրեան և պիտի մնան բղխուն և հոսուն... ցգերեզման:

Մի՛ զարմանաք, սիրացող միտս ոռոգուած հոգիներու եւ սիրաբոլոր մեծադալար ու ծաղկուն սիրտերու ՀՐԱՇՔՆ Է ԱՆ, պա՛րզ, բնական:

ՈՒԽՏԱՊԵՆԱՅՈՒԹԻՒՆ
ՓԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ
ՀՐԱՇԱԼԻՔՆԵՐՈՒՆ

Ո՛չ միայն ձախորդ — ինչպէս կ'երգէ Հայ Աշուղը, Ձիվան — այլ նաեւ երգանիկ օրերը «երազի նման կուգան ու կ'երթան». ե՞րբ և ինչպէ՞ս՝ չես զգար. այնքան արագ ու անձայն, որ տարիները կարծես ամիսներու և ամիսներն ալ օրերու իսկ տևողութիւն չեն ունենար: «Դեռ երէկ էր» կը ձայնեն աստուածալէն երջանիկները կեանքի, հակառակ տարիներու երկարածիք չըջան մը իրենց ետին թողած ըլլալուն:

Բաղդաւո՛ր ամոլներ, այսպիսի աննկատ և անյուշ՝ բայց անընկճանքէն ալ քաղցրանոյ հանգստի ու վա-

յելքի երկու-երեք ամիսներ ալ դե՛ռք անցնելէ վերջ, երբ պիտի պատրաստուիք վերադարձի, մի՛ մոռնաք այցի ելնել պատմական վայրերը երկրին, ինչպէս նաեւ զեղարուեստական արժէք ներկայացնող հասարակական շէնքերը՝ տաճար կամ կաճառ, ձեմարան կամ թանգարան, դամբարան կամ գործարան, թատրոն կամ զբոսարան, արձան կամ յիշատակարան և ինչ, ուր մարդկային իմաստութիւնը, հանճարն ու տաղանդը, կամքն ու ձեռներէցութիւնը, տաժանքն ու տառապանքը, բաներ մը նետած են իրենց լոյսէն, շնորհէն, ուժէն, կորովէն, քրտինքէն արիւնէն, հաւատքէն և իտէալէն: Տեսնելէ վերջ, կ'ըսեմ, հրաշալիքները Մայր Բնութեան, տեսէ՛ք նաեւ հրաշքները քաղաքակրթութեան, մէկէն ներշնչողութիւն և միւսէն քաջալերութիւն համար, Կազդուրուած մարմնոյ, նորոգուած հոգւոյ, թարմացած զգայնութիւններու, նրբացած զգացումներու և ընդլայնուած խորհուրդի և հայեացքի այս պահը, պատեհագոյնն է դիտելու, դատելու, տեսնելու, հասկնալու, սիրելու, գնահատելու, նստակելու եւ վայելելու համար մարդուն՝ ի գին տառապագին երկունքի և քրտնաջան աշխատանքի, ձեռակերտած զեղեցկութիւններ՝ ի տես բարձրագոյն և բարօր կեանքի:

* * *

Ձեր այս այցելութիւններն ալ թո՛ղ կրեն բնոյթը տեսակ մը ուխտագնացութեան, նուիրակնութեանը՝ մարդուն սեղծագործ աշխատանքին, գործած հրաշքներուն եւ թողած յիշատակարաններուն: Կրօնական որպիսի՛ փափուկ, յարգալիր և երկիւղալիր զգացումով որ մօտեցաք անձայրածիր ծովուն և անոր յարածուփ շարժումներուն, երկնաբերձ լեռներուն՝ և անոնց գրկած

ու կոթողած խորհուրդներուն. պողալից և հովանուտ ծառերուն և խնկաւէտ ու երփնաթոյր ծաղիկներուն. վերջապէս որպիսի՝ բարեպաշտիկ յուզումով որ պաշտեցիք բնութիւնը և անոր զարմանահրաշ գոյութիւնն ու գեղեցկութիւնը շաղող, կերտող ու նախախնամող Ձեռքը, նոյնպիսի կրօնական երկիւղած զլացումով մօտեցէք նաև մարդկային հոգւոյն ծաղկեալ այդ գեղեցկութիւններուն եւ կոթողեալ շէնքութիւններուն, և ի տես անոնց յափշտակուած՝ ներշնչուեցէ՛ք բարձր ու բարերար սա խորհրդով, թէ՛ ՄԱՐԴ, ԻՍԿՍՊԷՍ, ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ է ԻՐ ԾԱԳՈՒՄՈՎՆ ՈՒ ԲՆՈՒԹԻՒՆՈՎԸ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ՝ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ԻՐ ԼՈՅՍՈՎՆ ՈՒ ԿՐԱԿՈՎԸ. ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ՝ ԻՐ ՇԻՆԱՐԱՐ ԿԱՄՔՈՎՆ ՈՒ ԿՈՐՈՎՈՎԸ. ՈՒՍՏԻ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՊԱՐՏԻ ՄԵԱՆ ԻՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՈՎԸ, ՁԳԱՅՈՒՄՈՎԸ, ԳՈՐԾՈՎՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔՈՎԸ:

Բնութեան դէմ դիմաց, այո՛, կը հիանաք, կը պատկառիք. բայց սահմակած՝ կը պապանծիք, և ընկճըւած անոր անչափ մեծութենէն, չքեղութենէն և կատարելութենէն՝ կը ջախջախուիք. Ձեր հիացումին մէջ զուսպ, պատկառանքին մէջ արթուն և ձեր անձնական ուժերուն վրայ վստահ ըլլալու և մնալու, և մարդկային այդ ստեղծագործութեանց նմանը կամ լաւագոյնը չինելու բարի նախանձով լեցուելու և բեղուն հաւատով թե տոնելու համար անհրաժեշտ է որ տեսնէք ձեռակերտները ձեր նմաններուն. Այս նպատակաւ որքան բարի է հիացումը Բնութեան, նոյնքան եւ աւելի բարի ու բարեբար է մերձեցումը Դիտութեան եւ Վաղափառութեան:

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ԶԱՅՆԸ

ԻՐԵՆՅ ԿՈԹՈՂԱԾ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ

ԿԱՄ ԱՆՈՆՅ ԱԻԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋԷՆ

Ուրեմն, ուղղեցոյց ի ձեռին կամ հմուտ Առաջնորդի մը հետ միասին, դացէ՛ք տեսնել նախ դեռ կանգուն մնացած պատական շէնքերը կամ փուլ եկած անոնց աւերակները, ըլլա՛ն անոնք տաճար թէ դամբարան, թատրոն թէ թանգարան, բերդ թէ պարիսպ, սփինքս թէ բիրամիտ, արձան թէ յիշատակարան և չնայ, և հին օրերու հոյակապ այդ հետքերն ու յիշատակարանները դիտեցէ՛ք աւելի ոգիով քան թէ աչքերով՝ և հիացէ՛ք զանոնք թէ՛ կերտող և թէ՛ քանդող ձեռքերուն, ըլլան անոնք ձեռքերը՝ մարդոց թէ ժամանակի, դարերուն թէ տարրերուն: Ու կարդալ ջանացէ՛ք զանոնք երկնող կամ մահացնող հոգիները, և մանաւանդ լո՛ւռ խօսեցէ՛ք անոնց վերեւ ու շուրջը թեւածող ոգիներուն հետ՝ բարի թէ չար, օրհնեալ թէ անիծեալ...

Ո՛հ, ինչքան խորհրդաւոր են դարերու և քարերու ծոցէն, փլատակներու և փոշիներու տակէն, դամբարաններու խորերէն թէ կոթողներու բարձունքներէն բարձրացող լո՛ւռ այդ ձայները, ձայներ՝ անպայմանօրէն պերճմաստ և սրտազրու, զի անոնք արձագանդներն են մարտ՝ — բայց և մշտանունչ անոնց համար որ ներքին լսողութիւն ունին — մեր՝ և, ինչքան չէ, մեզ համար ապրած, տառապած, աքնած, պայքարած, երգած, լացած, յուսացած, հաւատացած, սիրած, ստեղծագործած և մեռած պապերուն, Երկիւղած և մտամփոփ միտ դրէ՛ք կ'ըսեմ, յիշատակաց կոթողներուն կամ անոնց մոխիրներուն մէջէն բարձրացած և ձեր

արիւնին և հոգիին մէջ այդ պահուն խօսող այդ ձայ-
ներուն. անոնք միշտ խորհուրդ մը, խրատ մը, դաս մը,
հրաւէր մը, կտակ մը և օրհնութիւն մը, և աւանդ,
մերթ ալ անիծախառն յանդիմանութիւն մը ունին ձեզ
համար... Մեռելներուն ձայնը, ինչ որ ալ ըսեն, անմար
ե եւ նուիրական, զայն խեղդել չե կարելի, եւ անոր
անսալ միտք բարի ե: Լսեցէ՛ք սիրով այդ խորհուրդները,
տէ՛ք հրճուանքով այդ օրհնութիւնները, բայց դողա-
ցէ՛ք անէծքներէն — զի անվրէպ կը շանթեն անոնք իրե-
րու և իրողութիւններու ներքին արդարութեամբ — և
խոհուն ու խոկուն շարունակեցէ՛ք այց տալ ուրիշ
վայրերու:

ԱՅՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒՆ,

Զեր պատկերուն — ցեղային թէ մարդկային — հո-
գիներուն համար սրտեռանդն աղօթք՝ և յիշատակնե-
րուն համար ալ երախտաբոյր օրհնութիւն ի շրթունս,
դարձէ՛ք և ուխտի գոցէ՛ք այս անգամ նկարներու եւ
արձաններու քանդաւան՝ Արուեստի Տաճարներուն, Տա-
ճարներ՝ դծի և գոյնի, ձևի և շնորհի, լոյսի և խոր-
հուրդի, ներշնչումի և ստեղծագործութեան. հրաւառե-
սի՛լ գեղեցկութեանց Տաճարներ: Հոնկէ ներս ձեր
մուտքը թող ըլլայ այնքան բարեպաշտիկ ու պատ-
կառալից, որքան կրօնական սրբավայրէ մը ներս, զի,
նայիլ գիտցող աչքերուն և հասկցող հոգիներուն համար,
սրբազան եւ սրբացնող են միանգամայն, խորհուրդի
և Արուեստի այդ Տաճարները: Զգո՛յշ, չմօտենա՛ք ան-
ոնց անսքօղ մերկութեանց սրբապիղծ զգացումներով.
անոնք կը պատմեն ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՍՏՈՒԾՈՅ
— ինչպէս Երկինք՝ փառքն Անոր — ու կը թարգմա-

նեն, վերացեալ յափշտակութեանը մէջ գողցեա ձոյլ
ու քարացած՝ գեղեցկի սիրահար հոգիներու սրբազան
պաշտամունքը՝ հանդէպ Արարչին:

Հոգ չէ՛, ձեր նայուածքները թող փայփայեն ար-
տաքին գեղը ու շոյեն շնորհն անոնց՝ միշտ փարելի.
բայց լոյս ծծած ձեր հոգիներու երկինքէն, անոնք
— ձեր նայուածքները — թող հոսին մանաւանդ խորը
նկարին կամ արձանին, և սուղուն խորքը խորհուրդին
անոնց, հո՛ն տեսնելու համար իւրաքանչիւրին երկ-
նումին հսկող երազը, խորհուրդը, զգայնութիւնն ու
զգացումը. հո՛ն շօշափելու համար իւրաքանչիւրին
կեանք տուող երակին զարկը, և հո՛ն զգալու և տպ-
րելու համար իւրաքանչիւրին կրակ ու խանդ տուող
սիրոյ խայտանքը կամ վշտին տառապանքը: Ո՛հ, այն
ատեն է որ լեզու առած՝ պիտի խօսին անբարբառ այդ
էակները. թեւ առած՝ պիտի թռին անկենդան այդ մար-
միները. հոգի առած՝ պիտի շարժին, պիտի շնչեն,
պիտի ապրին՝ երազուն, խոհուն, զգայուն, սարսուռն
և սիրուն՝ կամ մարդկային հանճարին հոգեծին այդ
հսկա՛յ, զիւցազո՛ւն զաւակները, տյալպէս գեղեցիկ ու
պաշտելի՝ քան զաւակները արիւնի և միտի: Այս վեր-
ջիները, ծնունդ մօրմնոյ և անձանօթ սաղմի և հոգիի,
չատ անգամ կրնան ըլլալ տգէտ, տխրած, ապուշ,
այլասեր, խաթարուած կամ վիժած. մինչ առաջինները,
ծնունդ խոկուն և երազուն հոգիի, անպայման գեղե-
ցիկ են, ազնուական և անթերի, զի ծնունդներն են
լուսածածան գեղեցկութիւններու, մաքրամաքուր կա-
թումներու, իր դերքնական բնութեան մէջ կեդրոնա-
ցած, սիրով ու երազով բեղմնաւորած և ահեղ ու ան-
հուն երկունքներու ցնցումներովը թրթռուն գերմար-
դերու, դուք ըսէ՛ք՝ Աստուած-Մարդերու...:

Այո՛, աստուածատիպ մարդու հոգեղէն բնութիւնը օթեանող տաճարներ են գեղարուեստից թանգարանները . Յնարդիր անոնց իւրաքանչիւր սրբազան մասունքին առջեւ, յարգեցէ՛ք ու փառաւորեցէ՛ք մեծութիւնը աստուած-մարդուն և պաշտեցէ՛ք անոնցմով արտայայտուած գեղեցկութիւնը և կատարելութիւնը մարդկային հոգւոյն . . . :

Գոյնի, ձևի, շնորհի, խորհուրդի, կեանքի, գեղեցկութեան և խաչալի այդ տաճարներէն դուրս եկէ՛ք, միտք գեղեցկութեամբ շրջապատուած, գեղեցկին հետամուտ, գեղեցիկը՝ գեղեցկօրէն ապրելու եւ ձեր անձինք գեղեցկութեան նկարիչը, եւ գեղեցիկ նկարագրին արձանագործը ըլլալու ներշնչումով քեւ առած :

ԱՅՅ ՍՅԵՂԾԱԴՈՐԾ ԱՇԵԱՏԱՆՔԻ

Վ. Ա. ՌԱՐԱՆԻՆ

ԿԱՄ ԴԱՐԲԵՆՈՅԻՆ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ

Երջանիկ ամոլներ, թերեւ ժամանակ չունիք յամենալու : Կարճ կապելու համար ձեր այցելութիւնները, փութացէ՛ք խորհուրդի մարգերէն անցնելու դաշտը գործի եւ պայքարի, որ թէև կրկեսն է դրական կեանքին, բայց վառարանն է նաև ստեղծագործ աշխատանքին և դարբնոցը՝ մարդկային քաղաքակրթութեան : Ձեր հոռակ այցելութիւնը տուէ՛ք, ըսել կ'ուզեմ, գործարաններու, գործատեղիներու, արհեստանոցներու, վաճառատեղիներու, վերջապէս բոլոր սոյն վայրերուն՝ ուր աշխատանքի ձայն մը և քրտինքի հոտ մը կայ, և դիտեցէ՛ք բազմանիւ տարժուր գործի մեքենային, մեքենայ՝ որ դարձուած ձեռքերով թէ ուղեղէն բղխած կամ ուղեղով

կապտուած ուժերով (տաղանդ, ճարտարութիւն, հնարք, հող, ջուր, շողի, ելեքտրականութիւն և այլն) կը շարժի, կը քալէ, կը կտրէ, կը կտրէ, կը մանէ, կը հիւսէ, կը դարբնէ, կը կռնէ, կը շինէ, կը պատրաստէ, կը ներածէ, կ'արտածէ, կ'ամբարէ, կ'սպառէ, կը հարստացնէ՝ բայց և ափսոս՝ կ'աղքատացնէ. կը վարձատրէ՝ բայց և կ'անիրաւէ. կը հողայ՝ բայց և կ'անտեսէ. կը դարմանէ՝ բայց և կը վիրաւորէ. մեքենայ հոյակապ և հսկայ՝ որ լարուած մարդուն աստուածային շունչով կամ դժբաղդաբար դիւային ոգիով, կը վարէ, կ'ըսեմ, կեանքը քաղաքին, կը կերտէ՝ չոր կամ բարի՝ բաղդը իւրաքանչիւրին, առնելով մին վար և տանելով միւսը վեր, և ամէնքը բաղխելով իրարու կամ սիրով, յոյսով և լոյսով՝ և կամ հրդեհելով նախանձի, տաքելութեան և վրէժի կրակով, և այդպէսով դրախտի թէ գեհենի վերածելով կեանքը . . . ապահովապէս թէ միոյն և թէ միւսին, զի դժբաղդաբար ուր բարին՝ հո'ն եւ չարն է անմեկին . . . :

* * *

Տիրական ձայնը սակայն, որ կը բարձրանայ այս կերպ լարուած կեանքին պայքար-շարժումին վերեւ, մարդուն անասնական աղաղակն է՝ որ ՀԱՅ կը պոռայ քան ԲԱՆ, և այդ Հացով կուշտ կամ նօթի՝ անասնացած, և այդ Բանէն զուրկ մնացած՝ անբանացած, հողիով կոյր ու թեւատած, կը յածի ու կը սողոսկի բարոյական տիղմի մէջ թաթխելով, թաւալելով սրբութիւնը իր անձին եւ ընկերին . . . :

Ո՛հ, ահաւոր սրբապղծութիւն . . . : Տեսէ՛ք, ինչպէ՛ս ի վաճառ հանուած է հոն, կեանքի կրկեսին մեջ, պատիւն ու գեղեցկութիւնը կնոջ և շահագործուած՝ թըշ-

ուսանողները մանուկին ու որբին, և այդ՝ յանուն հագին եւ անասնական հանոյքին, և — քստման զայն զուրկին — օրհնելով թողարկուած և խղճով ալ հանդուրժուած... Ո՛ր չար ոգին պարպած է արդեօք սէրը սրտերէն և բարութիւնն ու գթութիւնը հոգիներէն՝ և այսպէս հրեշտակները հրեշտակուած և բարոյական մեծութիւնները տապալած ու սրբութիւնները առաթուր կոխողած...:

Առ այս կարելի՞ է ճիշդ գտնել ամբաստանութիւնը որ կայ ու կը ծանրանայ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԸՐԹՈՒԹԵԱՆ վրայ, Անոնց լոյսէն՝ խաւար և գեղեցկութենէն՝ տգեղութիւն կրնա՞ն ծնիլ:

— Դժբաղդաբար «այո՛» կը ձայնեն փորձ ու բարի մարդիկ և «այո՛» կ'աղաղակեն նոյնիման կիրք ու գիտնէ մարդոց վարքերն ու բարքերը:

Մեր կարծիքը:
«Այո՛», կ'աղաղակեն վարքն ու բարքը կիրթ ու գիտուն մարդոց՝ բայց ո՛չ անշուշտ նշմարապէս կրքը ունի և կասարեւապէս գիտուն՝ այլ ապահովապէս վարքն ու բարքը՝ կես-գիտուն եւ անհասկանալի մարդոց:

ԿԵՍ - ԳԻՏՈՒՆԸ ՏԻՐԱՊԵՏՈՂ:

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ԱՄԲՈՒՆ

Կէս-գիտութիւնը — որ, ըստ Հիւկոյին կը հեռացնէ Աստուծոյ — իրերու կեղեքն կառնած աչքն է մարդուն, որուն զօրութիւնը ո՛չ իսկ հաւասար է միակայնի տեսութեան: Ըստ մեզ՝ լաւ է մնալ բոլորովին կոյր մտք, զինուած բնական ողջմտութեան լոյսով՝ միամիտ ու բարեմիտ, համեստօրէն աշակերտիլ վար-

դապետին և առաջնորդութիւն տնոր ճշմարիտ գիտութեանէն, քան ըլլալ ու մնալ կես-գիտ կես-արթուն մօտ՝ և յաւակնիլ առաջնորդ լինելու նոյնիսկ իմաստուններուն: Եւ այս՝ տխրօրէն զարմանալի պարագան է այսօր անչափահաս պատանի, մեկան-լզած եւ գիրքեր-խըզած դպրոցականի, և տհաս երիտասարդ՝ կես-գիտուններու: Պղտոր և անզօր փոքր ինչ լոյսով, զոր կ'ստանան անոնք կասկածելի մտքերու ծխոտ վառարանէն և կամ մեծապայծառ իմացականութեանց շլացնող ճառագայթութեամբէն — ճառագայթութեամբ՝ զորս չեշտակի սեւեռելու անկարող՝ կ'ողջունեն շատ անգամ քովնուտի և շիւնայուածքով կամ գոց ու կոյր աչքերով — անոնք կը կարծեն թափանցած ըլլալ իրերու խորքին, կեանքի կնճիռին, առաջին սկզբունքներու խորհուրդին, և իմաստասէր կտրած՝ — խեղճ իմաստականեր — սկզբունքներ կը կերտեն. գիտական հեղինակութիւն զգեցած՝ պատգամներ կ'արձակեն, դպրոցներու թէ տաճարներու, սրահներու թէ հրապարակներու. գրքերու թէ թերթերու բեմերէն: Եւ, դժբաղդ իրականութիւն, իրենց յարուցած աղմուկէն խլացած ականջներէն, բարբառնալով ունայնութիւններէն խճողուած մտքերէն, և ամբողջովարած յիմարներու հոգիներէն ներս, իսկական գիտունին և իմաստասէրին ճշմարտութիւններ աւանդող ձայներուն թափանցումը դարձած է անկարելի: Ուստի, կարելի է ըսել թէ, այսօր իրեն, կես-գիտունին եւ ամբողջ ինքն է որ կ'իշխէ ժամանակին և հրապարակին: Իրեն կ'աշակերտին և իրմէ կը ներշնչուին բոլոր ծոյլերն ու ծանծաղամիտները, անարի հոգիները և նկարագրով կասկածելիները՝ որոնք լէզէոն կը կազմեն:

ԹԻՓԸ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՆԻՒ՝

ԿԵՂԾ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹԻՆ

Կէս-գիտունը է՝ նաև կեղծ փաղափակիրք։ Իբրև կրթութիւն՝ ձևեր ունի կապկած և կամ շնորհներ մը, չպարուած։ Մի՛ խաբուիք պալատանման իր տունէն, ան մեծութիւն չ'օրելաներ. իր նորաձև հազուստ կապուտէն, ան իրական գեղեցկութիւն չսքողեր։ Մի՛ խաբուիք իր շարժուձևերէն. սիրուն են բայց սրտէն չեն. մի՛ հրապուրուիք տնոր խօսքերէն՝ որոնք ինքնա-
զբաւթիւն եւ անկեղծութիւն չեն քարգմաներ։

Կէս-զարգացում եւ կեղծ-կրթութիւն ստացած մարդոց հետ ընկեր եղէք՝ և գործ ունեցէք կարօտ եղէք՝ կամ պահանջք ունեցէք. ժողով կազմեցէք՝ և վէճ ունեցէք. թարգման եղէք աղգին ցաւերուն՝ և դրամ ուղեցէք յանուն աղքատին, ի նպաստ եկեղեցիին և կամ յօգուտ մեծ ու գեղեցիկ ձեռնարկներու, և պիտի տեսնէք թէ ինչքան անձկամիտ են ու բիրտ, ազատ են ու կծծի, անձնասէր են ու արծաթասէր, կեղծ են ու խտրեբայ, սկեպտիկ են ու շնականօրէն անբարոյ։ Այո՛, անոնք ո՛չ մէկ բարոյական սկզբունքի, հաւատքի և ո՛չ ալ սրբութեան մը յարգանքը ունին։ Եղծուած բանականութիւն, ծռած տրամաբանութիւն, մարած խիղճ և ապականուած սիրտ՝ անոնք անհաղորդ կը մնան հաւատքի և բարձրագոյն ճշմարտութեանց. անհաղորդ՝ արդարութեան, բարութեան, նուիրումի և զոհողութեան։ Իսեպնիկ են՝ ապրեցնել իրենց ճշմարտութիւնը՝ ի հեռուկա ուրիշին եւ գոհացնել իրենց կիրքի՝ ի վնաս բարոյականին, անո՛ր թիփը ընդհանրապէս արդի քաղաքակիրթ մարդուն, մեր օրերու արդիական վայրենիք...։

Երբ կը տեսնէք զինք — արդիական վայրենիք — կեանքի անհղ պայքարի կրկէսին մէջ այնքան տես-
դոտ և արիւնոտ, այնքան արթուն՝ մերթ զուարթուն, այնքան ուժեղ և հանճարեղ, այնքան քրտնոտ՝ մերթ արիւնոտ, եթէ կ'ուզէք՝ հիացէք. բայց տնայաման հարց տուէք, որո՞ւ կամ որո՞նց, ինչո՞ւ և ի՞նչ բանի համար արդեօք կը թափէ ան այդքան ջանք յոգնա-
վաստակ ու կ'սպառէ և կը վատնէ այդքան կրակ...։ Ինչո՞ւ կ'ստեղծէ այդքան աղմուկ ու տաղտուկ և կը կրէ ունայն հոգեր ու մտմտուք։ Եւ մանաւանդ՝ ինչո՞ւ կը նիւթէ այդքան կեղծիք ու խաբկանք ու կը պատճառէ այդքան զրկանք ու ստրկանք։ Եւ վերջապէս ինչո՞ւ այդքան չարաչառութիւն առուտութի՛ւն և աղանութիւն դրամի, և անոնց ծնունդ՝ ինչո՞ւ այդքան անիրաւութիւն դործի, խօսքի, և անբարոյութիւն վարքի, կեանքի...։ Այո՛, զիտեցէք թիփը կեղծ փաղա-
փակիրքին, և ըսէ՛ք ի մտի թէ իրենը կռի՞ւ է թէ աշխատանք, և կենցաղը՝ մարդավայել կեանք թէ դժոխա-
յին տառապանք։ Այդպէ՛ս դուք ձեզի հարց տուէք, կ'ըսեմ, եթէ կ'ուզէք թափանցել երևոյթներու խորքին և քօղազերծել զիմազիծը մեր օրերու խորհող ու գործող կէս-գիտուն եւ կեղծ փաղափակիրք...։ վայրենի-
ներուն։

* *

Տանք պատասխաններ մը ոմանց այդ հարցումներուն։ Այսօրուսն մարդը զսպանակող ուժը — յարգանք բացառութիւններուն — աւելի մարմինէն է և արիւնէն՝ քան իր հոգիէն։ Զինք մազնխող զօրութիւնը, Եսին փառքէն ու պաշտամունքէն՝ քան թէ Խտէալէն։ Զինք առինքնող խայծը՝ շահու և հաճոյքի հրապուրանքն։

րէն՝ քան թէ պարտականութեան սէրէն: Ձինք առինք-
նող լոյսը — աղօտ ու մոայլ — կիտարթուն մտքէն՝
քան մշտարթուն պայծառ գիտակցութենէն: Ձինք վա-
ռող-հրայրքը՝ վրէժի և ատելութեան կրակէն՝ քան
սիրող ու ներող սրտէն: Եւ ներշնչումներն իրեն՝ ցա-
մաք, սառն, անթեւ, անթուիչ նիւթապաշտութենէն՝ քան
հրաթեւ գաղափարի պաշտամունքէն: Այո՛, դժբաղդաբար
դեռ բացուած չեն, խո՛ր ու լա՛յն, ակունքը՝ անոր սըր-
տին, ուրկէ միայն կը ժայթքին բղխումներ վսեմական
զգացումներու և բեղմնաւորիչ վեհ գաղափարներու, Դեռ
սէրը, կ'ըսեմ — հուսկ էութիւնն ու աստուածային
բնութիւնը մարդուն — չէ գտած իր մէջ ազատ, ան-
կաշկանդ, յորդ և հզօր բղխումը և անով ոռոգուած
իր հոգին՝ դեռ չէ ծաղկած լրիւ, չէ արդիւնաւորուած
ատոք, իր գեղեցկութեան դիւթանքին, իր անուշահո-
տութեան խունկին, իր քաղցրութեան արբումին, իր
գլթութեան գրկումին, իր բարութեան համբոյրին և նոյն-
իսկ՝ իր նուիրումին արիւնին և երջանկութեան վայել-
քին կոչելու համար զամէնքը անխտիր, և այդ բոլո-
րանուէր մասուցումին մեջ գտնելու համար լուսմբ իր
մարդկայնականութեան, բարոյականութեան եւ կաթա-
րելութեան:

ԿԵՂԾ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՀՐԷՇԸ ՊԻՏԻ ԿԼԱՆԷ

ՀՐԷՇԱԾԻՆ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց մի՛ գոհանաք գործը հեռուէն դիտելով. աւելի՛
մօտեցէք և ուշիւ դիտեցէք գործաւորները ու տեսէ՛ք
թէ ինչպէ՛ս կը նային ձեզ ընդ ակամբ և նախանձա-
յոյզ. քրտինք թափող՝ բայց կուշտ չուտող, գունատ
դէմքով՝ օդ չծծող. յա՛ր աշխատող՝ դադար չառնող:

պարտքը կատարող՝ քիչ վարձատրուող, արդար վաս-
տակող՝ միշտ անիրաւուող. տուներ շինող՝ տուն չու-
նեցող. հագուստ կարող՝ մերկ պտտող, կին ու զաւակ
ունեցող՝ և անոնց ամենօրեայ տեսութեան և սիրոյն
կարօտ մնացող քամբախտները աշխարհին...:

Եւ ուշադրութիւն...: Կը լսէ՞ք խուլ քրթմնջիւն-
ները անոնց: Կ'զգա՞ք՝ հազիւ զսպուած թափահարում-
ները անոնց վրէժխնդիր ոգիին: Կազմ ու պատրաստ է
դժգոհներու եւ ցառապողներու բանակը՝ հիմնայատակ
կործանելու համար ինչ որ իբրեւ քաղաքակրթութիւն
կերտած են իրենք և իրենց պապերը, և անոնց փրա-
տակներուն տակ գերեզմանելու ամէն արժէք, հին թէ
նոր, անշունչ թէ շնչաւոր, և ահաւո՛ր անիրաւութիւն,
գերեզմանելու նոյնիսկ զձեզ և ձեր բոյնը, ձեր մէկ
հատիկը և ձեր երջանկութիւնը...:

Ոճրածի՛ն են. Ոմանք թերեւս. բայց այլասերած
և վրիժաճարաւ ամէնքը ապահովապէս. որովհետեւ
անօթի են. և հոցէ աւելի՛ արդարութեան անօթի: Ծա-
րաւի են, և լոյսէ աւելի՛ սիրոյ ծարաւի, ծարաւի՛ բա-
րութեան, գուրգուրանքի եւ դոյզն ինչ երջանկութեան:
Քամուած կ'զգան արիւնին՝ տղրուկներու կողմէ՛ ա-
գահ ու չարաշահ վաճառականի և բաթրօնի. և այ-
րուած կ'զգան հոգիին՝ զայն խարանդ ու խոցող բռ-
նութենէն: Եւ կոյր կատաղանքի մոլուցքէն բռնուած,
զինուած են փայլակնացայտ սուրերով և շանթարձակ
կրակով, զորս դամոկլեան սուրի պէս բռնած աշխարհի
քաղդաւորներուն և երջանիկներուն գլխուն վերեւ, պա-
տեն առիթի կ'սպասեն...: Լսած էք անշուշտ և թերեւս
ալ դիտած հոս, հոն, մերթ ընդ մերթ փայլատակումը
այդ սուրին, ճաթիւնը այդ շանթին, մորթոտումը
մարդերուն և աւերածութիւնը քաղաքներուն: Վստահ

եղէ՛ք, ահաւոր այդ աւերն ու ջարդը պիտի ըլլան հա-
մատարած և ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՀՐԷՇԸ ՊԻՏԻ ԿԼԱՆԷ
ՀՐԷՇԱԾԻՆ ԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ...:

Բայց մարդկութեան և քաղաքակրթութեան և ա-
նոնց ծոցին մէջ բոյն դրած ձեր և ձեզ նման զեղեցիկ,
բարի և երջանիկ կեանքերուն վերև ճօճող և շողա-
ցող շանթակիր և սուսերակիր իրենց բազուկները վար
պիտի առնեն «հա՛ց» ու «սո՛ւն» պահանջող և «սէ՛ր ու
երջանկութի՛ւն» աղաղակող թշուառները, եթէ սրտով
այրած՝ ձեր — բաղդաւորներուդ — մէջ տեսնեն ու
ճանչնան համարիւն, համահոգի եւ համակիր եղբայր-
ներ, ծարդ բացուած են միայն — և ո՛չ փափկօրէն
— իրենց ֆիզիքական աչքերը և դոյզն ինչ ալ իրենց
մտքերը, տեսնելու չափ՝ ազեղութիւնը զիրենք կրօնող
որդերուն և հասկնալու չափ՝ խարդախութիւնը աշխարհի
արդարութեան կշիռքներուն: Ուրեմն՝ բացէ՛ք, երջանիկ
ամո՛լ, բացէ՛ք սրտերն անոնց՝ բայց բանալիներովը ձեր
սիրոյն և արդար հոգւոյն. և, վար դրած սուրերնին, փո-
խադարձ բարութեան զեղուն զգացումով, անոնք պիտի
գրկեն զձեզ եղբայրօրէն՝ սրբազան համբոյրներով
հաշտ և երջանիկ...:

Ձ Պ Տ Ո Ւ Մ Ը Ի Ս Կ Ա Կ Ա Ն Ք Ի Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

ԵՒ ԲՆՈՅԹԸ ԲՈՒՆ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹՈՒԹԵԱՆ

Համամարդկային եղբայրութիւն...: Այսինքն իբրա-
մով եւ ամենեւով միասին ստեղծուած եւ ապրուած
երջանկութիւն, ահա թէ ի՞նչ բանի պէտք է ձգտի իսկա-
կան գիտութիւնը և ի՞նչ բանի մէջ պէտք է կայանայ
բուն քաղաքակրթութիւնը: Վսեմ իտէալ՝ որուն մեծ
խորհուրդին ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ — ՍԷՐԸ ՆՄԱՆԻՆ — մարդ-

կութեան պատգամած ու կտակած է Ասուծոյ եւ Մար-
դոյ Որդիւն. «նոր պատուիրան տամ ձեզ, սիրեցէ՛ք
զմիմիանս»:

Մարդկային հոգւոյն անկերպարան թոհ ու բոհին
մէջ նետուած նոր «եղիցի լոյսն» է ան: Տիեզերքի և հին
մարդուն ստեղծագործութենէն յետոյ. նոր մարդուն
վերածննդեան այս պատգամը, դժբաղդաբար դեռ կը
մնայ հնչուն՝ սրտերու անարձագանգ ամայութեան և
ամլութեան մէջ. թրթռուն միայն՝ մարդոց շրթներուն
վրայ. մինչ պէտք էր որ ան խօսուն երգը դառնար
ամէնուն հոգիին ու կեանքին, ինչպէս դարձած է երգը,
երջանիկ ամոլներ, ձեր սրտին, խղճին, հոգիին ու
կեանքին, որպէսզի երեւան զային նոր մարդեր և յառ-
նէր նորաստեղծ մարդկութիւն:

Սիրով վերածննդեան այդ հրաշքը որպէսզի տեղի
ունենայ ոչ միայն հազուագիւտ ամոլներու՝ այլ բովան-
դակ մարդկութեան կեանքին մէջ, ան — մարդկու-
թիւնը — պէտք է վճռապէս որդեգրէ Յիսուսով պատ-
գամուած ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱԻՆՏԱ-
ՐԱՆԸ, այսինքն, քրիստոնէական կեանքին իմաստա-
սիրութիւնը՝ եղբայրական սիրոյ վրայ հիմնուած ընկե-
րական կենցաղի կազմակերպութեամբ, և մար-
դուն՝ հոգեւոր, բարոյական և ֆիզիքական բնութեան
լրիւ ու ներդաշնակ դաստիարակութեամբ՝ որպէսզի
մարդը լինի կատարեալ, «ինչպէս կատարեալ է իր երկ-
նաւոր Հայրը»:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աստուծոյ Թագաւորութեան կամ Քրիստոսով աւետարանուած և հիմնուած կեանքին իմաստասիրութեան կրօնական և բարոյական գլխաւոր հիմնաքարերն են՝

1. Հաւատք՝ Արարիչ Հայր-Աստուծոյ:
2. Հաւատք՝ թէ այդ Աստուծոյ Սէր է:
3. Հաւատք՝ թէ այդ Աստուծոյ որդիներն են բոլոր մարդիկ:

4. Հաւատք՝ թէ եղբայրակից այդ մարդերը կը կազմեն համամարդկային հոգեւոր ընտանիք մը, որուն անդամները, կապուած իրարու Սէր-Աստուծոյ հոգիով, պարտին իրաւործել և ապրիլ յաստիս՝ կեանք մը աստուածային՝ — կեանքը Երկնքի Թագաւորութեան — հիմնուած անկեղծութեան, սիրոյ, բարութեան, արդարութեան և խաղաղութեան վրայ:

5. Հաւատք՝ թէ այդ կեանքը զինք ծնող ու պահող օրէնքներուն իսկ գործունէութեամբ, արդիւնքը կամ վախճանական նպատակը պիտի լինի մարդուն կատարելութեան, ուրիշ խօսքով, մարդուն աստուածութեան՝ իբրեւ մրցանակն ու պսակը բարիին, ճշմարտին և գեղեցկին յաղթանակին՝ Չարին խաւարային իշխանութեան վրայ:

6. Հաւատք՝ թէ աստուածային այդ կեանքին մէջ օթեանած հոգին՝ անմահ է և յաւերժական, ևայն.

Ուրեմն մարդկային ընկերական կեանքին կազմակերպութիւնը, ներշնչուած վերոյիշեալ սկզբունքներէն, պէտք է մասնաւորաբար հիմ ունենայ եղբայրութեան գաղափարը, այսինքն որքան փոխ սղարձ սիրոյ՝ նոյնքան և արդարութեան պարտականութիւնները: Եւ ոսկեղէն այդ զոյգ սիւներու — Սիրոյ և Արդարութեան — վրայ

բարձրացած ընկերութեան շէնքը ՊԱՐՏԻ ՊԱՏՍՊԱՐԵԼ ԵՒ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԵԼ ԲՈՂՈՐԸ ԵՒ ԱՊՍՀՈՎԵԼ ՀԱՆՈՒՐԻՆ — ՈՐ ԿՈԶՈՒԱԾ Է ԵՐԿՆՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ — ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԱՆՈՒԹԻՒՆ:

* *

Արարիչ Հայր-Աստուծոյ Հաւատքէն ներշնչուած և Անոր Էութիւնն ու կամքը եղող Սիրոյ և Արդարութեան վրայ խառնուած և յօդուտ հանուրին լարուած ընկերական կեանքը պէտք է կառավարուի ո՛չ բռնակալ՝ այլ հայրական իշխանութեան մը մականին տակ: Եւ այդ մականը, որքան խորհրդապատկերը իշխանական փաղցր ու բարի հեղինակութեան, նոյնքան և գործադիր ոյժը պէտք է ըլլայ անաչառ արդարութեան: Այն պէտք է պատժէ, ըսել կ'ըզեմ, Չարն ու Տմարդին և վարձատրէ Առաքինին ու Բարին: Եւ այդ պատժոյ հատուցումը (sanction) պէտք է մասնակարարուի վերիժառու զգացման մը զայրալիր արտայայտութեամբ, այլ տեսակ մը ներքին արդարութեան (Justice Immanente) բնական և ինքնաբեր արտայայտութեան պաղարիւնութեամբ՝ և դարմանելու, ուղղելու, գիտակցութիւն և զգաստութիւն բերելու և վերահաստատելու բարձրօրէն բարոյական զիտաւորութեամբ: Եւ հարուածող ձեռքը — հոս ձեռքը հայրական իշխանութեան -- երբ սրտէն կ'առնէ իր ոյժն ու շարժումը, ան անպայման կը դարձանէ ու կը փրկէ:

ԴԱՐՁԵԱԼ՝ ԵՒ ԲՈՒՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդուն դաստիարակութիւնը — բառին լայն ու խոր առումով — իբրեւ պատրաստութիւն իր կատարելութեան

րելութեան եւ Աստուծոյ քաղաւորութեան նոր կեանքին, ինչպէս այլուր ըսուեցաւ, պարտի ըլլալ ներ-
դաւնակ զարգացումը իր իմացական, բարոյական,
զգացական եւ ֆիզիքական բնութեան. այսինքն զար-
գացումը՝ միանգամայն մտքի, սրտի, խղճի եւ մարմնոյ,
Դժբաղդաբար մեր դարը — դար ուղեղի եւ դնդերի
— գործնապէս արհամարհած ՍԻՐՏԸ, զարկ տուած է
և կուտայ — գրեթէ այլամերժօրէն — ՄՏՔԻ ԵՒ ՄԱՐ-
ՄԸՆՈՅ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ, Միակողմանի՝ ուստի և թիւր
ու թերի այդ դաստիարակութիւնը, պատրաստած է
հաւատքի եւ իսեալի զուրկ՝ սկեպտիկ ոգիներ. շահամու
և հաճոյամու ետաւէր մարմնապաշտներ. մտացի ըմբիշ-
ներ, խորամանկ աղուէսներ և սառնասիրտ դահիճներ.
շնակաւն փիլիսոփաներ և հանճարեղ՝ բայց սիրտէ ու
սէրէ զուրկ գիտուններ (բացառութիւն կը նկատենք ան-
շուշտ, ի բնէ օփտեալ և օրհնեալ, կամ ճշմարտապէս
դաստիարակուած, միանգամայն սրտի և մտքի փայլուն
ձիրքերով շնորհազարդ գիտուններ՝ և կը մատնանշենք
միայն, Դպրոց-Դործատուններէն կաղապարուած դուրս
եկած, նիւթապաշտ և իմացապաշտ, կեղծ՝ կամ կէս-
գիտուններ)։

Սիրտերուն մշակումը և առողջ ու ազնուական
զգացումներուն ծաղկումն ու վառումը անհրաժեշտ է
տալու համար թէ՛ մտքին և թէ՛ մարմնոյն, գեղեցիկ,
քաղցր, փափուկ ու ջերմիկ ոյժը՝ որ սիրոյ, բարութեան,
գթութեան, դորովին և գուրգուրանքինն է՝ և առանց
որուն, մարդ կրնայ ունենալ անշունչ իրերուն տարե-
րային պաղ ու բիրտ տոկունութիւնը, և կամ լուսեղէն
թրթռացումներու պայծառութիւնն ու նրբագեղ զօրու-
թիւնը, բայց յաւէտ զուրկ կը մնայ անսգիւս այն բա-
նեմ՝ որ իսկական արժէքը, թրթռուն գեղեցկութիւնը

և ինկաւէտ անուշութիւնը կը կազմէ մարդկային
բնութեան, և որ ՍԻՐՏՆ Է՝ ՍԻՐՈՎ ԲԱՅԱՆՈՒՆ, այ-
սինքն, մեծութիւններ, գիւցազնութիւններ, մեծիւններ,
բարերարներ, բանաստեղծներ ու տեաանողներ անու-
ցանող՝ հրաշաքուղիս և հրաշագործ աղբիւրը։

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՉ

ԻԻՐԱՅԱՏՈՒԿ ՏԵՂԸ՝ ՍՐՏԻՆ ՈՒ ՄՏՔԻՆ

Այո՛, սիրտն է կեանքին կեդրոնը եւ խանդին ու
խանդաղասանքին վառարանը, ուր դաստիարակը նախ
սեեռելու է իր լուսանոյշ նայուածքը, արթնցնելու և
ոգեւորելու համար հոգն քնացող աստուածութիւնը մար-
դուն, և ուր կաթնցնելու է, զայն — մարդուն աստ-
ուածութիւնը — անուցանող սրբազան ցեղսար՝ պատ-
րաստուած, իր — դաստիարակին — խմաստութեան,
սիրոյն, հաւատքին, բարոյականին, իտէալին և յոյ-
սերուն քաղցրածոր, լուսաշիթ և հրաշագոր բղխումնե-
րէն։ Միտքը, ապա, թո՛ղ իր լուսեղէն ճառագայթներուն
ծծոցովը քաշէ ու սնանի սիրանոյշ այդ նեկտարէն. ա-
նով թաթաւուած իր խորհուրդները, վատահ եմ, պիտի
լինին հրավառ, հրանոյշ, խորիմաստ, սրաղաս, ներա-
թափանց և օգտակար՝ թէ՛ նկարագրին և թէ՛ հոգիին
լիովին, և պիտի անուցանեն ներդաշնակօրէն՝ լրու-
թիւնը մարդկային բովանդակ բնութեան։ Այո՛, սրտով
սնած ու բոցկած մտքին են է՛ն լուսաւորներն ու բուն
գիտունները, և զգացումով շաղուուած ու թրծուած
նկարագիրները՝ է՛ն կիրթներն ու ընտիրները, արժանի
հպատակները «Աստուծոյ թաղաւորութեան»։

ՍԷՐԸ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐ՝

ԲԱՅՅ ԵՒ ՓՐԿԻՉՆԵՐ ԿԸ ԾՆԻ

Երջանիկ ամո՛լ, եթէ իրական կեանքի աղբիւրէն, քամուած մի քիչ թոյն ու դառնութիւն խառնեցի երանութեանդ բաժակին մէջ, սթափեցնելու համար էր քեզ, բնութեան հրաշալի տեսարաններուն, զեղարուեստի հոյակապ գլուխ-գործոցներուն, և բարոյական ու բանաստեղծական հոգեզմայլ խորհրդապատկերներուն բաճառագոյն վայելիքն արբշտանքէն, որպէսզի ճաշակես նաև դոյզն ինչ թթուանոյշ այն միւս վայելքը — այլապէ՛ս արբեցնող — զոր մարդ կրնայ ու պարտի ըմպել, մարդկային ճակատագրին դժխեմ ու տառապալիր խորհուրդէն՝ որ խաչուած ու խոցուած կեանքինն է. պարտի քաղել — այդ վայելքը — ահեղ ու տուժալտալից պայքարէն՝ որ անկէ դուրս գալու համար մարդուն փորձած ճիւղերուն տռամինն է. և մանաւանդ ճաշակելու համար աստուածային այն նեկտարէն՝ որ այդ ահաւոր տռամին մէջ պարտուածներուն — ըլլան անոնք բաղդազուրկ անժառանգներ՝ թէ անիրաւեալ զրկուածներ, կոխկառուած վիրաւորեալներ՝ թէ բաղդէ ու մարդէ մերժուածներ և անյոյս ու անլոյս սգաւորներ՝ — օգնութեան համնելու և անոնց ազատագրութեան գործին լծուելու դիւցազնօրէն արի և աստուածայնօրէն բարի հոգիներու բաժինն է...

Եւ դո՛ւն, երջանիկ ամոլ, այդ վսեմ հոգիներէն ես՝ «Կուշտը անօթին» և երջանիկը դժբաղդին վիճակէն չեն հասկնար» ըսած են։ Առածը ճիշդ է թերեւ՝ անասնօրէն ուտող և եսապաշտօրէն տպրող մարդոց համար։ Բայց դուք՝ իրապէս բանական և խորապէս

բարոյական երջանիկ էակներ, վստահ եմ, հոգն ունիք նօթիներուն, վիշտն ունիք տառապողներուն, սուգն ունիք սգաւորներուն, և, ի տես անոնց նսեմ ու աննըսեհ կեանքին խռոված ձեր երջանկութեան մէջ, կը փափաքիք ու պիտի փափաքիք վերագտնել ձեր անգորրութիւնը և առաւել խորացնել ձեր երջանկութիւնը՝ դուրս գալով անոր փղոսկրեայ աշտարակէն, ձերովսանն նուիրուելով տառապողներու ցաւերուն սփոփանքին... «Երանի՛ սգաւորաց՝ զի նոքա՛ մխլթարեսցին»։

Նո՛ր վայելք՝ խո՛ր վայելք...

• • •

Ո՛հ, սխալ չհասկնաք, չեմ ուզեր որ քայքայէք ձեր բոյնը՝ անոր շիւղերով հիւսելու համար բոյնը ուրիշներուն, և ո՛չ ալ ծախել ձեր քուշը՝ հսկելու համար տքնութեանը լացողներուն։ Այլ կ'ուզեմ պուտ մը ջուր՝ ծարաւներուն, պատառ մը հաց՝ նօթիներուն, կտոր մը կտաւ մեւ-մերկերուն, ապահով անկիւն մը՝ անպատասպար թշուառներուն՝ ու ջերմիկ համբո՛յր մը՝ սառած շրթներուն՝ և բա՛ւ է և շա՛տ է այդ...!!:

Բայց ներողութիւ՛ն... կարծեմ քիչ պիտի գային ատոնք ձեր մեծութեան և անարժան՝ ձեր երջանկութեան լի և զեղուն չափին՝ և վիրաւորիչ միանգամայն անոնց մարդկային արժանապատուութեան՝ իբրև շնո՛րհ և ողորմութիւ՛ն... Ուստի պիտի ուզէի ձեր և ձեր միջոցաւ ճատերուն սեռն ու արդարութիւնը իբրեւ պարտականութիւն՝ հանդէպ անլոյս և անարեւ, թշուա՛ռ ու չուառ այդ քոյր-հոգիներուն...

Ուրեմն, երջանիկ ամո՛լ, երբ դառնաք ձեր տեղն ու տունը, պաշտպան-փաստաբանը եղէք զրկուածներուն, պաշտպան-բարերարը բոլոր հէքերուն։ Գտէ՛ք մոգական բառը — սերը հաճաւորներ կը ծնի — և ձայնեցէ՛ք

պերճ բարբառը — եւ ան՝ պերճախօս կը դարձնէ — համոզելու ձեր շրջապատը թէ, եթէ դարձնու թաղղը անխրաւած են զանոնք, ձեր սերն ու կամքը թո՛ղ դարմանը գտնեն՝ արդարութիւնը բնականօրէն անոնց ու վրկեն զանոնք, տալով արեւին տակ՝ վայր մը հանգստի, ընկերութեան մէջ՝ միջոց մը գործի եւ հացի՝ եւ այդպէսով հուսկ վախճան մը իրենց զուր տառապանքին։ Այո՛, երջանիկ եւ ազնիւ ամո՛ղ, ձայն բարձէ՛ք, քարոզեցէ՛ք եւ պատգամեցէ՛ք բողոքողներուն, մարդարէական արի շունչով ու շնչով եւ ըսէ՛ք, «եթէ չէ՛ք վախճար Աստուծոյն ու չէ՛ք ամէնար մարդոցմէն, գէթ վախցէ՛ք ներքին արդարութենէն՝ որ թերեւս կ'ուշանայ՝ բայց երբեք չվրիպիր. վախցէ՛ք եւ իրենցմէ, տառապողներու տակաւում եւ նախանձայոյզ վրէժէն, որ, իբրեւ ձեռքը Աստուծոյ կամ ներքին արդարութեան կրնայ դալ՝ ու չյամենալ, կրնայ իջնել ու հատուցանել՝ եւ արգարութիւն ըրէ՛ք անիրաւեաներուն...»։

ՈՒՆԵՆԱԼՈՒ ԵՒ ԱՌԱՏԱՆԱԼՈՒ

ԱՊՐԵԼՈՒ ԵՒ ԵՐԶԱՆԿԱՆԱԼՈՒ

ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Քարոզեցէ՛ք այդպէս՝ բայց բնաբանը ձեր այդ քարոզին եւ վսեմականը ձեր եւ ձեր միջոցաւ շահուածներուն գործնական ժէսթին՝ թող ըլլայ ո՛չ խօսք՝ այլ ինքնաբեր եւ ինքնազոհ նուիրում. այսինքն նուիրում՝ ո՛չ առ անի կամ ոեւեկ այլ նկատումի՝ այլ առ սիրոյ եւ արդարութեան։ Այո՛, յիշեցէ՛ք թէ, անոնք ալ — զըրկըւածները — մա՛րդ են ձեզ նման եւ, արդարապէս դատեցէ՛ք թէ արժանի՛ են երջանկութեան. Ու խորհեցէ՛ք մանաւանդ բարեպաշտիկ իմաստութեամբ, թէ պարտաւոր ե՞ք բաժին հանել անոնց նոյն ինքն ձեր վայելքներէն

որպէսզի անոնք ալ ունենան եւ անոնց երջանկութեամբը ձերինը առասանայ, զեղուն դառնայ։ Տալ՝ ունենալու համար, աղքատանալ՝ հարստանալու համար, երջանկացնել՝ իրապէս երջանիկ ըլլալու համար, եւ մեռնիլ՝ յաւեհ ապրելու համար... զիցե՛ք, երջանիկ ամո՛ղ, բարոյական կեանքի խորին խորհուրդն է այս, որուն խելամոռութիւնը՝ դերագոյն իմաստութիւնն իսկ է։

Այս խորհուրդով լուսաւոր եւ այս բարոյականով զօրաւոր, դիմակալեցէ՛ք ուրեմն, երբ դառնաք գործի, դիմակալեցէ՛ք երջանկութեան հարցը պարզանիկներուն, եւ ջանացէ՛ք լուծել զայն, նետելով անոնց ճակատագրի նժարին մէջ, եթէ ոչ ձեր ամբողջական անձն ու գանձը, բայց գէթ, մի մասը անոնցմէ. նետեցէ՛ք հոն կ'ըսեմ, մի մասը քուէն՝ ձեր հանգստին, վայրկեաններէն՝ ձեր ժամանցին, անկեղծութենէն՝ ձեր խօսքին, լոյսէն՝ ձեր մտածումին, յոյսէն՝ ձեր հաւատքին, քըրտինքէն՝ ձեր ճակատին, արդարութենէն՝ ձեր դատումին, նուիրումէն՝ ձեր Եսին, եւ մանաւանդ ջերմութենէն՝ ձեր սրտին, եւ աներկեան ու անսասան է հաւատքս, պիտի յաղթէ՛ք բոլոր անզգամ, անկամ եւ չարակամներուն եւ դարերէն ու մարդերէն կուտակեալ չարիքներուն, եւ պիտի յաջողիք փարատել խաւարը վատ ու ազգէտ հողիներուն, ու պիտի մարէք ամպրոպը փոթորկայոյզ կիրքերուն՝ եւ թերեւ կանխէք փուռումը աշխարհին եւ սուղումը անխելութեան մէջ՝ մեր անսիրտ, անխիղճ եւ անիմաստասէր քաղաքակրթութեան։

ԱՇԽԱՏՈՂԻՆ ԿՕՓՆԵՆ
ԵՐԿԻՆՔ ԵՒ ԵՐԿԻՐ

Առաքելութեան այս գործին մէջ մի՛ ըսէք թէ առանձին էք ու տկար. Գիղիքական աշխարհը մեծութիւններ տալով եւ բարձրութիւններ հաւթող իր անհուն բայց անաւոր փոքրերը ունի: Բարոյական աշխարհի մէջն ալ սերն ու բարութիւնը, արդարութիւնն ու նշանակութիւնը նման զօրութիւններ են տալով եւ հաւթող՝ բայց կեցող ու բարձրացնող զօրութիւններ՝ ինչքան ալ փոքր ըլլան չափով: Խմորող և աճեցնող ոյժեր են անոնք՝ որոնք գոգցես ինքնին կը մեծնան ու կը մեծցնեն, կը ծաւալին ու կը վարակեն, կը կրակեն ու կը հրդեհեն:

Բաց աստի — քաջ գիտցէ՛ք և յոյս ու շունչ տէ՛ք — կեանքի պայքարին մէջ նետուած բոլոր ուժերը չեն բացասական, Տիեզերական և յաւերժական այդ պայքարին մէջ իրար կը բաղխին չարն ու բարին, խաւարն ու լոյսը, իրականն ու իտեալը, Գիղիքականն ու հոգեկանը ճակատագրականօրէն՝ և պէտք է խորհի՛լ՝ կարծես նախախնամական խորհրդաւոր տօրէնութեամբ մը: Այդ բաղխումէն ամէն ինչ չորգիանար ու չքանար: Ընդհակառակը: Ներհակ իրերու և տարրերու, ոգիներու և հոգիներու իրերամարտ այդ բաղխումին հնոցէն դուրս եկած է և կուգայ նորակերտ կեանք մը՝ շատ անգամ աւելի հզօր, աւելի աղուոր և աւելի բանաւոր՝ հաւատք ունեցէ՛ք...: Այո՛, պէտք է վառի հնոցը տիեզերական պայքարին, որպէսզի անմար մնայ ու չմոխրանայ կեանքը: Պէտք է անուշանել սակայն բոցը անհուն այդ հնոցին՝ լոյսով և յոյսով, արդարութեամբ և սիրով, ողջունելու

համար նորասեղծ կեանք մը՝ նոք փայլով, նոր գեղով և ազնուացած նոր ոգիով:

Ուրեմն չէ՛ք տկար ու չպիտի մնաք ալ առանձին ու կղզիացեալ: Կա՛ն հոս, հոն՝ ցերեցան, թաքնուած արժէքներ, անհամարձակ արժանիքներ, համեստունակ գիտուններ, քաջուած, ինքնամփոփ և խորհրդաւոր մեծութիւններ, գաղա գործող՝ բայց յա՛ր սիրող բարիներ, ծովափներ, գաղա գործող՝ բայց յա՛ր սիրող բարիներ, համաշխարհային եղբայրութեան և տիեզերական արդարութեան գաղափարով տրոփող սիրտեր, մէկ խօսքով՝ կա՛ն ձեզի բո՛լոր հոգիներ...: Վստահ եղէ՛ք, այդ բոլորը դուրս պիտի գան երամովին՝ ի լուր ձեր ձայնին, և ձեր օրինակէն խրախոյս առած՝ պիտի միանան ձեր ժէսթին: և հաւաքուած հովանիին տակ ձեր երջանիկ երդիքին, պիտի կրակին հրահոսան բոցովը ձեր խանդավառ նուիրումին: Ի մի եկէ՛ք, հաւաքուեցէ՛ք ու ձուլուեցէ՛ք անոնց հետ՝ յանուն սիրոյ և բարութեան, յանուն ճշմարտութեան և արդարութեան, յանուն բարձրագոյն գիտութեան և գեղեցկագոյն քաղաքակրթութեան — ինչ որ ըսել է յանուն Աստուծոյ եւ իր գեղագոյն կամքին — և Ան ձեզի հետ պիտի ըլլայ ու ձեզ զօրավիգ: Աւստոյն կ'օգնեն երկիր ու երկինք...

Մ Ա Ս Ն Ը.

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ի ՏՈՒՆ ԵՒ Ի ԳՈՐԾ
ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՎԱՅԵԼՔԻ
ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ Ի ՏՈՒՆ ԵՒ Ի ԳՈՐԾ

ԻՏԷԱԼ ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՎԱՅԵԼՔԻ
ՆՈՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

ՍԷՐԸ ԼՈՎ ԱՆՁԻՆ՝ չէ՛ աստուածային,
ճշգիւր ու թերի ոչ ոք անասնական՝ ան
չէ՛ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ՝:

ՍԷՐԸ ԸՆԿԵՐԻՆ—սրբի ու կեանքի մը աւե-
րիմ ընկեր — կը գերազանցէ սէրը լոկ
անձին: Բայց այդ փռւիւն մէջ է՛ ան
ԾԱՐԴԿԱՅԻՆ՝ ո՛չ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ՝:

ՍԷՐԸ ՆԾԱՆԻՆ — սէ՛ր գերմարդկային —
կը գլէ՛ զանոնք՝ գրկած անհունով...
Արթուն՝ այս սիրով, զարգուն՝ այս սիրով,
արթուն՝ այս սիրով, անով բարախուն՝
ՓՐԿԻՁ-ԱՍՏՈՒԱԾ Է ՊԱՐՁ ՄԱՀԿԱՆԱ-
ՅՈՒՆ: Համբո՛յր անունին, համբո՛յր հո-
գին այդ ՄԱՐԴ-ԱՍՏՆՈՅՆ, ու պաշտա-
մունքի խորան սրբութեան՝ իր յիշատա-
կին, իր անմահ կեանքին:

Հ. Գ. Ո.

ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԱԶՔ ԵՒ ՀՈԳԻ

Վառվառ այտերով, թւում երեսներով, կայտառ
մարմինով, թրվառն հոգիով և նուիրումի բոցեղ շուն-
չով կրակուած ու թե առած, և զամեհքը սիրելու
պատրաստ սրտով լայնցած, անհունացած, երջանիկ
Ամուլը վերադարձած է Տունին և Աշխատանքին: Բոյնը
նոյն, դուռ-գրացի նոյն, քաղաք-քաղաքացի նոյն,
նոյն նաև գործ ու գործատուն՝ բայց ամէնքը և ամէն
բան նոր ու մեծ կ'երևին իրենց մեծցած, նորոգուած,
պայծառակերպուած հոգիներուն: Ինչքա՛ն ճշմարիտ է
եղեր թէ՛ աշխարհ ու մարդիկ չափն ունին նայող
աչեքունց. կ'երևին այնպէս՝ ինչպէս կը նայիս ու կը
տեսնես:

Ներքին փոփոխութիւնը, որ սկսած էր իրենց մէջ
ամուսնական սիրով և խորացած զաւկի մը պաշտա-
մունքով, այժմ ստացած է աւելի՛ ուժգնութիւն և խո-
րութիւն, աւելի փայլ և պայծառութիւն՝ բնութեան և
մարդկութեան, աշխարհի և կեանքի վրայ նետուած

լա՞յն ու խո՞ր նայուածքով: Այո՛, այժմ ամէն ինչ աւելի լուրջ՝ բայց և աւելի՛ սխրալի ու սիրելի կ'երևի իրենց: Իսկ իրենց վախճանը սերը, սիրուած այդ ամէնքէն — բնութիւն, մարդկութիւն, աշխարհ, կեանք — անդրադարձած տպաւորութիւններուն և սգայնութիւններուն գոյներովն ու ճառագայթումներովը աւելի՛ ճոխացած՝ կարծես շատ կուգայ իրենց մարդկային սկաւր բնութեան: Ամուսնական և ընտանեկան կեանքի այդքա՛ն քաղցրութիւն, և հոգիի այդքա՛ն երանութիւն՝ անբնական կը թուի իրենց, և ապահովաբար պիտի վախճային երկինքին իսկ նախանձեմ, եթէ չհաւատային թէ Աստուած իրենց հետն էր, և մանաւանդ եթէ որոշած չըլլային իրենց այդ յորդ ու զեղուն երջանկութեանն բաժին հաճել քամադղներուն...

ՊԱՏԵՐԸ ԱԿԱՆՁ՝

ՈՒ ՍԻՐՏ ՈՒՆԻՆ ՄԻԱՆԳԱՄԱՅՆ

Պատերը ականջ ունին՝ ունին նաև սիրտ զգայուն, խօսուած խօսքերէն աւելի, մտածուած խորհուրդները և զգացուած սէրն ու համակրութիւնը — ուժե՛ր ոգեկան -- գոգցես խորհրդաւոր ճառագայթումներով կը թափանցեն անոնց թանձրութիւններուն և կ'երթան ու կը ծաւալին սպասող յուսովթրթիռ ու կարօտաբողձ հոգիներէն ներս և կը շարժեն ու կ'ուղղեն զանոնք դէպի իրենց նայող և համակրօրէն իրենց վրայ թառող գուրգուրալի հոգիները:

Ահա այդպիսի խորհրդաւոր շարժումէ մը գոգցես մղուած, դիւղագնացութենէ վերադարձած երջանիկ ամուլին — ա՛յս է այլևս կեանքին անոնց տուած տիւր — զո՞ւր — բարութեանը և երջանկութեանը կը դիմեն

հոյլ ի հոյլ՝ յոյսէ և հրճուանքէ կտրուած, գորովէ և գուրգուրանքէ զրկուած հոգիները մանաւանդ: Դեռ քանի մը ամիսներ առաջ գրեթէ մենակեաց և ինքնամոփոփ, իսկ այսօր մարդասէր և դիւրահաղորդ դարձած, կամ աւելի ճիշդ խօսքով, ազնուակամօրէն մարդացած ամուլին բոյնը՝ կ'ողողուի «բարի՛ եկաք» ի անվերջ այցելութիւններով: Կէտք է տեսնել շէնչող պայծառութիւնը ամէնուն առջև լայնօրէն բաց իրենց բոյնին՝ և ճաշակել քաղցրութիւնը ամէնուն բաշխ՝ խանդով եփուն, սիրով զեղուն իրենց սրտին, գիտակցելու համար անհունութեանը և անսպառ առատութեանը՝ երջանկացրնող երանութեան: Օրհնեա՛լ ընտանիք...:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԴԱՍ ՄԸ ԽՈՀԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՒ ԱՐԺԷՔԻ ՈՒ ՀՄԱՅՔԻ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ

Զգո՛յշ սակայն բարի՛ հոգիք...:

Բարութիւն՝ այո՛, ունեցէ՛ք միշտ՝ և զեղուն. բարեկի՞րթ՝ նո՛յնպէս եղէ՛ք յաւէտ և ամենուն հետ. բայց անվերապա՛ մտերմութիւն, անհաշիւ սէր և նուիրում՝ ո՛չ միշտ և ամենուրեք: Որովհետև դեռ սիրտերը պատրաստ չեն անկեղծօրէն ձեզ գրկելու, և չրթները՝ անդուածան համբուրելու: Յիսուսաւանդ իմաստութիւնը ձեռքէ երբե՛ք մի՛ ձգէք. Ա՛ն, Յիսուսը, գալիսու մեզ իբրեւ գառնուկ մտնողներուն կ'ուսուցանէ ըլլալ միամիտ բայց և խորամանկ: Ուրեմն հոգիներէն ներս չինեցէ՛ք նախ ապահով օթեան՝ և ապա հոն հանգչեցէ՛ք աներկեան: Ըսել կ'ուզեմ՝ խոհականութեան չափ, պատշաճութեան սահման, և մանաւանդ խորհրդաւորութեան ֆոդ մը թող բաժնէ ձեզ մարդոցմէ, որպէսզի տեղ մնայ յարգանքի եւ աստիճան՝ հմայքի: Այո՛, գէթ

ներկայ դարուս նեղ պայմաններուն մէջ, մարդիկ զիրար պէտք է դիտեն մի քիչ հեռուէն, որպէսզի լաւ տեսնեն չափը հասակի եւ արդար գնահատեն կեիւը արժանիքի: Շատ մօտէն — անշուշտ բարոյական կալուածի մէջ — դժբաղդաբար հասակները յաճախ կը պզտիկնան, մեծութիւնները՝ կը նուաստանան, բարձրութիւնները կը խոնարհին, արժէքները կը նուազին եւ տգեղութիւններ ու փոքրիկութիւններ երեւան կուզան եւ անոնց միայն կառչած տեսութիւններուն՝ աննշմար կը մնան ներքին մեծութիւններ, իրական գեղեցկութիւններ եւ անձին խորհրդաւորութիւնն ալ կ'եղծի եւ հմայքը՝ կը չքանայ: Բացարձակ եւ անկեղծ մտերմութիւններուն մէջն է որ սիրոյ ջերմութեան տակ մանրամասնութիւններ կ'անհետին, թերութիւններ կ'անգայտանան, տգեղութիւններ կը հալին, արտաքին անհարթութիւններ աննկատ կը մնան եւ հոգիները կը ջանան զիրար վալել՝ քան զիսել, զիրար սիրել՝ քան զատել: Ուստի քանի որ այս կերպ մտերմութիւններ զժուարին են դեռ եւ ամենուն հետ անկարելի, ժողովուրդին բարեկամները պէտք է զինք սիրեն ի ներքուս՝ շատ խորէն, բայց արտաքին՝ հեռուէն: Սիրեն խորհրդապահօրէն՝ բայց դորձնապէս միշտ նուիրուած մնալով ծառայութեանը անոր բարձրացումին եւ բարեւաւմանը անոր բաղդին:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՒՈՑԹՆԵՐՈՒ
Օ Գ Տ Ա Շ Ա Տ Ա Ռ Ի Թ Ը

«Բարի եկաք»ի սոյն տառքին այցելութեան պիտի յաջորդեն անշուշտ ուրիշներ, հետզհետէ աւելի ընտանի եւ մտերիմ բնոյթով: Տեղի պիտի ունենան ընտանեկան

երեկոյթներ եւ ընկերական հաւաքոյթներ: Սոյն հաւաքոյթները պատեհ տալիքներ են ահա ձեզի, երջանիկ ամուսնի, որքան ընկերական ժամանցի եւ գեղարուեստական վայելքի, նոյնքան ալ գեղեցիկ պատեհութիւններ՝ խօսքի, պատգամի, ընկերական եւ մշակութային հարցերու շուրջ շահեկան տեսութիւններու, որոնց դաստիարակչական եւ առաքելական հանդամանքը անվիճելի եւ անուրանալի է: Եւ կ'արժէ յիշեցնել ու շեշտել, հոս՝ կի'նն է մանաւանդ — հոգի'ն հաւաքոյթի — որ ի հանդէս պիտի գայ վայելուչ ընդունելութեան, ազնիւ հիւրասիրութեան, յարգալիր վերաբերումի, հրահանգիչ խօսակցութեան եւ հմայիչ ազդեցութեան բաղմադոյն եւ գերընտիր ձիրքերով:

Կ Ի Ն Ե Ր Ի Ն Զ Պ Է Ս Կ'Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ի Ն
Ե Ի
Ի Ն Զ Պ Է Ս Պ Է Տ Բ Է Ո Ր Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ի Ն

Պէտք է անկեղծ ըլլալ եւ ճշմարտախօս: Իրողութիւնները տեսնել ինչպէս որ են՝ եւ ցուցնել ինչպէս որ պէտք է ըլլան: Կի'նները — սովորական՝ եւ ո'չ ընտելեալ կամ իսեալ — սովորաբար հիւր կ'ընդունին, տեսնելու եւ տեսնուելու, լուր տալու եւ լուր տանելու, ցուցամոլութեան եւ խաղամոլութեան եւ — ինչո՞ւ չըսել — բամբասանքի ու չարտաւանութեան՝ եւ ասոնց նման անշահ, անշնորհ, գռեհիկ ու մնամէջ նպատակներով: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ, ընդհանրապէս, հիւր թէ հիւրամեծար, մտքով դատարկ եւ հոգիով մնանկ, հետեւաբար զուրկ շահեկան խօսքի եւ շինիչ ժամանցի ճոխ դրամագլխէ, կը մէկտեղին չաղակրատելու, ժամանակը եւ զիրար խաչելու համար... Ընտրեալ մեր զոյգը սա-

կայն, հեռու այդպիսի եղծ ու կեղծ հաւաքոյթներէ, պէտք է օրինակը և առիթը տայ ընտանեկան և ընկերական տիպար տեսակցութեանց և ժամանցներու, որոնց մասնակցող անձնիւր անհատը պարուրելով՝ ճաշակովը մաքուր վայելքի, լարելով՝ ազդուժովը ազնւական շարժումի և վառելով՝ զգացումովը բարձրագոյն ներշնչումներու: Եւ այդ կարելի է, կը կրկնեմ, կնոջ շնորհաբոյր ներկայութեան, մաքուր շունչին, ազնւական շուքին, պերճ խօսքին, աննկնդ ժպտին, համեստ ու փափկանկատ վարմունքին, աննկատ և խորհրդապահ՝ և ատով իսկ խորապէս գրաւիչ ազդեցութեան ստեղծած մթնոլորտին շնորհիւ:

ԼՐՋՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՇՏ ՀԱՃՈՅՔԻ ԵՒ ՀԱՃԵԼԻՒ

Թող չառարկուի սակայն թէ այս կերպ հաւաքոյթներու տեսակ մը պատշոնական բնոյթին պատշադրած լրջութիւնը կը վնասէ տեսակցութեան հաճոյքին և ժամանցի համին: Մենք կ'ըսենք՝ ընդհակառակը: Հաւըմբռնուած և սիրով ու կամովին ճաշակուած լրջութիւնը, ներկաներուն սրտին մէջ կը վառէ կրակը բարձրագոյն հանոյցներու՝ որոնց վառարանէն արտաբուրդ ջերմութիւնը, զերծ կիրքերէ բռնկած զուարճութիւններու խանձող ու լափլիզող բոցերէն, հրավառ և անմար հրճուանքի տաքութեամբ կը լնու և կը պարուրէ հոգին:

Արդարեւ, մինչ ծանծաղամիտ և թեթեւաբարոյ անձերու վայելել կարծած նիւթական ու գոհիկ հաճոյքներուն խորը դարձնակալ կ'սպասեն դառնահամ տիղմ ու մրուր, հոգեքաղ հառաչանք ու արտոսանք, հիասթափող խաբկանք ու պատրանք. սիրտ խառնող յափ

րանք ու նողկանք. բարոյական հանոյցներու վայելք ինչքան ալ խոր ըլլայ ու երկար, հոգւոյն մէջ կ'արծարծուի առողջ և ազնւական կիրքերու անհուն պապակ. բարձրագոյն ապրումներու անընկալ ըզձանք և անոր — հոգւոյն — մէջ կը ցաթէ հոգեշահ խորհուրդներու լոյս ճառագայթարձակ, և ծնունդ կուտայ գեղեցիկ ու վեհ ձգտումներու թռիչքին հերարձակ, վայելք իրական. վայելք հոգեպարար և անսպառ. վայելք իսկական և անսպակամ...

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ԻՄԱՍՏՆ ՈՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հոս տեղն է, կը խորհիմ, հարց տալ, թէ ո՞րն է էապէս ճիշդն ու ճշմարիտը. լրջութիւնը թէ քեքեւութիւնը, Ուրիշ խօսքով, ո՞րն է իսկապէս խորքը իրերու և մարդերու, բարիքն թէ չարը, և անոնց արտայայտութիւն՝ ուրախութիւնը թէ սխուրթիւնը:

Նախ ըսենք թէ մենք լրջութիւնը չենք չփոթեր խոժոռութեան հետ և ո՛չ ալ կ'ուզենք որ ուրիշներ խեղդութիւնը չփոթեն խնդութեան հետ: Եւ կ'աւելցընենք: Մենք կ'ընդունինք թէ խինդն ու ծիծաղը արտայայտութիւններն են սովորաբար ֆիզիքական առողջութեան, հոգեկան բարութեան և ներքին ուժերու ներդաշնակութեան, իսկ սխուրթիւնը՝ շատ անգամ արտաքին հիւանդագին վիճակի և յոռի ու յոռետես հոգիի: Ուրեմն լաւատե՛ս է մեր իմաստասիրութիւնը, զի ան հիմ ունի մեր հաւատքը ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ՈՒԺԻՆ ԲԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՆ ԲԱՐԻ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ՈՒ ՎԱԽՃԱՆԻՆ, Մենք Չարն ու Չարիքը կը նկատենք՝ յարաբերական, երեւութական և ժամա-

նակաւոր, մեծ մասամբ արդիւնք սգիսութեան եւ մոլորանքի. ուստի և կ'ուրանանք ու կը մերժենք ո՛չ թէ գոյութիւնը՝ այլ եութիւնն անոր:

Ուրեմն մեզ համար լրջութիւնը հեռու թախիծի և դժգոհութեան կամ տաժանքի և դաժանութեան արտայայտութիւնը ըլլալէ, ծանր նայուածքն է միայն բազմանկատ եւ խորհրդալիւ մտքի. անցնեց եւ հաւասարակրօն հոգիի. խաղաղ խղճի եւ պարկեց սրտի. լըրջութիւն՝ որ ի հարկին և իր տեղին գիտէ բացուիլ ժպտով. ծաղկիլ՝ ծիծաղով. վառիլ՝ խնդութեամբ և շարժիլ կայթ ու պարով՝ բայց միշտ անցնեց, լիալիւ եւ հոգեւից. որովհետեւ իր խայտանքին բղխումն ու մղումը ներսէն է և խորէն. էութեան ամբողջութենէն և լիութենէն. և որուն — խայտանքին — ծաւալումը կրնայ ըլլալ — և թո՛ղ ըլլայ — անարգել ու օրական, անվերապան ու նոյնիսկ խօլական՝ եթէ իր շարժումին ասպարէզը համակիր և իրարու ներդաշնակ անձերու սիրաթրթիւ շրջանակի մը մէջն է և միեւնոյն շունչով ու կշռոյթով թե առած հոգիներուն հետ:

* *

Ըսել թէ բղխումն ու մղումը խայտանքի ալիքներուն, և չռինդն ու շառաչը խնդութեան ծափերուն ներսէն և խորքէն են, կը կրկնենք՝ ան կը նշանակէ թէ անիկայ անխաբ նշանն է մարդուն եութեան՝ բարութեան եւ զուարթութեան և հաստատող միանգամայն թէ թախիծն ու տխրութիւնը — եւ ո՛չ լրջութիւնը — անհաւաքատ է իր հոգիին և տխտաւոր վիճակի մը արտայայտութիւնը միայն:

Ուրեմն խնդութիւն եւ լրջութիւն՝ չեն ներհակ և իրերամերժ: Եւ ընկերութեան մէջ մարդ կրնայ խորհիլ

և խօսիլ՝ խնդալէն — խինդ հոգեզուարճ՝ — և կրնայ խնդալ ու խաղալ՝ լրջօրէն — լրջութիւն բերկրալիւ ու սրտահոս —:

Լ Ր Զ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Վ Ե Հ Ո Ի Լ Ի Ա Լ Ի Բ Ա Ր Տ Ա Յ Ա Յ Տ Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը

Ն Ե Ր Ա Շ Ե Ա Ր Հ Ի Ն Ե Ր Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

Դրական ամէն երևոյթ — կեանք, գեղեցկութիւն, առողջութիւն, տոկունութիւն, խայտանք, ուրախութիւն և այլն, — արդիւնք է չափի, կանոնի, ներդաշնակութեան. իսկ բացասականը՝ — մահ, տգեղութիւն, հիւանդութիւն, տկարութիւն, թախիծ — նշան է այդ չափին ու կանոնին խանգարման եւ ներդաշնակութեան խզումին: Տիեզերքն ամբողջ իր մեծ ու փոքր երևոյթներով, իրերով և էակներով ծնունդ չէ՞ արդէն չափի, օրէնքի եւ հաւասարակեռութեան: Հոն ուր չափը պահօրէնքի եւ հաւասարակեռութեան: Հոն ուր չափը պահօրէնք է, ուր օրէնքը յարգուած և հաւասարակեռութիւնը կը տիրապետէ ետեղակալ, հո՛ն կայ՝ տեականութիւնը գոյութեան, գեղեցկութիւնը կեանքի, խաղաղութիւնը դրութեան, և... շնորհը լրջութեան, և հո՛ն՝ շէնչող զուարթութիւնը կրնայ նշանը ըլլալ առողջ և բարի հոգիի և հաշտ ու հաւասարակչիւ կեանքի, կեանքի և զոյացութեան քնականոն այս վիճակին մէջ թախիծը անվասն է և օխրութիւնը անկարելի, նոյնպէս և սանձարձակ քեթեռութիւնն ու խնդութիւնը անբացատրելի: Թախիծն ու տխրութիւնը, կամ թեթեւ բարքն ու անկարգութիւնը կը ծնին՝ երբ կեանքն ու գոյութիւնը և անոնց առողջութիւնն ու գեղեցկութիւնը հիմնաւորող ներդաշնակութիւնը կը խզի, հաւասարակչութիւնը կը խանգարի և հետեւաբար՝ կառուցուածքը կ'եղծի,

կը խախտի և կ'աւերի, Աւելցնենք սակայն թէ՛ խղութի, խանգարումի, քանդումի և եղծումի այս երեւոյթը չէ՛ տեսնուի: Ամէնակալ և ամէնավար օրէնքին խաղովը խառնուած՝ դարձեալ անոր բնական խաղ ու շարժումովը, ստեղծուած խառնարանին մէջ ընդփոյթ կը հաստատի՝ կարգը, կ'ստեղծուի՝ ներդաշնակութիւնը, կը հրաշակերտընէ՛ նոր կեանքն ու դրութիւնը, և թերեւ աւելի՛ զօրաւոր և հիմնաւոր, աւելի՛ խաղաղ ու պայծառ, աւելի՛ շէն և արեւափառ: Այո՛, չարիքը չէ՛ եական եւ չկրնար ա, բլլալ տեսական:

* *

Խօսքը մասնաւորելով մարդուն, իր էութեանը և խորքին մէջ բարի, իր առողջ ձգտումներուն մէջ լուսաստեան, իր ճաշակին մէջ մաքուր և գեղասէր՝ ան կը սիրէ և պէ՛տք է սիրէ լրջութիւնը, իբրեւ վեհ, լիալիր և հարազատ արտայայտութիւնը իր ներաշխարհին խաղաղութեան և ներդաշնակութեան. երբ ան — լրջութիւնը — կ'արտայայտուի ըսել կ'ուզեմ՝ խորհուրդի ճշմարտութեամբ և խօսքի անկեղծութեամբ. զգացումի ազնուականութեամբ և կենցաղի սրբութեամբ. բնաւորութեան բարութեամբ և նկարագրի գուարթաբարոյութեամբ. վարմունքի փափկութեամբ և դէմքի քաղցրանոյշ խօսունութեամբ, Բոլոր այն գուարճութիւններն ու ժամանցները, որոնք իրենց ջերմութիւնը չեն ստանար հոգիէն և չունին շուքն ու շնորհը լրջութեան՝ խաբուսիկ են ու կասկածելի. պէտք է զգուշանալ անոնցմէ, Իսկ բոլոր այն լրջութիւնները, որոնք չեն խոժոռ ու թունաւոր, թախծոտ ու մախճոտ և ընդհակառակը, կը պարզեն ներաշխարհի խորքին պայծառ ներդաշնակութիւնը, մերթ հրավառ խանդը՝ և մերթ բա-

րութեամբ թրթռուն խաղաղութիւնը, որքան պատկանելի՝ նոյնքան և յարգելի են. որքան հոգեզուարճ՝ նոյնքան և հաճելի են. պէտք է անոնցմով լարել ընկերական վայելքն ու ժամանցը:

Զ Ի Ն Ա Թ Ա Փ Խ Ա Ղ Ա Ղ Ո Ի Թ Ե Ա Ն

Ա Ն Խ Ա Ռ Ն Վ Ա Յ Ե Լ Գ Ը

Արդարեւ այս իմաստով հասկցուած լուրջ մարդոց ընկերութեան մէջ միայն կարելի է դնել ու ճաշակել, տեսակ մը գինաքափ խաղաղութեան անխառն վայելքը: Որովհետեւ անոնց հոգիները մերկացած կը լինին խաւարածին, չար ու չարական ոգիի արտայայտութիւնները եղող, նենգ նայուածքի սլաքներէն, կեղծ մեծարանքի շարժուձևերէն. սնափառ ցուցադրանքի հանդիսութենէն. մրրկող մախանքի խոցող այրուցքէն. վիրաւորիչ ակնարկութիւններու սուր սլաքներէն. չարախօս բամբասանքի սեւացրող արատէն. նանրախօս շաղակրատանքի գլուխ-տանող տարափէն. և զգեցած արեւափառ պայծառութիւնը անկեղծութեան, բարութեան, քաղցրաբարոյ և իրերայարգ վարմունքի, անոնցմով պատել, պարուրել, գրկել ու լուսաւորել կը խորհին ու կ'ուզեն՝ մերկերը մարմնով եւ հոգիով: Եւ ա՛յդ պէտք է ըլլայ հուսկ նպատակը մէկտեղումներու և հուաքոյթներու, որպէս զի անոնց այսօր խորհուրդով և վաղը գործով օգտակար ըլլալու մեր մտածումն ու փափաքը խորացնէ ու բարձրացնէ, վեհացնէ ու վսեմացնէ ճաշակուած հանոյքն ու ժամանցը:

ԳԹԱԾ ԵՒ ԱՄՕԹԻԱԾ
ԿՆՈՋ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ո՛հ, այդ մերկութիւնները տգեղ ու տխուր՝ դողա-
ցող կամ կիզող մարմիններու՝ և անլոյս ու անարե
նոգիներու. ատիկայ աններելի ամօթն է դարու մը, որ
հարուստ է նիւթով եւ լոյսով. որ բազմաւոր է քրիս-
տոնէական հաւատքով ու բարոյականով. բայց բիւր
ափսոս, աղիւս է սրտով ու դժբաղդ՝ վատասեալով նկա-
րագրով: Կնոջ — մանաւանդ հայ իտէալ կնոջ — պատ-
ուախնդիր ամօթխածութիւնը, զթոտ գուրգուրանքը
և զոհաբերուիլ զիացող, կրցող ու սիրող ոգին, զսպա-
նակուած բարեպաշտիկ զգացումէ և այլոպաշտ ձգ-
տումէ՝ պէտք է ջանք թափէ ծածկելու այդ դողացող
կամ այրող մերկութիւնները մարմիններու և ջահաւորե-
լու անարե ու սգազգեաց թշուառութիւնները նոգիներու:

Ֆիզիքական մերկութիւններու զգեստաւորման
մասին ոչինչ կայ անկարելի բնատուր բարութեանը
տու՛ն և կնոջ սրտին, և զօրութեանը առջև իր գութին.
միայն թէ, գոհ իր բնական ու բարոյական շնորհներու
պարզ և ատուլ իսկ կոխարդիչ գեղէն, ինքը, կիներ,
գիտնայ մերկացալ սնապարծութիւնը աւելորդ պեր-
ճանքներուն և սովորի բարեգործութեան սրբազան գան-
ձանակին մէջ նետել, ինչ որ իր քմահաճ հաճոյքին,
իր յուայտ կերուխումներուն, և սին կամ կեղծ դար-
դարանքին ունայնութիւններուն համար կը մսխուի՝
այնքան շռայլօրէն և այնքան... սիրով! բայց, դժբաղ-
դաբար, յաճախ կրայոյդ և սրբապիղծ կամ սնապարծ
զգացումով:

ԿԻՆՐ ԱՄԵՆԱԿԱՐՈՂ՝
ԵԹԷ ԱՐԹՆՆԱՅ ՀՈԳԵՒՈՐ ՄԱՅՐՈՒԹԵԱՆ
ԿՈԶՈՒՄԻՆ ՄԷՋ

Օ՛, գիտեմ թէ՝ «դժուարինս կը խնդրեմ» աշխար-
հիկ ու փառատենչիկ, որկրամու ու հաճոյամու կնոջմէ.
բայց կը հաւատամ նաեւ թէ կը խնդրեմ «ո՛չ անկարելի»ն
իւ իսկական կոչումին գիտակից իգական պերճ նոգիներ:
Մեր տեսութիւններուն ընթացքին քանիցս ըսած և
կրկնած ենք և հոս անգամ մը ևս կը շեշտենք թէ,
կիներ, թէ և զեռ կը յամենայ ֆիզիքական կեանքի յա-
տուկ իր բնագոյական պարտականութիւններուն մարդին
մէջ միայն — պարտականութիւններ՝ որոնք որքան ալ
բնական և անհրաժեշտ ըլլան չեն սակայն էականն ու
վախճանականը իրեն սահմանուած կոչումին — բայց,
իր էութեամբը և բուն ու բարձրագոյն կոչումովը հո-
գեոր ու բարոյական կենդանի գեղեցկութիւններ ծնա-
նելու, սնուցանելու և մեծցնելու կոչուած, ան, կիներ,
պիտի դառնայ, պէ՛տք է դառնայ, և կրնայ դառնալ
ամենակարող՝ եթէ արթննայ իւր Հոգեւոր Մայրութեան
պարսկանութեան զգացման մէջ: Ֆիզիքական կեանքի
Առաջին Մայրութեան զինք պատրաստած է ԲՆՈՒ-
ԹԻՒՆԸ. հոգեոր կեանքի այս եկրորդ Մայրութեան
պէտք է պատրաստէ զինք իւր ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, մշակումովը իւր հոգիին և
արթնութեամբը իւր մէջ ի զօրութեան եղող աստուածա-
յին գիտակցութեան:

ԱՅՐԵՐԸ ԵԹԷ ԶԱՆԶՆԱՅԻՆ...

Կնոջ իգութիւնը միայն մեծարող այր մարդուն
անասնականութիւնը, եթէ լիովին ճանչնայ անոր այս

Երկրորդ Մայրութեան մեծութիւնը — եթէ հաշիւի
չառնենք իբրեւ առաջին դասիաբալի իր հոգեւոր ծնո-
ղութիւնը — և յարգալիր պաշտամունքով սպասարկէ
անոր, կինը աւելի հեշտիւ պիտի արթննար իր բարձ-
րագոյն Եսին գիտակցութեանը մէջ և գիւրութեամբ ալ
հրաժարած ունայնաբոյր հաճոյքներէն ու սնափաճ
պերճանքներէն, շատ բնական շարժումով մը պիտի
ուզէր ու կարենար իր աստուածայնորէն գիտա ու
գուրգուրոտ սէրը տարածել ու... Բաշխել՝ իր Մայրու-
թեան յարող ու փարող հոգիներուն, և փայփայել զա-
նոնք՝ սրտով, սնուցանել՝ սիրով, սփոփել՝ ժպիտով և
յագեցնել նոյնիսկ... հոգեսուն արցունքով...

Վսեմօրէն գեղեցիկ, սրտագրաւ, և սփոփարա՛ր
խորհուրդ... երևակայել մեր ընտանեկան և ընկերա-
կան հաւաքոյթները՝ Շահապետեանը տակ դրուած
ազնուաշուք և ազնուաշունչ սիկիմներու, ուր, այբեր,
յարգանքի մանաւանդ հրաւիրուած իրենց — կիներուն
— պաշտելի քան մեծարելի չնորհներուն, մնային ակըն-
կառոյց՝ յայտնութեանը անոնց լուսալիր տաղանդնե-
րուն, ազգմանը՝ կրակող թելադրանքներուն՝ և արտա-
սանմանը՝ անոնց սրտախօս պատգամներուն, ապրելու
համար բարձրագոյն և երջանկագոյն կեանքը՝ նուի-
րումի և ծառայութեան: Ո՛հ, իգական հոգիին բարու-
թենէն և գեղեցկութենէն այսպէս ուժգնօրէն բռնուած
ու բարձրացած այրեր, արդեօք մեծ ու վսեմ ինչե՛ր
պիտի չփորձէին՝ արժանի ըլլալու համար անոնց սիրոյն
և յարգանքին, անոնց գովքին ու փայփայանքին,
մարդկային կեանքին տալու համար դոյզն ինչ աւելի՛
արդարութիւն, աւելի՛ սրբութիւն, աւելի՛ խաղաղու-
թիւն և աւելի... մարդկայնականութիւն...

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԲԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՆՃԱՌ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա՛, շունչը, ուրեմն, որ պէտք է ոգևորէ, և
ահա՛ ոգին՝ որ պէտք է լարէ ու վարէ այրերն ու կիները,
իրենց ընկերական կենցաղին մէջ ուր, պէտք է խորհիլ,
ճոնչնալ և ընդունիլ թէ՛ անձնական հաճոյքի եւ վայելի
պահանջներէն զատ և նոյնիսկ անկէ աւելի և վեր՝
իրենց կ'սպասէ ճառապանքը նմանին, ի՛նչ որ ալ եղած
ըլլայ աղբիւրը այդ տառապանքին, անհատական մե՞ղք՝
թէ ժառանգական ախտ ու կեղտ. անտեսական ճնշո՛ւմ
թէ քաղաքական բռնապետութիւն: Մարդկային բարձ-
րագոյն գիտակցութեան և բարոյականին պահանջքը և,
ինչպէս տեսանք, նոյնինքն անհատական բարօրութեան
գաղտնիքն է՝ նուիրում եւ ծառայութիւն հանուրին եւ-
ջանկութեան. խոնարհներու, մոռցուածներու, բաղդէն
անժառանգ՝ կամ կեանքէն անտեսուած զրկուածներու.
լացող վշտահարներու՝ թէ լո՛ւռ միացող և հատնող
սգաւորներուն վրայ քնքշօրէն թառած գիտա հոգիին
գեղեցկութիւնը, անոնք վեր առնելու ճիգին վսեմու-
թիւնը, անոնց տխուր կեանքին վրայ ցօղուած միւի-
թարութիւնը և դժխեմ ճակատագրին վրայ շողարձակ-
ուած համակրալիր ժպիտը՝ գերագոյնն է բարութեան
եւ անճառելի երջանկութեան. ՇՆՈՐՀ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ
ԵՒ ՎԱՅՆԷ՛ԼԻ ԽՈՐԻՆ՝ զորս գնելու համար կ'արժէ
այրել, մոխրի վերածել և չորս հովերուն ցրուել բո-
լորը՝ ինչ որ կը կազմեն ու կը ներկայացնեն մեր
գձուձ Եսին շահերը, հաճոյքները, սէրերն ու փառքերը,
վստահ թէ՛ անոնց մոխրներուն մէջէն մեր կեանքը
— կեանք գտուած ու սրբուած — իրապէս և իսկապէս

պիտի տայ մեզի այն՝ ինչ որ պատրանք էր միայն
իրբեւ շահ, հանոյք, սէր ու փառք, չողարձակուած մեր
ստորին Նախ բռնկուեցէն ու բոցերէն...

ԻՐԱՊԷՍ ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՒ ՕՐՀՆԵԱԼ ԿԵԱՆՔԻՆ
ԶԵՂՈՒՄՆ ՈՒ ՅՈՐԴՈՒՄԸ

Այսպիսի լա՛ւ իմացուած երջանկութեան. կամ լաւ
ևս՝ նի՛ւթ ըմբռնուած կեանքի մը կոչումով թե առած
մեր ամուլին թռիչքը — որուն անշուշտ երամովին պիտի
միանան իրենց ազնուական շունչին տակ թեաւորուած
բազմաթիւ ուրիշներ —, թէ՛ իրենց բնականաբար քա-
ղաքին և թէ՛ իրենց թեւածումներուն հանդիսարան՝ հե-
ռաւոր թէ մերձաւոր այլ հորիզոններուն մէջ, առիթ
պիտի ընծայէ արթնութեանը և կազմակերպեալ միու-
թեանը, նոր կեանքով եւ յղացումներով ոգեւոր խում-
բերու. և այսպէս հետզհետէ բղխուն, ծաւալուն և ծո-
վացեալ երջանիկ կեանքի մը ալիքները պիտի երթան
սփ առնել ու բաղխել դռները շատերուն՝ ողողելու
համար ընտանեկան նոր յարկերը բազմաթիւ ամուլներուն,
Երանի՛ անոնց, որ «ծարուի երջանկութեան», պիտի
զիտնան ճամբայ տալ իրենց հողիներուն անդաստանէն
ներս, քաղցրահոտ այդ ալիքներու հոսանքին, ու պիտի
զիտնան խառնել անոր պայծառութեանը, սիրածոր
բղխումները նաեւ իրենց սիրտերուն՝ կազմելու համար
առատաբուրդի և մշտահոտ աղբիւրը իրենց երանական
կեանքի Նշեմին:

ԻՍԻԵՐԱՐ ՅՈՒՇԱԾՈՒՄ

Առաքելաշնորհ՝ Ամու, մարդիկ հազուադէպ իմն
կը հասկնան իրենց օգուտն ու բարիքը ու դժուար՝ կը
ճանչնան իրենց ճշմարիտ բարեկամն ու բարեբաւը.
ուստի Ազնիւն ու Նուիրեալը, Գործիչն ու Առաքեալը,
պէտք չէ միամիտ ակնկալութիւնը ունենան միշտ գըր-
կաբաց ընդունելութիւններու և հեշտ նուաճումներու:
Անոնք, իրենց նուիրումին մէջ, որքա՛ն ալ անշահա-
խընդիր ըլլան և իրենց վերաբերումներուն մէջ քաղցր
ու փափկանկատ, պայքաւ մըն է որ պիտի մղէ իրենց
Բարութիւնը՝ Զարութեան, Իմաստութիւնը՝ Տգիտու-
թեան, Ազնուականութիւնը՝ Գոհակութեան, Ազատամը-
տութիւնը՝ Անձկամտութեան և Գիտութիւնը՝ Նախա-
պաշարումներու դէմ. ուստի և՛ պիտի չհասկցուն շատ
անգամ ու պիտի ողջունուին ծափ ու ծիծաղով, ծաղր ու
ծանալով, հեղնանք՝ արհամարհանքով, թուք ու մուրով
և... քար ու քանակոծումով, ու պիտի հալածուին,
պիտի չարչարուին ու թերեւս... պիտի խաչուին, բայց...
«Երանի՛ հալածողներուն...»:

Ուրեմն, նուիրեալ՝ Ամու, զգո՛յն թուլացումէ և
ուրացումէ. չգո՛յն գորշանքէ, քէնէ և յուսահատ հրա-
ժարումէ: Տանիլ՝ համբերութեամբ, կրել՝ քաջութեամբ,
նայիլ՝ դուրսով և ներել սիրով՝ վնասկան յաղթանակի
դէնքերն են ասոնք. դէնքեր ո՛րքան բութ՝ նո՛յնքան և
սայրասուր, ո՛րքան թոյլ՝ նո՛յնքան պողպատածոյլ. ո՛ր-
քան ոչ-վիրատու՝ նո՛յնքան ալ սակայն մահացու են Զա-
րիփն դէմ, Մեծանձն ու պատկառելի, անվանդ ու
անպարտելի, անվատ և անտեղիտալի այս կեցուած-
քի՛ն մէջ մանաւանդ ի հանդէս պիտի գան անձին ուրա-
ցումը, նուիրումին դեղեցկութիւնը, զաղափարին

անանձնականութիւնը, և պիտի հիւսուի պսակը՝ իրական փառքի, ու պիտի ճաշակուի քաղցրութիւնը՝ յաղթանակի:

ՓՈՔՐՈԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

ԵՒ

ՄԵԾՈԳԻՆԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆ - ԵՐԳԸ

«Ինչո՞ւն պէտք է, ես տուն ու տեղ ունիմ և զաւակ ու ամուսին. ունիմ գործեր և հողեր, ինչո՞ւ ողջ գլուխս դնել տակը Աւետարանին և ծախել հանգիստս անարժաններուն...»:

Փառամոլ ցոյցերու հովով թեւ առած և հրապարակ իջած, տօսն դափնիներու գեղով և գինով կաշառած փոքրոգիներու յանկերգն է տախտակ, յանկերգ տըխտէր ու տաղակալի՝ որուն չեն կրնար ձայնակցիլ մեր Ամուլը և իրենց հոգեւոր աշակերտները որոնք կը սիրեն ու պիտի սիրեն ձեռնել փուշեր՝ քան քաղել վարդեր. գրկել սառածներ՝ քան փայփայել տաքցածներ. կշտացնել սովածներ՝ քան հիւրասիրել յագեցածներ. շոյել սրտողածներ՝ քան գգուել բարեկամներ. որովհետեւ իրենց նպատակն ու կոչումն է «տալ քան տանուլ», «խնդացնել» քան խնդալ. «հաճոյք պարգեւել» քան հաճելի ըլլալ, և այդ՝ իբրեւ պահանջք իրենց ինքնաբաւ լիութեան, յորդազեղ սիրոյն և անսպառ երջանկութեան:

Մ Ա Ս Ն Թ.

ԱՐՇԱԼՈ՞ՅՍ ԹԷ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

ՎԱՅԵԼՔԻ ՇՈՒՍԿ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԹԷ ՎԵՐՋԱԼՈՅՍ

ՎԱՅԵԼՔԻ ՇՈՒՍԿ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ

«Ունայնութիւնն ունայնութեանց...»
Իմաստունին անիմաստ խօսքն է տգիտա-
բո՞յր...»

Բարեկամներ, պէտք է գիտնալ չիք ինչ
ունայն և ընդունայն։ ՅԱԻՏԵՆԱԿԱ-
ՆՈՒԹԻՒՆ և ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ՝ ա՛յդ է
ճակատագիրը իրերուն, կեանքերուն և
հոգիներուն։

Թէ հարցնեն. «Ո՞ւր է ԿԱՅ ԱՆՇ Ո՛՞Ւ-
ՆԵՐՈՒՆ» պատասխանեցէք. — «Հո՛ն»
ուրիշ անոնք եկան օր մը երբ չկային—
ծոց ու ծագում խորհրդաւո՞ր... Եւ հոն՝
ուր սերմանուեցան, ծաղկեցան և պտուղ
տուին— ծոցը կեանքին ու աշխարհին և
ծոցը դեռ ասպրոց հոգիներուն։ Հո՛ն վեր-
ջապէս՝ ուր հուսկ ուրեմն գացի՞ն սուղ-
ուեցա՞ն. միւս անսես ծոցը՝ անլո՞յս
խորհուրդին...»

Բարեկամներ, մինչև բացուին փակ դուռ-
ները այդ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ, յուշիկ կամ
ուժիկն հարուածներուն տակ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ,
օ՛ն, վեր բռնենք ճաշակելու ՅՈՑՈՒՆ
և ՀԱԻՍՏՔԻՆ, որպէսզի ՈՒՆԱՅՆ չոտե-
նուին զոյգ օրրանները՝ ԿԵԱՆԻՆ ու ԳԵ-
ՐԵՋՄԱՆԻՆ։

Հ. Բ. Ո.

ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԻՍԿ

ՄԵԾ ՈՒ ԵՐՋԱՆԻԿ

Բարութեամբ բեղուն, պարտականութեամբ ծաղ-
կուն, և յորդազեղ երջանկութեամբ թաթառուն կեանքի
մը ձիգ տարիները, երազի մը նման գոգցես աննկատ
սահած անցած են, և հրաշափառ արեն անոր սկսած է
խոնարհիլ ի մուտս, վերջալոյսի դիւթական դեղով ու
գոյնով բոցավառ՝ բայց պատրաստ սուղելու և չիջելու...
Այո՛, մեր Տիպար Ամուլը եկած հասած է դուռը ծերու-
թեան և մօտեցած անդունդը մահուան։ Տարիներու բե-
ռան տակ զալարուած մարմինը, թէև միշտ վայելչօրէն
պատկառելի, բայց ուժասպառ ու գունաթափ, սկսած
է թմրիլ ու թառամիլ, դանդաղիլ ու դողալ։ Յառաջա-
ցած տարիքի և յոգնաբեկ կեանքի յատուկ ցաւատանջ
տկարութիւններ սկսած են փորձել՝ պղտորելու համար
իրենց վեհանգորր կեանքին անամպ երջանկութիւնը,
Քունը՝ փախած աչքերէն։ ուժը՝ թափած դնդերներէն։

քիմքը կորուսած ճաշակ և բերանը՝ ախորժակ. աչքերուն լոյսը վարագուրուած և լսողութիւնը ծանրացած՝ ողջ մարմինը սկսած է քայքայիլ և զգայնութիւնները մարիլ...

Տխո՛ւր ու դառն վիճակ՝ որ «ունայնութիւն» ազդակել պիտի տար շատերուն և յուսահատութիւն ներշնչեր վատերուն: Բայց հոգեով արի ու բարի մեր Ամօլը, բուն իմաստուն եւ նշմարապէս իմաստներ, փուլ գալ սկսած մարմնոյն աւերակներուն մէջէն իսկ գիտէ երգել գեղեցկութիւնը, նշմարութիւնը, բարութիւնն ու յաւիտեանականութիւնը իրերուն, կեանքերուն եւ հոգիներուն, և անվերջ ոգիով ողջունել Մահը — երևոյթ նոր և պահ խորհրդաւոր լինելութեան — որ իր դժնեատեսիլ ուրուականը սկսած է պտտցնել իր կեանքին շուրջն ու վերեւ:

Ուրիշ՞ ստկայն, պիտի ըսուի, ստոյիկեան արիութիւնը, ինչալ՞ ապալելու, քայքայուիլ՝ փոշիանալու և սուղուիլ՝ անյայտանալու մօտ այս մահկանացուներուն:

Հարցումը աւելորդ չէ՞ անոնց համար որ տեսան՝ լոյսը իրենց խորհուրդին. որ շօշափեցին՝ ամրակուռ խարխսը իրենց հաւատին. որ զգացին՝ համադարկ տրոփը իրենց Սիրոյն և հանդիստանս եղան յուսալից թաւալումին անոնց վեհ ու վսեմ կեցցադին: Այդ բոլորին նեցուկ, օթեան կամ օրրան ծառայող մարմնոյն թուլութիւնն ու տկարութիւնը, ցնցումն ու երերումը, փլուզումն ու քայքայումը և հուսկ ուրեմն փոշիացումն ու շոգիացումը՝ ազատագրումն ու թոխքը պիտի ըլլայ դեպի իւր աղբիւրը հոսող եւ հուսկ կայանը խոյացող բանուած հոգւոյն՝ որ թէև վշտաբեկ ու վրդով

մարմինով, բայց անխռով ու անայլայլ՝ կը շարունակէ վայելել հասուն քաղցրութիւնը, անսպառ լիութիւնը և աննստ գեղեցկութիւնը արժանավայել կերպով ապրուած կեանքի մը անմահ ու անմեռ յիշատակներուն...: Յիզիքական կեանքին քրանաթոր ջանքերուն և տառապալիր ճիգերուն միջոցաւ իր իսկութեան տիրացած և իր կատարելութեան հասած, և նոյն այդ կեանքին փորձութիւններուն բովէն անցած՝ զառւած և ազնուացեալ դուրս եկած, համակ հոգիացած, և ըսենք՝ տեսակ մը ասուածացած հոգիներ են անոնք, որոնց համար մարմնոյն ծերութիւնը, հոգիին երիտասարդութիւնը, և մարմնոյն մահը՝ հոգիին անմահութիւնն է. ահա՛ թէ ինչո՞ւ մեր ամօլը չ'անիծեր իր պարսկականութեան զոն մարմինը և չ'երկնչի՛ր՝ զինք ազատագրութեան, անմահութեան և նոր կեանքի կոչող և առաջնորդող մահէն:

ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԽՈՐԻՍԽՈՎԸ ՍՆԱՆՈՂ

ԵՐՋԱՆԻԿ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Առողջ մարմնով՝ — բա՛ղդ նախանձելի — և մուշաւանդ անդորր խղճով ու անխոց սրտով — բա՛ղդ իսկապէ՛ս երանելի — ծերութիւնը, մին է արդարեւ և թերեւս մեծագոյնը՝ օրհնուած կեանքի թանկագին բարիքներէն. և եթէ ատոք ու ծանրաբեռն է ան բարի, գեղեցիկ ու ճշմարիտ կենցաղի մը ճօխ արդիւնքներով, այդպիսի ծերութիւնը երջանկագոյն հուսկ հանգըրուանն է անցաւոր մեր այս կեանքին: Անմեղ բայց անզգայ մանկութեան, միամիտ ու անփորձ պատանկութեան, տենդոտ բայց կոյր ու կրքոտ երիտասարդութեան և պայքարող ու տառապող չափահասութեան

ի դին տքնումի և քրտինքի, անկուժի և արիւնի պատ-
րաստած ու սարքած նոյս սեղանն է այդ, որուն լուռ
ու խաղաղ վայելքին հրաւիրուած են ծերերը, ձմրան եղա-
նակին փեթակին մէջ քաշուած և բջիջներու խորիւ-
խովը սնանոյ մեղուներու հանգոյն:

Սիրով թաթառուն և գեղեցիկ ու բարի գործերով
առլցուն յիշատակներու ճոխ պաշար՝ ամբարուած ու
պատրաստ ունենալ, և երբ հնչէ ժամը հանգստի, մթեր-
ուած այդ խորիւխին մէջ փակուած քաղցրօրէն սնա-
նիլ՝ թո՛ղ իմաստուն և հեռատես անտեսադիտութիւնը
ըլլայ ամէնուն: Դրամ միայն դիզող հարուստը, ագուհ
կամ ոչ, երբ զան օրերը կեանքի աշնան, ուժաթափ և
գունաթափ, անկարող ուտելու և մարսելու՝ պիտի մնայ
դառարկ ստամոքսով եւ անսուղ հոգիով: Մինչ իմաս-
տուն, բարի և արդար կեանքով և նուիրեալ սիրով
բարոյական գունձ ամբարող ծերունին, անօթի իսկ մնայ
մարմնով՝ պիտի յագենայ հոգիով: Որովհետեւ նա, — իմաս-
տուն ծերունին — մտովի միշտ ի ձեռք խնկարոյր յիշատակ-
ներով ծաղկաղարդ ու պողպաղից Եդեմին մէջ իր ձեռա-
կերտ ներաշխարհին, պիտի շարունակէ չնչել զովու-
թիւնը հոն փչող սիրոյ մշտաշունչ զեփուռներուն, ըմ-
պել ջուրը՝ զայն ոռոգող յիշատակներու անմահական
ազբիւրններուն ու ճաշակել քաղցրութիւնը՝ նոյնպէս հոն
մշտածօր հոսող սիրոյ երջանկութեան:

ԿԵԱՆՔԻ ԵՐԿՈՒ ԾԱՅՐԵՐՈՒՆ ՓԱՐՈՒՄՈՎԸ

ՀԱՆԳԻՍԱԳՐՈՒՄ

ՍԵՐԱԼԻ ՊԱՏԿԵՐ

Տարիքով պատկառելի և ձիւնափառ ալիքներով
յաւէտ պաշտելի ծերութիւնը ինքզինքին համար ըլլալէ

զատ փաղցրանոյց եւ հոգեսուն օրհնութիւն՝ է՛ նաև
օրհնութիւն լուսաւնորհ՝ իր ընտանիքին և իր հա-
մայնքին: Ուստի անոր հովանաւորութեան շուքովը
փառաւորուած և ներկայութեան շնորհովը պատուուած
պէտք է զգան ինքզինքնին տնեցիք և քաղաքացիք:
Ծերերուն վերջալուսային վեհանգործ խաղաղութեամբ
օծուն և դիւթական գեղ-գոյնով զուարթուն դիմագիծը
ու քաղցրադոյն սիրոյ փափկանոյշ արտայայտութիւնը
սակայն, է՛ն խօսուն ու գրաւիչն է մանուկներուն համար:
Քոռներ սիրուն ու կայտառուն՝ թրթռուն սէրերն ու երազ-
ներն են անոնք մեծ հայրերուն ու մայրերուն, որոնց շուրջը
կը թևադարեն ցնծալին կամ գոգցեալ դուրգուրալի կը
թառին՝ զերթ զուարթուն հրեշտակներ: Երանական
անձա՛ռ վայելք՝ զոր երբեք վայելած ըլլան այդքան
մաքուր և անեղծ՝ յընթացս իրենց երկարամեայ կեն-
ցադին: Ըսէ՛, ընթերցո՛ղ, կա՞յ արդեօք պատկեր մը այն-
քան սխալի, որքան կեանքի երկու ծայրերուն այսպէս
գրկում — փարուսովը հանդիսադրուած կենդանի այդ
նկարը, որուն մէջ սրտագրաւ կը պատկերի լուսածա-
ծան խորհուրդը ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԱ-
ԼՈՅՍԻՆ, որ խորհուրդն իսկ է ՕՐՐԱՆԻՆ, ՈՒ ԳԵՐԵՋ-
ՄԱՆԻՆ, խորհուրդը կ'ըսեմ ԾՆՈՂ ԵՒ ՄԵՌՆՈՂ ԿԵԱՆ-
ՔԵՐՈՒ ՅԱԽԵՐԺԱՑԵԱԼ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ . . .

Ծ Ե Ր Ը

ԼՈՅՍ, ՇՆՈՐՀ ԵՒ ՕՐՀ ՆՈՒԹԻՒՆ

Ծերութիւնը, է՛ նաև կեանքի փոթորկոտ ովկիանին
ափին վրայ վեհօրէն գահակալող անփոքր նաւահանգիստը,
որուն լուսաբնակ փարոսին պիտի նային յուսալից, և
անոր խաղաղութեան պիտի դիմեն բերկրալից՝ հան-

սիրաթրթիւն՝ երկիւղած լռութիւն և կրօնաբոյր խա-
ղաղութիւն։ «Այսօր կայ, վաղը կրնայ չիջիլ Արեւը
մեր կեանքին։ զգո՛յ՜, թո՛ղ իր հանդիսաւոր մուտքը
սիեզերքի խորհուրդին մէջ պարուրուի վերջալուսային
մեծավայելուչ խաղաղութեամբ և իր անմահութեան առա-
ջին օրրան մեր հոգիներուն մէջ սուղումն ալ՝ տեղի ու-
նենայ՝ յուշիկ, գոյներու, բուրումներու, ազօթաշունչ
մրմունջներու և հոգեկան թրթռումներու համանուագ
ներգշնակութեան մէջ։ Եւ այս՝ — կ'աւելցնեն արեւ-
նածին և հոգեծին հարազատներ— ո՛չ միայն պարտքն է
մեր երախտազգած հոգիներուն տխրաբոյր, այլ պատշաճ
պահանջքը՝ գերերկրային երանական նոր կեանքի խոր-
հուրդին նախատօնի այս պահուն»։

Այո՛, կը խորհիմ թէ այսպէս պիտի զգան, մտածեն
ու գործեն խորհրդակիր (mystique), բարի և զգայուն,
հոգեծին ու սիրածին զաւակներու հոգիները, և այդ՝
գերագոյն վայելիքի նուսկ բաժակը պիտի ըլլայ իրենց—
երջանիկ Ամոլին— մատուցուած կեանքին՝ զոր բարձր-
օրէն ըմբռնեցին, զոր ճշգորէն գնահատեցին, զոր գե-
ղեցիկ մշակեցին, զոր բեղմնաւոր ճոխացուցին, զոր
սուրբ սիրով քաղցրացուցին, զոր երջանիկ ճաշակեցին,
զոր լուսաւոր ճառագայթեցին, զոր արժեւորած փո-
խանցեցին և զոր անմահացուցած՝ պիտի իջնեն ի դե-
րեզման... Կեանք ու յիշատակ՝ յաւէտ օրհնեալ, փա-
ռաւորեալ, խնկելի՛ և պաշտելի՛...

Ա Ն Մ Ա Հ Է Հ Ո Փ Ի Ն

«Բայց ճակատագրական բաժանումը մահուամբը
միոյն... Այլիացած ու կարելիք վերադարձը հոգին արդ-
ե՞օք յուսահատ պիտի չողբայ սերն իր սրտին, պիտի
չկոծէ՞ անմխիթար՝ հեքը հատած ու սառ կտրած

կուրծքն իրեն, զոր այլեւս պիտի չգայ ջեռուցանել
շունչը սիրատուք իր անզուգական պաշտելի գոյգին...
Պիտի չանիծէ՞ հուրով ու բոցով, իրենց երջանկու-
թեան դաւաճանող օրէնքն ու կարգը տիեզերքին՝ և
զայն կերտող, լարող, վարող ուժն անզգայ մեծ հոգիին...
Ու պիտի չձայնակցի՞ հեծկլտալէն՝ կեանքը ու իր փառ-
քըն ու անցաւոր բարիքները շալկօրէն վայելելէ յե-
տոյ՝ բոլորին ալ բաժակին խորը դիրտ — դառնու-
թիւն, «ոչնայնութիւն» վանող, երգո՛ղ իմաստունին...
Շատ բնական և շատ արդար հարցումներ են

անձկալի՛ կմա՛խք կտրած, սուղի՛լ սկսած կեանքին առջև
մեզ ուղղուած անոնց կողմէն՝ սրտնք միշտ սկեպտիկ
կեանքին և անոր տուած կամ առկ կրցած փառքերուն,
բարիքներուն ու վայելքներուն չտիին, արժէքին, տո-
կունութեան և տեականութեան հանգէպ՝ կը մնան վե-
րապահ մեր լուսաքն հաւատքին ու ոգիին առջև։

Յուսահատ և յոռետես այդ հարցումներուն մենք
կը պատասխանենք սակայն «ո՛չ»։ Այո՛, երջանիկ մեր
զոյգին միոյն զագաղին առջև — պահարան Ս. նշխար-
ներու — առկէ վերջ մտիղկային տկար բնութեան ար-
ցունքի և նոյնիսկ բողոքի տուրքը, մենք կը պատաս-
խանենք «ո՛չ»՝ յոյս քաղած ճիպար ամոլին աներկեան
հաւատքին և լոյս առած անոր իմաստասէր գիտութեան
Այդ գիտութիւնը բացատրած էր իրեն — երբ դեռ
կ'ապրէր ու կը խորհէր, երբ կը սիրէր ու հաղորդ էր
խորքին ու խորհուրդին գոյութեան ու գոյացութեան —
խսկական իմաստն ու արժեքը կեանքին. և այդ հա-
լաւսքը լուսաւորած՝ խորհուրդը գերեզմանին։ Այո՛,
ան սովորած էր թէ յաստիս կրնան անքակտելի փարու-
մով «մէկ բարձի վրայ ձերանալ», բայց և բաժնուած՝
մահանալ ու միասին չգնանալ՝ պահելով սակայն մի-

ութիւնը՝ աշխարհային եւ անդրաշխարհային կեանքին միջեւ, եթէ ոչ տեսանելի մարմնոյ պատարայր երես-թով, բայց ստուգապէս՝ բուն իրականութեան անտեսանելի կապով:

Թերեւս նախ չէին գիտեր, բայց սպրեւով խելամը-տեցան ու փորձելով հաստատեցին ու սիրելով համոզուե-ցան թէ ոյժն այդ հոգեւոր եւ անկորնչելի իրականութեան — հոգին — կարող է թափանցել, գլխ աւելի՛ չ'իւթին, միջոցին եւ ժամանակին մէջէն՝ յաւերժական սպրումի անմար գօրութեամբ:

Այո՛, մենք կը մերժենք յուսահատութիւնը վերապ-րող զոյգին, երբ գիտենք թէ մեր ամուսն իմաստութեան հիմն էր կեանքին յաւե ժական գոյութիւնը՝ ծնունդէն առաջ, ծնունդէն վերջ, եւ մահուանէն անդին... Արդարեւ ծնունդ եւ մահ, սկիզբ եւ վախճան, յարաբերական ի-մաս ունեցող բաւեր են եւ չունին երբեք բացարձակ նշանակութիւն: Իրականին մէջ ոչինչ կապես կը ծնի ու կը մեռնի: Ամէն ինչ կար ու կայ՝ մեր տեսութեան ֆո-ղարկեալ, եւ ամէն ինչ կը մնայ ու պիտի մնայ ձեւա-փոխեալ՝ բայց մեր փիլիքական աչքերէն փակեալ ու պարուրեալ, եւ աւելցնենք, իմացականութենէն ու դա-տողութենէն ալ ընդ միշտ վրիպեալ...:

Աստուծոյ — առէ՛ք բոլոր իմաստասիրական լայն ու խոր առումով — ամենաաւան աչքին առջեւ լրիւ տարած-եալ այդ կեանքը կամ գոյացութիւն — իրականութիւնը ներ-քին թէ արտաքին, տեսանելի թէ անտեսանելի՝ յաւեր-ժական ներկայութիւն մըն է իրեն համար: Ան, մեր սահմա-նափակ ու ակար գիտակցութեան առջեւ կը պարզուի ծնունդէն վերջ եւ երկրաւոր գոյութեան ընթացքին, հետզհետէ լուսաւորեալ ներկայով մը, ներկայ՝ որ կեան-քի մշտաշարժ հոսանքին տակ ծալ ի ծալ թաղուած՝ կը

վերածուի Անցեալի՝ — միշտ արժարժելի եւ յարուցանելի յիշատակ — եւ նոյն այդ ներկային ալ տակաւ առ տակաւ ու քայլ առ քայլ թաւալումովը կը դառնայ լուսաւո-րելի եւ տեսանալի ապագայ. ուրեմն, ներկայ, անցեալ, ապագան, ինչպէս կը տեսնուի, մեր կողմէն եւ մեր հասկացողութեան համար յորինուած բաւեր են եւ էապէս ոչինչ կը նշանակեն՝ գրկելով յաւիտեական եւ անհատ գոյութեան մը հոսանքը, եւ կապես մի եւ նոյն գոյութիւն՝ որ չունի ո՛չ ծնունդ, ո՛չ կեանք եւ ո՛չ մահայն-պէս՝ ինչպէս սովորաբար կը հասկնանք:

Ուրեմն տիեզերական անհուն խորհուրդին ծոցէն — խոր-հուրդ՝ մեզ համար անչուշտ — խորհրդաւոր իմն դուրս եկած մարդկային կեանքը, առաւել կամ նուազ լուսա-ւոր կամ բողբոսող թաւալումով մը երկրաւոր կենցաղի իր մարդին մերթ ծաղկալից՝ միշտ փշոտ, մերթ խա-ւարչափն ու մերթ լուսաւոր, մերթ հեշտալի՝ բայց շատ անգամ արցունքոտ եւ արիւնոտ ճամբաներուն վը-րայէն, առաւել լուսաւոր եւ պայծառացեալ, առաւել ծաղկեալ ու ճոխացեալ, առաւել ուժեղ եւ ազնուաց-եալ՝ մահուամբ վերստին կը մանէ ծոցը միւսնոյն խորհուր-դին՝ յաւերժութեան դրուր նախին: Այս մասին ոմանց — չըսելու համար ամէնուս — ագիտութիւնը, այլոց ըմբռ-նումի տկարութիւնը, շատերուն ալ հոգեկան կուրու-թիւնը երբեք իբրեւ փաստ չեն կրնար ծառայել կեան-քի ունայնութեան եւ գերեզմանի անեութեան: Եւ այս՝ հաւատաւոր եւ իմաստասէր մեր Ամուսին համար, բնու-թենէն քաղուած, բանականութենէն փաստուած, բնազ-դէն ազդուած, խիղճէն պատգամուած ու երջանիկ սէ-րէն պահանջուած պարզ ճշմարտութիւն մըն է: Նոյնը չի՞ հռչակեր նաեւ գիտութիւնը, երբ կը բանաձեւէ իր փորձառութիւնն ու փորձարկութիւնը ըսելով. «Ոչինչ կ'ըս-

տեղծուի, ոչինչ կը կորսուի, ամէն ինչ կայ ու կը մնայ ձեւափոխուած»:

* * *

Ուրեմն, ի Տէր հանգած իր պաշտելիէն բաժնուած, կամ ինչպէս կ'ըսեն, այրիացած — մարմնով անշուշտ — Զոյգը իր գիտական և բարոյական ծանօթութիւններով, հաւատքով և բարձրագոյն բնազդներով արիւցած, հակած իր աննման կողակցին գերեզմանին՝ և ամփոփուած իր ներաշխարհին մէջ երանօրէն ապրուած կեանքի մը գեղանիւսած յիշատակաց խորանին վրայ զոյգ այդ օրաններուն մէջ՝ — գերեզման եւ յիշատակաց խորան — կ'օրօրէ անմահական կեանքի մէջ նորածին՝ իր պատշէլիին հոգին, սիրամբով ազօթքներով ու երգերով, խնկաւէտելով անոր յիշատակն ու նոր կեանքը միանգամայն, ծաղկով ու խունկով:

ՕՐՐԱՆ ՈՒ ԳԵՐԵԶԻՄԱՆ
ՏԵՍԱՆԵԼԻ ԿԵԱՆՔԻՆ ԶՈՅԴ ԵԶՐԵՐՈՒՆ
Ն ՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Օրբան ու գերեզման...:

Յայտնուած կամ տեսնելի կեանքին այս երկու եզրերը, թառած՝ տեսանելի կեանքը կանխող ու նոյն կեանքը յետ մահու շարունակող զոյգ խորհուրդներու անդունդին վերել, ունին ուշագրտու նմանութիւններ մը, զորս կ'արժէ վեր տանել:

Երկուքն ալ կեանքը կը գրկեն, մին, օրբան, կը գրկէ՝ յաւիտենական քունէն դողցես արթնցած կեանքը նորածին, իսկ միւսը, գերեզմանը, յաւիտենական քունին մէջ վերստին թաղուած նոյն կեանքը մահածին, զորս,

— ծնած ու մեռած կեանքերը — երկուքն ալ կ'օրօրեն մայրօրէն:

Առաջինը, օրբան, սիրով թաթաւուած և նորածին կեանքով թրվռուն՝ կ'օրօրէ զայն երկրաւոր ապագայի յոյսերով քաղցրիկ, իսկ երկրորդը, գերեզմանը, հաւատքով առջուն, կ'օրօրէ զայն լռիկ՝ վառվառ յոյսերովը յաւիտենականին:

Յարգանքով պէտք է մօտենալ օրբանին. հոն ի լիճելութեան արժէքներու մեծութիւններ կը պատկին...:

Երկրեղածութեամբ հարկ է մատչիլ գերեզմանին. հոն անմահական երանութեան սահմանուած աստուածութիւններ կը թաղուին...:

Մին, օր մը, խանձարուեկ յառնած, դուրս պիտի դայ օրբանին, ի գին քրանաջան ճիգի, պայքարի ու տառապանքի՝ մշակուելու, ծաղկելու, մեծնալու, զըտուելու, սրբուելու, զօրանալու, յաղթելու և յաջողութիւններով պսակուելու յոյսերով, իսկ միւսը, պատանքը նետած դուրս պիտի դայ գերեզմանին — օրհնեալ յարութիւն — վարած գեղեցիկ և արգիւնաշատ կեանքին ու տարած պերճ յաղթանակներուն պսակովը փառաբանուելու և անմահական կեանքով երանանալու յոյսով և հաւատքով բարախուն...:

* * *

Յոյս և հաւատք պատրալի՞ր...:

Պատրալի՞ր՝ երբեք, բայց խորին ու մթին խորհուրդներ են թէ՛ մին և թէ՛ միւսը:

Առաջինին — երկրաւոր կեանքին — քօղը, աներկեան վեր առնել ու պարզել՝ ցոյց տուինք թէ մեր պարսֆնէր, և այդ պարտքը գիտակցօրէն կատարել՝ մեր կոչումը, և կոչում՝ որ իր իրադրութեամբ կարելիութեան

ուծն ու գաղտնիք մարդ կը կրէ յինքեան՝ եթէ չի ջլատէ այդ ուժը և չեղծէ այդ գողանիքը՝ իր ֆիզիկական ակտերով ու բարոյական աղտերով։ Կամ եթէ չկորսնցնէ զանոնք դժպիտի բաղդի մը խաղերով ու կոյր պատահարներու արկած-փորձանքով։

Իսկ երկրորդին — անդեմականին — վարագոյրը... Ան պիտի քաշուի — կը հաւատանք հոգեւին — ապրը-ուած կեանքին ամբարած հոգեւոր ու բարոյական ուժերուն շարժումովը կամ պիտի պարզուի նոյն կեանքին ջահաւորած լոյսերուն պայծառ ու հզօր թափանցումովը։ Ամէն պարագայի մէջ, անդեմական կեանքի օրրանին մէջ թրվաացող՝ թէ անդենական կեանքի օրրանին — գերեզմանին — վերեւ թեւածող յոյսերը, պէտք է լուսաւորուին հզօր հաւատով և սնանին ջերմ սիրով։ առանց հաւատքին՝ շուտ կը մարին, և առանց սիրոյ՝ անյապող կը թառամին այդ յոյսերը։

ՀԱՒԱՏԻ, ՅՈՅՍ, և ՍԷՐ, օրրանն ու գերեզմանը լեցնող, կենսաւորող, շարժող, թեւաւորող, և մեր զոյգ կեանքերուն — սողենական և անդենական — խորհուրդը լուսաւորող ու բեղմնաւորող աստուածային ոյժերն են։ Երանի՜ անոնցմով աւելցուն՝ և վա՛յ անոնցմէ թափուր հոգիներուն։ . . :

ԿԱՐՁԵԱԼ՝ ՆԻԻԹԻՆ ԵՒ ՀՈԳԻԻՆ

ԱՆԿՈՐՆՁԵԼԻՈՒԹԻԻՆԸ

Կրկնէք անգամ մըն ալ։

Ծնած, ապրող և բնութենէն կամ բաղդէն իրեն սահմանուած հասակին կամ չափին հասած — հասակ՝ մերթ հազիւ ծաղկած կամ տարիք ալեւորած — ամէն մարդկային մարմին՝ պիտի թօչնի ու թառամի կամ քայքայուած՝

կործանի, այս է ճակատագրականօրէն անյեղլի և անվերջօրէն օրէնքը որ կը վարէ կեանքը։ Բայց ծնած կամ յայտնուած, ապրած ու մահացած կեանքը, եապիս չ' և կը մնայանկորուստ՝ խառնուած արեգեքը կազմող տարրերուն և ոյժերուն՝ որոնց ուսումն ու ըմբռնումը դեռ հազիւ է սկսած՝ և կը մնայ անկորուստ իր նիւթական և հոգեկան յատկութիւններով։

Այսպէս՝ երբ մարդը մահանայ, ինչ որ իր մէջ մարմին է, տարադադրուած ու լուծուած կ'երթայ խառնը-ւիլ նիւթին, որ մայրն է իրեն, նիւթ՝ որ կը կարծուի ըլլալ խտացած կամ թանձրացած ոյժ — ինչո՞ւ չըսել հոգի — և հոգին ալ կ'երթայ միանալ հոգւոյն որ նոյն-պէս կը կարծուի ըլլալ ոգիացած նիւթ։

Բայց ի՞նչ է էապէս ՆԻԻԹԻՆ. — Ան դեռ խորհուրդ է անլոյս։

Եւ ի՞նչ է էապէս ՀՈԳԻՆ. — Նոյնպէս՝ հանգոյց է անլոյծ, Անլոյս և անլոյծ առեղծուած նոյնպէս՝ թէ ո՞ւր կ'սկսի մին և ո՞ւր կը վերջանայ միւսը։ Բայց և այնպէս, իմաստասէր միտքերու յայտնած կարծիքներու աղօտ նշոյլներով հազիւ լուսաւորուած մթին այս խորհուրդ-ներուն վերեւ կը սաւառնի խորհող և սիրող մարդկու-թեան թրթռուն հաւասքը թէ մարդուն մէջ իրարու փա-րած՝ կամ իրարմէ բաժնուած անկորնչական գոյացու-թիւններ են ՆԻԻԹԻՆ ու ՀՈԳԻՆ։ Եթէ գիտական սկզբունք-ներու վրայ հիմնուած բացարձակ համոզումն ունինք ճիշդիւ անկորնչելիութեան, և գիտենք յետ մահու իր թափուած անգը — ծոցը մայր բնութեան — նոյնքան աներկեան յոյսն ու հաւատքը ունինք հոգիին անմահութեան, և առ այդ տարակոյսը կը գանենք անբաժան-կան, որքան ալ զայն օթեանող տեղը և յաւերժացնող ձևին ճշգումն ու նկարագրութիւնը չըլլան գիտական։

Երբ գիտութիւնը կը հռչակէ թէ «ոչինչ կը կորսուի», ինչո՞ւ խորհիլ թէ կրնայ կորսուիլ ազնուագոյն «իճշը» որ նոյնինքն հոգիւն է աստուածային:

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ՈՐԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՆԵՐՅԼԻ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Անմահութեան սկզբունքը անհերքելի, անմահ հոգիին օթեանին ու ձևին ճշգրտմը գիտականօրէն առ այժմ ոչ փաստելի, բայց ըստ մեզ կարելի է անմահութեան որսկը նկատել ենթադրաբար ճշգրտի փորձառական ծանօթութիւններուն հիման վրայ և լոյսին տակ:

Ինչպէս ծանօթ է ամէնուն, թէ՛ նիւթին և թէ՛ հոգիին յատկութիւնները ի բնէ դրուած են ու կը գըտնուին տիեզերքին և մարդուն մէջ. կը գտնուին՝ բայց թաքուն, փակուած կամ սողմնային վիճակի մէջ, ի գօրու և ի լինելութեան: Անոնք յայտնուած երևան կուգան և կ'աճին ու կը զարգանան երբ ապրող էակներու կը պատկանին. պայմանաւ որ նպատաւոր միջավայր ու մթնոլորտ ստեղծուի և անհրաժեշտ ճիգով ու ջանքով խնամք տարուի Ո՛ւր չկայ նպատաւոր միջավայր ու կլիմայ, ո՛ւր չկան ջանք, խնամք և այլ պայմաններ, հո՛ն, անոնք — յատկութիւնները — կը շարունակեն մնալ թաքուն, անյայտ կամ ապարդիւն, կամ տկար, թերի ու նուազած կամ ուրիշ բառով, մեռած և կորած...

Այսպէս, մշակուածով յայտնուած և երեւան եկած հանքերուն քով՝ կան թաքուն մնացած գանձեր. գըտնուած ուժերուն քով՝ կան գտանելի գօրութիւններ. ցանկուած ու մշակուած սերմերուն քով՝ կան լքուած և փառած հունտեր. ծաղկած ծառերուն քով՝ կան թառա-

մած, մեռած տուններ, ասուն կեանքերուն քով՝ կան անասուններ. գիտուն միտքերուն քով՝ կան կո՛յր, արե՛ղէտ մտքեր. վերջապէս բարի, շնորհալի, արգար, առաքինի, այլասէր հանրանուէր, մշակեալ և ծաղկեալ սրտերուն և հոգիներուն քով ալ կան, չար, անիրաւ, անշնորհ, մոլի, այլամերժ, տաեւաւառ, անմշակ և առնապատ՝ փշալից սիրտեր և մռթ հոգիներ:

Եւ կը հետեւցնենք. մշակուած և անմշակ միտքեր, փայլուն կամ անփայլ շնորհներ, յայտնուած կամ թաքուն ուժեր, արդիւնաշատ կամ ամուլ կեանքեր, սիրող և տառող հոգիներ, անշուշտ տարբերութիւն մը պիտի ստեղծեն յետ մահու շարունակելի կեանքին ու յոսկին ու տեսակին մէջ. Անշուշտ կ'ըսեմ՝ մին պիտի կրէ իր շուքն ու շնորհը և պիտի պահէ իր փայլն ու փառքը՝ այլեւս իբրեւ անկորնչելի բարձր արժէք: Իսկ միւսը՝ միշտ փակ ու նսեմ իր ամլացեալ ուժն ու արժէքը և անոնցմով չինուած գծնդակ ու գծիւմ իր բաղդը: Այո՛, Աստուծայի՞նք քե՛նեքի՞ն արդարութիւն, անյեղլի այդ օրէնքը, իր չափին ու կշռին պիտի զարնէ ամէն կեանք եւ հոգի. և պիտի ճշգրտուէ իւրաքանչիւրին տեսակորար ծանրութիւնը և սա ես՝ պիտի ճշգրտակը վերապրումի և թերեւս ալ եղանակը անմահութեան:

ԱՆՄԱՀՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏԵՆԱԿԱՆ

ՍՐՏԵՐՈՒ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այսպէս ըմբռնուած և ապրուած յաւիտեական կեանքի հանգրուան երէն միոյն — մարդու տկար մըտքին յօրինած և դողդոջ ըմբռնումին միմեջած ցրտին բառովը Դերեգամսին — եղերքը, արի և յուսալի հաւատ-

քով կանգնած մեր Ամուլը, կրնայ, ըսի և կ'ըսեմ, ան-
վեհեր կեցուածք ունենալ և զուարթ ու գոհունակ սրբ-
տով խորտակուած տեսնել նոյն իսկ, Աստուծոյ ձեռքէն
կամ բնութեան ծոցէն գեղեցկօրէն դուրս եկած և կեան-
քի բովին մէջ գտուած ու տառապանքի բոցով թըր-
ծուած մարմնոյ հոյակերտ բաժակը, վստահ թէ՛ անոր
մէջէն դուրս պիտի գայ, լիալիր գեղեցկութեամբ հոն
ծաղկած ու ծառացած հոգին, տատուածային շնորհնե-
րու անմահաբոյր ծաղիկներով զարդարուն և առաքի-
նական գործերու բաղմամբոյր ու քաղցրահամ պտուղ-
ներով լեփ-լեցուն:

* * *

Երկիւղած և զգուշաւոր վերապահումով մը հան-
դէպ անդեմականի խորհուրդին, եթէ կ'ուզէք՝ պահ մը
չվիճինք ու չվճռենք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ առաքինի
գործերով պսակազարդ և լուսալիր շնորհներով օժ-
տուած այդ հոգին: Բայց կրնանք աւելի՛ քան վստահա-
բար յայտարարել թէ Ան, — Հոգին — իր անմար յի-
շատակներովը այլեւս անկորնչելի և անմեռ ժառանգ,
կտակուած կամ թողուած մեզ՝ վերապրողներուս, պիտի
կազմէ յասիս, խնկաւէտ օրհնութիւնը, շնորհագեղ գե-
ղեցկութիւնը, ներշնչող զօրութիւնը և ապրեցնող սր-
նունդը մեր կեանքերուն և հոգիներուն: Այո՛, խորտակ-
ուած կեանքերու բիւրեղեայ ընտիր բաժակներէն ար-
տահոսող, տարածուող և մեր շուրջը բարձրացող ու
ծաւալող լուսալիր և խնկաբոյր յիշատակներու այդ
անուշահոտութեամբ լեցուն բարոյական մթնոլորտը մեր
տուններուն և համայնքին, մեր քաղաքին և հայրենի-
քին՝ մէկ կողմէն պիտի կազմէ անուցիչ շունչը և կ'ազ-
դուրիչ ցօղը մեր կեանքին արութեան, բարութեան և

գեղեցկութեան, և միւս կողմէն պիտի կազմէ շունչը՝
իրենց — մեռնողներուն — ասդեմական անմահութեան՝
ի մեզ . . .

Այո՛, ինչպէս ըսուած է և ամէնքս գիտենք ի փո-
ձառութենէ, մեր մեռելներով է որ կ'ապրինք. ու պի-
տի ապրինք անոնցմով՝ հետզհետէ աւելի վե՛հ ու վսեմ,
աւելի հզօր ու բարօր, աւելի ճշմարիտ և ներգոր կեան-
քով մը, երբ ապրեցնենք զիրենք մեր մեջ, օրրան ըն-
ծալելով իրենց երկրաւոր անմահութեան, իրենց յիշա-
տակներովը միշտ ջերմօրէն թաթաւուն, և իրենց սի-
րովը յար բարասուն մեր սիրտերը. ու եթէ ծնրադիր
այդ յիշատակաց խորանին առջեւ, ներշնչունք իրենց
ոգիով, թելադրունք իրենց օրինակով, զօրանանք ի-
րենց հաւատքով, թէ առնենք իրենց ազնուական խո-
ւններով և ջանանք ի կատար ածելու զանոնք սրբազան
ուխտով:

ՅԱՐԳԱՆԲԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՆՆՋԵՅՅԱԼԻՆ

Եւ ահա հո՛ս մանաւանդ հասկնալի կը դառնայ և
միանգամայն կ'արդարանայ յարգանքը գերեզմանին եւ
յիշատակը ննջեցեալին՝ ողջով, արցունքով, խուն-
կով, վերացումով և յիշատակը արձանացնող շքեղ շի-
րմներու կոթողութիւնով:

Այո՛, պէ՛տք է արձանացեալ խորհրդանշել անմա-
հութիւնը ապրած անձին ու ապրուած կեանքին. ու
յաճախ այցելել ամփոփուած աճիւններուն, և վերա-
նորոգել ծաղկով ու խունկով՝ խորտակուած կեանքի
բաժակէն ու անոր փետեկտուած ծոցէն ծաւալող յի ա-
տակաց անուշահոտութիւնը, եւ կրակուիլ — հոգ չէ՛

կսկիծի կիզիչ կոյծովն ալ բռնկած ըլլայ — թաղուած՝ մանաւանդ թէ, անթեղուած անմար յիշատակներու բողովը, ու ծծել պաղ տապանաքարերու երակներուն մէջէն սփոփարար ու կենարար զովութիւնը անմահու թեան չունչին, որ անկեղծ և խորհրդապաշտ հաւատացեալին համոզումով հեշտօրէն կը բարձրանայ զերեզմաններու գոգէն, և ունկնդրել ձայնին՝ որ քաղցրօրէն կ'արտահայտի անոնց լռանիստ խաղաղութենէն, պերճօրէն պատգամելով աստուածախօս դասը կեանքի իմաստին և անդեմականքի խորհուրդին, զասը կ'ըսեմ անհունին, անմահին և յաւիտենականին...

* *

Օ՛, բեմը գերեզմանին... Հոնկէ աւանդուած անբառ ու անբարբառ դասէն քաղուած իմաստութիւնը չունին մեր գիրքերն ու գիտունները — մանաւանդ ունայնութեան իմաստունները — և ո՛չ ալ անոր ներազգած ամօքիչ ու անդորրիչ խաղաղութիւնը՝ մեր ձայներն ու նուագարանները։ Գերեզմանատան վեհանդօրը լռութեան ծոցէն արշալուստը իմաստութիւնը և ձայնող ներդաշնակութիւնը դասելէ ու լսողարեւէ աւելի, խորապէս կ'ազդէ ու կ'զգացնէ քեզ անհաս ու անլոյս խորհուրդներու ճշմարտութիւնը և ճաշակել կուտայ անոնցմէ ծորած կամ կաթկթած սփոփարար երանութիւնը։ Եթէ կրցար իրապէս սուղուիլ անխորաչափելի ծոցը այդ մեծ լռութեան ու ծնիլ անդորրիչ սփոփանքը անոր վեհ խաղաղութեան, հոնկէ դուրս եկած՝ պիտի զօրանաս, իմաստնանաս ու սիրես տալիլ՝ անդենականէն վերադարձող, խորհուրդներ խորաչափող, արժէքներ կշռող ու վճռապէս գնահատող աստուածասէս ոգիի մը իրապէս իմաստուն կեանքը։ Կեանք՝ սիրահար ճշմարտին, բարիին,

գեղեցկին, անհունին և իտէալին, և կեանք ու իրեալ՝ անոնց ապրումին ու ծաւալումին, ինչպէս եղաւ իտէալ կեանքը մեր ընտելեալ հոգեծին Ամովին։

* *

Հ Ո Ւ Ս Կ Բ Ա Ն Ք

Մարդկային բարձրագոյն բնութեան ծրարած, և իր բանին (raison) մշակած լոյսովը և բարոյականին պայծառացուցած խղճովը արթնցած սիրածին ու սիրասուն կեանքը, զոր ուրուագծեցինք և զոր, իբրև մարդկային կոչում, պարտադիր իտէալը կը նկատենք ամէն անհատի, — ըսինք, բազմիցս կրկնեցինք և հոս ալ կը կրնաք ենք իբրև ՀՈՒՍԿ ԲԱՆ — իր մէջ կը բովանդակէ մարդուն կասարելութեան և նոյն իսկ յաւերժացեալ երանութեան խորհուրդը։

Այդ խորհուրդը, ինչպէս ջանացինք այս էջերով պարզել ու փաստել՝ կը բացուի լուսալիր և կը ծաղկի արդիւնալիր, աւական եւ իգական մարմիններու եւ հոգիներու սիրակցորդ զուգաւորումով մանաւանդ — բո՛ւն ամուսնութիւն — և անոնց, թէրեւս ո՛չ լիովին համալար և անպայմանօրէն համադարկ՝ բայց յամենայնի դաժնաւորեալ քրքուցումովը։ Ա՛յս է իսեալ ամուսնութիւնը, որը, թերեւս ո՛չ բաժինը՝ բայց, իբրև գին արիւնի, քրտինքի, լոյսի, երազի և անկեղծ ջանքերու՝ արդարօրէն շահուած իրաւունքն է և պէտք է որ ըլլայ ամէնուն։

Սոյն իտէալ ամուսնութեան զերագոյն նպատակը պէտք է ըլլայ նախ՝ վերստեղծումը Անձին՝ միացած զոյգին սիրովն ու չունչովն հրաշագործուած, և երկրորդ՝ ստեղծումը, մշակուած՝ տնտես ու ծաղկումը և ազնուացեալ յաւերժացումը — սերնդագործութիւնը — նոր կեանք-

քերու և նոր հոգիներու, ուրիշ խօսքով՝ սեղծագործութեան խորհուրդին շարունակումը՝ մարդուն միջոցաւ:

Ահա թոյն որքան զուգակցեալ կեանքի նոյնքան և աւելի հարսնացեալ նոգիւ — իսեալ ամուսնութեան — արուեստն էր որ ջանացինք արտազգած վեհ ներշնչումով քան թէ իրապաշտ սառ և անզգամ ոգիով ուրուագծել աստանոր և որուն լուրջ նկատումին, իմաստուն ճանաչումին, հոգեզգած ներշնչումին, իմաստուն յորինումին և երջանիկ ապրումին կը հրաւիրենք հայրական սիրով, ամուրի թէ տմուսնացեալ մեր ընթերցող զաւակները, առանց տարիքի և դիրքի խարութեան, խորապէս վստահ թէ, հոս, ամէնուն համար խոհականութեան խորհուրդ, իմաստութեան լոյս, երջանկութեան յոյզ և յաջողութեան յոյս կայ, եթէ այդ խորհուրդին լոյսին, յոյսին և յոյզին մատչին խորհրդապաշտ և հաւատաւոր հոգիով և մանաւանդ սրբազան սիրոյ անկեղծ շարժումով:

ԿԵԱՆՔԻՆ ԵՎԵՄԸ ՍԻՐՈՎ, ԿԱՐԵԼԻ

Սէրը, որ, ինչպէս տեսանք, եթէ ո՛չ համակ է՞նթիւնը՝ բայց ապահովաբար շարժիչ, վարող ու կենսաւորող ոգին պարտի ըլլալ սակեղծագործ անհունին, է՛ և կը մնայ նոյն հրաւազորձ ոգին կաղմութեանը մէջ աւուսնական իտէալ միութեան և յաջողութեանը մէջ աւոր հետապնդած նպատակներուն: Այդ սէրը — բռնկում արիւնի և մանաւանդ քղխում և հրդեհում հոգիի — եթէ մշտարժարձ պահուի այն օտարերով որոնք անհրաժեշտ են իր բոցին — և որուն մասին խօսած ենք լայնօրէն — մարդուն մէջ յայտնուած և սրբազան հպումով մը արական և իգական հոգիներու մէջ հրդեհօրէն բռնկելէ վերջ՝ մեղմանոյ յար վստահած՝ ամենակարող ուժն է:

Այդ ուժին — որ կարող ճանչցուած է «յաղթելու նոյն ինքն մահուան» — վստահած և անով թե՛ առած՝ մարդ կրնայ վերագցնել եղեմը իր կորուսած երանական կեանքին և եթէ Ան — կորսուած եղեմը — գոյութիւն չէ ունեցած, մարդ կրնայ՝ տնկել զայն ու մշակելով զարձնել աստուածայնօրէն դիւթական պարեգ, ու վայելել՝ քաղցր օրրան ընծայելով զայն նոյն այդ սիրով՝ նոր, հզօր և անմահական կեանքերու ծնունդին և անունդին. ահա՛ հաւասք՝ զոր կ'ուզէի և կ'ուզեմ ամրահիմն հաստատել մեծութեան, երջանկութեան և յաւերակնականութեան աննշով երազուն հոգիներուն մէջ:

ԱՊՐԵՅՆՈՂ ԵՒ ՄԱՀԱՅՆՈՂ ՍԷՐԵՐ

Բնական թէ բարոյական բարձրագոյն ճշմարտութիւններու ըմբռնումին, յիշողութեան և ապրումին մէջ տկար՝ և մարմնապաշտ հաճոյքներու միայն հեշտիւ յարող ու սիրահար մարդոց համար կ'արժէ անգամ մըն ալ կրկնել թէ ՍԷՐԸ, իբրեւ կրակ զատղ, մաքրող, ջեռուցանող և լուսաւորող. իբրեւ ոգեկան ոյժ՝ շարժող, վառող, վերացնող ու վերստին ծնող. իբրեւ սկզբունք՝ բեղմնաւորող, ստեղծող և տճեցնող. իբրեւ ջերմութիւն՝ հանճար և տաղանդ սաղմնաւորող և թեւաւորող՝ իրեն միջոց ու պայման միայն պէտք է ունենայ մարմինն եւ արիւնը, ջրիցն ու իր գրգռմանը՝ ինչպէս ֆիզիքական կրակն ու ջերմութիւնը պայման ունին այրելի նիւթերը. իսկ իբրեւ էութիւն և իսկութիւն, ահա՛ — սէրը — է՛ ու պէտք է մնայ հոգեկան և հետեաբար սրբազան օտար:

Ո՛վ որ կը փակէ զայն միսին և մարմնոյն մէջ ու կը վայելէ ֆիզիքական հեշտալի գրգռուն անոր, անիկա

անհաղորդ սիրոյ հոգեկան սրբազնագոյն վայելքին և զուրկ անոր բարոյական բարեբար ազգուններէն, ազգում՝ զոր բանականութիւնն իսկ անգոր է նոյն չափով և որակով պարգեւել, այո՛, այդպիսին կ'զգայ հաճոյք և հեշտութիւն, բայց հուսկ ուրեմն հալած անոնց ջերմութենէն, մտած անոնց պիտի ու պիղծ գրկումներէն, ու սպառած մոխրացնող կիզումէն, կը մարե բոցը բուն սիրոյն, կը մարէ լոյսը կ'ըսեմ կեանքի ճրագին և կը զրկէ նոյնինքն իմացականութիւնը իր անունդէն և կեանքը իր համէն, հոտէն և անխառն հաճոյքներէն:

Տխուր այս վախճանին յանգած են բոլոր մարմնապաշտ սիրոյ վրայ հիմնուած կենդանական միութիւններ, և անվրէպ հոն պիտի յանգին նաև բոլոր անոնք, որ ճշմարիտ և սուրբ սիրոյ հրաճօթին անհաւատ, կը միանան կիրքէ բռնկած կեղծ սիրով, կ'ամուսնանան զրամիոյժէն մագնիսուած յիմար յարումով և կամ դիրքէ ու տիպոսէ շլացած շիւ հաշիւներով:

Մարդը մարդուն սերօթէն և անկեղծօրէն զօդող կապը կրնայ ըլլալ հոգեկան միայն, հոգ չէ՛ որ անոր թելերը թաղուած ըլլան ջիղերու մէջ կամ անունդ առնեն արիւնքն, որովհետեւ մարմին զգեցած և մարմնով յայտնուած բուն մարդը էապէս հոգի է: Հոգեպաշտ ա՛յս հայուածքով, զիրար ողջունած, ա՛յս զգացումով զիրար սիրած, այս խորհուրդով զիրար ընտրած և ա՛յս նպատակով կազմուած ամուսնական միութիւններն են որ, անկախ ջիղերու գրգռումէն, դերձ արիւնի բերումէն և արտաքին երկրորդական հանգամանքներու ճշնշումէն ու վերապան անոնց տուած հաճոյքներուն և խոստացած պատիւ երջանկութեան դէմ՝ կրնան անմար ու պայծառ պահել ճրագը սիրոյ վառած լուսալիր և երջանիկ կեանքին՝ հակառակ բազմադիմի փորձութեանց

փոթորկին որոնք կրնան փչել - ու պիտի փչեն աւա՛ղ — անոր լոյսին: Այո՛, թո՛ղ մարմինն ու արիւնը հայթայթեն անուցիչ իւղը ճրագին. թո՛ղ ջիղերը կայծ տան անոր պատրոյգին, բայց վառող լոյսը, բռնկող բոցը և ծաւալող հեշտաբոյր ջերմութիւնը պէտք է ըլլան լոյսը, բոցն ու ջերմութիւնը սիրոյն. լոյս՝ որ կը լուսաւորէ պայծառ. բոց՝ որ կը վառի անմար. և ջերմութիւն՝ որ կ'այրի ու կ'արատաւորէ անդադար առանց կիզելու և ծխապատ՝ մրտեղու մարմինն ու հոգին, ընդհակառակը կ'ըլլայ ու կը մնայ անոնց ապրումին, կենսունակութեան, խանդին, խայտա՛քին, գեղեցկութեան, զօրովին, խորհուրդին, կամքին և վերջապէս անոնց — մարմին և հոգի — ստեղծագործ զօրութեան աղբիւրն ու վառարանը:

Վերջացնենք:

Մենք ցոյց տուինք — անոնց համար որ հոգեկան աչքեր ունին ներաթափանց և շնորհներ ըմբռնումի, զգացումի և նուիրումի — երազատենք հոգիներէն ընդհանարուած և ապրումն ու վայելումը պարկեշտօրէն ցանկացուած կեանքին դրախտը՝ որ իրենց մէջն իսկ էր իբրեւ «Արքայութիւնն Աստուծոյ», ու դեցինք դէպի անոր երկարող և տաճնորդող լաւագոյն նամբան՝ — Ամուսնութիւնը — ճամբայ ծաղկաղարդ՝ ո՛չ գերծ սակայն կեանք ծակծկող ու խոցոտող, սիրտ արիւնող տատասկներէ:

Տուինք նաև խորհուրդը, թէ ի՛նչպէս հարկ է քայլ առնել դէպի եղեմ այդ ճամբէն, խաղա՛ղ օդով, անա՛մպ, պայծա՛ռ երկինքով, պարուրուած՝ շուրջ բոլորէն փրկուած ծիածանազեղ թոյրերով և պարտուած ամէն դիէն արտաբերող զգլխի՛չ հոտերով, ու պաշտպանուած վերէն-վարէն երկարած փուշերու սուր խայթոցներէն,

ի հարկին սակայն յօժար կամքով ընդունելով խօցն ա-
նոնց ու խայթը՝ եթէ մարմնոյ աճումին, եթէ հոգիի
զարթնումին, եթէ կեանքի մշակումին և ուռճացումին
համար պէտք կայ արեան հեղումին և անոնց — հոգիի,
մարմնոյ և կեանքի — աղտերուն մաքրութեանը հա-
մար՝ արեամբ մկրտութեան սրբացումին:

Տուինք շատ դաս ու խրատ, հո՛ն — Եդեմին մէջ
— գործելու ժի՛ր, տքնաջա՛ն, հո՛ն բանալու խո՛ր ալօս-
ներ, յօրինելու՝ բեղուն ծոցեր, գո՛ղար ածունելու, հո՛ն
ցանկելու առատօրէն՝ մարմնասո՛ւն սերմեր և հոգեսո՛ւն
լո՛յս-հատիկներ, Թելադրեցինք — յո՛ւշ ածեցէ՛ք — մշա-
կելու զայն, խնամելու գորովալի՛ր՝ ուռցելով մարմ-
նասուն սերմերն աղբերահոս քրտինքի ցողածառալ կայ-
լակներով՝ ու ողողելով հոգեսուն հաաիկներն լուսա-
ցընցող խորհուրդներով ու կենսածոր սէրերու քաղց-
րահոսան ալեակներով:

Ու վերջապէս քաղցրաբարբառ պատգամեցինք. —
երբ օրը վար ու եղանակը՝ հունձքի ելնել. քաղել ճո՛խ
ճոխ ալօսներու ընդերքներէն, ու հաւաքել ածուներու
փարթամ գոգէն. արչալուսե՛լ հոգիներու ալ խո՛ր ալ-
քերէն: Ու փո՛ւնջ փունջ՝ արեւանոյշ ծաղիկներ, բո՛ւռ
բուռ՝ քաղցրահամ պտուղներ և հոգեսո՛ւն և ոսկեգո՛յն
սիրոյ խորիսխ ու միրգեր՝ ափերո՛վ, սիրտերու լի՛քը
բաժակով թափե՛լ, կուտե՛լ, հանուրին անունով կանգ-
նուած և ամէնուն մատչելի, մեծարելի սեղաններուն
վրայ համատարած, սեղաններ՝ հացի, սեղաններ՝ կեան-
քի, սեղաններ՝ լուսափիւռ՝ զաղախարի և հոգիի, պա-
տարապալ անձերու սրբազան սեղաններ. սեղաններ Ս.
հաղորդութեան՝ որպէսզի ճաշակեն անունդը կեանքին
— հա՛ց սրբազան — և ճաշակեն մանաւանդ սնունդը
հոգիին լոյսին՝ և սէրը՝ ճշմարտութեան, արդարութեան,

գեղեցկութեան, խաղաղութեան ու բարութեան. ճաշա-
կեն կո՛ւշտ այդ բոլորէն, ու կշտանան կո՛ւշ թէ կարելի՛
բոլոր անօրիններ մտնով և ծախալիներ հոգիով:

Ու կտակեցինք՝ այդպիսի նուիրումով ըլլա՛լ, դառ-
նա՛լ օրհնութիւն մը տատուածային, ծանօթին թէ ան-
ծանօթին, տնեցիին թէ օտարին, ազգակցին թէ նմանին.
ըլլա՛լ, կ'ըսեմ, թէ կարելի՛ աստուածայնօրէն կենսապար-
գեւ, առատաձեռն ու բարերար լիութիւնը ողջ աշխար-
հին ...:

Ո՛հ, ըսէ՛ք ընթերցողներ, ո՛վ չցանկար ու կամե-
նար այսպէս ապրի՛լ, այսպէս մեռնի՛լ, գեղեցկանա՛լ,
առատանա՛լ ու ծովանա՛լ՝ լոյսո՛վ, սիրո՛վ. ու ծաւալի՛լ
և քաղցրահոսան ալիքներու հպումովը բանալ դռներն
բողբոյն, կեանքին, և հուսկ ուրեմն... գերեզմանին,
ու պսակուի՛լ, փառաւորուի՛լ, երանական յիշատակով
անմահանալ յաստի՛ս, անդի՛ն ...:

Իտէյնե՛ր բարախուն, բայց երազներ անկայո՞ւն
պիտի հծծէք:

— Թերեւս ...: Եւ սակայն սիրով բեղուն թռչուն-
ներն են անոնք կապուտերամ՝ և թեւաւոր մեր յոյսե-
րուն, մեր իղձերուն: Մեր հոգեկան աշխարհին մէջ թե-
ւապարող այդ թռչունները թերեւս այսօր մեր կեանքէն
ներս չունին թա՛ւ, բո՛յն... բայց հո՛ն, մեր հոգւոյն մէջ,
իրենց թեւարախումներովը միշտ սարսուռն՝ եթէ ու-
զենք անոնք կ'ունենան մեր կեանքին մէջ թէ՛ թա՛ւ,
թէ՛ բո՛յն ...:

Ի Ր Ա Կ Ա Ն Լ Ո Յ Ս Ի Դ Ա Ր Ը

Հ Ր Ա Շ Ա Լ Ի

ՆԵՐՈՇԽԱՐՀԸ՝ մեր իսկական աշխարհն է, այն-
քան անհուն՝ որքան միւսն է, ԱՐՏԱՔԻՆԸ, անչափօրէն

լա՞յն, տարածո՞ւն: Գալարո՞ւն է միանգամայն մեր ՆԵՐ-
ԱՇԽԱՐՀԸ, ցաւերովն հսկայ մեր երկունքներուն, վեր-
ստեղծութեւնը և յայտնութեւն համար իբրեւ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀ՝
նոր կեանքերով հրաշալի՛, ճո՞խ ու լեցո՞ւն: Հո՞ն թեա-
ծող մեր իղձերն ու բաղձանքները անկայուն, և հո՞ն
թրթռացող մեր յոյսերն ու երազներն ալ եռեփուն —
հոգեկան ծիր-կաթի՞նն մէջ խմորւող նոր աստղեր —
այո՛, եթէ ուղենք — կամք հրաշալի՛, ստեղծագո՞րծ —
մեր սիրովը բեղմնաւոր՝ կը մարմնանան, ու ձեւ ու
ռած, բիւրեղացած՝ ո՞չ, կը լինին բոցավառ աստղերը
մեր հոգեկան երկնքին. ու կը դառնա՞ն, կը թաւալի՞ն,
բոլոր կազմած՝ կը համաստեղին և բաղմաստեղեան ջա-
հաւորեալ՝ իրենց անմար ու սիրակաթ ճառագայթներու-
վը միշտ ցոլցուն, պայծառ ու զուարթուն կը պահեն
անճա՞ռ երանութեան մը մէջ միշտ օրօրուն ու բաբախուն
մեր կեանքը համակ:

Այո՛, ընթերցո՞ղ, հաւատք ունենանք մեր հոգեկան
ուժերու հրաշքին, և անոնցմով՝ մեր ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ-
Եղեմին կերտումին. ուժեր՝ որոնք դեռ դոյզն հափով մը
միայն և դժբաղդաբար իրարընդդէմ լարումով և իրե-
րարախ շարժումով մը ի յայտ եկած՝ կազմած են մեր
ԼՈՅՍԻ ԳԱՐԸ, զոր կոչեցինք ԳԱՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ — յար-
գանք ունիմ՝ ու չեմ՝ կոչեր Դար խաւալի — և որ սերտօ-
րէն և երանօրէն զուգակցեալ հոգիներուն հաւատքովը,
յոյսովը, լոյսովը, սիրովը և նուիրումովը աշխատուած,
կրնա՞յ դառնալ իսկապէս Լոյսի դարը երանելի՛, հրա-
շալի՛. ԳԼՈՒԽ ԳՈՐԾՈՅԸ ԱՐԱՐՁԻՆ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ԱՍՏ-
ՈՒԱԾԱԿԵՐՊ ՄԱՐԴԵՐՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾ ԵՐԿՈՒՆՔԻՆ:

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹԵՐՈՒ

Ա. Մ Ա Ս	Էջ		Էջ
Զօն	5	Զոյգին ընտրութիւնը	
Յառաջարան	7	հրաշալի յայտնութիւն	32
Դար լոյսի թէ խորհուրդի	13	Առաջնորդող լոյսեր	34
Կեանքը պէտք է քալէ	14	Յուսոյ նշոյններ	34
» » մշակուի	14	Լոյսի ճրագներ	35
Կեանքի մշակ. միջոցաւ...	15	Պահ նշանախօսութեան	36
Գեր. սկզբունք ամուսնութ.	16	Իրերաճանաչումի փորձին	
Մարդը միջոց. կեանքի		վտանգը	38
յուէրթութեան	16	Հեռանկատ զգուշաւորթ.	38
Մարդը Աստուծոյ գրծկից.	17	Սիրտհիւս քողին բարիքն	39
Վսեմ այս կեանքը կարելի	17	Նշանախօսութիւնը շրջան	
Ամուսնութիւնը օրէնք.		պատրաստութեան	39
կոչում և...	18	Սրբազան օրինակ մը	41
Կամաւոր ներքինին օրի-		Ամուսնացող զոյգերու	
նազանց	18	«Բառասնօրեայ»ն	47
Բցատրելի բացառութ.	19	«Բառասնօրեայ»ի հրաշքը	43
Գերընտիր հողիներ	20	Բաղդորոշ այլ պայմաններ	44
Կենդ. կեանքէն ներս		Գերագոյն բարիքը	
տկնարկ	21	կեանքին	46
Բնութիւնը Աստծ.		Վատառողջ կեանքը	46
յայտնութիւն	22	Առողջ հոգի առողջ մարմ.	
Այց. մայր-բնութեան	23	նոյ մէջ	47
Թռչնոց բոյներ	24	Արիւնն ու կաթիլ, թէ	
Բնութեան պատգամ	25	դաստիարակութիւնը	48
Ամուսնացիր. բայց...	26	Ազնուականութիւն նախ	
Դադանիքը մարդուս մե-		արիւնի և...	50
ծութեան	27	Ամուսնութեան անարժան	51
Զոյգի, բոյնի հարց	27	Միշտ զգոյշ...	52
Բ. Մ Ա Ս		Օգտակար յուշածումներ	
Ամուսնութիւն		պսակէն առաջ	53
Զոյգի ընտրութիւն	31		

	հզ		հզ
Այրը՝ հիմնադիր ու վարիչ	54	Հարցում պահապան	
Կինը՝ պահապան հրեշտակ	54	հրեշտակին	84
Ստեղծագործութ. խորանը	55	Հաւատքս հանդէպ իդւա-	
Տունը՝ բոյն սեփական	56	կան հողիին	85
» մէկուսի բոյն	57	Տունը օրրան խաղաղու-	
Մարդոցմէ հեռու, բայց...	58	թեան	87
Տունը պարտէզով փակ-		Կինը քահանայ	87
ուած և ...	59	Դարման դժխեմ ճակտ-	
Սաղաղարոյր դրախտ	58	տագրին	88
Տունը մարդկ. մեծու-		Կնոջ մեծականութիւնը	89
թեան օթեան	60	Կինը գահակալ ու գա-	
Տունը՝ այսօր ինչո՞ւ պա-		հընկեց	60
լատ	61	Կնոջ գեղեցկութիւնը ու-	
Ընկերութիւնը...	62	ժողբիւր	91
Պսակ	64	Գեղեցկին սահմանները	92
Արդարին օրէնքը	65	Ֆիզիք. գեղեցկութիւնը	
Ընդհ. սկզբունք	67	անգոր և...	93
Պսակը եկեղեցին և ինչո՞ւ	67	Բարոյ. գեղեցկութիւնը	
Վայրկեաններու գերա-		պահպանակ ֆիզ. ին	94
կայութիւնը	67-68	Տիպար գեղեցիկը	94
Հայածէս պսակը	69	» գեղեցկ. մշակոյթը	96
Քաղաքական պսակ	70	Գեղեցկին բնազդը	96
Առաքատի գիշեր	74	Նորոյթն ու իր իմաստը	92
Մեղրալուսին	72-73	Նորոյթը ծափելի կամ	
		ծիծաղելի	97
Գ. ՄԱՍ		Նորոյթամոլութ. չարիքը	98
Ամուսական կեանք		Նորոյթին չափն ու չա-	
Կեանքը՝ ամուսնական		փանիչը	99
երազի	79	Կնոջ Ա. պրտկանութ.ը	100
Զգո՞յն...	80	Շնորհ	100-101
Ապրելով ապրիլ սորվիլ		Մոգութիւնը կնոջ շնոր-	
բայց...	81	հին	102
Պատասխանատուութիւն		Հաւատքով թեաւոր	
կեանքի և բաղդի	82	շնորհ	103
Գիրքը կեանքի Արուեստին	83		

	հզ		հզ
Հաւատք՝ ուժ ետեղա-		Մարմնապաշտ մարդկիթ.	123
կալ ու...	104	Կոչ պահապան հրշակ.ին	124
Կինը հաւատքի ուսուորչ.	105	Այրը՝ վարիչ միութեան	125
Հաւատք թրթռուն ու		Ներդաշնակութիւն տա-	
չարժուն	105	պարէզներու	126
Մի՛ վստահիր անհաւատ		Մեղք սննդերի	127
հոգւոյն	107	Յարուցանել խաչուած	
Տիպար գեղեցկութիւնը		Մեսիան	128
երո՞ղ թէ...	107	Զգացումին կշիռքը	129
Կամենալը կարենալ, ե-		Համեստութեան հրաւեր	
րազելը երկնել	109	մտքին	131
Բարոյական կեանքին մէջ		Սէր	131-133
էականը	110	«Աստուած սէր է»	134
Անհատ իտէալին հա-		Դարձեա՛ւ սէր	135
սուն պտուղները	111	Աղօթք առ սէր	135
Կինը անձին արձանագործ	112	Սէր՝ ոյժ ալի և բարի	137
		Կինը կատարելագոյն	
Գ. ՄԱՍ		օրկան սիրոյ	137
(Տիպար ամուսինը)		Կինը գերակայ՝ բայց...	
Արական իտէալ գեղեցկ.	115	խոնարհ արքայ	139
Բարոյ. միութեանց		Սէր՝ կնոջ սնունդը	140
բացառիկ յատկանիշը	115	Սիրելը՝ արուեստ	141
Անուական ոյժ	117	Սիրուած կինը փրկուած	
Անուական ոյժին իմաստը	117	ու փրկիչ	141
Անուական տիպար գե-		Կինը սերտել	143
ղեցկութիւն	118	Կնոջմով հետաքրքրուիլ	
Այրը պաշտպան. .. ոգի	119	ի տես... ..	143
Այր մարդու աւագ		Թեթեւտան ուրախութ.	
պարտակ.ը	119	և զանգաղաշարժ լըր-	
Հացի խնդիր՝ երջանկու-		ջութեան իմաստասի-	
թեան խնդիր	120	բութիւնը	144
Քնացնել անասունը		Գործո՞վը գնահատուած	
արթնցնել՝ ..	121	թէ գեղովը փայփայ.	
Հոգին առաւել քան		ուած կին	146
գմարմին՝ բայց...	122		

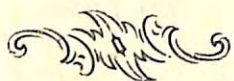
հօ	Ե. Մ Ա Ս	հօ
Հրաւէր հայեցումի և հիացումի	147	(Բոյնիկն պաշտպանութիւնը)
Հրաւէր տրական հպարտութեան	148	Իմաստակութիւնները
Հիացում ու պաշտում	49	Բերանող իմաստ . խօսքեր 167
Սիրտով կնոջ նայուածքին տրվածքը	150	Հոգին անսպաս լայնելի աղբիւր 169
Այլ մարդու հմայքին և ուժին ազդեցութիւնը	150	«Դրախտէն դուրս» 171
Երաժշտ. . .	151	Հոգին աւազան... կեանքի նորոգման 172
Յարգանք իդ . երազկոտ հոգիներու	152	Նախանձր... 173
«Լոյս . առաւել լոյս»	153	Սիրոյ նախանձին հերոսները . . . 174
Ինքզինքնուն և իրարու անծանօթներու՝ վրիպած միութիւն	154	Սիրոյ զոհերու վերստին ամուսնութիւնը 175
Կինը հանգիստանալ իր առն սանդղագործ երկունքին	156	Քայքայուած բոյնին անմեղ զոհերը 176
Բացէ՛ք այրեր, զոհերը ձեր տաճարին...	158	Անմիտ նախանձը սիրոյ թշնամի 177
Այլը՝ դատարարակը և աշակերտը կնոջ	158	Սիրոյ զոհերու բողոքաբան թախմերգը 179
Կինը բռնել ոչ թէ բիրտ ձեռքերով, այլ . .	159	Պատասխան սիրոյ զոհերու մահերգին 181
Կինը վիրաւոր և հիւսանդազին էակ	160	Ջոհեր՝ բայց և հերոսներ սիրոյ... 184
Հնդկ . բարոյականը և մեր վճռական բանը	161	Ջոհեր յոռեան իմաստասէրի 185
Փափուկ հարցիմը փափկանկատ հալեացքը	161	Մեր անյեղլի դաւանանքը 187
...միջև սիրոյ ազնուութեան արտայայտութիւնը	162	Ստացումի արժանիք՝ պահպանումի գերիմաստութիւն 188
		Անդրադարձում, լուսանում 186
		Հզոր-անզոր սէր 191

հօ	Ե. Մ Ա Ս	հօ
Մարդը հոգեկերտ ու փափկակերտ մեքենայ	193	Խօսք և խոհք ծոցերու կնոջ 220
Սէր-կինը՝ յայտնուած Աստուածութիւն	193	Ծնանկելոյն օժիտը 221
Այրական ուժը՝ հովանի կնոջ Ա. յին մեծութիւն	195	Ծնանկելոյն մեծ և սքանչելի խորհուրդին պահը 222
Սիրոյ գինովութեան միջտանսթափ	196	Հայրական երկունք որդեծնութեան և... 223
...պայման տուողութեան	196	Ընդհանր... 224
Կնոջ շնորհն ու շունչը տուէն ներս	198	Ստեղծագործ երկունքի փոխորդէն յետոյ 220
9. Մ Ա Ս (Ծնողութիւն)		Դիւցնումը մարմնոյն և անուցումը հոգեոյն 227
Ամուսնական իսկույ կեանքը երաժշտիչնորք	205	Նորածինը դատարարակ իր ծնողաց 228
Մայրութիւն և հայրութիւն	207	Դատարարակութիւն 230
Կնոջ Ա. թիւնը մայրութեամբ և առն կատարելութիւնը հայրութեամբ	208	Հոգ. մայրութիւն . անարժանը անարժան նաև որդեծնութեան 231
Պարստութիւն . երկնառաք հրեշտակի . . .	209	Հոգ . դատարարակութիւն . Ա. դատար . մաքրութիւն օծութիւն և շնորհ 232
Ո՞վ է երկնառաք հրեշտակը	210	Երբեակ խորհուրդներու մատակարարութիւնը 234
Սրբացում ծնող . մարմնոյ	211	Ինչո՞ւ ի մանուկ տիրոջ 234
Պատարաստութիւն հոգեկան յղացումի	212	«Կնքահայր»ի պաշտօնին ոգին 236
Պատասխանատուութիւն մեծ հիւրին հանդէպ	212	Հուսատաւոր հոգիի միջազայրն ու... 237
Սնունդի գիտակից ուժիմ	214	Աւանդելի հաւատքի դասըն ու կեանքը 239
Յղութեան շրջանը... հոգեկան միութեան շրջան	216	Ծնարար հաւատքը՝ բարոյականութիւն 240
Առթիւ այլ մարդու ապետականութեան	217	Աւանդելի բարոյականութեան դասն ու ծրագիրը 241
Ամօթալի իրողութիւն	218	

հօ	հօ
...Լուսաւոր տիղմ բնու-	Հայ եկեղեցիէն դուրս
թեան սրբապետը 244	չկայ փրկութիւն 269
Կրօնաբարոյական դաս	Տիպար երէցն ու տանե-
տիարակութեան ար-	բէցը 270
ժէքն ու... 246	Անհրաժեշտութիւնը տի-
Հոգիի առողջապահութ. 248	պար տաներէցին 272
Հոգեպան ծնողաց ոճիրը 249	Նախ քան թուիչք, հրա-
Եզրակացութիւն 249	ւէր աղօթքի 274
Իմացական գաստիարկթ. 251	Դպրոցի սեմէն ներս 275
Դիտութիւնը ճրագն է	Երկչոտ նայուածք 276
հոգւոյն 252	Մանուկն ու ծնողք
Մայրը գիտուն և ման-	այլեւս առանձին 277
կավարժ 252	Ա. օրուան ցնձատօնը 278
Փոքր աշակերտին մեծ	Հօրը Բ. դասը, արցուն-
վարժապետը 253	քին խորհուրդը 279
Ընտրութիւն արժանաւոր	Աշակերտ գաւկին Ա. ճա-
մայրակցի 255	չին աղանդերը 280
Դերերու ճշդում 256	
Հօրը բառը կամ բանը 257	Է. ՄԱՍ
Թուիչք... նոր երկունք	Ծրագիր ամուսնական
ծնողական 259	կեանքին
Հաւաքոյն դպրոցը 262	անմար եւ անմեռ նրաքին
Ապագան Աստուծոյ է 263	Դարձ կեանքի վայելքին 285
Ըշմարիտ խոչալը ան-	Լուսանուշ երանութ. . . 286
վրէպ ապագայ 264	. . . բոցը մեղմել, կրակը
Աստուծոյ հետ ապրող	անթեղել 287
մարդուն է ապագան 265	Երանական սիրոյ
Թուիչքէն առաջ... թե-	գաղանքը... 287
թեւ թեւեր 266	Ընթերց. ներդօր վայելքը 288
Մէկ դրախտէն միւս	Զգլխիչ վայելքը պտոյտ-
դրախտը ճամբան	ներու 291
կանցնի երկնքէն 267	Պտոյտը՝ այց բնութ. .
Դէպի երկինք մեր պա-	մայրութեան 292
պերուն հոգիով և... 268	Արշալուս. պտոյտներու
	վեհ վայելքը 229

հօ	հօ
Վերջալոյս. կախարդանք	Առատանալու և երջան-
և կրօնաբոյր խոր-	կանալու դաղտնիքը 328
հուրդներու թեւադ-	Աշխատողին կ'օգնեն եր-
բանք 294	կինք և երկիր 330
Կրկնութիւն մեղքալուս-	
նի ճամբորդութեան 297	Ը. ՄԱՍ
Գիւղապետութեան բա-	Վերադարձ ի սուն եւ ի գործ
րիքները 298	Վայելքի նոր աղբիւրներ
Վայելք ծովուն հետ 298	
Ի վեր համբարձում և	Պայծառակերպուած աչք
ի վեր ընծայում 801	և հոգի 335
Լեռնապետութիւն՝ ա-	Պատերը ակունջ և սիրտ
ռիթ անկումի և բարձ-	ունին 336
րացումի 303	Գերագոյն դաս մը խո-
Լեռան խորհուրդն ու... 305	հականութեան 337
Ուխտագնացութիւն գիտ-	Հաւաքոյթներու օգտա-
և քաղաքակրթ. հրա-	չատ առիթը 338
չալիքներուն 306	Կինները ինչպէ՞ս կ'ըն-
Մեռելներու ձայնը 309	դունին և... 339
Այց արուեստի տաճար-	Լըջութիւնը հաշտ հա-
ներուն 310	ճոյքին և հաճելիին 340
Այց քաղաքակրթ. դարձ-	Լըջութեան իմաստը 346
նոցին 312	» լիալիր արտա-
Կէսգիտունը տիրապետող 314	յայտութիւնը 343
Արդիական վայրենին 316	Զինաթափ խաղաղու-
Կեղծ քաղաքիթ. հրէչը	թեան վայելքը 345
պիտի կլանէ... 318	Գթած և ամօթխած կնոջ
Զգուծմի իսկական գի-	պարտականութիւնը 346
տութեան... 320	Կինը ամենակարող եթէ 347
Ած. ոյ թագաւորութիւնը 322	Այրերը եթէ ճանչնային 347
Բուն գաստիարակութիւն 323	Գերագոյն բարութիւն 349
Դաստիարակութեան մէջ	Երջանիկ կեանքի զեղում 350
սիրտը և միտքը 320	Բարերար յուշածում 351
Սէրը հանճարներ կը ծնի 326	Փոքրագիւններ, մեծոգիներ 352

Թ. Մ Ա Ս	էջ	Թարգմանիչ և հո-	էջ
Արեւալոյս թե վերջալոյս		գիրն անկորնչելիութիւն368	
վայելիի հոսակ աղբիւրներ		Անմահութեան որակին	
Ծերութեան մէջ իսկ		չուրջ ներելի կարծիքներ370	
երջանիկ	355	Անմահութիւն տաղենա-	
Յիշատակներու մեծնող		նական՝ սրտերու ար-	
ծերունին	357	քայութեան մէջ	476
Սիրտի պատկեր	358	Յարգանք գերեզմանին	
Ծերը՝ լոյս, չնորհ, օրհ-		և յիշատակը անցեալին373	
նութիւն	354	Հոսակ բանք	375
Վայելքի հոսակ բաժակ՝		Կեանքին եղեմը սիրով	
խորհրդաւոր մեծ հիւրին361		կարելի	376
Անմահ է հոգին	362	Ապրեցնող և մահացնող	
Օրրանին և գերեզմանին		սէրեր	377
նմանութիւնները	663	Իրական լոյսի դարը	381

Վ Ի Ի Պ Ա Կ

Կը խնդրուի մախ ուղղել հետեւեալ կարեւոր վրիպակները

էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
9	13	խո հրդով	խորհուրդով
40	9	թոթուած	թոթուըուած
41	8	արդիւնաւորում	արդիւնաւորում
43	24	օգնութեամբ	ճշնութեամբ
44	15	բարե ամենք	բարեկամներ
46	19	փոխանձես	փոխանցես
57	1	է ան, պատրաստ	այլ պատրաստ...
69	17	չ ապուած	չկապուած
97	2	միջոցին	միջոցաւ
101	14	լուսաջեր	սիրաջեր
102	վարէն 2	նուիրականութիւնը	նուիրականութեանը
103	1	փոքրութիւն	փոքրկութիւն
116	3	ասկութիւններ	յատկութիւններ
139	վարէն 6	ներդա նակութիւն	ներդաշնակութիւն
141	11	աղբ	առն
171	10	մեղմանոյ	մեղմանոյչ
171	10	վրիպումներուն	վերացումներուն
173	վարէն 2	ա	ան
178	9	փորձանք...	փորձանք...
187	վարէն 5	ի վեր	վեր
195	13	ըսած էինք	— ըսած էինք
196	6	հաւատարու են	— հաւատարու են
222	6	ձեռքի	ձեռքին
223	4	հայրկաան	հայրական

Լ:9	Տող	Սխալ	Ուղիղ
236	7	խեալ	միտեալ
237	15	չեղէի	չեղէի
260 վարէն	1	բտիկն	սրտիկն
262	11	աւե իին	աւելիին
270 վարէն	3	բայց	(բայց
315	5	անչափահաս պատանի	անչափահաս պատանի
354 վարէն	1	կեանին	կեանքին
359	10	թրթռն	թրթռուն
363	1	լես	ալլես
364	13	յաւէժական	յաւէթական
371 վարէն	3	հանգրուան երէն	հանգրուաններէն
373	» 2	յի տտակաց	յիչատակաց
374	» 6	ծնիլ	ծծել

Հեղինակին ստորագրութիւնը չկրող օրինակները
անվաւեր են:

Արտագրութեան եւ քաղցմանութեան ամէն իրաւունք
վերապահուած է:

15 p

904

ԳԻՆ 40 Ե. Դ.

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ 25 օ/օ 267.2

 ԱՐԴԻՒՆՔԸ ՊԻՑԻ ՅԱՏԿԱՅՈՒԻ ԴՊՐՈՑԻ ՊԱՐՏՔԻՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0152293

